4. KIADÁS
átdolgozott
és bővített

NŐK, BOCSÁSSATOK MEG NEKÜNK!

AMIT NEKÜNK, FÉRFIAKNAK
JÓVÁ KELL TENNÜNK
A NŐ ÉS A FÉRFI SZEREPÉRŐL

HANS-JÖRG RONSDORF

NŐK, BOCSÁSSATOK MEG NEKÜNK!

Amit nekünk, férfiaknak jóvá kell tennünk

A nő és a férfi szerepéről

Hans-Jörg Ronsdorf

A (német nyelvű) nyomtatott kiadás megrendelhető a www.hans-joerg-ronsdorf.de oldalon, 13,80 € + postaköltség.

4. bővített kiadás, 2023. július (német kiadás)

Németből fordítva, 2026 – ingyenesen letölthető: www.hans-joerg-ronsdorf.de

© Hans-Jörg Ronsdorf – minden jog fenntartva.

Albis 6½

87477 Sulzberg

Szedés: Hans-Jörg Ronsdorf, Papyrus Autor programmal

Kapcsolat (e-mail): hj-ronsdorf@t-online.de

A német kiadás ISBN-száma: 978-3-9820715-5-8

Borítóterv: Tobias Stricker

Grafikák: Laura-Kristin Ronsdorf

Nyomda: www.wir-machen-druck.de

A német kiadásban használt bibliafordítás, ha másként nem jelöljük:

Elberfelder Übersetzung, Edition CSV Hückeswagen (német bibliafordítás)

Szeretett feleségemnek,

csodálatos lányaimnak,

tisztelt édesanyámnak,

nagyanyáimnak,

lánytestvéremnek,

testvérnőimnek

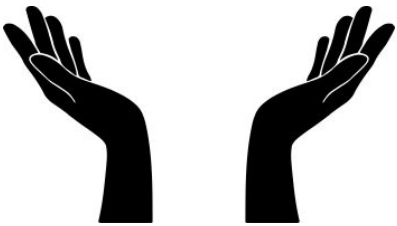
és barátnőimnek Krisztusban,

Éva minden leányának,

akikkel együtt dolgoztam

Isten királyságáért,

és akikkel még szolgálni fogok.

Tartalom

1 Előszó **10**

1.1 Előszó a második, bővített kiadáshoz **13**

1.2 Előszó a negyedik kiadáshoz **14**

1.3 Ki írja ezt a könyvet **14**

2 Teremtés és bűneset **20**

2.1 Hogyan kezdődött minden **20**

2.1.1 A hatodik nap műve 21

2.1.2 Az ember: Isten képe – Imago Dei 22

2.1.3 Az ember mint férfi és nő 23

2.1.4 Az ember és Isten megbízatása 24

2.1.5 Ádám és Éva teremtése 25

2.1.6 Rövid kitérő a héber vezérszavakról 26

2.1.7 Ádámnak segítségre van szüksége 27

2.1.8 Isten megteremti Évát 30

2.1.9 Az oldalbordából 30

2.1.10 Az asszonyember 32

2.1.11 Egymásnak ajándékozva 33

2.2 A férfi és a nő bűnesete **35**

2.2.1 Éva válasza 38

2.2.2 Éva fáradsága, várandóssága és alávetettsége 39

2.2.3 Utána vágyakozol, ő pedig uralkodik rajtad 43

2.3 Ellenvetések az egyenrangúsággal szemben **46**

2.4 A férfi és a nő különbözősége **49**

2.5 Teremtési rend **52**

2.5.1 Az Éden kertjétől az új Jeruzsálemig 54

2.6 Ő uralkodik rajtad – a történelem **55**

2.6.1 Az ókor 56

2.6.2 Arisztotelész 57

2.6.3 A nő mint vagyontárgy 59

2.6.4 Patriarchátus 59

2.6.5 Görög hatás a zsidó gondolkodásban 60

2.6.6 Egyházatyák 61

2.6.7 Reformáció 63

2.6.8 A világi nőjogi mozgalom 65

3 Jézus, a Messiás, és a nők **68**

3.1 Szolgáló tanítványnők ... **69**
3.2 A nők tanuljanak ... **70**
3.3 Mindenki egyenlő ... **71**
3.4 A menstruáció többé nem tisztátalanság ... **71**
3.5 Kitaszítva és megtalálva ... **72**
3.6 A házasságtöréshez ketten kellenek ... **73**
3.7 Egyenesen, teljes magasságában állni ... **74**
3.8 Nincs kettős mérce ... **75**
3.9 Arcátlan kegyelem ... **76**
3.10 A kereszt: hol vannak a férfiak? ... **77**
3.11 Mária, az apostolnő ... **78**

4 Pál, a nők barátja ... **81**
4.1 Lídia ... **82**
4.2 Fébé ... **83**
4.3 Priszka ... **85**
4.4 Júnia ... **85**
4.5 Mária, Trifaina és Trifósza, Perszisz ... **87**
4.6 Evódia és Szüntükhé ... **88**
4.7 Kloé ... **88**
4.8 Nimfa ... **89**
4.9 Pál, a szoptató anya ... **91**

5 Férfi és nő a házasságban ... **94**
5.1 Az ókori ház és szabályai ... **94**
5.1.1 Háztáblák az Újszövetségben ... 95
5.1.2 A keresztény háztáblák hatása ... 97
5.1.3 Az Ef 5 háztáblája ... 98
5.1.4 A kölcsönös alárendelődés oka ... 99
5.1.5 Útmutatás a keresztény élethez – ma ... 102
5.1.6 A nő az ókori házban ... 102
5.2 A fej és az alárendelődés: Ef 5 ... **104**
5.2.1 A fej ... 105
5.2.2 A család az ókorban ... 105
5.2.3 Szó szerint venni? ... 106
5.2.4 Kontextualizálás ... 108
5.2.5 Még egyszer: a fej ... 109
5.2.6 Következtetések ... 111
5.3 Alázatos behódolás ... **113**
5.3.1 Összegzés ... 120

6 Férfi és nő a gyülekezetben ... **123**
6.1 1Kor 11 – fej, haj és fátyol ... **125**
6.1.1 Irányelvek és tudnivalók a szöveg értelmezéséhez ... 126
6.1.2 A szöveg érvényességi köre ... 128
6.1.3 Három pár, mindegyik egy fejjel ... 129
6.1.4 Mit jelent a „fej”? ... 130
6.1.5 Fejbefedés Korinthusban ... 134
6.1.6 Hatalmi jelet viselni a fején? ... 138
6.1.7 Mai jelentősége ... 140
6.1.8 Magyarázó átírás ... 141
6.1.9 Lezárás és összefoglalás ... 145
6.1.10 Az 1Kor 11 egy másik olvasata ... 147
Példák idézetekre ... **148**
6.1.11 Az 1Kor 11,2–16 egy másik fordítása ... 151
6.1.12 Összegzés ... 153
6.2 Nem beszélni, hanem hallgatni ... **157**
6.2.1 Kérdések ... 159
6.2.2 Zavar a fejezet végén ... 162
6.2.3 Idézetként olvasva ... 164
6.2.4 Római törvény? ... 168
6.2.5 Semmiképpen! ... 170
6.2.6 További magyarázatok ... 171
6.2.7 Valószínűleg nem Páltól ... 175
6.2.8 Végső értékelés ... 183
6.3 Taníthatnak-e a nők? ... **189**
6.3.1 Az 1Tim 2,8–15 szövege ... 191
6.3.2 A történelmi helyzet Efézusban ... 192
6.3.3 A háttér ... 195
6.3.4 Imádkozás minden helyen, harag és ékszerek ... 197
6.3.5 Tanulás csendességben és alárendelődésben ... 200
6.3.6 Nem tanítani és nem uralkodni a férfin ... 201
6.3.7 Tanítani egyenlő uralkodni? ... 202
6.3.8 Mit jelent az, hogy „uralkodni”? ... 204
6.3.9 Ádám és Éva Efézusban ... 208
6.3.10 Most nem engedem meg ... 210
6.3.11 Üdvösség gyermekszülés által? ... 211
6.3.12 Az első Timóteus-levél ma ... 214
6.3.13 Következtetések ... 215
6.3.14 A Timóteus-szöveg magyarázó átírása ... 216

6.4 Egyetemes és korhoz kötött parancsolatok ... **219**
6.4.1 Biblicizmus és Sola Scriptura ... 220
6.4.2 Szó szerint venni és a szó szerinti értelem ... 224

7 Papnők, női presbiterek és diakónusnők ... **226**
7.1 Egyetemes papság ... **227**
7.2 Presbiterek és női presbiterek ... **228**
7.3 Szép munkára vágyik ... **230**
7.4 Diakónusnők ... **233**
7.5 Igehirdető nők ... **236**
7.6 Összefoglaló ... **239**

8 „Egy a Krisztusban”: Gal 3,28 ... **241**
8.1 Mit mond a szöveg ... **242**
8.2 Amit a szöveg nem mond ki közvetlenül ... **244**
8.3 Amit a szöveg mégis kimond közvetve ... **245**
8.3.1 Zsidó és görög ... 246
8.3.2 Szolga és szabad ... 247
8.3.3 Tudnivalók a rabszolgaságról ... 248
8.3.4 Férfi és nő ... 250
8.3.5 Földi és lelki? ... 251
8.3.6 Nincs férfi és nő ... 253
8.4 Összefoglalás és összegzés ... **255**

9 Isten: Atya, Fiú és Szentlélek ... **257**
9.1 Férfi-e Isten? ... **259**
9.2 Ne csinálj magadnak faragott képet ... **262**
9.3 Női istenképek ... **263**
9.4 Atya és Fiú ... **265**
9.5 Az örök Fiú alárendelődése? ... **266**
9.6 Jézus és 12 tanítványa ... **270**
9.7 Összegzés ... **273**

10 Bűnvallomásom ... **274**

11 Összegzés és kitekintés ... **279**
11.1 Tudnivalók és tanácsok ... **284**

12 A különbség ... **287**
12.1 Az ajándékközpontú modell ... **287**
12.2 A hierarchikus modell ... **288**

13 Különböző olvasók utószavai ... **290**

13.1 Benőtte a gaz a szabad kilátást! ... **290**
13.2 Mi minden lehetett volna! ... **294**
„Nőkérdés" és „testvéri szeretet" ... **297**
13.3 Változás ... **300**

14 Zárszó: Valóban ilyen fontos a nőkérdés? ... **302**
14.1 Nem néhány (tiltott) szolgálatról van szó ... **302**
14.2 Mit éreznek és mit nem éreznek a férfiak ... **304**
14.3 Hogyan olvassuk a Bibliát a nőkérdésben ... **305**
14.4 Ráérzés ... **306**
14.5 Ami nem célom ... **308**
14.6 Ok a szakadásra? ... **309**
14.7 A nőknek fel kell kelniük ... **310**
14.8 Majd egykor és most ... **311**

15 Irodalomjegyzék ... **312**

16 A szerző könyvei ... **317**

17 Ajánlott könyvek ... **319**
Hanna-Maria Schmalenbach ... **321**
Frausein zur Ehre Gottes ... 321

1 Előszó

Még egy könyv erről az örökzöld témáról? Nem mondtak és írtak már el róla mindent? Megint vitatkozni, vagy tovább vitatkozni? Nem volna fontosabb egy apologetikai téma, a hit védelmében? Rá kellett jönnöm, hogy ez a téma is az apologetikához tartozik. Az egyetemes erkölcsi normák védelméről van szó egy posztmodern, szekuláris társadalomban – de egy konzervatív és biblicista kereszténységen belül is. Meg fogom mutatni, miért igaz ez az utóbbira is.

A csatározás, a harc és a görcsös vita ezekben a kérdésekben e könyv nélkül is folytatódik. Még mindig gyülekezeteket szakít szét. Egyeseket már az a kérdés, hogy egyáltalán hallható-e a nők hangja az istentiszteleten. Másokat az, hogy lehetnek-e diakónusnőik vagy női presbitereik[1]. Vagy hogy vállalhatnak-e a nők vezető feladatokat, és prédikálhatnak-e.

Vannak álláspontok, amelyek bevehetetlen várként állnak a fejünkben: hogy Isten Igéjét szó szerint kell venni, minden korszellemmel szemben. És ott vannak azok, akiknek kérdéseik és kétségeik vannak afelől, hogy ma is szó szerint így kell-e követnünk.

Ebben a könyvben összefoglalom, hogyan vizsgáltam meg ezt a témát. Aki ismeri a téma irodalmát, aligha várhat új felismeréseket. Azt sem, hogy minden álláspontot feldolgozok, a legkonzervatívabbtól a legprogresszívebbig. Ez a könyv *nem* nyitott végű tanulmány – hanem világos álláspont. Évtizedekbe telt, mire megtaláltam és megalapoztam. Eltér attól, amit korábban tanultam és képviseltem.

Kell-e egy egész könyv ahhoz, hogy ezt kifejtsem? Ennyire bonyolult? Igen is, nem is. Ha nyomon követi az igazságügyi tévedések történetét, amelyeket az Egyesült Államokban halálraítélteknél figyelhetünk meg, akkor látja: az ártatlanság bizonyításához gyakran óriási munka kell, rengeteg bizonyíték és közvetett jel összegyűjtése. Néha azonban egyetlen DNS-vizsgálat is elég. Bármilyen fáradságos is, nézzen bele az ilyen halálraítéltek arcába, amikor 30, 40

1. A legtöbb helyen a fogalom e női alakját használom, hogy egyértelmű legyen. Ma – a bibliai alapnyelvekben is – az általános hímnemű alak a szokásos, amely a női alakot is magában foglalja (lásd a 6.4.1. pontot).

vagy 50 év után kiszabadulnak! Így talál ebben a könyvben egyszerű gondolatokat, néha valamivel bonyolultabbakat is. A Bibliát nem mindig könnyű megérteni. Tévedés volna ezt gondolni. Még a halász és apostol Péter is megjegyzi ezt, amikor Pál leveleiről szól (2Pt 3,15–16): bennük vannak nehezen érthető dolgok.

Ha olvasni fogják ezt a könyvet, nem kell sokáig várni a cáfolatokra, ellenvetésekre és a felháborodásra. Ismerem ezeket a mechanizmusokat, és magam is részük voltam. Még ha gondolkodásbeli fordulat nem is lesz, legalább szóba kerül a téma.

Éppen most, amikor ezeket a sorokat írom, az Egyesült Államok evangéliumi keresztényei között ismét heves vita folyik erről. Nem állíthatom, hogy érzelmek nélkül írtam ezt a könyvet. Mégis igyekeztem tárgyilagos maradni. Ítélje meg ezt az olvasó.

És: természetesen vannak pontok, amelyekben egészen másként is lehet gondolkodni. Ott úgy hozom meg a döntéseimet, hogy megértésem szerint beleilljenek a nagy bibliai képbe.

Szívemen viselem azt a sok nőt és érintett férfit, akik Jézust követik, és akik ezt a nemi szerepekről szóló témát, a szólási, tanítási és vezetési tilalmakat kérdésesnek és tehernek érzik. Mert egyrészt komolyan akarják venni a Bibliát, másrészt viszont nem tudják megvalósítani. Ehhez járul – és ez nem lényegtelen –, hogyan lát minket ebben az ügyben a világ. Az a világ, amelynek az evangéliumot visszük.

Ennyire megnehezítette volna ezt nekünk Isten? Az Ő szándéka, hogy órák millióit fordítsuk tanulmányozásra, imádságra és vitára ezekben a kérdésekben? Hogy szakadásokat is vállaljunk, és feláldozzuk az egységet?

Meggyőződésem – és ez a könyv az én védőbeszédem emellett –, hogy ezek a kérdések rendkívül időszerűek. Mert ha a nők hierarchikusan a férfi alatt állnak, és ezért korlátozott a szolgálatuk az egyházakban és gyülekezetekben (minden olyan bizonygatás ellenére, hogy számtalan más, nem nyilvános szolgálat is van), akkor Isten legyen irgalmas hozzánk, ha tévedünk.

Ez az engedelmesség kérdése. Mindkét nem számára. Nem törvényeskedő, szolgai és félelemből fakadó engedelmességé.

Ez a könyv az elmúlt mintegy 40 év tanulmányainak, számtalan beszélgetésnek és internetes fórumokon folytatott vitának az összefoglalása. Sokat tanulhattam másoktól.

Igyekszem egy bibliai utat megmutatni. Amilyen egyszerűen csak lehet, úgy magyarázom el. Néha talán túl bonyolult lesz egyik-másik olvasónak, nőnek vagy férfinak. Akkor azt javaslom, hagyja azt a részt, és olvassa a következő fejezetet. Nem teológusként írok, és nem is teológusoknak vagy azoknak, akik annak tartják magukat. Azokat tartom szem előtt, akikkel hosszú ideig együtt jártam az úton, és azokat, akik most jutnak hitre, és akiket tanítással kell szolgálnom. Remélem, és imádkozom érte, hogy ez a könyv segítség legyen férfiaknak és nőknek egyaránt.

Némely bibliai igét újra át kell gondolni. Nem első alkalommal történik ilyesmi. Egyesek szemében a bibliai szövegek újraértelmezése elbizakodott és gyanús. Eltolódnának a határok. De „*egy olyan teológia lényegéhez, amely a reformáció hagyományában látja magát, hozzátartozik, hogy megkérdőjelezze a megszokásokat, és újra olvassa a bibliai szövegeket*".[2]

Sok idézetet fog találni ebben a könyvben. Ezeket az értékes gondolatokat gyakran az angol nyelvterületen találtam, és szeretném hozzáférhetővé tenni őket a német nyelvű olvasó számára.

Végül: *A teológiánk nem tévedhetetlen. Soha.* Bármennyire szeretnénk is. Ennek a könyvnek, mint minden könyvnek, megvannak a maga hibái, gyengeségei és erősségei. Erre a könyvre is igaz, hogy mások jobban megírhatták volna. Köszönöm minden közreműködő testvérnőnek és testvérnek a gondolatait, javításait, észrevételeit és utószavait. Különösen köszönöm Conny Endrösnek (Lauben, Kempten mellett, Allgäu) és Bernd Hüskennek (Schwelm) a lektorálást. Ez örömmel tölt el, és ifjúkoromra emlékeztet Schwelmben, ahol felnőttem, és jó lelki indíttatást kaptam.

Hans-Jörg Ronsdorf

Sulzberg (Allgäu), 2020. november

Rendeléseidben gyönyörködöm, Igédet nem felejtem el.

Intelmeid gyönyörűségem, ők a tanácsadóim.

2. Wunderli, 53. o., „Ihm gegenüber": Geschlechter-Gleichberechtigung in der Kirche und was die Bibel dazu (nicht) sagt, 2020

Parancsolataid útján futok, mert tágassá teszed szívemet.

Zsolt 119,16.24.32 (Zürcher Bibel, német bibliafordítás)

1.1 Előszó a második, bővített kiadáshoz

A második kiadásnál enyhe átdolgozás és kiegészítések mellett döntöttem. Néhány javítást, de még inkább kiegészítéseket és stilisztikai javításokat éreztem szükségesnek.

Lényegében a témával foglalkozó három kulcsszövegről szóló fejezeteket dolgoztam át és egészítettem ki, de ahol lehetett, rövidítettem is. Ez különösen a fejről, a hajról és a fátyolról szóló fejezetre áll.

Az első kiadás megjelenése után még több anyagot néztem át, és magam is készítettem újabbakat. Ezek egy részét megtalálja a honlapomon (németül): www.hans-joerg-ronsdorf.de.

Az Egyesült Államokban szinte havonta jelenik meg új könyv erről a témáról. Ezek többnyire magas teológiai színvonalúak, és az Újszövetség szövegeivel dolgoznak. Olyan módon világítják meg a témát, amely megerősíti, amit ebben a könyvben mondani szeretnék. Minden eddiginél bizonyosabb vagyok abban, hogy a férfi és a nő teljes egyenrangúsága az élet minden területén Isten akarata.

Remélem, és imádkozom érte, hogy ez a bibliai igazság gyógyulást hozzon házasságokba, családokba és gyülekezetekbe. Talán csak most lett olyan a könyv, amilyennek lennie kell. De még mindig tévedhet: nem maga az igazság, hanem az én értelmezésem.

Hans-Jörg Ronsdorf,

Sulzberg, 2021. július

A 3. kiadásra a megnövekedett kereslet miatt lett szükség. Egyúttal megragadtam az alkalmat, hogy további kisebb javításokat és kiegészítéseket végezzek. A könyv mondanivalóján ez semmit sem változtat. Örülök, hogy ez a téma egyre inkább szóba kerül, és hogy a testvérnők az Úrban egyre jobban megértik, mi az elhívásuk.

Hans-Jörg Ronsdorf,

Augsburg, 2021. november

1.2 Előszó a negyedik kiadáshoz

Majdnem két év telt el. Ennek a könyvnek a témája továbbra is örökzöld. Ezekben a napokban az Egyesült Államokban kizárnak gyülekezeteket a Déli Baptista Konvencióból (SBC), ha nőket állítanak vezető feladatokba, vagy női lelkipásztoraik vannak. És mindez a déli államokban, ahol sok keresztény a rabszolgaságot is a Bibliával igazolta.

Ebben a 4. kiadásban fontos kiegészítés olvasható az 1Kor 14-ben található hallgatási parancsról.

Nézzen fel a honlapomra (németül): www.hans-joerg-ronsdorf.de, mert ott újra meg újra jelennek meg új írások a témáról.

Hans-Jörg Ronsdorf

Augsburg, 2023. július

1.3 Ki írja ezt a könyvet

Egy könyv tartalma többnyire fontosabb, mint a szerzője. Ebben az esetben azonban, egy konzervatív keresztények körében ennyire érzékeny témánál, szeretném tájékoztatni az olvasót arról, ki írja ezt a könyvet. És arról, hogyan jutott el az itt leírt álláspontokig.

Harminchat éves koromig feleségemmel és öt gyermekünkkel egy (zárt, exkluzív) testvérgyülekezet tagja voltam, amelyet „Régi Gyülekezet" („Alte Versammlung") néven is ismernek. Ők maguk nem nevezik így magukat, mert minden „elnevezést" elutasítanak. Ezeken az összejöveteleken vagy istentiszteleteken a nők hallgatnak. Nem vesznek részt a szolgálatban. A férfiak és a nők szinte mindig külön ülnek. A nők nem viselnek nadrágot az istentiszteleten. A nők befedik a fejüket.

Aztán egy allgäui gyülekezet(i mozgalom) tagjai lettünk, amely Istennek a 80-as években történt munkájára vezethető vissza. Ott néhány gyülekezetben a nőknek megengedték, hogy hangosan imádkozzanak, bizonyságot tegyenek vagy éneket javasoljanak. Múltam miatt ezzel nehezen boldogultam, mert az 1Kor 14 hallgatást parancsol a nőknek.

Néhány év múlva újra szembenéztem ezzel a kérdéssel, és alaposan megvizsgáltam az Írást. Valóban világossá vált számomra, hogy ez a gyakorlat – hogy a nők hangosan imádkozhatnak, bizonyságot tehetnek és éneket javasolhatnak – egészen bibliai. Indoklásaimat a következő fejezetekben olvashatja.

Részvételüket egyre inkább pozitívnak éreztem. Rögtön fel lehetne vetni, hogy akkor az Írás vizsgálatát már ez a pozitív hozzáállás befolyásolta ebbe az irányba. Tudattalanul lehet, hogy így volt. Tudatosan nem így volt. Hogy pontosan miért változott meg a meggyőződésem, azt meg fogom mutatni.

Ebben a gyülekezetben az volt a helyzet, hogy a nők nem prédikáltak, és sem diakónusnők, sem női presbiterek nem lehettek. Így volt, illetve így van a baráti gyülekezetekben is. Némelyikben a testvérnők egyenesen hallgatnak, ami a németországi szabad testvérgyülekezetek, illetve egy Salzburg tartománybeli gyülekezeti irányzat hatására vagy közelségére vezethető vissza.

Néhány évvel ezelőtt elhagytam ezt a gyülekezetet. Olyan okokból, amelyek itt a témához semmit sem tesznek hozzá. Ez olyan tapasztalathoz vezetett, amelyet mások is átéltek. A térbeli és időbeli távolság új, elemző pillantást nyit arra, amihez az ember sok éven át hozzátartozott. Hét évig voltam ott presbiter, és magam is ezt a nézetet vallottam a nők szerepéről, védtem és alkalmaztam. A távolság azonban lehetővé tette, hogy újragondoljam ezt a kérdést. Egy közösség külső kényszere nélkül idővel más felismerésekre jutottam. A távolság nélkül ez valószínűleg nem lett volna lehetséges.

Ezt a véleményváltozási folyamatot, amelyet nem titkolok el az olvasó elől, tudatosan negatívan is lehet értelmezni: hanyatlásként, hitehagyásként, elvilágiasodásként. Ezeket a gondolkodási mintákat és az indítékok efféle megítélését ifjúkorom óta ismerem, szinte „prófétai" mértékben. Erősek és mélyen ülnek. Az ember alig tud szabadulni tőlük. Magam is tevékeny részese voltam.

Ez az én gyülekezeti, illetve egyházi helyzetem és múltam. A Biblia nagy szabadságot ad a gyülekezeti életben. Az összejövetelek formája nincs előírva. Egyetlen helyes út nincs. Még ha vannak is keresztények, akik ezt hiszik. Az istentisztelet formája – és ebből ugyebár sok van – szabad! Ebben a nők szerepe ennek a könyvnek a témája.

A legfontosabb még hiányzik a személyemről. Vagy inkább: életem legfontosabb személye. A feleségem, Christine. Érte hagytam el apámat és anyámat, hogy megosszam vele az életet. Öt felnőtt gyermekünk van. A feleségem erős egyéniség. Oroszlánanya, aki tud harcolni. Bölcs asszony. Akiért mindennél hálásabb vagyok – ahogyan sok testvérem az Úrban is hálás a feleségéért. Ő is része annak az utamnak, amelyen a nemek kérdésében személyesen felismerésekre jutottam. Nélküle nem tartanék ott, ahol ma állok. Tanuló vagyok és maradok, olyan is, aki tévedhet.

Mindketten szabad és demokratikus országban nőttünk fel. A férfi és a nő egyenjogúságát kimondó törvénnyel – bár a nőket ma is hátrány éri. Németországról és a nyugati kultúrkörről beszélek. Háborút még nem éltünk át. Éhínséget sem. Ebben az évben éljük át nemzedékünk első világjárványát. Az örök és sérthetetlen biztonság és növekedés érzése most rendül meg először.

Ezek az eddig rendkívül pozitív élettapasztalatok formálják gondolkodásunkat és azt, ahogyan más kultúrkörökre tekintünk. Az egyenjogúságot a modern demokrácia áldásos vívmányának tartom. Ez a rabszolgaság eltörléséhez hasonlítható, amely sohasem felel meg Isten akaratának.

Azért említem ezt, mert a (zárt) testvérmozgalom (plymouthi testvérek) gondolkodása határozta meg, hogyan szocializálódtunk. Ott a férfit és a nőt egyenértékűnek tekintették és tekintik, a nőt azonban kizárják a gyülekezeti istentiszteletben való részvételből. A nő alárendelt. Ő a férfi „segédje". A férfi a fej, és övé a vezetés a házasságban. Így válik engedelmesnek lenni Isten Igéjének. Bibliahűen.

Lehet ez a meggyőződése valakinek. De szabad megkérdezni, mennyiben felel meg ez a mai élet valóságának, és egyáltalán megfelelhet-e neki. Milyen volt a saját házasságom, és milyennek láttam a szüleim, a nagyszüleim, ma pedig a barátaim és ismerőseim házasságát, akik meggyőződésből próbálják megélni a nemek eltérő rangját vagy tekintélyét?

Bár házasságunk korai éveiben sok mindenről magam döntöttem, a feleségemmel való egyeztetés nélkül, ma ezt szinte egyáltalán nem teszem. Mindig akkor működtünk a legjobban, amikor csapatként döntöttünk és cselekedtünk. A tisztelet és a szeretet nem egyirányú utca. A kölcsönös gondolatcsere és az együttélés, az egyenrangú félként való beszéd és meghallgatás – ez az ideális helyzet. Mindenkinek vannak erős és gyenge időszakai. Kiegészíteni egymást, amikor csak szükséges, és ez amúgy is természetes. Nem mindig a férfi megy elöl. Lehet a feleség is. Felváltva. Kiegészítve egymást. Összehangoltan. Nyitottan. Javíthatóan. Meghallgatva egymást. Együtt imádkozva. Ezt tapasztalom az élet valóságaként. Minden más visszalépés volna. Nem akarok és nem is fogok úgy élni a házasságomban, mint az ókori Keleten, Ábrahám vagy Dávid korában. Sem úgy, mint Jézus idejében, és ugyanígy nem úgy, mint a reformáció korában. Sem úgy, mint a nagyszüleim. Ami ezt illeti, hálás vagyok, hogy a 21. században élek.

Azt látom, hogy azok, akik úgy vélik, hogy a férfi és a nő kérdésében bibliahűen élnek, a gyakorlatban alig élnek másként, mint mi. Az ő házasságukat is az egyenjogúság jellemzi – nem egyoldalúság, hanem kettősség az egységben. Ezzel azt akarom mondani, hogy – kivételektől eltekintve – sehol sem látok olyan keresztény házasságokat, amilyeneket Pál és Péter leír (ezekről a szövegekről részletesen lesz szó). Éppen ellenkezőleg: ezek a feleségek egyenrangú félként járják útjukat a férjükkel. Többnyire csapatot alkotnak. Az az általános gyanúsítás, hogy a nők manipulálni vagy irányítani akarnák a férjüket, igazságtalan. Még ha előfordul is. A bűn minden házasságban kisebb-nagyobb tűzfészek marad. De ha jó az együttműködés, többnyire eloltják.

Ha ebben a könyvben az imént említett házasságfelfogást és a nő más szerepét a gyülekezetben képviselem és megindokolom, ez egyesekben értetlenséget, elutasítást, ijedtséget és megdöbbenést fog kiváltani. Meggyőződésünk képviselése mindig kerül valamibe. Főleg akkor, ha valaki a saját gyülekezete vagy barátai álláspontja ellen érvel. Tisztelettel teszem a régi, konzervatív álláspontok iránt. Pedig tévesnek tartom őket. Elfojtják Isten Lelkét, és ellenállnak Neki. Minden olvasónak azt kívánom, hogy olvassa végig a könyvet, és tartson ki a végéig. Szívesen beszélgetek a könyvem tartalmáról, ha valaki egészen végigolvasta.

Szívesen írhatnak nekem, amíg az érvek tárgyilagosak és mentesek a gyanúsításoktól. Ismerem ezt a műfajt, amelyben éppen ezekben a kérdésekben gyakran hevesen és tárgyszerűtlenül, néha pedig személyeskedően és sebzően folyik a vita.

Mindenki vizsgálja meg magát Isten előtt, és lássa be, hogy megismerésünk töredékesen és lépésről lépésre történik, és erősen formálja a környezetünk és annak kora.

Ifjúkoromtól fogva azt tanácsolták nekem, hogy olvassam az Írást. Naponta. És tanulmányozzam. Így tettem. Hálás vagyok a jó bibliai alapokért, amelyeket a „Gyülekezetben" kaptam. Ez a könyv nem vádirat, és nem a múltam feldolgozása, ha valaki így akarná értelmezni. A Biblia tanulmányozása mindenesetre korai ifjúkoromtól a hobbim lett, sőt több annál. És az is maradt mind a mai napig. Akkoriban én is az Írás tekintélyes tanítója akartam lenni, mint a példaképeim, akik közül néhányan ma is élnek. Ez az indíték már régóta nincs meg bennem. Ha valaki ennyit és ilyen elmélyülten tanulmányozza az Írást, mit gondolunk, milyen felismerések születnek ebből? Mindig és mindig ugyanaz?

Az Írás tanulmányozásakor néha úgy vagyunk, mint Izrael, amelynek lepel van a szemén (2Kor 3,15). Gyakran a Szentlélek jelenléte ellenére is mindig ugyanazt látjuk. De aki újra meg újra tanulmányozza az Írást, ne lepődjön meg, ha ez a Lélek egyszer csak valami újat mutat meg neki (Mt 13,52) – még majdnem 2000 év után is. Nem kimeríthetetlen-e Isten Igéje? Teológusok és a bibliatudomány segítségével is. Bibliaiskolák és szemináriumok segítségével, amelyek szintén az Írást tanulmányozzák. Ha a férfi és a nő gyülekezetbeli, házasságbeli és Isten királyságában betöltött helyének kérdéskörében új vagy más felismerések merülnek fel, mint azok, amelyeket évszázadok óta egyedül helyesnek hittek, akkor ne vessük el őket pusztán emiatt. Ez a téma nem az üdvösség szempontjából döntő, és ne is tegyünk úgy, mintha az volna! Éppen hogy nem próbaköve a bibliahűségnek.

Tapasztalatból tudom, mit jelent, ha évtizedek óta megszeretett igazságokat kell megkérdőjelezni, mert az Írás tanúsága mégsem olyan egyértelmű és világos, ahogyan mindig gondoltuk, vagy ahogyan tanították nekünk. A gondolkodásbeli fordulat folyamatai fájdalmasak, megváltoztatnak minket. Megmutatják, mennyire esendők vagyunk, tehetetlenek, és egyszerűen Istenre

szorulunk. Neki panaszolhatjuk el, Elé vihetjük tudatlanságunkat, kérdéseinket és kétségeinket is. És „a saját közegünk vakságát", amely észrevétlenül ott alakult ki, ahol az ember csak a saját gyülekezeti közegében van otthon, és a saját világát tartja az egyetlen jogosnak vagy bibliahűnek.

Néhány évig részt vettem egy bibliai görög nyelvvel foglalkozó fórumon. Sok mindent megbeszéltünk, és építően vitattunk meg. E könyv témájáról is volt vita. Sokat gyűjtöttem össze akkoriban, és most újraolvastam. Néhány év távolságából feltűnik, hogy az érvelések ritkán vagy sohasem voltak nyitott kimenetelűek. Bármilyen magas volt is a nyelvi felkészültség, az érveket pro és kontra egy álláspont melletti előzetes döntés és beidegződés határozta meg. Ebben az esetben az, hogy a nők egyáltalán mondhatnak-e valamit az istentiszteleten, kell-e ma befedniük a fejüket – a tanításról és a vezetésről nem is beszélve. Valóban mindent be lehet bizonyítani vagy cáfolni a Bibliával?

Sohasem terveztem, hogy erről a témáról írjak. Vitatott és harcok kereszttüzében álló téma. Aknamező. Itt nem lehet babérokat aratni. Az időmet nyugodtan fordíthattam volna Isten országának más dolgaira is. Mégis tudtam, hogy személyesen elhívást kaptam rá. Azzal fognak vádolni, hogy a korszellemhez igazodom. Ez ellen nem tehetek semmit. Nem egy emancipációs álláspontot védek, amelyért a világ harcol. Az én utam az legyen, amit a Biblia tanít nekem.

Igéd világít nekem ott, ahol járok; világosság az utamon.

Csodálatos, amiről Igédben bizonyságot teszel, ezért teljes szívemből ragaszkodom hozzá.

Zsolt 119,105.129 (Neue Genfer Übersetzung NGÜ, német bibliafordítás)

2 Teremtés és bűneset

Ha valamit jól meg akarunk érteni, meg kell vizsgálnunk az eredetét. Szinte minden keresztény könyv, amely ezzel a témával foglalkozik, az őstörténettel kezdődik. Amikor a farizeusok a válás kérdésében csapdát akartak állítani Jézusnak, Ő a teremtéstörténet fényébe állította ezt a problémát (Mt 19,3–9). Számára az volt a döntő, hogyan volt kezdetben. Mit irányzott elő Isten jó terve az emberiség számára. Amit a válásról mondott, az egyébként a nők védelmét szolgálta, akik az elbocsátás dolgában többé-kevésbé ki voltak szolgáltatva férjük önkényének.

Ebben a könyvben következetesen igyekszem Jézusnak ezt a nézőpontját követni. Időt töltök a paradicsomkertben, és alaposan megnézem, mi történt. Mi és hogyan teremtetett. Mi hangzott el. Mert ha a nő és a férfi viszonyáról van szó, akkor a Biblia első három fejezete döntő. *Ha a kezdet – a bűneset előtt – az ideális állapotot írja le, akkor minden részlet számít.* Tagadhatatlan azonban, hogy ez egy rövid, áttekinthető szöveg. A teremtési elbeszélés egyedülálló és mély. De rövid. Olyan nyelven íródott, amelyet ma már nem beszélnek. És azok a kérdések, amelyeket az ókori Kelet emberei a kezdetekről feltettek, különböznek azoktól, amelyeket mi teszünk fel. Sok minden nyitva marad.

Ezért az általános levezetéseket és a kötelező érvényű következtetéseket óvatosan kell kezelni. Az első emberpár teremtésének viszonylag rövid leírását semmiképpen sem szabad túlterhelni következtetésekkel.

2.1 Hogyan kezdődött minden

Az e témáról szóló könyvek többségében szinte mindig nyomon követhető, hogy ahogyan valaki ezt az őstörténetet értelmezi, úgy értelmezi az Újszövetség összes idevágó szövegét is. Az őstörténetről alkotott kép előre eldönti, milyen álláspontot képvisel valaki ebben a kérdésben. Az értelmezési mintától függően ellentétes, egymásnak ellentmondó álláspontok születnek. Nagy vonalakban kettő:

A férfi és a nő egyenrangúsága, hierarchiabeli különbség nélkül (az angol nyelvterületen egalitarizmusnak nevezik).

A férfi vezető szerepe és a nő alárendelődése hierarchikus különbség alapján (komplementarizmus).

Mindkét álláspont meggyőződéssel vallja az egyenértékűséget és a különbözőséget, de a nemek szerepét és a köztük lévő hierarchiát eltérően értik. A 12. fejezetben („A különbség") mindkét álláspont sematikus áttekintését megtalálja.

Az angol nyelvterületen használt fogalmakat a német nyelvterületen szerencsétlennek tartom. A komplementárius azt jelenti: a másikat kiegészítő. Ez eltérő rangsor esetén is igaz. A kölcsönös kiegészítést viszont mindkét álláspont vallja. Az egyik azonban hierarchiabeli különbséggel, a másik anélkül.

Kíváncsi pillantással kezdem azokra az eseményekre, amelyek sok ezer évvel ezelőtt történtek. Már csak azért sem időtlen és nem értelmezésmentes ezekre az elbeszélésekre vetett pillantásunk, mert a feljegyzések és maga az esemény ilyen régiek. A teremtéstörténet egy történelmi helyzetben íródott, mégpedig az ókori Kelet környezetében. *Ezt a szöveget nem nekünk írták a 21. században. Mintha mi, a 21. század emberei lennénk az első címzettek. Ezeket a szövegeket azonban értünk írták.* Ez olyan különbség, amelyet nem szabad elfelejteni.

Pál apostol leveleiben néhányszor hivatkozik a férfi és a nő teremtésére. Ezeket *nem* fogom segítségül hívni a megértéshez, *mert Pál ezekben a szövegekben nem magyarázza vagy értelmezi a férfi és a nő teremtését, hanem különleges helyzetekre alkalmazza.* Ez nagy különbség. A teremtéstörténet először önmagáért fog beszélni. Később részletesen kitérek Pál szövegeire és az ő értelmezésére. Először Mózes első könyve első két fejezetének elbeszéléséből rajzolok képet. A bűneset előtt. Mielőtt negatív és torzító kulturális hatások érték volna a nemi szerepeket. Egészen úgy, ahogyan Jézus is teszi, amikor a kezdetről beszél.

2.1.1 A hatodik nap műve

A teremtéstörténet utolsó napjáig kell várni, mire Isten megteremti az embert. A szárazföldi állatokkal együtt a föld lesz az otthona. Íme a hatodik nap leírása, miután Isten megteremtette a szárazföldi állatokat:

[1Móz 1,26–31, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] És Isten ezt mondta: *Teremtsünk embert a mi képünkre, hasonlatosságunk szerint; és uralkodjanak* a tenger halain, az ég madarain, a barmokon, az egész földön és minden csúszómászón, amely a földön mozog!

És Isten megteremtette az embert a maga képére, Isten képére teremtette őt; férfivá és nővé teremtette őket.

És Isten megáldotta őket, és Isten ezt mondta nekik: *Legyetek termékenyek, sokasodjatok, töltsétek be a földet, és hajtsátok uralmatok alá*; és uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain és minden állaton, amely a földön mozog!

És Isten ezt mondta: Íme, nektek adtam minden maghozó füvet, amely az egész föld színén van, és minden fát, amelyen maghozó gyümölcs terem: ez legyen a ti eledeletek; a föld minden állatának, az ég minden madarának és mindennek, ami a földön mozog, amiben élő lélek van, eledelül adtam minden zöld füvet. És úgy lett. *És látta Isten, hogy minden, amit alkotott, íme, igen jó.* És lett este, és lett reggel: a hatodik nap.

Ennek és minden további szövegnek a vizsgálatánál nem általános magyarázatról vagy exegézisről van szó. A hangsúly a nő és a férfi párosságán van: egymáshoz és Teremtőjükhöz való viszonyukon. Milyen fényt vethetnek ezek a szövegek e könyv témájára? Hogyan értelmezték és alkalmazták őket?

Sok mindent lehetne írni, felhozni és idézni. E könyv keretei között röviden fogalmazok, és igyekszem a nagy képet leírni.

2.1.2 Az ember: Isten képe – Imago Dei

Az ember – héberül *adam (földlakó)* – minden más teremtmény fölé emelkedik. Talán a köznyelvi „a teremtés koronája" kifejezés találja el a lényeget. Nyilvánvaló, hogy az ember minden mással összevetve rendkívüli. Isten képeként, Hozzá hasonlóként a teremtett, látható világban mintegy az Ő helyettese. A földön Isten helyett, Őt képviselve kapja meg az uralmat.[3] Teremtőjének képviselőjévé lesz. Ebben a „felszereltségben", Isten képeként,

3. Isten komolyan gondolja, hogy az uralmat átruházza az emberre. Minden lehetséges következménnyel együtt, amely ebből a felhatalmazásból és szabadságból az ember számára adódhat. Jókkal és rosszakkal. Isten tiszteletben tartja ezt a megbízatást, és nem fog állandóan helyreigazítóan beavatkozni.

Hozzá hasonlóként (nem Vele azonosként), az állatoktól eltérően ő az is, aki beszélni tud Istennel. Olyan társ, aki a Teremtővel szemben áll, akivel a Teremtő beszél, és akivel közössége van.

Hogy ilyen legyen, Istenhez hasonló, az ember „fenségesen" van felruházva, és olyan képességekkel és lehetőségekkel van megajándékozva, amelyekkel Isten is rendelkezik. Mivel Isten nem anyagi, hanem lélek, a földön az emberben sok minden láthatóvá válik Belőle.

Az ókori Keleten a királyok és uralkodók a legyőzött területeken felállították szobraikat, hogy kinyilvánítsák uralmi igényüket. *Képmás, testi jelenlét nélkül.*

A teremtéstörténet ezért egyedülálló a maga kulturális keletkezési környezetében, mert minden embert, nőt és férfit, sőt még a rabszolgákat is, királlyá és uralkodóvá tesz. *Minden egyes ember Isten képe. És ezzel méltóságot, értéket és védelmet kap. Ez a Biblia emberképe.* Ez az alap, amelyre minden további épül, ami az emberlétet és az együttélést meghatározza, vagy meg kellene határoznia.

Minden férfi és minden nő hordozza az istenképűség összetéveszthetetlen méltóságát. Férfiként és nőként embernek lenni annyit jelent, mint Isten képmásának lenni.

2.1.3 Az ember mint férfi és nő

Isten képe hordozójának szerepe az embert illeti, akár férfi, akár nő. Ez tehát szándékos, és nem is lehet másként: mindkét nemre szükség van ahhoz, hogy Istent képviseljék, és betöltsék a teremtési megbízatást. Végső soron egyikük sem lehet egyedül, teljes egészében Isten képe.

Maga Isten nem fűz megjegyzést a nemek különbségéhez. Képességben, értékben, jelentőségben, szerepben és helyzetben való bármiféle különbség nélkül, egy lélegzettel említi mindkettőt. Egyetlen szóval: az embert. Az akkori időben ez is egyedülálló volt. *A nő itt egyenrangúként áll a férfi mellett.* Az ókori Kelet kultúráiban ez nem volt megszokott.

Itt nem az a kérdés, hogy a nemek alkatukban, működésükben vagy szerepükben különböznek-e. A Biblia első lapján, ahol mindennek az alapja lerakódik, először az egyenlőségről van szó. Ezzel lép be a Biblia a nő és a férfi témájába. *Ez maga a Szentírás legfontosabb irányt szabó döntése, premisszája*

és alapfeltevése, amelyhez minden további, amit mond, igazodik, és amelynek fényében magyarázható. És amelyhez nekünk talán korrigálnunk kell magunkat. Ebben a fényben kell értelmezni Pált is, nem fordítva. Erről később bővebben.

2.1.4 Az ember és Isten megbízatása

Isten megáldja az embereket, és ezzel képessé teszi őket arra, hogy Isten helyetteseiként végrehajtsák megbízatásukat. Ez egyrészt a föld és az állatok feletti uralom. Másrészt az a parancs, hogy legyenek termékenyek és sokasodjanak, hogy benépesítsék és birtokba vegyék a földet, az egész földgolyót, gondoskodóan kormányozzák, és kíméletesen hasznosítsák. Más szóval: hogy kiterjesszék a paradicsomot az egész földre. Nem tudjuk pontosan, milyen állapotban volt a természet, amikor ez a megbízatás elhangzott.

Ez civilizációs megbízatás. Kulturális megbízatásnak is nevezik. Azt jelenti, hogy az ember minden Istentől kapott képességét kibontakoztatja, miközben a föld minden Istentől kapott erőforrását hasznosítja, úgy, ahogyan Isten megteremtette őket. Ennek a szövegnek a földművelés, a szántás-vetés és az állattartás az életközege. A mai napig tartó évezredes fejlődés azonban megmutatja, milyen sokrétű egyrészt a föld és erőforrásai, másrészt az ember képességei és adottságai. Olyan lehetőség ez, amelyet maga Isten helyezett el bennük.

Nem az a kérdés, *hogyan* hajtották végre a megbízatást. Ez a bűneset előtti megbízatás.[4] A bukás után sem változott meg. Úgy, ahogyan itt le van írva, ma is érvényes, a férfira és a nőre egyaránt.

A szaporodást, ahogyan az állatvilágban is végbemegy, csak a férfi és a nő együtt valósíthatja meg. Mindkét nemnek közösen kell megbirkóznia ezzel a ténnyel és a szexualitással.

Ebben a terjedelmes, rendkívül felelősségteljes megbízatásban a férfi és a nő egyenlő, egyenrangú, egymásra utalt, éppúgy, ahogyan Isten áldására is rá vannak utalva. Minden hierarchia nélkül, anélkül, hogy kérdés vagy előírás volna arról, ki a döntéshozó ebben az életfeladatban.

4. (status integritatis – a sértetlenség állapota a bukás előtt, szemben a status corruptionisszal – a romlottság állapotával a bukás után)

Az embert, a férfit és a nőt, a paradicsomkert környezetében és megbízatásukkal joggal nevezik *király-papoknak*.[5] Egyrészt Isten képviselőiként uralkodnak a földön. Másrészt ők azok, akik Isten jelenlétében, a paradicsomkertben élnek. Mindkettőjükre, a férfira és a nőre egyaránt illik ez a szerep.

Ez a fontos szempont, amelyet itt nem mélyítünk el tovább, különféle *párhuzamokból adódik az édeni paradicsom és a templomi szimbolika között.*[6]

A férfi és a nő gyülekezeti és istentiszteleti összejöveteleken betöltött szerepét illetően itt van egy első, ha közvetett utalás is arra, hogy ott is egyenrangúan tevékenyek. Itt már előre felsejlik az egyetemes papság.

2.1.5 Ádám és Éva teremtése

Mózes első könyvének 2. fejezetében az elbeszélés konkrétan kitér az ember teremtésére. Ami az 1. fejezetben általánosan, a hatnapos teremtési mű keretében Istenről, Elohimról el van mondva, most kifejező elbeszélésbe megy át. Úgyszólván kiemeli az 1. fejezet legfontosabb részét, és elmélyíti. Az 1. fejezetben a teremtési beszámolót találjuk, a 2. fejezetben a paradicsomról szóló beszámolót. A történés helyszíne az Éden kertje. Isten neve most Jahve Elohim. Az Isten, aki Teremtőként megformálja az embert, közel jön hozzá, és ott van mellette.

> [1Móz 2,4–9, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Ez az ég és a föld története, amikor megteremtettek, azon a napon, amikor az Úr Isten földet és eget alkotott, és mielőtt a mezőnek egyetlen cserjéje is lett volna a földön, és mielőtt a mezőnek bármilyen füve kisarjadt volna; mert az Úr

5. Beale, Gregory K., 65kk., Der Tempel aller Zeiten, 2011

6. *Az 1Móz 2 paradicsoma és a templom között közvetlen összefüggés van:* Keleti bejárat: A paradicsomkert bejárata – éppúgy, mint a tulajdonképpeni templomépület és a sekína tábora – kelet felé nézett (1Móz 3,24; miqedem = kelet felé). Folyó: Az Édenben eredő folyónak csodálatos megfelelője a szentély templomi folyója az Ezékiel-féle tervrajz szerint (Ez 47). Isten jelenléte: Isten jelenlétét és Isten járását-kelését az Éden kertjében különleges módon lehetett megtapasztalni, ahogyan a templomban is (1Móz 3,8–9; 3Móz 26,11–12). Kerubok: A templommal kapcsolatban oly fontos kerubok (pl. 2Móz 25,18; 26,1.31; 1Kir 6,23.29) az Éden kertjében igen jelentős őrző szerepet töltöttek be (1Móz 3,24). Istentisztelet: Ádám munkáját a kertben a „művelni" ('avad) és az „őrizni" (shamar) fogalom Isten iránti szolgálatként írja le (1Móz 2,5.15). Ezek az igék a szentéllyel kapcsolatban a papok és a léviták istentiszteleti szolgálatát leíró jellegzetes szavak ('avad: 4Móz 4,24.26.30.37.41.47; 8,11.15.19.22.25.26; shamar: 4Móz 3,7.8.10.28.32.38; 18,3.4.5.7). Lásd Roger Liebinél: Genesis 2: Die Schöpfung des Menschen

> Isten még nem bocsátott esőt a földre, és *nem volt ember, aki a termőföldet megművelje.*
>
> Pára szállt fel azonban a földből, és megnedvesítette a termőföld egész felszínét. És *az Úr Isten megformálta az embert, port a termőföldből, és orrába lehelte az élet leheletét; és az ember élő lélekké lett.*

Az elbeszélés Ádám teremtését a termőföld porából írja le. Aki Isten képmása, azt a földből teremti Isten. A föld az otthona, és mindig az is marad. Az új teremtésben is. Földközelsége és mulandósága egyaránt kifejeződik ebben a különös teremtési folyamatban. Agyagból tulajdonképpen házakat építenek, nem embert. Isten mégis ezen a különös, titokzatos módon teszi. Isten lehelete, Isten Lelke által megelevenítve Ádám élő lélekké lesz.

2.1.6 Rövid kitérő a héber vezérszavakról

A héber bibliai szövegekben fontos szerepük van a vezérszavaknak. Ezek azonban csak *a héber szöveg hallgatásakor tárulnak fel!*

Egy ilyen vezérszó-lánc foglalja magában az Adam (ember), Adama (termőföld), Dam (vér) szavakat – mindhárom nyelvi gyöke a „vörös anyag". Ezekben a fogalmakban válik világossá, hogy az ember sokszorosan kötődik a földhöz.

Az „Adama" a föld. Az „Adam" a földlakó, aki belőle lett. A „Dam", a vér, az élet hordozója (az emberi vér, amely Káin Ábel elleni testvérgyilkosságakor kiontatik, visszatér a földbe – 1Móz 4,10–11).

Sőt mi több: hármas köldökzsinór köt minket a földanyához. Belőle vétettünk, hozzá térünk haza, belőle táplálkozunk mindannyian. … Adam és Adama olyan sorsközösségben kapcsolódnak egymáshoz, amelyet egyikünk sem tud feloldani. „Adam" a Bibliában az első ember tulajdonneveként jelenik meg. „Adam" azonban mindig (egyben) az „ember" nemfogalma is, amely Ádám összes utódát együttesen és minden egyes emberfiát egyénként is jelölheti. Mindkét esetben a „földlakó" mint a földhöz kötöttség megtestesítője emberlétünk törékenységére és halandóságára utal. A Biblia prófétai szövegeinek héber nyelvében minden kétlábú gyűjtőneve „emberfia" (tulajdonképpen: Ádám fia), ahogyan maga Jézus is nevezi magát.[7]

7. P. Lapide nyomán: War Eva an allem schuld? 1998, 71–72. o.

> És az Úr Isten kertet ültetett Édenben, kelet felé, és oda helyezte az embert, akit megformált. És az Úr Isten a termőföldből mindenféle fát sarjasztott, amely gyönyörű volt látni és jó eledelül; és az élet fáját a kert közepén, és a jó és gonosz tudásának fáját.
>
> [1Móz 2,15, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] És *az Úr Isten vette az embert, és az Éden kertjébe helyezte, hogy művelje és őrizze azt.*

Az 1. fejezetben már leírt megbízatás itt konkrétabbá válik. A termőföld megművelése, az élelmet adó növények és a gabonafélék nemesítése többek között szem előtt van. Vagyis a földművelés. Éppígy, és éppolyan fontosként, annak a helynek a megőrzése is, amelyet Isten az embernek elkészített. Az őrzés hozzátartozik a teremtési megbízatáshoz. Eszerint már a leírt helyzetben is vannak negatív tendenciák és erők, amelyeket vissza kell tartani és el kell hárítani. A kígyó erre példa.

Itt Ádám áll a középpontban. Még mielőtt Éva megteremtetett volna.

2.1.7 Ádámnak segítségre van szüksége

> [1Móz 2,18–20, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] És az Úr Isten ezt mondta: *Nem jó az embernek egyedül lennie; hozzá illő segítőtársat alkotok neki.* És az Úr Isten a termőföldből megformálta a mező minden állatát és az ég minden madarát, és az emberhez vitte őket, hogy lássa, hogyan nevezi el őket; és amilyen nevet az ember valamely élőlénynek ad, az legyen a neve. És az ember nevet adott minden baromnak, az ég madarainak és a mező minden állatának. De *Ádámnak nem talált hozzá illő segítőtársat*.

Az 1. fejezet magától értetődő dologként említi: a férfi és a nő egyenként, de együtt is Isten képe. Itt arról a különleges folyamatról esik szó, ahogyan a kettősség létrejött. Aligha képzelhető el, hogy mindez a hatodik napon történt. A hatodik nap szűkös, 24 órás időtartamától gondolatban el lehetne szakadni.

Ez az elbeszélés valami lényegeset akar világossá tenni. Amit Isten itt tesz, az nem kísérlet önmaga számára, hanem lecke Ádámnak. És nekünk. Sok állat elnevezése megmutatja, milyen közel áll egymáshoz minden élőlény, ember és állat, de azt is, hogy az ember kiemelt helyzetben van az állattal szemben. *Itt valóban hierarchia válik láthatóvá.*

Ha a hatodik teremtési napon minden igen jó volt, most valami nem jó. Ádám társas lény volt, és mint ilyen, egyedül volt. Isten, az emberismerő, tudta ezt, mielőtt Ádám megérezte volna. Talán már különféle dolgokon is felismerhető volt. Látta-e már az állatoknál, hogy van hím és nőstény, és neki hiányzik a női társ?

Miután Ádám többek között a Tyrannosaurus rexnek, egy kardfogú tigrisnek, hangyáknak és méheknek nevet adott, a társkeresés eredménytelen maradt. Egyetlen állat sem lehetett ez a vele szemben álló társ, ez a hiányzó puzzle-darab. Isten segítséget keresett Ádámnak, hogy betöltse teremtési megbízatását. Egyedül nem volt teljes. És egyedül nem volt képes arra, hogy az legyen, aminek Isten elgondolta. Az „álláshirdetés" olyasvalakit keres, aki jót tesz Ádámnak. *Lelki rokont. Szövetségest. Vele szemben álló társat, kiegészítést. Létezése minden vonatkozásában megfelelő párt*: *testileg, lelkileg, szellemileg; mentálisan; külsőleg és belsőleg. Összefoglalva ez az, amit a hozzá illő segítőtárs jelent.*

Ádámot nem úgy írja le a szöveg, mint fejet, akinek hiányzik a teste / törzse. Úgy írja le, mint segítségre szoruló földlakót. *Nincs szüksége alattvalóra, sem asszisztensre, hanem egy vele egyformán erős személyiségre az oldalán.* Olyan segítségre, amely közös cselekvést tesz lehetővé.

A férfi gyakran úgy viselkedik, mint aki mindent egyedül megold. Aki nem keres segítséget. Isten messzebbre lát. Tudja, mire van szüksége a férfinak, hogy megbirkózzon az élettel.

A „*hozzá illő segítőtárs*" kifejezéshez R. David Freedman asszirológust, a sémi nyelvek professzorát idézem[8]: „Úgy vélem, hogy e két szó [azaz ezer kenegdo vagy »segítő„] szokásos fordítása, bár szinte egyetemesen elfogadott, téves. Nem ezt akarják kifejezni a szavak. Ehelyett úgy kellene fordítani őket, hogy nagyjából azt jelentsék: "*az emberrel egyenlő hatalom vagy erő*„. Vagyis amikor Isten arra a következtetésre jutott, hogy egy másik teremtményt alkot, hogy az ember ne legyen egyedül, úgy döntött, hogy "az emberrel egyenlő hatalmat vagy erőt« teremt. Valakit, akinek ereje megfelel az ember erejének. A nőt nem arra szánta, hogy csupán a férfi segédje legyen. Sokkal inkább a társa kellett hogy legyen."

8. R. David Freedman, "Woman, a Power Equal to a Man: Translation of Woman as a 'Fit Helpmate' for Man Is Questioned," Biblical Archaeology Review 9, 1 (1983): 56.

„Freedman ezután a következő szóra, a kenegdóra fordítja figyelmét, amelyet gyakran »illő„-nek vagy "megfelelő„-nek fordítanak. Ez a szó csak egyszer fordul elő a Bibliában, így nincs más bibliai összevetésünk, amely segítene a fordításban. A későbbi misnai héberben azonban e szó gyöke azt jelenti: "egyenlő«."

Freedman így zárja (és előrevesszük a következő verset): „Amikor Isten Ádám oldalából megteremti Évát, az a szándéka, hogy ő – az állatokkal ellentétben – *»vele egyenlő erő (vagy erősség) legyen„*. Úgy vélem, nincs más olyan lehetőség az "ezer kenegdo« kifejezés megértésére, amely filológiailag védhető lenne. A hagyományos fordítás az ezer (segítség) szó egy késői árnyalatán alapul, amelyet a szövegösszefüggés nem igazol".

E nyelvtudományi felismerés nélkül is minden nő és minden férfi arra a következtetésre juthat, hogy a nő egyenrangú, vele szemben álló társ. *Az ismertetőjegyek: lényegi azonosság, különbözőség és kiegészítés. Nem hierarchia, tekintély, követés vagy alárendelődés.*

A nőt tehát nem azért teremtette Isten, hogy Ádámot szolgálja, hanem hogy Ádámmal együtt szolgáljon.

Ha valaki segítség a másiknak, az nem alapoz meg hierarchiabeli különbséget. Isten is a mi segítőnk! Végzetes hiba arra következtetni, hogy a segítség hierarchiabeli különbséget alapozna meg. Milyen negatív, egyenesen tragikus képet rajzolnak így a nőről, és milyen messzemenő következményekkel jár ez! Nem arról van szó, hogy Ádám betöltse a maga teremtési megbízatását, hanem arról, hogy mindketten betöltsék közös megbízatásukat (1,28).

Ha egy férj segít a feleségének – úgy hírlik, ilyesmi is előfordul –, attól nem fordul meg a hierarchia. A segítségnek semmi köze a hierarchiához, sem a Bibliában, sem a hétköznapokban.

„Az 1Móz 2,18.20 gondolata az, hogy a nő a férfi erejének vagy erősségének forrása, akinek barátként és szövetségesként szolgál. *Az alárendelődés nem tartozik a szöveg szándékához*."[9]

9. WKG-tanulmány, 2003. szeptember

2.1.8 Isten megteremti Évát

> [1Móz 2,21–22, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] És az Úr Isten mély álmot bocsátott az emberre, és az elaludt. És kivett egyet a bordái közül, és a helyét hússal zárta be; és *az Úr Isten a bordából, amelyet az emberből kivett, asszonyt épített, és az emberhez vitte.*

Titokzatos, számunkra alig elképzelhető folyamatról tudósít ez az elbeszélés. Hogy itt pontosan mi van leírva, néhány szóban, azt csak az angyalok láthatták. Ezek a szent szemlélők ámultak, ahogyan mi is ámultunk volna. Ádám oldalából jön létre Éva. Mintha Ádámból születne. Nem földből teremti Isten. Nincs szükség egy második Ádámra, olyan emberre van szükség, aki Ádámnak teljesen és tökéletesen megfelel. Ha Évát teremtette volna Isten elsőként, neki is segítőre lett volna szüksége. Sem a férfi, sem a nő nincs a teremtés szerint arra szánva, hogy egyedül legyen.

Ebbe a szövegbe sem szabad túl sokat belemagyarázni. Kevés értelme van az örökítőanyagon, a csontvelőn vagy a kromoszómákon gondolkodni. Mély, testi-lelki folyamatról van szó, amely Isten szemében az egyetlen út volt arra, hogy létrehozza Ádám megfelelőjét és segítségét.

Hogy a szavak megértése és lefordítása nem mindig elég önmagában egy ókori szöveg megértéséhez, azt példaként ez a magyarázat szemlélteti:

„Amikor azt olvassuk, hogy Ádámot mély álomba merítik, és Évát »megalkotják„, automatikusan arra gondolunk, hogy Ádámot műtétre viszik a műtőbe. Egy ókori keleti ember azonban nem így gondolkodott volna. A "mély álom« héber szavát az egész Ószövetségben látomásos élmény megjelölésére használják. Egy izraelita olvasó is így értette volna. Úgy vélem tehát, hogy ez a mély álom Ádám számára látomás volt, és nem sebészeti műtét. Más szóval: lát valamit, aztán egyre többet Évából."[10]

2.1.9 Az oldalbordából

Bevallom, ez a leírás idegennek tűnik számomra. Egyenesen mitologikusnak. Ahogy említettem, az akkori gondolkodásmód számára érthetőbb volt, mint

10. John Walton, Interview by Kevin P. Emmert/ March 19, 2015

nekünk. Kevés értelme van ezt a folyamatot természettudományos, orvosi, biológiai vagy anatómiai szemüvegen át nézni. Mégis olyan mély és alapvető, hogy még több mindennek kell napvilágra kerülnie belőle.

Mindketten tehát ugyanabból az anyagból vannak. Lényegükben rokonok. Nem mindegyikük külön, egyéni teremtés, hanem ugyanannak a teremtésnek egy-egy külön kifejeződése.

Furcsa, hogy a fordítók itt a „borda" szót használják. Az Ószövetségben sehol másutt nem fordítják így ezt a szót. Itt sincs rá semmi ok.[11] Többnyire építészeti elemként fordítják: deszka, oldalépület, burkolat, ajtószárny és oldal. Mindig építésről van szó. E fogalmakban az „oldal" a közös.

Éva az oldalból (zela) épül fel. Ádámot mintegy agyagból formálták, mint a fazekas az edényt, most pedig Éva az oldalból (vagy oldalsó építőelemből) épül fel. Képi, nem anatómiai kérdésről van szó.

A férfinak 24 bordája van, és jól meglehet eggyel kevesebbel is. Oldala azonban csak kettő van (lásd a Salamon templomában lévő ajtó két szárnyát, ugyanaz a szó, 1Kir 6,34). A bal és a jobb testfél. Itt folytatódik az 1,27 „férfi–nő" fogalompárja. A nő nem egy csontból áll, hanem a férfi feléből. *„A férfi oldalából vétetett, hogy a két ember egymás oldalán járjon végig az életen, és mindegyik a másikban találja meg a »jobbik felét«."*[12]

Pinchas Lapide így ír erről: „Az itt használt héber szó csak ritkán jelenthet bordát, és általában szárnynak vagy oldalnak fordítják. … *Nem csoda tehát, hogy a »borda« e téves fordítása elkerülhetetlenül a nő lebecsüléséhez vezetett a keresztény világban."*[13]

Módosított szöveggel a vers így hangzik:

> És az Úr Isten Ádám oldalába nyúlt (vagy: kivette Ádám egyik testfelét), és a helyét újra kitöltötte. Aztán vette az oldalsó építőelemet, és megszerkesztett belőle egy asszonyt.

Két emberré lesznek, akik megértik egymást, és vonzódnak egymáshoz. Akik egy testté lesznek, mintha a szétválasztás visszafordulna. Ez a házasság titka, a férfi és a nő hűségen és szereteten alapuló szövetségéé.

11. Bielefeldt, 43, Die Sache mit der Rippe, Die himmlische Idee von den Geschlechtern, Asslar, 2007
12. Bielefeldt, 45
13. Lapide, 161, Lapide, Pinchas, Ist die Bibel richtig übersetzt? Gütersloh, 2004

Hogy a nő a férfi egyik feléből épül fel, talán előre jelzi azt, ami a szaporodás termékenységében válik valóra: a csírasejt osztódását. A sejtek kettéválnak, és mindegyik teljes sejt. A nő nincs a férfi nélkül, és a férfi sincs a nő nélkül.

Fontos-e, hogyan fordítjuk a szót? Mindenképpen. A borda a nőkben olyasmit vált ki, amitől függeléknek érzik magukat. Mit éreznénk mi, férfiak, ha egy „bordából" építettek volna fel minket?

2.1.10 Az asszonyember

> *És az ember ezt mondta: Ez most csont a csontjaimból és hús a húsomból; ennek asszonyember (ischah) legyen a neve, mert emberből (isch) vétetett.*

Ádám ujjong és lelkesedik. Költői szavakat hallunk. Milyen szent pillanat! Előtte áll a világ legszebb asszonya. Mezítelenül és szégyenkezés nélkül. Mint egy ajándék. Rögtön látja: nem az állatvilágból való. Azzal már behatóan foglalkozott. Ez most valami egészen más. *Ő az, aki hiányzott neki. Aki egyenlő vele. Ugyanabból a fajtából. Olyan, mint ő, de nő. Asszonyember. Ádám azt mondja: Végre valaki, aki olyan, mint én!*

Észrevette-e Ádám Isten beavatkozását, hogy még azt is tudja: a nő belőle jött elő? Nem idegen számára, azonnal közel kerülnek egymáshoz. Csak ők ketten vannak a kertben. Meg az állatok.

> *Ezért a férfi elhagyja apját és anyját, ragaszkodik a feleségéhez, és egy testté lesznek.*
>
> *És mindketten mezítelenek voltak, az ember és a felesége, és nem szégyenkeztek.*

Éva, az asszonyember, a jövőben olyan vonzó lesz a férfi számára, hogy érte mindent elhagy, csak hogy vele lehessen. Ezáltal a nő méltósága még egyszer különleges hangsúlyt kap. Ő az, akit kívánnak. Fordítva nem így írja le a szöveg.

Az, hogy egy testté lesznek, azt mutatja, hogy ennél nagyobb egység és egyenlőség nem lehetséges.

Ezeket a szavakat *történelmileg is* kell szemlélni. A férfinak rendelkeznie kell azzal az önállósággal, hogy szülei nélkül is tudjon élni, és új családot alapítson.

Itt történelmileg úgy jelenik meg a nő, mint aki a férjével ellentétben bizony kapcsolatban marad a szülői házzal, és így bizonyos védelmet élvez. Nem úgy hagyja el, mint a férfi. A szülői ház biztonságában vagy annak közelében, a nagycsalád körében védelmet kap egy esetleg erőszakos vagy csaló férjjel szemben. A nő segítséget kap, ha a szülők közelében vagy házában lakik.

Mégis ők ketten új, nagyrészt független és önálló egységet alkotnak. Az egy test a termékenységre szóló megbízatás betöltését jelöli. Vagyis a nemi aktust mint az egységnek, valamint a nemzésnek, illetve a szaporodásnak a kifejeződését és csúcspontját. Az egység a házasság egész életét is leírja. A házassági szövetség, amelyről itt közvetlenül nem esik szó, egy nő és egy férfi egész életen át tartó összetartozását írja le. *Ahogyan Jézus mondja: kezdetben így volt, és így is kell maradnia.*

Több feleséggel a termékenység és ezzel a népesség kezdetben gyorsabban növekedett volna. Emberek és társadalmak vezették be a többnejűséget. Ez azonban sohasem volt Isten gondolata, még ha népénél (pl. az ősatyáknál, Dávidnál stb.) el is kellett tűrnie.

2.1.11 Egymásnak ajándékozva

Két ember áll egymással szemben. Ádám Isten ajándékaként fogadja Évát. Két különböző fajtájú ember találkozik először. A két különböző, egymáshoz illő test egymásnak és egymásért adatik ajándékba. A különböző nemben és a hozzá tartozó szexualitásban Isten megmutatja szeretetének tervét. Így lesz a szexualitás Isten egymásnak szóló ajándéka. Ez a kölcsönös gazdagodást és beteljesülést szolgálja, és a nemek különbözőségéért való hálához kellene vezetnie.

Amikor Ádám egyedül volt, nem tudta ezt a hálát a kölcsönösségben kifejezni. Egyedüllétében még arra sem volt képes, hogy önmagát teljesen személyként érzékelje, mert még nem volt másik „én". Személyiségnek lenni kapcsolatot és vele szemben álló társat kíván. *A férfi számára a nő a segítség ahhoz, hogy felismerje saját emberlétét és a kölcsönös gazdagodás tudatát. Nemcsak Éva ajándék, hanem ő teszi lehetővé Ádámnak, hogy önmagát is ajándékként ismerje fel a nő számára. Nemcsak egymással, hanem egymásért élni – ez az a közösség, amelyet Isten eltervezett.* Így tükrözik Isten szeretetét: férfiasságuk és nőiességük által kölcsönös ajándékok egymás számára.

Ádám öröme, hálája, hogy Évában nem egyszerűen alárendelt segítőt, hanem Isten ajándékát látja, kifejezi Éva személyiségének méltóságát – amelyet Éva a maga részéről Ádámban is felismert. *Éva szabad, egyenjogú személyiség. Ezt felismerni – ma is – azt jelenti, hogy Isten adományaként és ajándékaként fogadjuk el. A nőiesség Isten ajándéka. Az első ajándék (az életén és a létezésén kívül), amelyet a férfi kapott.*

Az a tekintély, amely alárendelődést követel, megtagadja az ajándékot. Aki ajándékot kap, bizonyos módon tekintélyt kap az ajándék fölött. *Mire kapott felhatalmazást Ádám, amikor Évát fogadta? Arra, hogy testét szeretetben érte adja – a szexualitáson túl is.* Felhatalmazást kapott arra, hogy fogadja őt – mint egy lánytestvért. Ez nem arra szóló tekintély, hogy utasításokat adjon, vagy uralkodjon rajta. Az csak a bűneset rossz következménye lesz.

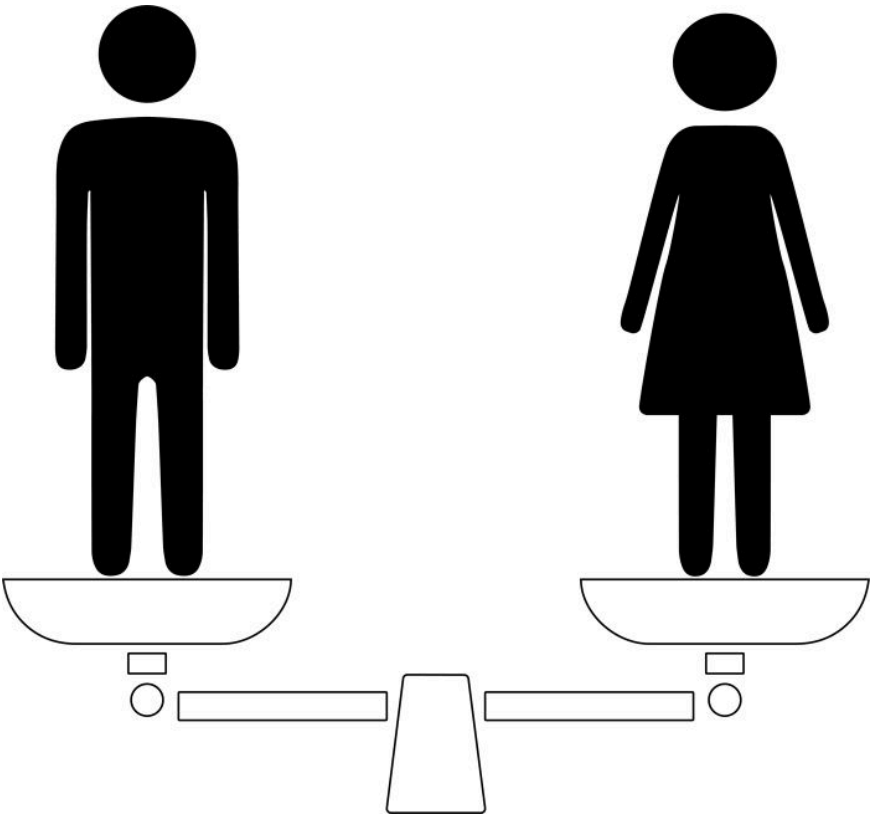
Ádám első szavai, amikor meglátja Évát, visszhangra találnak az Énekek éneke vőlegényének szavaiban (Énekek 4,9): „Elraboltad a szívemet, húgom, menyasszonyom; elraboltad a szívemet egyetlen pillantásoddal."

A férfi, akit Isten elsőként teremtett, felhatalmazást kap arra, hogy elsőként szeressen, elsőként áldozza fel magát, elsőként szolgáljon, elsőként adjon erőt és felhatalmazást a nőnek, és ne hatalmat gyakoroljon fölötte.

Az egymásért érzett hálának ez a magatartása Krisztusnak az egyháza iránti szeretetében találja meg tökéletes kifejeződését. Ennek kellene láthatónak és érezhetőnek lennie egyházainkban, gyülekezeteinkben és összejöveteleinken mindenki számára, a nem hívő látogatók és a körülöttünk élő emberek számára is.

„A Biblia nyitánya ősi emberi álmot ígér: a nemek egyenlőségét és a feszélytelen szexualitást."

Arnold Angenendt

Igazságod örökké igazság marad, és útmutatásod igazság.

Zsolt 119,142 (Zürcher Bibel, német bibliafordítás)

2.2 A férfi és a nő bűnesete

Amikor végighaladok az első három fejezet őstörténetén, tudatosan lemondok a tipologikus értelmezések vagy az előképszerű jelentések elmélyítéséről. Az emberlétről van szó, ahogyan az a férfi és a nő viszonyában, szó szerinti létezésükben megmutatkozik. Itt még nincs értelme Pál szövegeit segítségül hívni az értelmezéshez. Azt mondom: „ezen a ponton", mert később mindenképpen meg kell tennem. A bibliaolvasásnak van egy fontos szabálya: *szövegö*

sszefüggés, szövegösszefüggés, szövegösszefüggés. Először és mindenekelőtt a szöveget a maga *közvetlen összefüggésében*, környezetében és történelmi adottságai között kell feltárni, amennyire csak lehetséges. Ehhez ma sok segédeszköz és forrás is rendelkezésre áll. Csak ezután haladhatnak jó úton a további magyarázati lépések.

Mózes első könyvének 3. fejezete Éva, majd Ádám tragikus megtévesztését és engedetlenségét írja le, amely a megtörtség több szintjéhez vezetett: szégyen, bűn, ellenségeskedés, fájdalmas fáradság, halál és kiűzetés az Éden kertjéből. Isten minden érintetthez, a kígyóhoz, a férfihoz és a nőhöz is szól, és figyelmezteti őket tetteik következményeire. És bizonyos mértékig felkészíti őket mindarra, ami rájuk vár. Van egy vers, amely a vita középpontjába került. Ez az 1Móz 3,16: „Férjed után vágyakozol, ő pedig uralkodik rajtad". De haladjunk végig, mint korábban, röviden a bibliai beszámolón [1Móz 3,1–7, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva]:

> És *a kígyó* ravaszabb volt a mező minden állatánál, amelyet az Úr Isten alkotott; és ezt mondta az asszonynak: Valóban azt mondta Isten: Ne egyetek a kert egyetlen fájáról sem?
>
> És az asszony ezt mondta a kígyónak: A kert fáinak gyümölcséből ehetünk; de annak a fának a gyümölcséről, amely a kert közepén van, azt mondta Isten: Ne egyetek belőle, és ne is érintsétek, hogy meg ne haljatok.
>
> És a kígyó ezt mondta az asszonynak: Semmiképpen sem haltok meg, hanem tudja Isten, hogy azon a napon, amelyen esztek belőle, megnyílik a szemetek, és olyanok lesztek, mint Isten: ismeritek a jót és a rosszat. És látta az asszony, hogy a fa jó eledelnek, és hogy gyönyörűség a szemnek, és hogy a fa kívánatos, mert értelmet ad; és vett a gyümölcséből, és evett, *és adott a vele lévő férjének is, és ő is evett*.
>
> Akkor mindkettőjük szeme megnyílt, és felismerték, hogy mezítelenek; és fügefaleveleket fűztek össze, és kötényeket készítettek maguknak.

Isten azt mondta Ádámnak, mielőtt Éva megvolt [1Móz 2,16–17, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva]:

> És az Úr Isten megparancsolta az embernek, és ezt mondta: A kert minden fájáról tetszésed szerint ehetsz; de a jó és rossz tudásának fájáról, arról ne egyél; mert amely napon eszel róla, meg kell halnod.

A beszélő kígyó megtévesztő hadműveletében tudatosan Évához fordul. Ő volt a gyengébb? Vagy kettejük közül őt volt a legkönnyebb elcsábítani? Így is lehetne értelmezni ezt a helyzetet. Nem azért, mert nő volt. *Hanem mert a parancsot talán csak másodkézből ismerte. Amit tudott, azt csak Ádámtól tudhatta.* Egy apró részlet talán azt mutatja, hogy Ádám többet mondott neki, mint amennyit Isten neki mondott. Vagy Éva tett hozzá valamit ahhoz, amit Ádám mondott neki. Talán óvintézkedésként is: *Ne érintsétek*, mondta Éva. Pedig a kert közepén a sokkal fontosabb élet fája állt, nem a jó és gonosz tudásának fája (2,9).

Van, aki Éva szavaiban már a gyengeség vagy az engedetlenség első jeleit látja. Éva szavai azonban – ahogyan Mózes leírta őket – azt is közvetíthetik, hogyan érthetjük képletesen a bűnt tisztátalanságként. Aki Mózes törvénye szerint tisztátalant *érintett*, tisztátalan lett, és megtisztulásra szorult. Mózes harmadik könyve ezt több mint 160-szor leírja. Ebből a szemszögből Éva szavai világossá teszik, mit jelent bűnbe esni és tisztátalanná válni.

A csábító, a kígyó megtévesztése sikeres. Kételyt hint el Isten jóságát és igazmondását illetően. Éva elhiszi ezt, és a tiltott gyümölcs kívánt gyümölccsé lesz. Nem az éhség, hanem az a belátás és tudás késztette Évát a gyümölcs leszakítására, amelyet Isten – úgy tűnt – visszatart tőlük. Végzetes döntés. Kicsi lépés, nagy hatással.

Éva és Ádám együtt voltak ott. Ádám vele volt. Ádám is hallotta beszélni a kígyót? Elhagyta vezető szerepét? Mindez csak találgatás. Éva odaadja neki a gyümölcsöt, amelyet ő maga már megkóstolt. Ádám elveszi a tiltott gyümölcsöt. *Ádám tudatosan áthágja Isten parancsát, amelyet személyesen Tőle kapott.*

Bár ebből az esetből semmi jó nem vezethető le, ez a helyzet is megmutatja, hogy mindketten egyformán erősek, és ugyanakkor egyformán helytelenül viselkednek. Évát elcsábítják. Tudta, hogy a fa tilos. Ádám szó nélkül hagyja magát elcsábítani, pedig tudta, hogy ez a fa tilos.

Abban a pillanatban felismerik, hogy mezítelenek. Új felismerés. Ahogyan a kígyó megígérte.

> [1Móz 3,8–19, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] És meghallották az Úr Isten hangját, aki a kertben járt a nap hűvösén. És az ember és a

felesége elrejtőzött az Úr Isten színe elől a kert fái között. És az Úr Isten szólította az embert, és ezt mondta neki: Hol vagy?

Milyen elképzelhetetlen kiváltság volt a paradicsomkertben naponként, a nap hűvösén, kora este magával Istennel találkozni látható alakban. Mint a szentélyben. Most azonban minden más. A félelem és a felébredt lelkiismeret menekülésre készteti őket Isten elől. Tudják, hogy a jó kapcsolat megromlott. Semmibe vettek valamit, ami Istennek nagyon fontos volt.

És ő (Ádám) ezt mondta: Hallottam a hangodat a kertben, és féltem, mert mezítelen vagyok, és elrejtőztem. És Ő ezt mondta: Ki mondta meg neked, hogy mezítelen vagy? Talán ettél arról a fáról, amelyről megparancsoltam neked, hogy ne egyél? *És az ember ezt mondta: Az asszony, akit mellém adtál, ő adott nekem a fáról, és én ettem.*

A mezítelenség tudata együtt jár a törvényszegéssel. Az egyik követi a másikat. A mezítelenség csupaszsággá, gyalázattá lesz. A bűn jelévé. Az ártatlanság a múlté.

Isten konkrétan megnevezi a törvényszegést. Ádám tudatában van bűnének. De más bűnöst keres, bűnbakot, akire átháríthatja bűnét. Bármilyen szánalmas is: a feleségét teszi felelőssé. Milyen gyáva! Ahelyett, hogy vállalná bűnét, vádolja a feleségét. És mintegy Istent is (társ)felelőssé teszi, mert Ő ajándékozta neki az asszonyt.

Isten ebben az elbeszélésben valóban nem csupán Ádámmal tisztázza a dolgot, hanem az asszonyhoz is fordul. Mindegyiküket egyénileg és egyenrangúan szólítja meg és veszi számba, ahogyan Isten minden embert igazságban fog megítélni, és egyetlen részletet sem fog figyelmen kívül hagyni.

2.2.1 Éva válasza

Évát elcsábították, rászedte őt a hazug és emberölő. Amikor Isten megszólította, arra mutatott rá, akit a legnagyobb bűn terhelt: a kígyóra.

És az Úr Isten ezt mondta az asszonynak: Mit tettél! És az asszony ezt mondta: *A kígyó megcsalt engem, és ettem.*

Éva elhatárolódik a kígyótól, vádolja őt. A nagy törvényszegés, amellyel Éva lavinát indít el, csábítás útján jött létre. És beismeri, hogy evett. Magatartása

jobb, mint Ádámé. Törvényszegésének mértéke nem hasonlítható össze a férfiéval.

„Isten megkérdezte az asszonyt, ahogyan az 1Móz 3,13-ban olvassuk: »Mit tettél?« *Kibúvók nélkül válaszolt Istennek. Szemrehányás nélkül válaszolt Istennek. Egészen másként beszélt, mint a férfi.* Többé nem hagyta magát megtéveszteni. Talán minden világossá vált előtte, amikor hallotta, hogyan kérdezi Isten a férfit. Mindenesetre most már látta, mi történt. Új bölcsességében felismerte a gonoszt, és azt mondta: »A kígyó elcsábított engem, és ettem.„ Ezzel a válasszal leleplezte a gonosz kígyót mint megtévesztésének forrását. És bevallotta a rosszat, amelyet megtévesztett állapotban elkövetett: "és ettem.« Több rosszat követett el, mint amennyit a férfi az imént elkövetett? Nem. Vádolta a férfit, aki vele volt? Nem. Vádolta Istent? Nem. Mégis az, amit a Biblia elmond róla, nem az, ahogyan gyakran ábrázolják. És ez a hamis ábrázolás már régóta létezik."[14]

2.2.2 Éva fáradsága, várandóssága és alávetettsége

Isten Évához intézett büntető szavai az Elberfelder fordításban (német bibliafordítás) így hangzanak:

> Az asszonynak ezt mondta: Nagyon megsokasítom várandósságod fáradságát, fájdalommal szülsz gyermekeket; és férjed után lesz vágyakozásod, ő pedig uralkodik rajtad.

A Zürcher Bibel (és az Einheitsübersetzung; mindkettő német bibliafordítás) elválasztja a fáradságot a várandósságtól. És ez így helyes, mert két dologról van szó:

> Az asszonynak ezt mondta: Sok bajt szerzek neked, *és* sok várandósságot adok neked, fájdalommal szülsz gyermekeket. Férjed után vágyakozol, ő pedig uralkodik rajtad.

A fentebb idézett Bruce Fleming így adja vissza ezeket a szavakat:

> *Bizonnyal megsokasítom (1) fáradságos munkádat a mezőn és (2) fogantatásodat.*

14. Fleming, Bruce; Fleming, Joy; Hagemeyer, Joanne. The Book of Eden, Genesis 2-3: God Didn't Curse Eve (or Adam) or Limit Woman in Any Way. Kindle-kiadás, 56. o.

Azután Isten kioktatja az asszonyt arról, ami vele és velük történt most, hogy halandók és bukottak lettek.

Nehézségek közt szülsz gyermekeket

[Szerető] vágyakozásod férjed felé [irányul]

De ő [lázadón uralkodik önmagán, és] uralkodni fog rajtad.

Fontos ez a megkülönböztetés a 16. vers első részében? Általa az Évához intézett szavak egészen más hangvételt kapnak, sőt, ami még fontosabb, más tartalmat. *Először is fontos megállapítani, hogy Istennek ebben a beszédében semmiféle átok nem száll Évára. Éppen ellenkezőleg!* Először azt jövendöli meg neki, hogy sok fáradsága és erőfeszítése lesz a földművelésben. Ide tartozik az állattartás és más, létfenntartó kétkezi munka is. A *fáradság* szó ebben a formában csak háromszor fordul elő, és mindig a mezei munka fáradalmait jelenti. Így hallja Ádám: Átkozott a föld miattad: „*Fáradsággal* egyél belőle életed minden napján." És így mondja később Lámek a fiának, Noénak (1Móz 5,29): „Ez megvigasztal minket munkánkban és kezünk *fáradságában*, a föld miatt, amelyet az Úr megátkozott."

Ádám egyszerűen elvette Évától a gyümölcsöt, teljes tudatában a tilalomnak, és evett. Isten átka azonban nem Ádámot sújtja. Elkerüli őt, és a földet sújtja. *Ez kegyelem az Édenben.* A következmény fáradság az élelem előteremtésében. A létezés a túlélésért folytatott harccá válik, másként, mint az Édenben. És mivel Éva ugyanazon a földön él, és házaspárként közösen igyekeznek megbirkózni az élettel, őt is ugyanaz a fáradság éri, mint Ádámot. Ennek oka nem Éva, hanem Ádám, mert az ő tette miatt átkozott a föld.

Most azonban, az első mondat második részében jön a jó hír, az evangélium. *Megsokasodnak a várandósságok (többes szám)!*

A törvényszegés ellenére Éva betöltheti a teremtési megbízatást: Legyetek termékenyek, sokasodjatok, és töltsétek be a földet! A törvényszegés ellenére folytatódik az élet. Sok utód lesz. Ami még fontosabb, ezen utódok egyike széttaposса a kígyó fejét. A kígyó hallotta elsőként ezeket a szavakat, amelyeket Isten hozzá intézett:

> És ellenségeskedést szerzek közötted és az asszony között, a te magod és az ő magva között; *az* összezúzza a fejedet, *te* pedig a sarkát zúzod meg.

Ezeket a szavakat ősevangéliumnak vagy protoevangéliumnak nevezik. *Csakhogy az ördöghöz szólnak, és számára bizonyosan nem jó hír.* Azután a kígyónak végig kell hallgatnia, ahogyan Isten biztosítja és szavatolja, hogy lesznek utódok, lesz az asszonynak magva. Évának ez jó hír, éppúgy, mint Ádámnak és nekünk, akik a kertben vele hallgathatjuk. *Így az Évához intézett szavaknak pozitív, reménységgel teli jelentésük van.*

A gyermekszülés Évának fáradságos lesz, ahogyan Ádámnak a földművelés. Az élet a bukás után más lett. Amikor Éva meghallotta a szavakat, még nem szült gyermeket. A kígyó és Ádám átok- és büntető szavakat hall: van egy jó előtte és egy rossz utána. *Éva nem!* Isten nem változtatja meg a nő testét, amikor az Édenben szól hozzá. Egyes fordítások azonban úgy hangzanak, mintha Isten valahogyan megváltoztatná a nőt, és a szülést rossz dologgá tenné.

A szülés kockázatos folyamat, ha nem állnak rendelkezésre olyan orvosi lehetőségek, mint ma a világ sok részén. Isten azonban a nők oldalán áll. Ő a segítőjük és megmentőjük (1Tim 2,15).

Egy példázatos beszédben Jézus ezt mondta tanítványainak – és feltételezhetjük, hogy ugyanaz szól itt, aki a kertben Évával beszélt:

> [Jn 16,21, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Az asszony, amikor szül, nehézséget (vagy: gyötrelmet) él át, mert eljött az órája; de amikor megszülte a gyermeket, nem emlékszik többé a szorongatásra (vagy: fájdalmakra) az öröm miatt, hogy ember született a világra.

„A szerző a 16–19. versben leszámol az emberi lét keménységeivel, különösen az élet teremtő oldalával: a szaporodással és az élelem előállításával. A korábbi gondtalanság most fáradsággal keveredik: a jó (utódok, élelem) a rosszal (fáradság) együtt jár."

> És az Úr Isten ezt mondta a kígyónak: Mivel ezt tetted, átkozott légy minden barom és a mező minden állata közül! Hasadon csússz, és port egyél életed minden napján. És ellenségeskedést szerzek közötted és az asszony között, a te magod és az ő magva között; az összezúzza a fejedet, te pedig a sarkát zúzod meg.

A kígyóhoz fordulva Isten kimondja, mik lesznek ennek a törvényszegésnek a következményei a három érintett számára. A kígyót a földre, a porba

alázza. A kígyó számára az asszony elleni támadás pusztító következményekkel jár. Olyan hibát követett el, amely az életébe fog kerülni.

Először is örökös ellenségeskedés lesz az asszony és a kígyó között. Érdekes: *Nem Ádám és a kígyó között. Még figyelemreméltóbb: a kígyó magva és az asszony magva között. Itt az asszonynak lesznek utódai, illetve magva.* Ezen utódok egyike megöli a kígyót azzal, hogy széttapossa a fejét. De egy fájdalmas sarokba marás árán.

Ennek a néhány szónak nagy horderejű és messzire nyúló jelentősége van. A kígyó több mint hüllő. Ő az emberek ellensége és Isten ellensége, a Sátán, az ördög.

Meghökkentőnek találom, milyen szerepe lesz Évának és vele együtt a nőknek ebben a kozmikus konfliktusban. Ez a konfliktus éppen ilyennek bizonyul, amikor visszatekintünk a világ- és üdvtörténetre. Az ördög a nőt „üdvhozó" szerepében fogja támadni. Mindent megtesz majd, hogy megalázza, hogy gyengítse hatékonyságát, hogy szavai meghallgatás nélkül maradjanak. *Milyen fontos szerepet játszik a nő ebben a kozmikus konfliktusban! Nélküle nem lehet Isten győzelme egy utód által.*

Bár éppen most csábították el, és vétkezett, *a Teremtő őt rendeli a megmentés eszközévé. Nem Ádámot.* Egy nagy ígéret kegyelmét tapasztalja meg.

Még a bűneset fejezetében sem alárendelt szerepben írja le a szöveg a nőt. Szinte fordítva. Mintha ő lenne a fontosabb a bukás jövőbeli visszafordításában.

Most a törvényszegés második következményeként a férfihoz való viszonyát írja le. Minden olvasó érzi, hogy ez kapcsolatuk érzékeny zavarát írja le. Ez semmi jót nem jelent. Nem áldás, hanem olyan, mint egy átok. Amely így vált valóra a világtörténelemben.

Ádámnak is, akit felelőssé tesznek ezért a bűnért, végig kell hallgatnia tette keserű következményeit:

> Ádámnak pedig ezt mondta: Mivel hallgattál feleséged szavára, és ettél arról a fáról, amelyről megparancsoltam és megmondtam neked: Ne egyél róla! – átkozott legyen a föld miattad: fáradsággal egyél belőle életed minden napján; tövist és bogáncsot teremjen neked, és a mező füvét

eszed. Arcod verejtékével eszed kenyeredet, amíg vissza nem térsz a földbe, mert abból vétettél. Mert por vagy, és porrá leszel!

Isten nem menti fel Ádámot a felelősség alól. Ő adta neki a parancsot, és ő áthágta. Hogy közvetve a felesége révén, annak nincs jelentősége. Ő kapta a parancsot, és ő hágta át.

A következmények sötétek. Fáradság és erőfeszítés, egyetlen szóval túlélési és létért folytatott harc lesz Ádám és Ádám minden fia életsorsa. *Míg Éva hallja az „ősevangéliumot vagy protoevangéliumot", és döntő része van benne, Ádámnak végül csak az marad, hogy újra azzá legyen, amiből vétetett. Tragikus ítélet. Nem reménységgel teli kilátás. Ám az asszony győzelme, illetve az asszony magva egy napon a férfit is kiragadja a porból az életre.*

2.2.3 Utána vágyakozol, ő pedig uralkodik rajtad

Ez a büntető ítélet a Biblia legtragikusabbjai közé tartozik, és (sajnos) máig különbözőképpen értelmezik. Vizsgálódásunk magjához tartozik. A Gute Nachricht (német bibliafordítás) itt így olvas: *Férjedhez fogsz vonzódni, de ő uralkodni fog rajtad.* Az a szó, amelyet az Elberfelder fordítás *vágyakozással* ad vissza, a férj iránti határozott, rendíthetetlen odaadást jelenti.

Az *uralkodni* szó önmagában semleges. Egyelőre úgy tűnik, nem világos, jó vagy rossz uralomról van-e szó. Mégis érezni, hogy kettejük viszonyának és kapcsolatának leírása nem az, amit Mózes első könyvének 1. és 2. fejezete mutat. Itt megtörtség, aszimmetria van. *Feszültségmező, amelyben az egyenlőtlenség és a kiegyensúlyozatlanság kerekedik felül.* Egyrészt a nő, akit hiszen a férfi felé teremtett Isten, csalódást él át. Gyengeségében és sebezhetőségében a férfira bízza magát. Gyengeségében, mert testileg, fizikailag ő a gyengébb. De azért is, mert társadalmi és kulturális feltételei gyengébbek és hátrányosabbak lettek (1Pt 3,7).

A férfinál azonban nem talál illő választ vágyakozására. Amivel találkozik, az nem empátia vagy kölcsönös vonzódás (lásd 2,24). Nem is az „egy test" lét. A nemi és nemzési aktusban talán igen, de nem a közös élet minden területén. A szívek egysége veszélyben van. Az uralom a férfi válasza. Nem az egyenrangú félként való együttlét, hanem a leigázás, az elnyomás és a megkülönböztetés kíséri majd a nemek viszonyát. Ez nem áldás. Ez a bűn

következménye. A bűn folytatása, itt a férfié. *A feleség vagy általában a nő feletti uralkodás nem volt, és soha nem is kellett volna, hogy kapcsolatuk része legyen. A Szentírás sehol sem utasítja a férfiakat arra, hogy uralkodjanak a nőkön!*

Nem ez az, amit Isten eltervezett, és nem így teremtette meg Ő kettejüket. Éva megteremtése és első találkozásuk olyan sokat ígérő volt. Ám „Édenen túl" más szél fúj. Ott a férfinem ritkán mutatkozik lovagnak, sokkal inkább zsarnoknak és macsónak.[15] Sok nő még az ilyenekhez is vonzódik.

Egy másik értelmezés úgy érti ezt a szót, mintha a nő a férfi feletti uralomra törekedne.[16] A férfi azonban – kivételektől természetesen eltekintve – ezzel szemben érvényesítené akaratát, és megvédené hatalmát és fennhatóságát. Ezt az olvasatot gyakran hallottam. Mintha a nő természeténél fogva a korona után nyúlna. Ha az ember a kisujját nyújtja neki, az egész kezét akarja. Lesznek ilyen nők. Olyanok, akik manipulálni és irányítani akarják a férjüket. Kétségtelenül. De az egész női nemet e gyanú alá helyezni vagy kollektíven felelősségre vonni inkább a férfinem elfajult gondolkodásából és magatartásából fakad. Ez pedig nemcsak gyanú alá esik, hanem Isten szavai szerint ítélet alá is: hogy tekintélyéhez görcsösen ragaszkodik. Itt is hozzá kell tenni: kivételektől eltekintve. Mindkét viselkedésmód előfordul mindenféle erős és gyenge változatban. *És ez soha nem zárja ki, hogy vannak pozitív, szeretetteljes társkapcsolatok! Természetesen a keresztény házasságokon kívül is.*

A nő vágyakozása nem uralmi törekvés. Nem is szexuális vágy, hogy gyermekei legyenek. Benne lehet ez is. Mélyebben a férfihoz való vonzódás ez, a védelemkeresés, az egymás keresése, ahogyan a teremtésben benne van. És ez lesz a sorsa a gyengébb és többnyire vagyontalan fél szerepében: „Az alapgondolat az, hogy a nő vágya, amely függővé teszi, arra vezethető vissza, hogy szüksége van anyai ösztöne kiteljesítésére ... Emlékezzünk arra, amit a szociológusok a kisebb vagy legkisebb érdek elvének neveztek: egy olyan kapcsolatban, amelyben két fél vesz részt, az a sebezhetőbb, aki nagyobb mértékben függ a másik féltől, míg az, akinek kisebb érdeke fűződik a kapcsolathoz, uralkodó helyzetben van."[17]

15. Felmerül a kérdés, vajon Istennek ez a büntető ítélete az állatvilág egyes részeit is érinti-e.
16. Lásd ugyanazt a mondatszerkezetet, mint a 4,7-ben; de az Énekek 7,10-et is. A szó csak ezen a két helyen fordul még elő.
17. Walton, 228, Genesis, The NIV Application Commentary, Zondervan, Grand Rapids, 2001

Ha Freedman mutualista[18] szemléletét vesszük alapul Mózes első könyvének 1–2. fejezetéről, akkor az 1Móz 3,16 olvasata egészen másként alakul: „Egészen más nagyságrendű tragédia. *A kölcsönös támogatás és erő, az egyenlőség és a megosztás, az egyenlők közötti elismerés és a másik mint legközelebbi társ elismerésének eredeti kapcsolata szörnyen rendezetlen és érzelmileg egyenlőtlen, hatalmon alapuló, szeretet nélküli kapcsolattá vált.* Az asszony kívánni fogja férjét, ő azonban uralkodni fog rajta. Ijesztő törés és fordulat ez."

Andrew Macintosh rámutat, hogy Éva bűnének következményei „a nemek teremtésbeli radikális kölcsönös kiegészítésének (egyenlőség és kiegészítés) hátterén határozódnak meg: *Éppen ott, ahol a nő örömteli kiteljesedését találhatná meg az életben, most a fájdalmak és az alávetettség terhe lép a helyébe*."

Matthew Lynch így magyarázza ezt a verset: „Ahogyan a szülés »jó„, amelyet most a fájdalom szennyez be (3,16a), úgy az "odaadása« is jó, amelyet most az uralom szennyez be (3,16b)."[19]

Ez a vers mind a női, mind a férfi megzavarodottság, a zavar és a tragédia jele. Egy nő megtörtségében és sebezhetőségében inkább egy férfihoz fordul, mint Istenhez, hogy szükségleteit kielégítse, és kedvesség és együttérzés helyett a férfi megtört és rendezetlen uralkodási vágyával találkozik. Tragédia, amely a történelem során ijesztő rendszerességgel ismétlődik.

A bűnesetért Ádámnak kell vállalnia a felelősséget. Éva áldozat volt (és persze ennek ellenére felelős). Ádám tettes volt. „Felemelt kézzel" vétkezett. Nyitott szemmel, Isten parancsának teljes ismeretében ette meg a gyümölcsöt. Ő lesz, nem Éva, a bukott emberiség feje (Róm 5; 1Kor 15), noha Éva minden élők anyja.

Az átkozott föld határozza meg Ádám életét, uralkodik rajta, és megnehezíti az életét. Így fog ő a maga részéről viselkedni feleségével és egészében a női nemmel szemben.

A nő az emberiség egész története során sokszor a teljes függőség és alávetettség helyzetébe kerül. Egész társadalmakat formál ez meg. Nem kivételekről, hanem a szabályról van szó. A kultúrák többségében ez volt a normális, és sokszor ma is az.

18. A mutualista azt jelenti: kölcsönös, egymásra utalt és egymástól függő, egyenlőségben és egységben.
19. Lynch, Contrary Women Genesis 3:16b on the ESV

Mindketten, a férfi és a nő, most már bűnösök. Bukottak. Bűnösként a férfi uralkodni fog a feleségén, a nő pedig bűnösként minden saját lehetőségét kimeríti, hogy ebben a viszonyban ne maradjon alul, védekezzen, és megtalálja a maga útját. És hogy manipulálja a férjét, és mégis közvetve befolyást gyakoroljon, ami többnyire meg van tagadva tőle.

„Ez a nemek harca a továbbiakban minden nép kultúráinak minden szintjén megmutatkozik majd. Csak akkor gyógyulhat meg, ha a kiváltó rosszat a gyökerénél ragadják meg."[20]

2.3 Ellenvetések az egyenrangúsággal szemben

Azzal az állásponttal szemben, amelyet a teremtéstörténetben találok, ugyanennek a néhány szövegnek az ellenkező olvasata áll. Akik férfi fejben és elsőbbségben hisznek, a teremtéstörténetet annak bizonyítékaként olvassák, hogy Ádám Éva feje[21], és Éva a hierarchiában a férfi vezetése alatt áll.

Ádám egyszerre név és az emberi faj megnevezése.

Ebben az esetben Éva is „Ádám", azaz ember. Isten nem nőnek nevezte el az emberi fajt. Ez férfi vezetésről „árulkodna".[22] Én ebben a férfi és a nő földhöz kötöttségének hangsúlyozását látom. Az adamából (földből) vétetett Ádám, Ádámból pedig azután Éva. Ő is, akárcsak Ádám, egy napon visszatér a földbe. Nehéz ebből vezető szerepet kiolvasni, hacsak nem próbál valaki mindenáron egyet találni.

Isten Ádámot teszi középponttá.

Ádámmal kezdődik az „emberiség" terve. Először róla van szó. Amíg ki nem derül, hogy valami hiányzik. Az élet másik fele. Az a folyamat, amely ezt a hiányt világossá teszi (az állatok elnevezése), egyúttal megmutatja a nő értékét is, aki a hiányt betölti. Az ember – férfiként és nőként – közösen a teremtés középpontja. Ezt mutatja az 1Móz 1,26–27.

Ádámot, nem Évát, teremtette Isten elsőként. Így a hierarchia rendjében Éva fölött áll.

20. Schmalenbach, 87, Frausein zur Ehre Gottes: ... im Kontext verschiedener Kulturen, 2007
21. Más szerzők mellett mindenekelőtt azokat az érveket említem, amelyeket Alexander Strauch hoz fel. Strauch, Alexander, 2001, Die Revolution der Geschlechter, Bielefeld
22. Ortlund, 119

Vajon mennyi, illetve milyen kevés idő telt el Ádám és Éva teremtése között? Még ha az ókorban – a mai helyzettel ellentétben – mindig a régi vagy az idősebb volt is a súlyosabb és elsőbb, ez a következtetés nem alkalmas ilyen rögzítésre. Az Írás sehol nem mondja, hogy ez a sorrend az oka a férfi vezető szerepének. Ezek önkényes következtetések, és azok is maradnak. Ezt a sorrendet nem szabad rangsorként értelmezni. Amikor Pál – erről még részletesen szólok – az 1Tim 2-ben hangsúlyozza, hogy Ádám teremtetett elsőként, akkor ott nem bibliai korrepetálásról van szó, hanem más kérdésekről, amelyeknek semmi köze a hierarchiai rendhez.

Az elsőszülöttségi jog köztudottan az időbeli sorrend elve szerint működik. A férfi és a nő viszonyára azonban sehol sem alkalmazzák.

Attól függően, hogyan olvassuk a Bibliát, megerősítheti hamis vagy helyes nézeteinket. *Bibliaértésünk nem ritkán nem Isten akaratát, hanem saját gondolkodásunkat vagy szívbeli magatartásunkat tükrözi.*

Ezt a sorrendet másként is lehet értelmezni: nem az első az elsőbbséget élvező, hanem a második a klimax, a csúcspont az ember teremtéséről szóló irodalmi elbeszélésben. Az első beszámolóban az ember (férfi és nő) a teremtés csúcspontja. A második beszámolóban nem a férfi, hanem a nő. Ezt csak példaként hozom fel, nem azért, hogy erre építsem tételemet, hanem hogy megmutassam, milyen különbözőek lehetnek a nézőpontok, és milyen messzire mennek a téves következtetések, ha azt gondoljuk, csak egyetlen, vagy csak a mi nézőpontunk létezik.

Ádámnak, nem Évának adja Isten a parancsokat a jó és gonosz tudásának fájával kapcsolatban, ami arra utal, hogy ő a természetes fej / vezér.

A teremtéstörténet szerint Éva még meg sem volt, amikor Isten ezt a parancsot adta. Ez csak akkor volna jogos gondolat, ha Éva már ott lett volna, és Isten mégis csak Ádámnak mondta volna.

A nő a férfiból készült, ezért tőle függ.

A patriarchális életformákban megvan ez a függés. Az Írás azonban soha nem támogatja eszményként. Még ha az Ószövetség minden szereplője ebben élt is, és a Biblia ezt írja is le. Ma a nő nem függ a férfitól. Mindketten élhetnek és létezhetnek önmagukban vagy egyedül. Ezt semlegesen nézve haladásnak lehet tekinteni. Jó, hogy így van.

Ádám adja az asszonynak az Éva nevet, ami annak a jele, hogy tekintélye van fölötte.

A névadásnak semmi köze a tekintélyhez. Sokkal inkább a tudáshoz, a felméréshez és a felismeréshez, hiszen a nevek a Bibliában gyakran egy személy lényegét írják körül. Ezért nevezi Ádám Évát „minden élők anyjának". Aki a névadást a tekintéllyel köti össze, vegye észre, hogy ez nem a bűneset előtt, hanem közvetlenül utána történt.

A nő a férfiból teremtetett, hogy a „segédje" (németül: Gehilfin) legyen.

Ahogyan a szerző a „segítség" fogalmát használja, nem alárendelt, hanem egyformán erős és egyenrangú személy van a szeme előtt.

A férfiak szívesen üdvözlik a nő segítő szerepét, hogy elérjék céljaikat, amelyeket egyedül ők szabnak meg. De nem ez a gondolat. A segítség soha nem alapoz meg tekintélybeli vagy rangbeli különbséget. Hogyan alkalmaznánk ezt Istenre, aki a mi segítőnk? Egyébként a férfi nem akar-e szintén segítség lenni szeretett felesége számára? Anélkül, hogy ebből hierarchia keletkeznék?

Éva a férfiért teremtetett. Nem fordítva.

Így olvassuk a beszámolóban. Éva mégsem lesz Ádám birtoka vagy tulajdona. Ádám oldalából teremtetett, egyformán erős, vele szemben álló társként. Ami a házassági szövetséget illeti, a férfi vágyakozása a nő felé olyan irány vagy mozgás, amelyből – ha valaki akarná – arra is lehetne következtetni, hogy a nő az erősebb. A férfi vonzódik hozzá.

Éva vétkezik először. Ez annak a jele, hogy a nő a gyengébb nem, amely fogékonyabb a kísértésekre és a megtévesztésre.

Még ha ez a következtetés igaz volna is – amit nem hiszek –, akkor sem alapoz meg hierarchiát, tekintve a számtalan férfit, akit nők csábítottak el, és bűnbe esett.

Honnan tudhatta volna a kísértő, hogy ő volt a gyengébb nem? Ádámot még csak meg sem kellett kísérteni ahhoz, hogy vétkezzen!

Ádám nem teljesítette kötelességét, hogy átvegye a vezetést és fej legyen. Ezért következett be a tragédia.

Ennek a folyamatnak és ennek az ősbűnnek a megakadályozásához nincs szükség hierarchiára. Ilyen helyzetek naponta ezerszámra előfordulnak. A

bűnt egy világos „nem" akadályozza meg. Igaz, Ádámnak, mivel ő kapta Isten parancsát, ellent kellett volna mondania Évának. Ez a folyamat hierarchia tekintetében semmit sem alapoz meg. Mindkettőjüknél egy felelős és döntésre jogosult ember szabad döntése volt.

Ha Ádám volt a fej, és övé volt a vezető szerep, és ebben kudarcot vallott, akkor miért vonják egyáltalán Évát is felelősségre? Akkor egyedül Ádámot kellett volna felelőssé tenni. De éppen mert mindketten egyformán felelősek, mindkettőjüknek egyformán felelniük kell. Ádám bűne sokkal nagyobb, mint Éváé. Évát csellel csábították el, ő ezt azonnal belátta, és joggal a kígyóra hárította a fő bűnt. Ádám habozás nélkül, „felemelt kézzel" vétkezett, majd még Évát is felelőssé tette érte, végül pedig magát Istent is, aki neki az asszonyt ajándékozta.

Nem lehetséges-e fordított érvelés is? Ha Éva itt vezető szerepet tölt be, még ha bűnre vezetett is, akkor ez éppen azt mutatja, hogy a házasságban a nő is vezethet, éppúgy, mint a férfi. Egy „házastársi csapatban" mindenki hol gyenge, hol erős. Ezért mindegyikük a körülményeknek megfelelően átveszi a vezetést, kölcsönös segítségként és kölcsönös alárendelődésben.

Talán vannak még érvek, de egyik sem billentheti fel a férfi és a nő Isten akarta egyensúlyát. A bibliai eredeti szöveg marad a legerősebb érv az egyenrangú társkapcsolat mellett. Semmi sem utal Ádám Isten akarta vagy kifejezett vezetői szerepére. Minden, ami a kezünkben van, társak együttműködésére mutat. Mégis a teremtéstörténet olvasata markánsan eltérő álláspontokhoz vezet. *Itt, a kezdetnél dől el, hogyan válaszoljuk meg és valósítjuk meg a nemek kérdését, és hogyan magyarázzuk az Újszövetség erre a témára vonatkozó kijelentéseit.*

2.4 A férfi és a nő különbözősége

Mivel a nő és a férfi egyenrangúságát és egyenértékű helyzetét hangsúlyozom, ellenvetésként felhozzák majd, hogy nem veszem észre a különbségeket. Ezt azonban sehol sem teszem. Sőt kifejezetten szembeszállok minden „egyenlősdivel" vagy a szerepek egyenlővé tételével. *Ha vannak eltérő szerepek, a férfi attól még nem az uralkodó és vezető fej.* Ez a megkülönböztetés fontos.

Ha elmarad, akkor egy elképzelt teremtési rend (a férfi a nő feje) tendenciózusan összemosódik a bűneset következményeivel, ahol ez áll: „ő uralkodik".

Nyilvánvalóan kell, hogy legyenek különbségek. Különben Éva nem volna megfelelő pár, nem volna hozzá illő, vele szemben álló társ. Ha Ádámtól „elvesznek" egy oldalt, az egész felét, valami hiányzik neki, amit a nőben újra megtalál, vagy amit visszakap. Kettejük együtt alkot egészet.

A Biblia mégsem tankönyv a férfi és a nő különbségeiről. Akkor sem, ha folyton erre hivatkoznak. Ilyenkor figyelmen kívül hagyják, hogy ezek gyakran olyan különbségek, amelyek a történelemből, a kultúrák és társadalmak fejlődéséből adódtak, és éppen nem Isten teremtői akaratának tiszta és tökéletes kifejeződései.

„A teremtéstörténet semmilyen utalást nem ad arra, hogy az egyik uralkodna a másikon, sem a nemek szerinti feladatmegosztásra. Azt az éles szétválasztást, amely később az emberi kultúrákban megfigyelhető – a hatókörök és feladatterületek felosztását a férfi nyilvános, kultúrateremtő területére és a nő magánszférájára, a szaporodásra –, nem lehet a teremtésből megalapozni. A biológiai adottságok alapján kézenfekvő, de nem lehet Isten teremtői akaratként a bibliai kijelentésekből levezetni és megkövetelni. *Sokkal inkább nagy mozgásteret hagy itt Isten a férfinak és a nőnek a felelősségi körök felosztásában, a biológiai adottságok keretein belül."*[23]

Csak címszavakban említek néhány nemspecifikus különbséget, amelyet – a teljesen nyilvánvalók mellett – a kutatás is többé-kevésbé felismert. A téma összetett, és néhány kivételtől eltekintve csak azt tudnám visszaadni, amit mások kiderítettek róla. Maga a Biblia ebben a tekintetben nem szakkönyv.

A testalkat és a testmagasság a férfinál erősebb és nagyobb. Ezért a sportversenyeken elválasztják a nemeket.

A férfiak többé-kevésbé a térbeli-elvont gondolkodásban tehetségesek. A nőknek nagyobb a kommunikációs kompetenciájuk.

A beszélgetés iránti igény a nőknél átlagosan nagyobb. A nők inkább személy-, a férfiak inkább tárgyorientáltak.

A szexuális élmény alapvetően különböző.

23. Schmalenbach, 72

Azt, hogy természettől fogva a nők szülnek gyermeket és nem a férfiak, nem kell külön említeni. Mégis nagy biológiai különbség rejlik ebben.

Ajándékközpontú szerepmegosztás mellett állok ki, amely nem a múlt kulturális, társadalmi vagy szociális előírásaihoz igazodik. Ahol az egyenjogúság az alkotmány része, ott a legjobb képességeknek nemtől függetlenül, mindenki javára kell érvényesülniük, és elismerést kell kapniuk. *Isten királyságában és gyülekezetében a férfiaknak kellene gondoskodniuk arról, hogy ezek a lehetőségek korlátozás nélkül nyitva álljanak a nők előtt. Ezzel sok mindent jóvá lehet tenni.*

A mi (posztmodern) korunkban a társadalmi változással együtt a nő és a férfi szerepe is sokféleképpen megváltozott. Ebben egy vélt teremtési rendet fenntartani nehéz, sőt lehetetlen. A társadalmi helyzethez való alkalmazkodás nem világiasság, hanem a létezéssel való megbirkózás része. Ez nem probléma, ha elfogadjuk, hogy a Biblia nem ír elő szerepfelfogást. A férfiság és a nőiség sok könyv témája, jó szándékú életvezetési tanácsként. Maga a Biblia szinte minden utasítását egyformán adja férfiaknak és nőknek.

Ha ma egy férj vezeti a háztartást és gondoskodik a gyermekekről, a feleség pedig megkeresi a szükséges jövedelmet, akkor ez a szerepmegosztás egyre gyakrabban életvalóság. Hogy ez-e az optimális, azt bibliai szempontból nem lehet megítélni.

2.5 Teremtési rend

Ezt a fogalmat gyakran használják. Tipikusan német szó (Schöpfungsordnung). Mi, németek, szeretjük a rendet. Tudni akarjuk, mi érvényes és mi nem. Ennek vannak előnyei, és hasznos is lehet. Gyakran akkor használják, amikor azokat az újszövetségi szövegeket akarják megalapozni, amelyek a nőnek a férfinak való alárendelődéséről szólnak.

A jó teremtést Mózes első könyvének első két fejezete írja le. Ez a minta, és annak kifejeződése, amit Isten akar. A bűneset előtt!

A Biblia nem ismeri a teremtési rend szót. Ez önmagában nem probléma, éppúgy, mint más teológiai „segédfogalmaknál". Csak éppen milyen rendeket akarunk levezetni ezekből a fejezetekből, vagy éppen minden időkre kötelező alapnak tekinteni? Talán a veganizmust, mivel a paradicsomban nem esznek húst? Mi van azokkal a házaspárokkal, akiknek nem születik gyermekük, és nem lehetnek termékenyek? Mi a nagy és egyre növekvő számú egyszemélyes háztartással? Mi azokkal, akik két nemmel születnek? Járjunk mezítelenül? Természetesen nem. De a bukás előtt ez volt a normális. A súlyos *teremtési rend* szót árnyaltan kell használni, ha egyáltalán hasznos.

Valóban: amit Mózes első könyvének 1. és 2. fejezete a férfiról és a nőről leír, annak minden időkre így kell érvényesnek lennie. Ami attól eltérő vagy rosszabb, az a bűn által jött, és nem felel meg Isten tervének és akaratának.

A férfi és a nő egyenértékű, egyformán méltó, egyformán megbízott, egyenrangú, egyforma helyzetű. Az 1. és 2. fejezetben nincs hierarchia. Egység ez a különbözőségben. Kiegészítés azonos szinten. Kölcsönös, nem egyoldalú kiegészítés. A 2. fejezetben leírt segítség nem az alárendelt fél. A „segéd" (németül: Gehilfin) teljes értékű, vele szemben álló társ Ádám számára. Együtt, egyenrangú félként erős csapatot alkotnak. Eltérő képességekkel és adottságokkal segítik egymást. A nemek különbsége ebben az egész lényeges és nélkülözhetetlen része. A különbözőség szükségszerű, de semmi köze az alárendelődéshez vagy a tekintélyhez. A nemek különbsége teszi teljessé Isten képét, és így tesz képessé arra, hogy megfeleljenek a terjedelmes teremtési megbízatásnak.

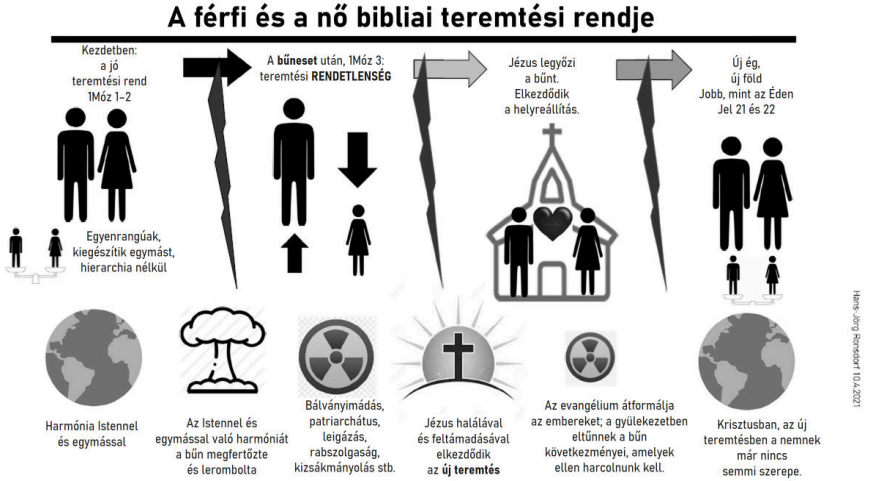
A férfiról és a nőről alkotott, bukás előtti kép az isteni norma: az isteni teremtési rend. Mindörökké érvényes. Egyetemesen és időtlenül. Ehhez kell mindent mérni. Örök norma, amely minden időkre megmarad.

Látjuk, hogy ez a norma – vagy ha úgy tetszik, ez a rend – a bűn által kibillen egyensúlyából, támadás éri, és néhány kivételtől eltekintve elpusztul. Csak ezer meg ezer évvel később áll helyre ez a norma Krisztusban (Gal 3,28), hogy minden időkre megmaradjon, és soha többé ne érje támadás.

A *teremtési rend* szót gyakran akkor veszik elő, amikor a nő alárendelődésére és arra a tilalomra hivatkoznak, hogy nyilvánosan (férfiak előtt) beszéljen, tanítson, és vezesse őket. Bejáratott reflex ez, amikor valaki a rendre hivatkozik. A bűneset után azonban aligha lehet már a teremtés rendjéről beszélni. *Sokkal inkább teremtési RENDETLENSÉG ez, amikor most a férfi uralkodik a nőn, és ettől*

fogva ez határozza meg a nemi szerepeket. Erősebb testalkata révén a férfi magához ragadta a tekintélyt.

Egy egyetemes teremtési rend a keresztény etika alapja. Ez nem tartalmaz hierarchiabeli különbséget férfi és nő között. Hozzá tartozik az ember méltósága mellett, amely Isten képe hordozójaként megilleti, az Istenben gyökerező lényegi tulajdonságok sora is: *igazságosság, szeretet és igazság. Ezek teszik lehetővé az emberek jó együttélését.*

2.5.1 Az Éden kertjétől az új Jeruzsálemig

A keresztények úton vannak az új teremtés felé (2Pt 3,13). Új és jobb Éden várja őket. Új teremtés, amely a mostanit – akárhogyan is – folytatja, és ugyanakkor mégis új. Az újat most városként írja le az Írás, amelyben az Éden elemeit újra megtaláljuk. Nem a bűneset előtti helyzetbe megyünk tehát vissza. Előre megyünk, az új és örök város felé.

Az új teremtésben a férfiak és a nők testvérekként, fiútestvérként és lánytestvérként, kötetlenül bánnak majd egymással. Szeretetben és tiszteletben. Hierarchia nélkül. A megbízatás, hogy legyenek termékenyek és sokasodjanak, akkor véget ér. Nem lesz többé szex. Minden, ami ezzel összefügg, akkor már a múlté. Ami most nagy szerepet játszik, azt ott nem fogjuk hiányolni. Bár mindig azok az egyéni személyiségek maradunk, akikké Isten lenni engedett

minket, a nem, a férfi és a nő különbsége Krisztusban jelentőségét vesztette (Gal 3,28). Hogy mennyi „nem" lesz még akkor, nem tudjuk.

Bukott világunkban kevés ember születik *mindkét*, többé-kevésbé kifejlett nemmel. Számukra ez nehéz helyzet. Számukra az új világ megváltás (mint mindannyiunknak).

Mivel az új teremtés már most elkezdődött a gyülekezetben, az egymással való bánásmódot már most ez határozhatja meg. *Krisztus testében a nemnek már nincs szerepe.* Mivel azonban a gyülekezet még az első teremtésben jár, a legkülönfélébb kulturális kihívásokkal találkozik. Az evangélium kedvéért ott lehetnek alkalmazkodások, ahol a nemet mégis figyelembe veszik. Erről később bővebben.

Hierarchia vagy alárendelődés nem lesz az új teremtésben, mert Krisztusban mindannyian egyek vagyunk. Éljük az új teremtés életét!

2.6 Ő uralkodik rajtad – a történelem

Ebben a fejezetben azt a tragikus kérdést vizsgálom, hogyan teljesedtek be az 1Móz 3,16 büntető szavai. Ezt csak korlátozottan tehetem. *Ez a beteljesedés az elnyomás, a kizsákmányolás, a megkülönböztetés és a hátrányos helyzet egész univerzumát foglalja magában. A szenvedés és a könnyek tengerét.* Egészen a 21. századig. A világ veszélyes hely volt és ma is az mindazok számára, akiknek nincs hatalmuk, akár nők, akár férfiak, akár gyermekek.

Sok történész, régész és teológus kutatómunkájának köszönhető, hogy ma sok bizonyítékunk van arra, milyen volt a nő helyzete. Az internet sok információt tesz egyszerűen és gyorsan hozzáférhetővé. Az alábbiakban különböző korszakokból származó idézetek gyűjteménye következik, amelyek kifejezik, hogyan gondolkodtak befolyásos és ismert férfiak a nőkről. Röviden soha nem lehet ennek a témának igazságot szolgáltatni. *De elégnek kell lennie ahhoz, hogy felismerjük, milyen teher halmozódott fel nemcsak a világban, hanem hurcolódott be onnan az egyházba is, ahol keresztény köntöst kapott, és tovább ápolták.*

Nem lehet nem észrevenni, hogyan ágyazódott be egy nőmegvető alapállás a nagy görög gondolkodókon keresztül a zsidóságba. Ez pedig nyomot hagyott

az egyházban. Sőt mi több, az egyházatyák ebben a kérdésben többre becsülték a görög örökséget, mint a Biblia szemléletét. Hatástörténetük a jelenig kézzelfogható. Ezért ma is arra kell, hogy indítson: tárjuk fel, és mondjunk ellent.

Ebben a kérdésben csak egy jelmondat érvényes: Vissza a Bibliához! Vissza Jézushoz!

2.6.1 Az ókor

Az ókor[24] asszonyai a szépséget testesítették meg, alá voltak rendelve a férfinak, de testi erőben is szegényebbek voltak. Ha jómódúak voltak, hosszú selyemruhát viseltek, és gondosan megformált frizurájuk volt. Ha egy férfinak szép asszony állt az oldalán, az bizony üzleti és politikai előnyökkel járhatott. A társadalomban a nőknek csak korlátozott vagy semmilyen joguk nem volt. Házasságtörés esetén a nőket vád alá lehetett helyezni, vagyonuktól megfosztani vagy akár száműzni is. A közhivatalokat csak férfiak töltötték be. A nő szerepe világosan meg volt határozva. Lehetőleg fiúutódokat vártak tőlük. A gazdagoknak rabszolgáik is voltak, akik a háztartást vitték. A rabszolganőknek nem voltak jogaik, és sokféle szolgálatot kellett teljesíteniük. De bizony voltak kivételek, amikor egy-egy tehetős asszony magasabb helyet foglalt el, és erősen befolyásolhatta a döntéseket. A női bájak gyakran jó segédeszköznek bizonyultak egy olyan világban, amelyet a férfiak uraltak.

„A »szabad férfi„ vagy "polgár„ (férfi) az ókorban az ember tökéletes mintájának számított, világosan elhatárolva a "szabad nőtől„ vagy "polgárnőtől« (nő) is. *A nőt a neki tulajdonított testi alkat és alsóbbrendűség miatt a férfinál alacsonyabb rendűnek tartották. Az alacsonyabb rendűséget veleszületettnek és megváltoztathatatlannak tekintették, és ezzel indokolták a nő jogképtelenségét és azt, hogy tartósan férfi gyámra van szüksége.* A társadalomban betöltött szerepének megfelelően a nőt passzívnak tekintették, ami a (heteroszexuális, penetráló) nemi érintkezésre is kiterjedt. A nők aktív szerepét, például a háztartásban gyakorolt uralmat, a nyilvánosság előtti túlzott láthatóságot vagy a nemi érintkezésben elfoglalt domináns helyzetet szégyenletesnek tekintették, és ez az egész család tisztes helyzetét veszélyeztette. A férfit viszont a polgárjogok elvesztése fenyegette, ha nem uralta a házát és a háza népét (asszonyokat, gyermekeket, rabszolganőket), ha nem uralkodott saját szükségletein (evés, ivás,

24. Ókornak a görög és római kultúrát nevezzük, nagyjából Kr. e. 600-tól Kr. u. 400-ig.

szenvedély, szexualitás, alvás), ha túl kevés időt töltött a nyilvánosság előtt, vagy ha passzív szerepet vállalt a nemi érintkezésben."[25]

Athénban a nők – hasonlóan a római köztársaság idejéhez – a férfinak voltak alárendelve, és hozzá kellett igazodniuk. A nők mindig kiskorúnak számítottak, vagyis szükségük volt valakire, aki irányította és vezette őket. Leányként és asszonyként az ember ki volt szolgáltatva a gyámnak és annak szeszélyeinek.

2.6.2 Arisztotelész

Arisztotelész, Kr. e. 384–322, a legnagyobb görög filozófusok és polihisztorok egyike, általános érvényű ténnyé tette a nő alacsonyabb rendűségét. A nő értékének kérdésében minden tudománya sem segít rajta, ebben korának gyermeke marad. *„A nőstények nyomorék hímek"* – ez világnézetének egyik súlyos következményekkel járó kijelentése. Mióta a szellem nemz, a nők csupán „szellemtelen" segédmunkások, akik testüket/méhüket költőkamraként bocsátják a „szellemi" férfimag rendelkezésére. Miután Arisztotelész a nő biológiai adottságainak alacsonyabb rendűségéből indult ki, és ezzel legitimálta a férfinak való társadalmi alárendeltségét, ráadásul őt teszi felelőssé az esetleges kudarcért is, mert ha a nemzésnél a női rész túlsúlyban van, az „... felelős a szörnyszülöttek világra jöttéért."

Ebben a társadalmi formában a nőknek nem volt jogi vagy társadalmi jelentőségük. A nők ki voltak zárva a politikából, gazdaságilag és minden más tekintetben a férjüktől, a ház urától függtek, vagyis egész életükben kiskorúak voltak egy férfi gyámsága alatt. A férfiak általában jóval fiatalabb nőket vettek feleségül, ami még tovább erősítette uralmukat. „A feleségek lényegi feladata az volt, hogy fiúörökösökről gondoskodjanak, és vezessék a férj háztartását."

A leánygyermekeket születésük után gyakran kitették, ha az apa így döntött. A túlélő lányoktól házasság előtti, majd házastársi tisztaságot vártak el. A tisztes asszonyok életük nagy részét otthon töltötték.

Az arisztotelészi világképben a hierarchiák „természettől adottak", és éppígy a dolgok természetéből fakad, hogy az egyik uralkodik és minden joga megvan, a másik pedig alattvaló, és nincsenek jogai. Világképe szerint egyes emberek arra születtek,

25. Voß, Heinz-Jürgen, Das differenzierte Geschlechterverständnis der Antike, Gender, 2/2009

hogy uralkodjanak, mások arra, hogy uralkodjanak rajtuk. Nála a férfi elem többet ér a női elemnél, és ezért a női elem arra való, hogy a férfi elem kormányozza.

„Nos, ahogyan az emberiség a legtökéletesebb minden állat között, úgy az emberiségen belül a férfi tökéletesebb a nőnél, és tökéletességének oka a több hőben rejlik, mert a hő a természet legfontosabb eszköze."

Arisztotelész így maradandó filozófiai alapot rakott le ahhoz az elképzeléshez, hogy a nők alacsonyabb rendűek a férfiaknál. Formába öntötte a nemi megkülönböztetés gyakorlatát, és tudós uralkodói rendet kínált fel, amely a nemek egyenlőtlenségében hitt. *Évszázadokkal később azok az egyházi vezetők, akik maguk is a görög kultúra és műveltség termékei voltak, az arisztotelészi filozófia szemszögéből értelmezték Pál írásait.*

Az athéni filozófusok kettős vádiratot hagytak a világra a nőiesség ellen. A klasszikus korszakból, különösen Arisztotelész tanításaiból származott az a meggyőződés, hogy a nők alacsonyabb rendűek a férfiaknál. Ezért a férfiaknak kell parancsolniuk a nőknek, és a nőket a férfiak gyönyörűségére kell használni. Azután a sztoikus filozófusoktól jött az a meggyőződés, hogy a nők elterelik a férfiak figyelmét, és kísértést jelentenek számukra. Ezért a férfiaknak kerülniük kell a nőket, különben szabadok volnának arra, hogy elsajátítsák azokat a tulajdonságokat, amelyek a férfiakat felsőbbrendűvé teszik. Mindkét nézet ott áll a páli írások nőkre és házasságra vonatkozó hagyományos értelmezései mögött. Vagyis a nő alárendeltsége és a házasság nélküli élet, amelyet a reformáció koráig sokszor eszménynek tekintettek.

Szókratész (Kr. e. 470–399) volt az, aki halhatatlanná tette az athéni nőmegvetést. Gyakran nevezi a nőket gyengébb nemnek, és azzal érvel, hogy nőnek lenni isteni büntetés, mivel a nő átmenet a férfi és az állat között.

Egyetlen férfi élete ezer nőt ér, mondja Euripidész (Kr. e. 480–407), görög tragédiaköltő.

Volna még sokkal több, sőt még megalázóbb idézet is, amelyek csak megerősítik, hogyan gondolkodtak általában a nőkről.

2.6.3 A nő mint vagyontárgy

A nőket nagyrészt megfosztották önrendelkezési joguktól, részben valósággal egyfajta tulajdonként kezelték őket. A fiúkat mint az apai vagyon örököseit és mint családfőket többre becsülték a lányoknál – akiket értékes erőforrásként menyasszonyi díj fejében el lehetett adni más férfiaknak.

Ahogyan az ókori irodalom tanúsítja, a nők ugyan nem mindig és nem mindenütt voltak jogfosztottak, de egyértelműen alá voltak rendelve a férfiaknak. Végső soron a férjek kihasználták előnyeiket, hogy a nők szexuális rendelkezésre állását a lehető legnagyobb mértékben biztosítsák maguknak.

A nők nem voltak jelen a nyilvános-politikai szférában, és rendszerint a háztartásra és a reprodukciós munkára korlátozódtak. A nők alapvetően egy férfi (a férj, az apa vagy a fivér) gyámsága alatt és teljes gazdasági függésében álltak.

A házasságon belül a döntő hatalom a férjé volt. Ő volt a feleség és a gyermekek gyámja, és minden vagyoni és családi kérdésben övé volt a végső és többnyire kizárólagos döntési jog. A feleségek szerepe szinte teljesen kimerült a háztartásban és a gyermekek gondozásában.

Nemzőképességükre különös figyelmet fordítottak, és házasságon kívüli tisztaságuk különös társadalmi elismerésben részesült. A nem férjes nőktől (ágyasoktól, rabszolganőktől) viszont azt várták, hogy azoknak a szabad férfiaknak a szexuális szükségleteit elégítsék ki, akiknek birtokain dolgoztak.

2.6.4 Patriarchátus

A nagy vallások és a hinduizmus szabályaikkal és előírásaikkal világszerte részt vettek a patriarchátus kialakulásában.

Nyelvileg a fogalom a görög *patér* – „atya" és *arkhé* – „eredet" és „uralom" szóból ered. A patriarchátus, amelyet androkráciának[26] is neveznek, hagyományos értelemben olyan rendszert ír le, amely történetileg a görög és

26. Az androkrácia görögből fordítva a férfi uralmát jelenti. Ezt a szót meglehetősen ritkán használják a patriarchátus mint ismertebb uralmi forma szinonimájaként.

a római jogból vezethető le. Ebben a család és a háztartás férfi feje gyakorolta a jogi és gazdasági hatalmat a tőle függő női és férfi családtagok fölött.

Egy és ugyanazon társadalmi rétegen belül a férfiak a hozzájuk mint leányok, nővérek vagy feleségek tartozó nők fölött állnak. A bibliai patriarchátust mégsem szabad egyszerűen férfiuralomnak félreérteni, mert a magasabb réteg asszonyainak hatalmuk volt a nekik alárendelt női és férfi személyek fölött.

A patriarchátus a háztartás meghatározó társadalmi életformája, ahogyan már az ősatyáknál is felismerhető. Így alakult ki, és ez volt a normális. Nem Isten által megkövetelt eszmény, hanem az Édenen túli kultúrtörténet része. Minden előnyével és hátrányával együtt.

Vannak, akik úgy vélik, hogy a patriarchátus Isten atyaságát tükrözi, és így isteni mintának felel meg. Egy családszerkezetre vonatkozó ilyen gondolatot azonban az Írás így nem támaszt alá. Még ha Isten „általános kegyelme" alatt jól működhet is. Ez a családszerkezet egy bukott világ része, és történetének fejleménye. Nem isteni mintából vagy utasításból keletkezett. Olyan modellként vált uralkodóvá, amely biztosította a túlélést, és a bolygó sok pontján ma is biztosítja. Ilyen társadalmi képződményként kell a Szentírás fényében megítélni.

2.6.5 Görög hatás a zsidó gondolkodásban

Azért idéztem fentebb Arisztotelészt, mert ez a gondolkodás a zsidóságot is befolyásolta.

„Amikor az Újszövetséghez érünk, azt látjuk, hogy a legtöbb zsidó férfi nem azzal a nagyrabecsüléssel tekintett a nőkre, amely az Ószövetségben tükröződik. Három tényező vezette a zsidókat arra, hogy eltorzítsák a férfi és nő közötti, Istentől rendelt kapcsolatokat.

1. Bűnös viselkedés. A bűn eltorzítja a megértést és a kapcsolatokat.
2. A bibliai szövegek félreértelmezése.
3. A hellenisztikus (görög) eszmék hatása.

A Kr. e. 3. században hellenisztikus eszmék kezdtek beszivárogni a zsidó gondolkodásba. Ez a beszivárgás Antiokhosz Epiphanész uralma alatt gyorsult fel, aki Kr. e. 175-ben kezdte meg uralkodását. Antiokhosz azután betört Júdeába, és erőszakkal próbálta hellenizálni. Ennek eredményeként a zsidó gondolkodásra hatott a görög filozófia. Ez rányomta bélyegét a nőkről alkotott zsidó szemléletre."[27]

„Egészében nézve a nők helyzetét a vallási törvénykezésben ez az állandóan ismétlődő formula fejezi ki a legjobban: »Nők, (nem zsidó) rabszolgák és gyermekek (kiskorúak)«. Akárcsak egy nem zsidó rabszolga és egy kiskorú gyermek, a nő fölött is áll egy férfi, aki az ura; ez ugyanígy korlátozza részvételét az istentiszteleten, mert vallási szempontból alacsonyabb rendű a férfinál.

Mindehhez hozzátehetjük, hogy bőségesen hangzottak el megvető vélemények a nőkről. *Megrendítő látni, hogyan kerekednek felül az ilyen nézetek a nagyrabecsülésről tanúskodó – egyáltalán nem hiányzó – véleményeken.* Jellemző, hogy fiú születésekor öröm uralkodott, míg egy leány születését gyakran közönnyel, sőt szomorúsággal fogadták. Ezért az a benyomásunk, hogy Jézus korában a zsidóság is nagyon alacsony véleménnyel volt a nőkről. Ahogyan az a Keleten szokásos, ahol a nőt elsősorban termékenysége miatt becsülik, de amennyire csak lehet, elzárják a külvilágtól. És alá van vetve apja vagy férje hatalmának, és vallási szempontból a férfiakhoz képest alacsonyabb rendű (alárendelt)."[28]

2.6.6 Egyházatyák

Itt is csak néhány idézetet említhetünk, amelyek a fiatal kereszténységben is felismerhetővé teszik a görög filozófia nyomait.

„A nőben már saját lényegének tudata is szégyent kell, hogy ébresszen." *Alexandriai Kelemen*, Kr. u. 150–215, A nevelő

„Meghatározó példa erre *Ágoston* egyházatya (Kr. u. 354–430), aki különös módon járult hozzá a »keresztény„ nőkép kialakulásához. Arisztotelész filozófiájának hatása alatt nehezére esett elismerni a nő teljes istenképűségét: "A nő férjével együtt Isten képmása, vagyis ketten együtt alkotnak egy teljes

27. WKG-tanulmány, 2003. szeptember
28. Jeremias, Joachim, 359–375. o. Jerusalem zur Zeit Jesu, 1963

képmást. Segédként betöltött szerepében azonban, amely egyedül őt illeti, nem Isten képmása. Ami viszont a férfit illeti, ő önmagában véve is éppolyan teljesen és átfogóan Isten képmása, mintha a nővel egységbe volna kapcsolva«."[29]

Az 5. században Pált arra használták fel, hogy megerősítsék az egyenlőtlenségnek és hierarchikus elválasztásnak azt a képét, amelyet Arisztotelész dolgozott ki. Az evangélium kezdeti szabadságának ismét hátrálnia kellett. *Az egyházi struktúrák egyre szilárdabbá válásával Krisztus tagjainak egyenrangúsága egyre inkább elsikkadt. Bizonyíték erre a nők visszaszorulása és kizárása az egyházi tisztségekből.*

„585-ben a franciaországi Mâconban 63 jelen lévő püspök és képviselőik gyűlésén arra a kérdésre, hogy »Emberi lények-e a nők?«, 32-en igennel és 31-en nemmel szavaztak. A nőket tehát egyetlen szavazattöbbséggel nyilvánították embernek!"[30]

A középkor meghatározó teológusa, *Aquinói Tamás* megerősíti Arisztotelész nézetét (Prima Pars, Quaestio 92):[31]

„a) Úgy tűnik, az asszony létrehozását nem kellett volna megemlíteni a teremtés első művei között. Mert:

I. Arisztotelész az asszonyt olyan emberi képződménynek nevezi, amely tökéletlenebb a férfinál. Ami pedig önmagában tökéletlen és hiányos, azt nem lett volna szabad megemlíteni a dolgok első berendezésének leírásában.

II. Az alávetettség és a fogyatkozás a bűnből ered. Mert az asszonynak ez mondatott: »A férfi hatalma alatt leszel„, és Nagy Szent Gergely ezt írja: "Amiben nem vétkeztünk, abban mindannyian egyenlők vagyunk.« Az asszony pedig természeténél fogva gyengébb a férfinál, mind méltóság, mind erő tekintetében.

III. A bűnre vezető alkalmakat kerülni kell. Isten pedig tudta, hogy az asszony később a bűn alkalmává lesz a férfi számára. Tehát nem lett volna szabad Neki létrehoznia őt. Másfelől ott áll az Írás tekintélye. (1Móz 2,18.)

29. Schmalenbach, 196
30. Smith/Kern, Frauen und Männer im Dienst für Gott, Gießen, 2000, 114. o.
31. További kutatáshoz ajánlom az egyházatyák szabadon hozzáférhető könyvtárát (németül): www.unifr.ch/bkv/.

b) Azt felelem, hogy szükséges volt, hogy az asszony »a férfi segítőjévé« legyen. Mégpedig nem valamilyen más mű segítőjévé, ahol a férfinak minden esetben egy másik férfi jobban segített volna; hanem a nemzés művéhez. Ez akkor látszik a legjobban, ha a nemzés különböző fokozatait szemléljük. ... Csak az egyes, különös emberi természetre tekintettel valami hiányos és gyengébb az asszony."

Másutt azt írta, hogy az asszonyt a szexuális vágy vezérli, a férfit viszont az értelem. Vagy: az asszony a természet balfogása, testileg és szellemileg alacsonyabb rendű, egyfajta megcsonkított, elhibázott, félresikerült férfi.

A vörös fonal Arisztotelésztől Pálon (legalábbis így gondolták), Ágostonon és Tamáson át a reformátorok teológiájába is bekerült. Ezt a szemléletet ma sokan (különösen a református hagyományú keresztények) Isten egyetemes teremtési rendjeként értik. Ez valóban a filozófia által megmérgezett emberkép, amelynek a legnagyobb gondolkodók és teológusok is bedőltek. Istennek legyen panaszolva.

2.6.7 Reformáció

A reformáció szakításhoz vezetett a középkori katolikus egyházzal. Ez új szabadságot és új megbecsülést hozott a nőnek. Luther azon tettét, hogy a nőt a házasságban és a családban felértékelte, nem lehet eléggé nagyra értékelni, ha meggondoljuk, hogy a nőkkel szembeni átlagos, társadalmilag meghatározó magatartás többé-kevésbé a rideg megvetés volt.

Luther számára a nő alárendeltsége természettől adott magától értetődő dolog volt. Tisztelte feleségét, Bora Katalint, aki erős társa volt, és azt is tudta, mikor kell az ő Mártonját fékeznie, vagy éppen megállítania. A nőkről általában tett mondásai azonban bizonyára a 16. század durva, obszcén és mocskos nyelvét tükrözik. „… az asszonyok uralma a világ kezdete óta soha semmi jót nem végzett, ahogyan mondani szokás: asszonyuralom ritkán végződik jól! Amikor Isten Ádámot minden teremtmény urává tette, akkor még minden jól és rendben állt, és minden a legjobban volt kormányozva; de amikor jött az asszony, és ő is bele akarta ütni az orrát, és okos akart lenni, akkor minden összeomlott, és kietlen rendetlenség lett belőle. … Ha az asszonyok ékesszólók, azért nem kell őket dicsérni; jobban illik hozzájuk, hogy dadogjanak, és ne tudjanak jól beszélni. Ez sokkal jobban ékesíti őket." Vagy: „A rend fegyelmet és tisztességet kíván, hogy az asszonyok hallgassanak, amikor a férfiak

beszélnek." Vagy: „A gyom gyorsan nő, ezért nőnek a lányok gyorsabban, mint a fiúk." Ő maga betű szerint, halálosan komolyan gondolta, amikor egy prédikációjában a 2Móz 22,18-at idézte: „Varázsló asszonyt (boszorkányt) ne hagyj életben." Hogy ebben az összefüggésben a korai és a késői Luthernek milyen szerepe van, jelenleg nem tudom megmondani. Nem megítélésről vagy elítélésről van szó, hanem az okok kutatásáról. Ezt a kérdést nyilvánvalóan újra és újra tisztázni kell, éppen a mi korunkban is.

Az a célom, hogy jelezzem, hogyan estek ennek a nagy tévedésnek áldozatul még Isten nagy emberei is, és hogyan viselte el és tűrte ezt Isten. Ahogyan ma is gyakran teszi. Megáld és munkálkodik, és közben el kell viselnie gyermekeinek olyan nézeteit, gyakorlatait és viselkedését, amelyeket Ő soha nem akart.

A kolostorok feloszlatása után a nő szolgálata és helye az otthoni szférára korlátozódott. *Az egyházi tisztségek nem nyíltak meg a nő előtt. Emberként és feleségként való méltóságát felemelték, Jézus gyülekezetében elfoglalt helyzetét azonban nem.*

Összefoglalóan írja Arnold Angenendt történész: *„A női nem minden korszak és minden kultúra számtalan írásos dokumentumában a lebecsülés, sőt a gúny tárgya volt".* Ez éppúgy érvényes a kereszténységre is, nem ritkán mind a mai napig.

„Mi, keresztények, szívesen lennénk jobb emberek. De nem vagyunk azok. A legjobb esetben jobb helyzetben vagyunk."[32] *A keresztények ma sem átütő erejű úttörői egy mindenki számára igazságosabb világnak. Nem tudok ellentmondani annak az asszonynak, aki ezt mondja: „Annyi nőmegvetés van az egyháztörténetben, hogy egy nőnek eláll tőle a lélegzete."*

Angenendt szerint mégis visszatért a kereszténység az első évszázadokban Isten eredeti teremtési rendjéhez: „Nem csoda hát, hogy éppen a nők vonzódtak a kereszténységhez; az első három évszázadban ők alkották a többséget a gyülekezetekben. *Az okokat nem nehéz megtalálni. Hol volt még a nő ennyire egyenrangú a férfival?"* Az evangéliumnak ez a fénye sajnos ismét elhomályosult.

A 18. és 19. században nagy ébredési mozgalmak bontakoztak ki. Ezekben gyakran nők vezettek és hirdették az Igét.[33] Az ilyen megújulási időkben,

32. Schmidt, 118, Endlich gleich, Holzgerlingen, 2019
33. Krüger, Hartmut, Frauen im Pietismus, Marburg, 2005

amelyek nem voltak szigorúan megszervezve, ahol hiányoztak a struktúrák, és Isten Lelke viharosan fújt, ott a Lélek szabad volt arra, hogy az ajándékokat akadálytalanul működtesse, mert a nemek különbségét teljesen figyelmen kívül lehetett hagyni. *Ez jó előfeltétel: amikor ez a különbség nem játszik szerepet.*

2.6.8 A világi nőjogi mozgalom

A feminizmus fogalmát a konzervatív keresztények gyakran megvetéssel illetik. Pedig éppen nekik kellene tudniuk, hogy bátor nők és férfiak is azt érték el, amiért éppen nekik kellett volna kiállniuk. Ma ők maguk, és főleg a feleségük is hasznát látják annak, amit ezek a mozgalmak elértek. Ez nem a feminizmus szentté avatása. A tények felismerése és elismerése ez, ami éppúgy érvényes a szakszervezetek vívmányaira is, amelyekből a (konzervatív) keresztények (érdemtelenül) hasznot húznak. *Soha nem mondhatjuk eleve, hogy a modern kultúra ilyen mozgalmai rosszak vagy a Biblia elleni támadások, ha mi magunk is valamilyen formában pozitívan hasznot húzunk belőlük, és ezekről a vívmányokról nem szívesen mondanánk le.*

„A feminizmus a világi nőmozgalomban gyökerezik. Első hulláma a 19. század végén és a 20. század elején nőjogi mozgalom volt, amely a politikai részvétel egyenlő jogáért harcolt. Mindenekelőtt a választójogért és a politikai tisztségekhez való hozzáférésért, a művelődéshez való jogért, különösen a lányok oktatásáért, a szabad pályaválasztásért és a kereső munkához való hozzáférésért. 1896-ban vettek fel először nőket vendéghallgatóként egyetemekre; rendes hallgatóként először Badenben tanulhattak 1900-tól, más tartományokban jóval később; 1918-ban bevezették a nők választójogát, 1949-ben az alaptörvény (Grundgesetz) rögzítette a nők és férfiak egyenjogúságát, 1954-ben eltörölték a férjes nők közszolgálati foglalkoztatási tilalmát, 1957-ben a férj végső döntési jogát, 1958-ban végül az úgynevezett »tanítónői cölibátust«, amely a tanítónőket hajadonságra, házasságkötés esetén pedig pályájuk feladására kötelezte.

A nőmozgalom második hulláma a 20. század hetvenes éveiben nőfelszabadító mozgalomként értelmezte magát. Mert bár jogilag legalábbis papíron nagyrészt egyenrangúak voltak, a nők továbbra is diszkriminálttnak és szabadságuktól megfosztottnak érezték magukat: az egyenlőtlen tanulási

esélyek miatt – akkoriban még több fiú járt gimnáziumba, mint lány, és jóval több férfi tanult egyetemen, mint nő; a munkaerőpiac rosszabb esélyei miatt – a magas munkanélküliség idején a »kétkeresetűség« vádjával szembesültek, vagy fel sem vették őket, az esetleges terhesség miatti kiesés miatt is; az ugyanazért a munkáért járó alacsonyabb bérek miatt; nem utolsósorban a család, a hivatás és a hozzátartozók gondozásának kettős vagy többszörös terhe miatt. A nőket is figyelembe vevő nyelvhasználat került a figyelem középpontjába, nőügyi megbízottakat választottak, nőket támogató terveket írtak."[34]

Mindez csak töredéke annak, amit itt fel lehetett volna hozni. *Remélem, hogy ez a néhány sor világossá teszi a nők kemény útját Édenen túl. Hogy a világ gondolkodása milyen erősen befolyásolta az egyházét, azon látszik, hogy ma is még mindig „Arisztotelész light"-ot indokolnak Pál szavaival. Csak sötét hatalmaknak, amelyeknek vezére az ősi kígyó, lehet kedvükre a nőknek ez a göröngyös útja. Jézussal végérvényesen nyilvánvalóvá lesz Isten magatartása Éva leányaival szemben is.*

Talán úgy gondolja, hogy mindez már történelem. Régen volt, és ma már mindenütt egészen másként van. Nagyot téved: a World Vision (10 évvel ezelőtt) keresztény örökség nélküli országokról számolt be: 450 millió nő szenved testi fogyatékosságban a gyermekkori rossz táplálkozás miatt. Sok társadalomban a lányok és anyjuk csak akkor esznek, amikor a férfiak és a fiúk már jóllaktak. A nők ugyan a világ népességének felét teszik ki, de a vagyonnak csak egy százalékát birtokolják. A szegénységben élő 1,3 milliárd ember 70%-a nő. Egy lánynál kétszer akkora a valószínűsége, mint egy fiúnál, hogy nem kap iskolai oktatást.

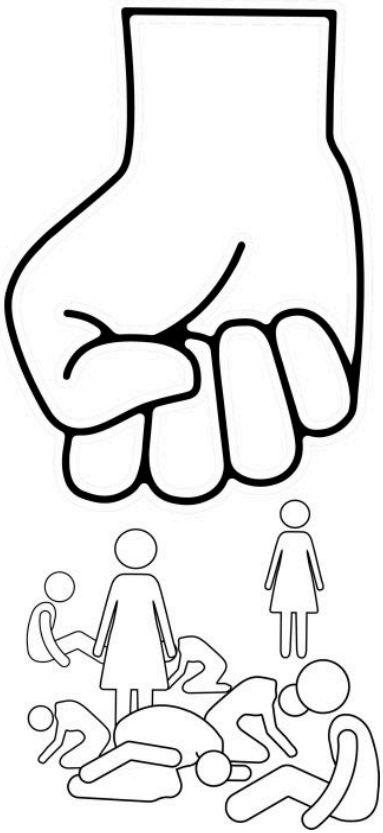
Kétmillió lányt, többnyire Afrikában és a Közel-Keleten, csonkítanak meg körülmetéléssel, hogy elfojtsák szexuális vágyukat. Ha túlélik ezt az eljárást, felnőve fájdalmas nemi érintkezéssel, esetleges meddőséggel és a szülés közbeni halál nagyobb valószínűségével kell szembenézniük. Újabb statisztikák azt mutatják, hogy a mostani nemzedékben valójában 100 millió lány hiányzik. A családjuk ölte meg őket a nemük miatt. Sok millió ilyen lány hiányzik Indiában és Kínában, ahol az anyák rutinszerűen elvetetik a magzatot, ha megtudják, hogy lánnyal várandósak. Vagy, mint az ókorban, kiteszik őket, hogy meghaljanak. Megtagadják tőlük az orvosi ellátást.

34. Wikipedia (különféle szócikkek)

Mennyi könnyet hullattak titokban? Az ég is sír, amikor Jahve Elohim látja, mi történik Éva leányaival. Ki siet a segítségükre? Ki áll ki értük? Kinek a szíve marad érintetlen ezekkel a valóságokkal szemben?

A hierarchia a patriarchátus forrása, a patriarchátus pedig a szexszel és a hatalommal való visszaélés forrása.

Beth Allison Barr

3 Jézus, a Messiás, és a nők

Időszámításunk egy példátlan csodával kezdődik: Isten emberré lesz. Az Örökkévaló, a Teremtő maga jön el. Mint minden ember, Ő is a nulláról kezdi, átéli a gyermekkort, az ifjúságot és a munkás éveket mint építőmunkás Názáretben és környékén. Később, amikor nyilvános működése elkezdődik, a galileai Kapernaumban van az otthona. Mindez az első századi zsidóságban történik.

A nők számára is új időszámítás kezdődik Vele. Ugyanő az, aki egykor a nap hűvösén találkozott Ádámmal és Évával a kertben. Jahve Elohim mint Ádám fia, mint Emberfia Ő az asszony magva. És a nők felszabadítója. Valaki, aki érti a nőket. Bár nem nősült meg, közelről ismerte anyját és lánytestvéreit. Naponta érzi és látja, hogyan bánnak a férfiak a feleségükkel és általában a nőkkel. Elsőszülöttként talán Ő maga felel a családért, ha József, az apja, már nem él, és át kellett vennie a szerepét. Vajon milyennek látták Őt a lánytestvérei?

Belát a kulisszák mögé. Legkésőbb nyilvános szolgálata idején falakat dönt le, és a feje tetejére állítja a korabeli zsidó világot. *Ha bárki példaképünk, akkor az, aki kinyilatkoztatta Istent.* Ő minden ellentmondás vége.

Ebben a fejezetben nem tanításról, dogmatikáról vagy álláspontokról lesz szó. Az élet valóságáról lesz szó. Történetek. Találkozások. Magatartások. Felfedezések.

Jézusnak a nőkkel való itt említett találkozásait már sokan és sokféleképpen megvizsgálták.[35] És ezek döntő fontosságúak. Egyenesen központiak, mert ezekben a szövegekben azt látjuk, hogyan *válik valósággá a nők életében Isten megváltó és helyreállító ereje. Hogyan kerülnek vissza abba az állapotba, amelyben a nő az Édenben volt. Ez Isten célja. Lerombolni az ördög munkáit, köztük a férfinak a nő fölötti negatív, túlkapó és elnyomó uralmát is, annak minden formájában.*

Milyennek látták a nők Jézust? Ott voltak, amikor Jézus megszületett, amikor a kereszten kínozták, és amikor feltámadt. Olvassa el Dorothy L. Sayers

35. Hely- és időhiány miatt lemondok az Ószövetség bátor asszonyainak vizsgálatáról, akik vezető szerepet töltöttek be vagy prófétáltak, valamint Erzsébetéről és Máriáéról. Jézus anyja egyedülálló, bátor, önálló, lelki és merész asszony, akivel itt nem foglalkozom részletesebben.

erőteljes és világszerte híres idézetét:

„Talán nem csoda, hogy a nők voltak az elsők a jászolnál és az utolsók a keresztnél. *Sohasem láttak még ehhez hasonló férfit – és ilyen azóta sem volt.* Próféta és tanító, aki zsörtölődés nélkül feddett, és leereszkedés nélkül dicsért; aki komolyan vette kérdéseiket és érveiket; aki sohasem sürgette őket, hogy nőiesek legyenek, és sohasem gúnyolta ki őket nőiességük miatt; aki úgy fogadta el őket, amilyenek voltak, és teljesen elfogulatlanul bánt velük."

Jézus kettős mérce nélkül, kirekesztés nélkül, leereszkedés nélkül, puszta megtűrés nélkül fordul a nőkhöz – figyelemmel és megértéssel, sőt kedvességgel és szeretettel.

Talán nem túl sok esetről számolnak be. De ezeknek súlya van. Sok más is lehetett, amelyről nem maradt fenn tudósítás. De talán egyszer visszatekintve megnézhetjük őket, amikor elkezdődik Isten örök országa.

Ezeket a történeteket már százszor olvasta vagy hallotta. Mégis szemügyre veszem őket, és röviden rámutatok a sajátosságaikra, a kulturálisakra is. A szövegeket teljes terjedelmükben közlöm, nem kell hozzá Bibliát elővennie. És csak néhány gondolatot fűzök hozzájuk. Merüljön el Ön is ezekben a szent pillanatokban!

3.1 Szolgáló tanítványnők

> [Lk 8,1–3, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Ezután történt, hogy városról városra és faluról falura járt, prédikált, és hirdette Isten országát. A tizenkettő Vele volt, *és néhány asszony, akik gonosz lelkektől és betegségekből gyógyultak meg: Mária, akit Magdolnának hívtak, akiből hét démon ment ki, és Johanna, Kúzának, Heródes egyik intézőjének a felesége, és Zsuzsanna, és sok más asszony, akik vagyonukkal szolgáltak Neki.*

Nemcsak Jézust, hanem abban az időben más rabbikat is körülvették tanítványaik. De: a rabbiknak nem voltak női tanítványaik, és nem is akartak nőket tanítványul. Egy rabbitól tanulni a férfiak kizárólagos kiváltsága volt. Amikor Jézus tanítványairól beszélünk, mindig a tizenkettőre gondolunk. Lukács olyan nőkről beszél, akiket név szerint meg tud nevezni, és sok névtelen nőről is. Tudjuk, hogy a tizenkét férfinál többen voltak. Lukács hetvenről beszélt

(Lk 10,1.17). De talán már köztük is voltak nők. Mindenesetre a tanítványok sokasága, ahogyan Lukács leírja, férfiakból és nőkből álló vegyes csapatnak tűnik. Az asszonyok közül néhányan megmentést tapasztaltak meg a rabbi által, és attól fogva követték Őt. És a vagyonukat is beadták. Szolgáltak Neki, a Mesterüknek, és valószínűleg mindazoknak, akik Jézussal együtt úton voltak. Ez nem főzést és mosást jelent – talán azt is –, hanem ezt: vagyonukkal szolgáltak. Ők, vagy legalábbis néhányan közülük, *finanszírozták* Jézus és követői misszióját.

Páratlan tabudöntés ez: Jézus nőket is felvesz tanítványai körébe. Jézus azt akarja, hogy tanuljanak. Mert tudja, milyen rendkívül fontos szerepet töltenek majd be a jövőben Isten királyságában és gyülekezetében a nők, akikre jobban számíthatott, mint a férfiakra. Lukács pozitívan említi őket, anélkül hogy bármiféle különbséget említene a férfi tanítványokhoz képest.

3.2 A nők tanuljanak

> [Lk 10,38–42, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Amikor pedig továbbmentek, betért egy faluba; egy Márta nevű asszony pedig befogadta Őt a házába. Ennek volt egy testvére, akit Máriának hívtak, aki le is ült Jézus lábához, és hallgatta az Ő beszédét. Márta pedig nagyon el volt foglalva a sok szolgálattal; odalépett, és ezt mondta: Uram, nem törődsz azzal, hogy a testvérem egyedül hagyott engem szolgálni? Mondd meg hát neki, hogy segítsen nekem! *Jézus pedig így felelt neki: Márta, Márta! Sok mindenért aggódsz és nyugtalankodsz; pedig egy a szükséges. Mert Mária a jó részt választotta, amelyet nem vesznek el tőle.*

Jézus szerette ezt a három testvért. Szívesen volt ebben a házban. Szívesen látták. Azok az órák, amikor tanított, olyanok voltak, mint egy elragadtatás. Az élet igéi, erővel teli szavak jöttek ki a száján. És Mária ezt érdekesebbnek találta, mint ellátni a tanítványok sokaságát. Érthető, hogy összekaptak a nővérek. Jézus azonban, akihez Márta láthatóan szemrehányóan fordul, megadja Máriának és ezzel minden nőnek a kiváltságot, hogy tanítvány és tanuló legyen. Különbség nélkül tanítvány és tanítványnő között. Jézus lábánál minden különbség elsimul. Ott mindenki egyenlő! Ma is. A nők számára ugyanolyan fontos, hogy az igazságban oktatást kapjanak, és

szilárdan meggyökerezzenek a hitben. Ugyanúgy részt vesznek a beszélgetésben és a kérdezésben, mint a férfiak.

3.3 Mindenki egyenlő

> [Mk 3,33–35, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Ő pedig így felelt nekik: Ki az én anyám, és kik az én testvéreim? És körültekintett a körülötte ülőkön, és így szólt: *Íme, az én anyám és az én testvéreim; mert aki Isten akaratát cselekszi, az az én fivérem és nővérem és anyám.*

Jézus családja azt gondolta, hogy Jézus most már teljesen magán kívül van. Jézus itt nem családi emberként lép fel. Számára Isten országának és az új teremtésnek az új családja többet számít. Ahogy az előző pontban láttuk, a Jézussal való kapcsolatban, a tanítványságban a nemek közötti különbség nem szűnik meg, de már nincs jelentősége. Különösen nincs hierarchikus jelentősége, mintha a nők alá volnának rendelve a férfiaknak. A férfi és a nő szerepének megértése szempontjából döntő, hogy Jézus soha nem beszélt hierarchiáról, és soha nem tanított ilyet. Jézus szavak nélkül, már a tetteivel áttörte kora kulturális és „kegyes" konvencióit. Akik engedelmeskednek Neki, azokat fivéreinek és nővéreinek nevezi!

3.4 A menstruáció többé nem tisztátalanság

> [Mk 5,32–34, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Ő pedig körültekintett, hogy lássa azt, aki ezt tette. Az asszony pedig félve és remegve, mivel tudta, mi történt vele, odajött, leborult Előtte, és elmondta Neki a teljes igazságot. *Ő pedig így szólt hozzá: Leányom, a hited meggyógyított téged; menj el békességgel, és légy egészséges, megszabadulva csapásodtól.*

A menstruáció önmagában olyasmi, ami egy nő számára nem áldás, hanem teher. Mi, férfiak, ebbe nem tudjuk beleélni magunkat. Izraelben a nők a havi vérzésük idején kultikusan tisztátalanok voltak. Tisztátalanok valami miatt, amiről nem tehettek. Sors? Ennél is rosszabb volt, ha a vérzés nem szűnt meg. Ez a betegség ma is létezik. Ezzel a nő állandóan tisztátalan volt. Egy leprás emberhez hasonlóan alig vehetett részt a társadalmi életben, a vallásiban

pedig egyáltalán nem. Bátorsága, hogy Jézusnál megragadja a gyógyulást, az evangéliumok egyik legmegrendítőbb története. Jézus csapásnak nevezi ezt a betegséget. Ő az, aki véget vet neki. Visszavezeti az asszonyt az életbe. Hasonlóan ahhoz, ahogyan közvetlenül utána feltámasztja Jairus leányát. Éppen oda tartott. *Megható módon leányának nevezi az asszonyt.* Apaként kelti fel benne az elfogadás, a törődés és a megbecsülés érzését, amelyet 12 évig nélkülözött. Mint amikor egy leány megtapasztalja apja gondoskodó szeretetét. Mindenki előtt – az utca zsúfolásig megtelt – így beszél ezzel a *„tisztátalan"* asszonnyal, és azt teszi, amit csak Ő tett: nyilvánosan beszél egy nővel, és mindenki előtt visszaadja neki az életét és a méltóságát. Mit gondolhattak a férfiak? Hát még a nők!

3.5 Kitaszítva és megtalálva

> [Jn 4,6–9, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Ott volt pedig Jákób forrása. Jézus tehát, elfáradva az úttól, leült a forrásnál. Mintegy hatodik óra volt. Ekkor jön egy samáriai asszony vizet meríteni. Jézus így szól hozzá: Adj innom! (Mert tanítványai elmentek a városba, hogy ennivalót vegyenek.) A samáriai asszony erre így szól Hozzá: *Hogyan kérhetsz inni Te, aki zsidó vagy, tőlem, aki samáriai asszony vagyok? (Mert a zsidók nem érintkeznek a samáriaiakkal.)*
>
> [Jn 4,27–30, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] *Közben megérkeztek tanítványai, és csodálkoztak, hogy asszonnyal beszél.* Mégsem mondta senki: Mit keresel?, vagy: Mit beszélsz vele? Az asszony pedig otthagyta vizeskorsóját, elment a városba, és így szólt az emberekhez: Jöjjetek, lássatok egy embert, aki megmondta nekem mindazt, amit tettem! Csak nem Ő a Krisztus? Kimentek a városból, és Hozzá mentek.

Ifjúkoromban milyen gyakran hallottam szavakat János evangéliumának 4. fejezetéből! Többnyire azt, hogy az Atya olyan imádókat keres, akik lélekben és igazságban imádják Őt. Ifjúkorom igazságához hozzátartozott, hogy a nők ezt nem teszik. Hallgatnak az összejöveteleken.

Miért mondta el akkor Jézus ezeket a mély és fontos igazságokat egy asszonynak? Ráadásul egy samáriai asszonynak? Egy többször elváltnak? Egy olyannak, aki éppen csak most ismerte meg a Messiást?

Szabad volt. Ő volt Jahve Elohim, aki a férfit és a nőt egyenrangúnak teremtette. Úgy tudott találkozni a nőkkel, ahogyan kell. A tanítványok csodálkoztak, hogy asszonnyal beszél. Mennyire lezüllött akkoriban a nőkép! Jézus azért tette meg ezt a fáradságos utat, hogy ennek a többször elbocsátott asszonynak a tragikus élettörténetéből üdvtörténet legyen. Nem, nem egy férfinak mondott Jézus ilyen szavakat, hanem egy asszonynak, aki minden önbecsülését elvesztette, és egy újabb férfira kellett bíznia magát, hogy életben maradjon. Ez a férfi a sikári kútnál más volt. Olyan, amilyennek minden férfinak lennie kellene. Ő volt a Messiás.

Ő lesz az első misszionáriusnő. Egész faluja hitre jut, mert elmondja a történetét, és legyőzi a félelmét. Valóban lélegzetelállító történet, amely könnyeket csal a szemembe. Nem sokan voltak, akiknek Jézus közvetlenül kinyilatkoztatta, hogy Ő a Messiás. De ennek az asszonynak megnyitja a mennyet.

Fel kell tenni a kérdést: hogyan lehet Pál beszédtilalmát úgy értelmezni és kiterjeszteni az egyház minden asszonyára minden időben, ha Jézus itt egy asszonyt tanít az imádat lényegéről? Az imádatról, amely az egyház egyik lényegi ismertetőjegye!?

3.6 A házasságtöréshez ketten kellenek

[Jn 8,1–11, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Jézus pedig kiment az Olajfák hegyére. Kora reggel azonban ismét megjelent a templomban, és az egész nép Hozzá ment; Ő pedig leült, és tanította őket. Az írástudók és a farizeusok pedig odavezetnek Hozzá egy asszonyt, akit házasságtörésen értek, a középre állítják, és így szólnak Hozzá: Mester, ezt az asszonyt házasságtörés közben, magán a tetten érték. Mózes pedig azt parancsolta nekünk a törvényben, hogy az ilyeneket kövezzük meg; Te tehát mit mondasz? Ezt pedig azért mondták, hogy próbára tegyék, és legyen mivel vádolniuk Őt. Jézus pedig lehajolt, és ujjával a földre írt. Amikor pedig tovább kérdezgették, felegyenesedett, és így szólt hozzájuk: *Aki közületek bűntelen, az vessen rá először követ. És ismét lehajolt, és a földre írt. Amikor pedig ezt hallották, egymás után kimentek, a vénektől kezdve az utolsókig;* és Jézus egyedül maradt az asszonnyal, aki középen állt. Amikor pedig Jézus felegyenesedett, és az asszonyon kívül senkit sem látott, így szólt

> hozzá: Asszony, hol vannak a vádlóid? Senki sem ítélt el téged? Az asszony pedig így felelt: Senki, Uram. *Jézus pedig így szólt hozzá: Én sem ítéllek el téged; menj el, és többé ne vétkezz!*

Különböző Bibliák ezt a címet adják: Jézus és a házasságtörő asszony. De: hol volt a házasságtörő férfi? Egyházatyák úgy vélték – és ma is gondolják még néhányan –, hogy a nők jelentik a csábítást a szexuális bűnre. A zsidó felfogás a nőt tette felelőssé a szexuális csábításért. Jézus ezzel szemben a férfira helyezi a felelősséget (Mt 5,28). Ha egy nőre néz, ügyeljen szexuális vágyára, és fojtsa el. Más szóval: ne nézz túl sokáig oda, ha nem tudod uralni a vágyadat. Kétlem, hogy a nő az, aki csábít. A férfiak, akik gyorsabban felizgulnak, mint a nők, mindent megtesznek, hogy egy nőt gyorsan levegyenek a lábáról. Hogy itt hogyan történt, nem tudjuk. A szerető gyáván cserben hagyta az asszonyt, vagy férfitársai fedezték őt.

„Jézus csak néhány szót szólt, de ezek sokatmondóak voltak. A bűn bűn volt – akár férfi, akár nő követte el. Mindannyian Isten ítélete előtt fogunk állni. Senki sem bújhat el, és senki sem menekülhet. Senki sem mutogathat a másikra. Az asszony bűne nem volt súlyosabb, mint a férfié – de nem is volt jobb. Ha az egyenrangúság a mérce, alig repülnek kövek.”[36]

3.7 Egyenesen, teljes magasságában állni

> [Lk 13,10–17, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Egy szombaton pedig az egyik zsinagógában tanított. És íme, *volt ott egy asszony, akiben tizennyolc éve a gyengeség lelke volt; meggörnyedt, és egyáltalán nem tudott felegyenesedni. Amikor pedig Jézus meglátta, magához hívta, és így szólt hozzá: Asszony, megszabadultál gyengeségedtől! És rátette a kezét, mire az asszony azonnal felegyenesedett, és dicsőítette Istent.* … Ezt pedig, aki *Ábrahám leánya*, akit a Sátán, íme, tizennyolc éve megkötözött, nem kellett-e feloldani ettől a béklyótól szombatnapon? És amikor ezt mondta, minden ellenfele megszégyenült; az egész sokaság pedig örült mindazoknak a dicsőséges dolgoknak, amelyek Általa történtek.

A zsinagóga a férfiak helye volt. Ők álltak az előtérben. Ők vitték a szót. Jézus azonban meglátja ezt az asszonyt, és előrehívja. A középpontba. Egy

36. Hamilton, David

asszonyt. Ráadásul olyat, akit szörnyű volt látni. A nagy orvos a közelébe hívja. A férfiak bizonyára nem üdvözölték ezt a hagyománytörést. Csak az, hogy szombat volt, adott nekik átlátszó ürügyet arra, hogy megtámadják Jézust. Az „Ábrahám leánya" kifejezés egyedülálló. Így egyenesedik fel a meggörnyedt asszony. Együttérzéssel, a szegény asszony felé fordulva teszi rá a kezét. Aztán ott áll, ahol máskor csak férfiak vannak. Egyenesen. Jahve Elohim nemcsak az egészségét adja vissza neki, hanem a méltóságát is: Ábrahám leányának nevezi. Ott, ahol máskor csak férfiak hangja hallatszik, ő Isten dicsőítésére emeli fel a hangját. Igen, mintegy ő kezdi el a zsinagógában Isten dicséretét. Milyen szent pillanat!

A zsidó zsinagóga, ahol a nők a háttérben szinte rejtve voltak, és csak a férfiak beszéltek, sohasem minta arra, hogyan működik Jézus Krisztus gyülekezete.

3.8 Nincs kettős mérce

> [Mt 19,8–9 (5,31–32), a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Ő így szólt hozzájuk: Mózes a ti szívetek keménysége miatt engedte meg nektek, hogy elbocsássátok feleségeteket; kezdettől fogva azonban nem így volt. Mondom pedig nektek: aki elbocsátja a feleségét, nem paráznaság miatt, és mást vesz feleségül, házasságtörést követ el; és aki elbocsátott asszonyt vesz el, házasságtörést követ el.

A zsidó férjek viszonylag könnyen elbocsáthatták feleségüket. Okot mindig lehetett találni. Így az elbocsátott – vagy jobban mondva eltaszított – asszony szinte kitaszítottá vált, és alig tudott megélni. Jézus az, aki leleplezi a farizeusokat és az írástudókat, és visszavezet a kezdethez. A férfi és a nő Isten képeként egyenrangúnak teremtetett, és a házasságban egyesül. Ez volt a teremtési rend.

A férfiaknak és a nőknek ugyanazokat a játékszabályokat kell betartaniuk. Hála Istennek, ma nálunk már nem úgy van, mint egykor a zsidóknál. A válás azonban továbbra is olyasmi, ami a legmélyebben sebez, és Isten szívét is összetöri. Jézus a teremtéstörténetre hivatkozva védelmébe veszi az asszonyt, és arra inti a férfiakat, hogy – házasságtörés esetét kivéve – ne bocsássák el egyszerűen, jogtalan okokból a feleségüket. Kiáll a nőkért. Felemeli értük a

szavát, és megfeddi a szív keménységét, amelyet ezeknek az elbocsátásoknak az okaként lát.

3.9 Arcátlan kegyelem

[Mk 14,3–9, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Amikor pedig Betániában volt, a leprás Simon házában, és asztalnál ült, jött egy asszony, akinél egy alabástromtégely volt valódi, igen drága nárduszkenettel. Összetörte az alabástromtégelyt, és az Ő fejére öntötte. Néhányan pedig bosszankodtak magukban, és ezt mondták: Mire volt jó a kenetnek ez a pazarlása? Hiszen ezt a kenetet el lehetett volna adni több mint háromszáz dénárért, és a szegényeknek adni. És rátámadtak az asszonyra. Jézus pedig így szólt: *Hagyjátok őt; miért okoztok neki nehézséget? Jó cselekedetet tett velem;* mert a szegények mindenkor veletek vannak, és amikor akarjátok, jót tehettek velük; engem azonban nem mindenkor tudhattok magatok között. *Megtette, amit tehetett; előre megkente testemet a temetésre. Bizony mondom nektek: ahol csak hirdetik majd az evangéliumot az egész világon, arról is beszélni fognak, amit ez az asszony tett, az ő emlékezetére.*

Felfoghatatlan, egyenesen kínos helyzet. Ez az asszony már találkozott Jézussal, és Ő újjá tette az életét. Összeszedi a bátorságát, hogy betoppanjon ebbe a férfitársaságba, és mindenki őt nézze. Hogy aztán megtegye, amit tehetett. Jézus tudta: ennél többet nem tehetett. Egy évi megtakarított bér, mindene, amije volt – megérte neki, hogy Jézusnak áldozza. Soha azelőtt nem öntöttek ilyen drága dolgot a názáreti férfi fejére. Soha nem volt ilyen illata. És Jézus mindenki előtt felemeli ezt az asszonyt, és olyan helyet ad neki a történelemben, amilyet egyetlen férfinak sem adott. Mérhetetlenül nagyra értékelte – senki sem értette, hogy küldetése végül a Golgotán éri el mélypontját és csúcspontját.

„Ez az asszony több, mint egy bűnös, akinek megbocsátottak. Sok örömkönnye, amelyet akkor hullat, amikor Jézust szolgálja, ellentétben áll Péter könnyeivel, aki keservesen sír, miután feladja a szolgálatot, és megtagadja Jézust (Lk 22,62). Szüntelen csókjai ellentétben állnak Júdás áruló csókjával (Lk 22,47). Jézus lábánál elfoglalt helye a szolgáé, az a hely, amelyet maga Jézus foglal el (Lk 22,26–27). Szeretetteljes cselekedete, hogy összetöri

az alabástromtégelyt, és kiönti drága tartalmát, Krisztus jelképes utánzása, aki megengedi, hogy testét megtörjék, és drága vérét minden szerettéért kiontsák (Lk 22,20). Krisztus ikonja (képe) ő!"[37]

Ti, férfiak mind, akik hallgatást írtok elő a nőknek, és megtiltjátok nekik az igehirdetést: milyen gyakran említettétek ezt az asszonyt az igehirdetésetekben és az evangélium prédikálásában?

3.10 A kereszt: hol vannak a férfiak?

[Mt 27,55–56, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] *Sok asszony volt pedig ott, akik távolról nézték, olyanok, akik Galileától fogva követték Jézust, és szolgáltak Neki.* Köztük volt Mária Magdolna és Mária, Jakab és József anyja, és Zebedeus fiainak anyja.

[Mk 15,40–41, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Voltak pedig asszonyok is, akik távolról nézték, köztük Mária Magdolna is, és Mária, a kis Jakabnak és Józsénak az anyja, és Salómé, *akik, amikor Galileában volt, követték Őt, és szolgáltak Neki; és sok más asszony, akik Vele együtt mentek fel Jeruzsálembe.*

[Lk 23,55–56, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Követték pedig az asszonyok is, akik Vele jöttek Galileából, és megnézték a sírboltot, és azt, hogyan helyezték el benne a testét. Amikor pedig visszatértek, *fűszeres keneteket és illatos olajokat készítettek;* szombaton pedig nyugodtak a parancsolat szerint.

[Mt 28,9–10, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Amikor pedig mentek, hogy hírül vigyék tanítványainak, íme, Jézus eléjük jött, és így szólt: *Üdv nektek! Ők pedig odamentek, átkarolták a lábát, és leborultak Előtte.* Ekkor Jézus így szól hozzájuk: Ne féljetek; menjetek, vigyétek hírül testvéreimnek, hogy menjenek Galileába, és ott meglátnak engem.

Nem figyelemre méltó, ahogyan az evangéliumok férfi írói itt ezekről az asszonyokról írnak? Nem hagyják figyelmen kívül őket. Nem feledkeznek meg róluk. Hiszen tanítványtársakként ismerték meg az asszonyokat, akik a tizenkettővel együtt követték Jézust. Ezek az írók is a zsidó és talmudi

37. Reid, Barbara E., 76. o., Wisdom's Feast, 2016

nőképpel nőttek fel. Jézus azonban az ő nőképüket is megújította. Néhány évbe telt, de ebben a tekintetben Jézus nyomdokain járnak.

Ráadásul férfiként igencsak kínos volt számukra leírni, hogy az asszonyok a keresztre feszítéskor legalább távolról nézték, miközben ők maguk – Jánost kivéve – elmenekültek.

Jézus viselkedése a nők iránt erőssé és bátorrá tette őket. Támogatta őket. Megbecsülte szolgálataikat. Amit itt olvasunk, annak a megbecsülésnek a visszhangja, amellyel Jézus viseltetett irántuk. A hagyománnyal és a konvenciókkal szemben felvette őket a tanítványnők és tanítványok körébe. Sok mindent nem tudunk, de a megnevezett tények egyet világossá tesznek: egyenlőként becsülte őket, tanítványokat és tanítványnőket egyaránt. Még ha a legbelső körhöz nem is tartoztak nők.

3.11 Mária, az apostolnő

> [Jn 20,15–18, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Jézus így szól hozzá: Asszony, miért sírsz? Kit keresel? Mária pedig, abban a hitben, hogy a kertész az, így szól Hozzá: Uram, ha Te vitted el Őt, mondd meg nekem, hová tetted, és én elhozom. Jézus így szól hozzá: Mária! Mária megfordul, és így szól Hozzá héberül: Rabbuni! – ami azt jelenti: Mester. Jézus így szól hozzá: Ne érints engem, mert még nem mentem fel Atyámhoz. *Menj el pedig testvéreimhez, és mondd meg nekik: Felmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, az én Istenemhez és a ti Istenetekhez. Mária Magdolna elmegy, és hírül adja a tanítványoknak, hogy látta az Urat, és hogy ezt mondta neki.*

A bírósági eljárásban nők nem lehettek tanúk. Nem tartották őket méltónak arra, hogy tanúk legyenek. Idáig jutottak a dolgok. Azt, hogy Jézus asszonyokra bízza minden idők legfontosabb üzenetét, és őket bízza meg vele, nem lehet eléggé nagyra értékelni – a tanítványok számára sem. Soha nem hirdettek fontosabb és nagyobb üzenetet, mint közvetlenül a keresztre feszítés után. Mária volt az egyetlen, aki ott volt, ahol ezt az üzenetet hallani lehetett. Megbízást kap, hogy hirdesse ezt az igazságot a tanítványoknak, akik félelmükben elrejtőztek. E megbízás fényében az a kérdés, hogy prédikálhatnak-e a nők, kevés értelemről tanúskodik.

Erre az egyszeri küldetésre tekintettel apostolnőnek nevezem Máriát: a Feltámadott által megbízott asszonynak. Egy kertben Éva hagyta magát elcsábítani. Ebben a kertben egyetlen férfi sem látható. Csak egy asszony, aki hiányolja Urát és Szabadítóját, és keresi Őt. Nem az élőt, hanem a halott Jézust. Hozzá kötötte egész létét. Ő volt a mindene. Ezt a hűséget és szeretetet az Úr Jézus nagyra becsüli és elismeri.

Mivel *Mária Magdolnát* nevezik meg elsőként, aki a Feltámadottal találkozott, és akit Ő azzal bízott meg, hogy hirdesse feltámadása üzenetét tanítványainak (Jn 20,11–18), már az ókori egyházban az apostolokkal egyenrangúként tisztelték. A 3. században Római Hippolütosz alapozta meg a megtisztelő *apostola apostolorum* megnevezést, ami azt jelenti: az apostolok apostola; ezt Hrabanus Maurus teológus, sőt Aquinói Tamás is átvette, akinek nőképére már utaltam.

„Jézus nem nőmozgalmat alapított, hanem az emberek mozgalmát. Mégsem meglepő, hogy a nők különösen fogékonyak voltak az eszméire. Egy olykor ellenséges család elszigeteltségének foglyaiként a nők tudták, milyen bizonytalan, igazságtalan és magányos a világ."[38]

Jézusnál hiába keresek bármiféle utalást arra, hogy a nő hierarchikusan alá volna rendelve, vagy hogy ki volna zárva a nyilvános szolgálatból vagy a vezetői szolgálatból a gyülekezetben. A nőkhöz való viszonyulásában világossá válik, milyen messzire távolodott el a rabbinikus nőkép a Teremtő tervétől.

A Messiás felkarolta Éva leányait. Ő, aki Istent legmélyebb lényegében tökéletesen kinyilatkoztatta.

Te mindig jó vagy, és oly sok jót teszel velem! Uram, segíts, hogy felismerjem akaratodat!

Zsolt 119,68 (Gute Nachricht, német bibliafordítás)

38. Boulding, Elsie, 358, A View of Woman through Time, 1976

Mindörökké, Uram, megáll a Te Igéd, oly szilárdan áll, mint az ég.

Zsolt 119,89 (Neue Genfer Übersetzung NGÜ, német bibliafordítás)

4 Pál, a nők barátja

Többször hallottam – és néha magam is gondoltam –, hogy Jézus és Pál nem ugyanazt gondolja és mondja. Mintha ellentmondtak volna egymásnak. Aki így akarja látni, az tud majd hozzá okokat kreálni. Én úgy gondolom, hogy Pál Jézus nyomdokain jár, a nők kérdésében is. A méltóságuk, az odaadásuk és a hűségük kérdésében. Valójában éppen Pál az, aki leveleivel még Jézusnál is jobban formálja a nő képét az egyházban. Aki azonban félreérti, az ellentétet fog szerkeszteni közte és Jézus között.

Maga Pál is okot ad levelei néhány szakaszában arra, hogy sokak szemében nőgyűlölőként vonult be a történelembe. Ez a megítélés azonban változik. Mégpedig azért, mert az említett szakaszokat talán másként is érthetjük, sőt így is kell értenünk. Erről később bővebben.

Bár a farizeusi hagyományból jött, amely – a görög gondolkodás hatására – nem a nők megbecsülésére épülő nőképet vallott, ettől teljesen megszabadult.[39] Ebben a könyvben egy másik helyen azt a feltevést fogalmazom meg, hogy az a három év Arábiában, közvetlenül a damaszkuszi úton történt Krisztus-találkozása után, kemény iskola volt, hogy megszabaduljon a farizeusi neveltetés minden terhétől. *Mert a talmudi nőképeknek, amelyeken Jézus már áttört, nincs helyük Isten királyságában.*

A fáradhatatlan szolgának, Pálnak a munkáját sok nő vette körül, és sok nővel volt összefonódva. Bevonta őket misszióiba, és mint egy lánc szemei, nélkülözhetetlen munkatársak voltak. Attól tartok, hogy néhány férfi nem fogta fel, milyen nagy műveket és gyümölcsöket hozott létre Isten az Ő királyságában nők által. Minden évszázadban, különösen a 18. és a 19. században. Amikor Isten számára láthatóan teljesen mindegy volt, hogy a nők nyilvánosan taníthatnak és vezethetnek-e vagy sem. Akárhogy forgatjuk is: *akkor támadtak problémák, amikor „a teremtés urai" ragaszkodtak az Írás férfiközpontú értelmezéséhez, és Isten akaratát a nők szolgálatára nézve szinte hatástalanná tették (Lk 7,30).*

Ebben a fejezetben néhány példát hozok arra, hogyan nevez meg név szerint nőket leveleiben a nőtlen Pál. Először nem a férfi- és nőlét alapvető vagy

39. Van olyan feltevés is, hogy Gamáliel tanító pozitívabb nőképet vallott és tanított, mint kollégái, és hogy ezt Pál is átvette.

atikai kérdéseiről van szó – ezekre később térek ki. Valós nőkről van szó, akikkel Pálnak dolga volt. „Ha abból indulunk ki, hány nő kapcsolódott Pálhoz közös szolgálatban, akkor úgy tűnik, természetes volt, hogy a nők tevékenyen részt vettek az evangélium hirdetésében és azokban a szolgálatokban, amelyek a fiatal gyülekezetekben voltak. *Pál lényegében ugyanazt a nyelvet használja, amikor női és férfi munkatársait leírja".*[40]

Ebből a szempontból jól ismert a római levél 16. fejezetének köszöntéslistája, ahol nőket nemcsak név szerint említ, hanem szolgálatuk jellemzőivel együtt. Azok, akik azt képviselik, hogy a nőket ki kell zárni a nyilvános vezetői tisztségekből, másként olvassák ezeket a szövegeket, mint én. Döntse el, mit jelenthetett! A teremtéstörténetből kiindulva – és e könyv további fejezeteiben kifejtve – az én olvasatom a nemek egyenlőségéről a gyülekezet nyilvános szolgálatában is nemcsak lehetséges, hanem néhány esetben egyértelmű.

4.1 Lídia

Az első európai keresztény egy keresztény nő: Lídia, a bíborárus asszony Filippi római kolóniájában. A házát Pál, kísérői és az első európai keresztény gyülekezet rendelkezésére bocsátja. Nemcsak Pál tanításainak címzettje, hanem beszélgetőtársa is. Ő a ház egyedüli úrnője. Unszolja Pált és kísérőjét, Szilászt, hogy nála lakjanak:

> [ApCsel 16,14–15, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] És egy Lídia nevű asszony, bíborárus Thiatira városából, aki Istent imádta, hallgatta őket; neki az Úr megnyitotta a szívét, hogy figyeljen arra, amit Pál mondott. Amikor pedig megkeresztelkedett, ő és a háza népe, kérve ezt mondta: Ha úgy ítélitek, hogy hű vagyok az Úrhoz, térjetek be a házamba, és maradjatok ott. És rávett minket.
>
> [ApCsel 16,40, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Amikor pedig kijöttek a börtönből, Lídiához mentek; és amikor meglátták a testvéreket (vagy: a hívő testvéreket, akik Lídiánál gyűltek össze), bátorították őket, és elmentek.

„Ez arra utal, hogy háza aztán gyorsan egy házi gyülekezet kristályosodási pontjává is vált. A gyülekezetek a házakban jöttek össze. És nemcsak Lídia,

40. Tucker, Liefeld, 436, idézi: Kuen, Alfred, Die Frau in der Gemeinde, 1998

hanem más nők is úgy jelennek meg, mint akik a gyülekezetek rendelkezésére bocsátották a házukat. És ebben ezeknek az embereknek természetes vezető szerepe is rejlik – vezető szerep a gyülekezetben mint házigazdáké, nőké és férfiaké, akik aztán az illető gyülekezeteket vezethették is, és az istentiszteleteken is elöljárhattak."[41]

4.2 FÉBÉ

> [Róm 16,1–2, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Ajánlom pedig nektek Fébét, a mi testvérnőnket, aki a *kenkhreai gyülekezet szolgálója* is, hogy fogadjátok őt az Úrban, a szentekhez méltóan, és álljatok mellette, bármiben van is szüksége rátok; mert ő is sokaknak volt *pártfogója* (görögül: prostatis), nekem magamnak is.

A Fébével kezdődő köszöntésből kiderül, hogy ő volt az, aki a rómaiakhoz írt levelet Korinthusból a Római Birodalom fővárosába vitte. Ott valószínűleg felolvasta a gyülekezetben (vagy házi gyülekezetekben), és kérdésekre válaszolva el is magyarázta. A kenkhreai gyülekezet diakónusnője; Kenkhrea Korinthus kikötői előváros volt. Páltól rendkívül nagy felelősséggel járó feladatot kap, amely túlmegy a postás szolgálatán.

„Hangsúlyozni szeretném, hogy ez a megfigyelés a római levélben nem jelenti és nem jelentheti a nők szolgálatáról szóló vita végét. Vannak más szövegek, összefüggések és értelmezések, amelyekkel foglalkoznunk kell. De rámutatok arra, hogy Pálnak láthatóan nem volt problémája azzal, hogy nők egyfajta szónoki szerepet töltsenek be az egyházakban. Ha valóban lettek volna aggályai, akkor nagyon-nagyon furcsa lett volna Fébét Rómába küldeni. Következtetésem az, hogy Pál dicsérete a diakónusnő Fébé iránt, az a helyzete, hogy Pál jótevője (a gyülekezet pártfogója), valamint levélvivői szerepe és az, hogy Pál képviselője volt a római gyülekezetekben, arra utal, hogy a nők részesei voltak az egyház tanító életének, és Pál kifejezetten bátorította őket".[42]

„Feltételezhetjük, hogy Fébé egyszerűen a kenkhreai házi gyülekezet központi asszonya volt, aki talán a házát is rendelkezésre bocsátotta, aki az Úr

41. Sabine Bieberstein, újszövetség-kutató, Eichstätt, interjú a Deutschlandfunk rádióban, 2013
42. Bird, 37

asztalának ünneplését, az úrvacsorát támogatta. Hogy Fébé mindezért felelős volt, mivel ennek a gyülekezetnek ügyvédjeként vagy pártfogójaként is működött – mindezt el lehet mondani a Róm 16 alapján."[43]

Pál *Prostatisnak* nevezi, amit az Elberfelder fordítás (német bibliafordítás) „Beistand"-nak, vagyis támasznak, segítőnek fordít. Ez a szó azonban, amely az Újszövetségben csak ezen az egy helyen fordul elő, azt is jelenti: *élén állni, elöljárni*. „Észszerűen feltételezhetjük, hogy Pál, hellenista zsidóként, aki a diaszpórában nőtt fel, alaposan ismerte a görög prostatés fogalmát, amely a város első emberét, mesterét, védelmezőjét vagy elnöklő tisztségviselőjét jelentette. Ez azt jelentené, hogy amikor a római keresztény vezetők fogadták Fébét, tudatában voltak annak, hogy ott, ahonnan jött, keresztény vezető volt."

A Róm 12,8 szerint az elöljárás kegyelmi ajándék Krisztus testében, és ezért határozottan nem kizárólag a férfiak dolga. A nőknek ugyanúgy megvan ez az ajándékuk, mint a férfiaknak. Az elöljárás a presbiter feladatához tartozik (1Thessz 5,12; 1Tim 5,17; 3,4.5.12). Pál e szavai fényében az sem lehet idegen, hogy nők presbiterek vagy elöljárók legyenek. A gyülekezetben való elöljárás és a róla való gondoskodás szolgálatát, valamint az ehhez tartozó munkát az Igében és a tanításban (1Tim 5,17) soha nem lehet szorgalmasan végezni, ha valakinek hallgatnia kell az összejövetelen, vagy nem szólhat és nem vezethet nyilvánosan.

„Ő prostatis, elöljáró, és diakonosnak is nevezik – és itt kezdődik a kérdés: szolgálónő ez, gyülekezeti segítő, hogyan kell fordítani?" Ezen az írásmagyarázók máig vitatkoznak. Az Újszövetség Einheitsübersetzung fordítása (német bibliafordítás) egyszerűen a „kenkhreai gyülekezet szolgálójáról" beszél. „… E fogalom értelmezése, illetve hatástörténete úgy alakult, hogy ha egy férfi, például Pál nevezi magát diakonosnak, akkor ő az Ige szolgája, tehát apostol, egyenes, szabad férfi, aki egyszerűen az Igét szolgálja. *Ha viszont egy nőt neveznek így, akkor ő gyülekezeti segítő abban az értelemben: csak segít*."[44] Fébé abba a nagy körbe tartozik, amely Pállal együtt munkálkodik a Krisztusról szóló üzenet terjesztésén. Pál testvérnőnek nevezi, ami jellemzi személyes megbecsülését és kettejük kapcsolatát. A levél kézbesítőjeként Fébé volt az első, akihez a római gyülekezet kérdéseivel fordulhatott. Ismerte Pál gondolatmenetét, és így a szöveg első értelmezőjének tekinthető.

43. Heininger, Bernhard, Würzburg, uo.
44. Sutter Rehmann, Luzia, Basel

Pál Fébére, egy nőre bízta a kereszténység talán legfontosabb dokumentumát. Ez nemcsak jel, hanem bizonyíték arra, hogy Isten királyságában a szolgálatot és a szerepet illetően nem tett különbséget a nemek között.

4.3 Priszka

> [Róm 16,3–5, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Köszöntsétek Priszkát és Akvilát, munkatársaimat Krisztus Jézusban (akik életemért a saját nyakukat kockáztatták, akiknek nemcsak én vagyok hálás, hanem a pogányok minden gyülekezete is), és a házukban levő gyülekezetet.

A leggyakrabban említett *házaspár, Priszka és Akvila* talán Pál legrégebbi és legbensőségesebb munkatársai voltak missziói munkájában. Zsidó keresztények voltak. Bár házaspároknál mindig a férfit nevezték meg elsőként, az Újszövetség négyszer (a hat említésből) Priszkát, a feleséget nevezi meg először. Miért? Mert ő járt elöl, és ő vezetett a szolgálatban. Talán mert tehetségesebb volt a férjénél. Mégis mindketten csapattársként, egyenértékűen és egyenrangúan, egységben dolgoztak együtt. Mindegyikük ismerte a másik erősségeit és gyengeségeit. Nőként Priszka stratégiailag is fontos volt, mert a nőket többnyire nők térítették meg, nem férfiak. Ketten – élükön Priszkával – tanították Apollóst. Maga Pál oktatta őket; a közös sátorkészítés sok órája alatt kérdésekben és válaszokban képződtek, így mindketten alkalmasak voltak arra, hogy másokat tanítsanak. Itt éppen Priszkát, egy nőt kell különösen kiemelni. Férje mögötte állt, a második sorban, anélkül azonban, hogy ezáltal hierarchia lett volna köztük.

4.4 Júnia

> [Róm 16,7, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Köszöntsétek Andronikuszt és Júniát, rokonaimat és fogolytársaimat, *akik kiválóak az apostolok között*, és akik már előttem Krisztusban voltak.

Pál egy újabb missziói házaspárt tüntet ki. Az Újszövetség legkorábbi értelmezői, az egyházatyák nagy tisztelettel beszélnek Júniáról. Aranyszájú Szent János (Kr. u. 344–407) ezt írja Júniáról: „Apostolnak lenni nagy dolog.

De híresnek lenni az apostolok között – gondold meg, milyen nagy dicséret ez! Milyen nagy lehetett ennek az asszonynak a bölcsessége, hogy méltónak találták az apostol címre."

Néhány fordításban azonban máig *Júnia* helyett más nevet olvasunk: *Júniász* – egy férfit. A Júniász név azonban kimutathatóan először a 13. században jelenik meg – Római Aegidiusnál, egy ágostonos remete szerzetesnél, aki az egyháztanító Aquinói Tamás tanítványa volt. *Miért lett hát Júniából Júniász? Mert sok keresztény világképében nem lehet, vagy nem szabad apostolnőnek lennie.*

A kutatásban mára az a nézet vált általánossá, hogy Júnia, a női változat, kell hogy legyen az eredeti, páli forma. „A múlt század közepén megállapították, hogy a Júniász férfinév az ókorban szinte nem létezik, vagyis nincs adat rá, míg a Júnia női név gyakran előfordul. Hogy mi tette Júniát Júniásszá, azt valószínűleg csak egy elhibázott tisztségfelfogás alapján lehet megmagyarázni. Andronikuszt és Júniát a Róm 16,7 az apostolok között kiemelkedőnek nevezi, és ez nehézséget jelentett, vagy jelent ma is: Júniát az apostolok közé számítani."[45]

Számtalan érvelés és kiadvány szól Júnia apostolnő mellett és ellen. Ha az volt, akkor nem a tizenkettő vagy Pál értelmében, hanem mint stratégiai és hatékony misszionáriusnő. Még ha nem is volt apostolnő, a megbecsülése akkor is óriási lehetett. Az ókori kultúrában ez nem volt szokásos. *Megmutatja, hogyan terjedt ki az evangélium gyógyító hatása a nemek kérdésére is. De azt is, milyen nehezen boldogul ezzel az üggyel egy férfiak uralta egyházi világ.*

„Lehetséges, hogy Andronikusz és Júnia, talán egy házaspár, abban az értelemben voltak apostolok, hogy egy egyház misszionáriusként küldte ki őket, mint Epafrodituszt a Fil 2,25-ben és Tituszt a 2Kor 8,23-ban. Az ilyen embereket azonban általában az az egyház, amelyből származnak, »az egyházak apostolainak„ vagy "a ti apostolotoknak„ nevezi, vagy akár úgy, mint Fébét, "a kenkhreai egyház szolgájának (diakónusnőjének)«. Másfelől Andronikusz és Júnia abban az értelemben is lehettek apostolok, hogy Jézus feltámadásának tanúi voltak, és akkor kaptak megbízást arra a szolgálatra, amelyet most Palesztinán kívül végeztek (1Kor 15,6–7). Ezt támasztja alá az, hogy Pál azt mondja róluk: »előttem Krisztusban voltak„, tehát valamikor Kr. u. 30–32 körül tértek meg Palesztinában. Az "apostol„ szó többi előfordulása a római levélben Pál megbízását írja le, hogy a pogányokhoz menjen (Róm 1,1; 11,13).

45. Heininger, Bernhard, uo.

Eldon Epp nemrég megállapította: *"Tény marad, hogy a kereszténység legkorábbi nemzedékében volt egy apostolnő, akit kifejezetten így neveztek, és a mai keresztényeknek – laikusoknak és klerikusoknak – szembe kell nézniük ezzel (és végül szembe is fognak nézni vele).«"*[46]

4.5 Mária, Trifaina és Trifósza, Perszisz

> [Róm 16,6, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Köszöntsétek Máriát, *aki sokat fáradozott értetek.*
>
> [Róm 16,12, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Köszöntsétek Trifainát és Trifószát, *akik az Úrban munkálkodnak*. Köszöntsétek a szeretett Persziszt, *aki sokat munkálkodott az Úrban.*

Mire gondolunk, amikor Pál munkáról és szolgálatról beszél? Pál egész szolgálatát, mindazt, amit tett, *munkaként* foglalja össze (pl. 1Kor 15,10; 16,10; Gal 4,11; 1Thessz 3,5; 5,12): missziót, tanítást, intést – csupa olyan szolgálatot, amely gyakran nyilvánosan történt, és az Ige szolgálata volt. *Milyen okunk van arra, hogy ezeknek az asszonyoknak a szolgálatát másként értsük, mint Pálét?* Bátor asszonyok voltak, akik a maguk környezetében, a maguk egyéni helyzetében szolgálták Krisztust. Nemcsak a tűzhely mellett vagy a házban, hanem a házi gyülekezetben is. Templomépületek még nem voltak. Csak magánházak vagy a szabad ég. A keresztények nyilvános tereken, műhelyekben vagy fogadókban is összegyűltek. Vagy ahogyan Lídiánál a folyóparton, keresztelőkön is: az ilyen asszonyok erősen ott álltak, ugyanúgy, mint testvéreik az Úrban. Amit Pál dicsér, az Isten országáért végzett, nyilvánosan látható és hallható munka.

Mindent egybevéve Pál 10 nőt említ a Róm 16-ban, ha a kenkhreai Fébét is beleszámítjuk. Ha Pál többi leveléből is beszámítjuk a nőket, az általa említett nők száma 18-ra emelkedik. Pál nagyra becsülte a nők szolgálatát, és sokukat szolgálati társának tekintette. Soha nem nevezte őket női lelkipásztoroknak vagy női presbitereknek – de férfi szolgálattársait sem nevezte soha lelkipásztoroknak vagy presbitereknek. Pál soha nem olyan kifejezésekkel utalt munkatársaira, amelyek hatalomra, tekintélyre vagy presztízsre utaltak

46. Bird, Michael, uo.

volna. Értette, hogy ők a testvérei és testvérnői, és hogy ugyanúgy, mint ő, Jézus Krisztus megbízottai. Így értette a szolgálatot és a közös munkát.

4.6 Evódia és Szüntükhé

> [Fil 4,2–3, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Evódiát intem, és Szüntükhét is intem, hogy egyetértsenek az Úrban. Igen, téged is kérlek, hűséges szolgatársam, állj melléjük, *akik együtt küzdöttek velem az evangéliumban*.

Az evangéliumban együtt küzdeni nem jelenthet mást, mint hogy hirdették is. Mégpedig úgy, hogy a nyilvánosság előtt ellenállást is tapasztaltak.

Ennek a két asszonynak nézeteltérése volt. Ez közvetlenül hatott a közösségre. Ez nem mellékhadszíntér volt, hanem a gyülekezet szívét érintette. Ebből arra lehet következtetni, hogy bizonyos vezető vagy irányító feladataik voltak. Pál Kelemennel és más munkatársakkal egy lélegzettel említi őket. Mint egy csapatot, amelyben két egyéni játékost kellett inteni, hogy ne adják fel a csapatszellemet.

Talán azokhoz a felügyelőkhöz (*episkopos*) és szolgákhoz (*diakonos*) tartoztak, akiket Pál a filippibeliekhez írt levél elején köszönt és megszólít. Ez az olvasat nem jelent problémát, ha valaki meg van győződve arról, hogy a nő nincs hierarchikusan alárendelve a férfinak, és hogy a nők és a férfiak egyenrangúan dolgoznak együtt a gyülekezetben.

4.7 Kloé

> [1Kor 1,11, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Mert Kloé háza népe hírül adta nekem rólatok, testvéreim, hogy viszálykodások vannak köztetek.

Talán elmondhatjuk, hogy Pál éppen az első korinthusi levél elején kifejezetten azt írja: Kloé embereitől hallotta, milyen állapotok uralkodnak Korinthusban. Ez ugyanis azt jelenti: ez a Kloé fontos szerepet, nyilvános

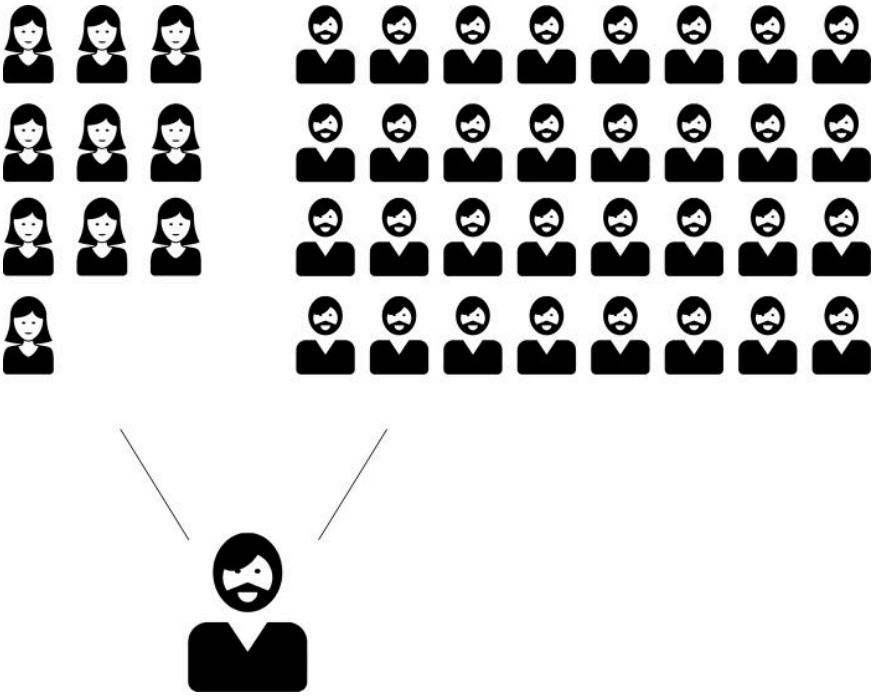
szerepet játszik a gyülekezetben. Nagyon is lehetséges, hogy vezető volt, és ő küldte a küldöttséget Pálhoz.

Mindenesetre olyan asszony volt, aki nemcsak jó ismerőse volt Pálnak, hanem akit Pál azért említ, mert a korinthusiak között különös jelentősége volt. Ilyen jelentőséget Pálnál nem gazdagság, nem a nem vagy jó kapcsolatok révén szerez valaki, hanem a hívőkért végzett szolgálat által.

4.8 Nimfa

> [Kol 4,15, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Köszöntsétek a laodiceai testvéreket és Nimfát és *a házában levő gyülekezetet*.

Kézenfekvő, hogy azok az asszonyok, akik háziasszonyként egy házi gyülekezetet befogadni képes házat vezettek, vezetői feladatokat is elláttak. Nem kötelező így látni, de nagyon is lehetséges. Egyáltalán figyelemre méltó, hogy egy asszony hívta meg a hittestvéreket. Házigazdaként özvegy is lehetett. Ha férjes asszony volt, és a férje is hívő volt, annál feltűnőbb, hogy ő, és nem a férje szerepel vendéglátóként. Hasonlóan Priszka és Akvila sorrendjéhez. Az ókori családi házban gyakran az asszony volt a ház menedzsere, aki ugyan a férje alatt állt, de ott nagy önállósággal tevékenykedett. Figyelemre méltó, hogy a kolosséi levélben az úgynevezett háztábla – a családi élet szabályai, mintegy a patriarchális család házirendje – is szerepel: [Kol 3,18] „Ti asszonyok, rendeljétek alá magatokat a férjeteknek, ahogyan illik az Úrban." Mégis Nimfa az, aki meghív.

Pál az Újszövetségben 39 személyt említ név szerint munkatársaként. Közülük 10 nő. Mindegyikükről ugyanúgy beszél, anélkül hogy bármiféle különbséget tenne. A neves teológus, F. F. Bruce, a testvérmozgalomból (plymouthi testvérek; nyitott testvérek) származó, világszerte megbecsült teológus megjegyzi: *„(Pál) láthatóan nem tesz különbséget munkatársai között férfiak és nők szerint. Férfiak és nők egyaránt dicséretet kapnak az evangélium szolgálatában végzett közös munkáért, anélkül hogy bármi utalna arra, hogy rang vagy funkció tekintetében rejtett különbség volna az egyik és a másik között."* Talán még több nőt lehetne említeni, és nevüket és jellemzőiket részletesebben megvizsgálni. *De most már kézenfekvő lehet, hogy egy Pál a maga korában forradalmi barátja volt a nőknek, aki lebontotta a hierarchikus falakat. Olyasvalaki, aki Jézus iskolájába járt*, bár a földi Jézust személyesen nem ismerte. De sok alkalmat megragadott, hogy amennyit csak lehet, megtudjon Róla. Pétertől és munkatársától, Lukácstól sokat hallhatott Jézusról. Amihez a nőkkel szembeni magatartása is hozzátartozott. Ha úti csapatában – tudomásunk szerint – csak férfi munkatársai voltak is, ahogyan ezek a szövegek mutatják,

nem tett olyan különbségeket, amelyek a nőket a második sorba állították volna. Számára az volt a döntő, mennyire hűségesek, mennyire tehetségesek és mennyire készek a szolgálatra. A nem nem számított neki!

4.9 Pál, a szoptató anya

Pál trendteremtő volt. Kora trendjével szemben. A görög–római férfiideál, amely szorgalmasan biztosítja, védi és éli a társadalmi hierarchiát, Pálnál semmiféle pozitív visszhangra nem talál. A gyülekezet számára ez a patriarchális és hatalomra irányuló viselkedés, amely azt akarja, hogy a gyengék gyengék maradjanak, és a saját hatalmi helyzetét erősíti, nagy veszélyt jelent. Ez a viselkedés rejtőzött szinte minden korinthusi feszültség és szakadás mögött. *A hatalmi kérdések ma is szerepet játszanak a férfiak között, és gyakran a tartalom fölé kerülnek. Itt már a nők puszta jelenléte – például vezető testvérek vagy presbiterek feleségeié – is gyógyító hatású lehetne.*

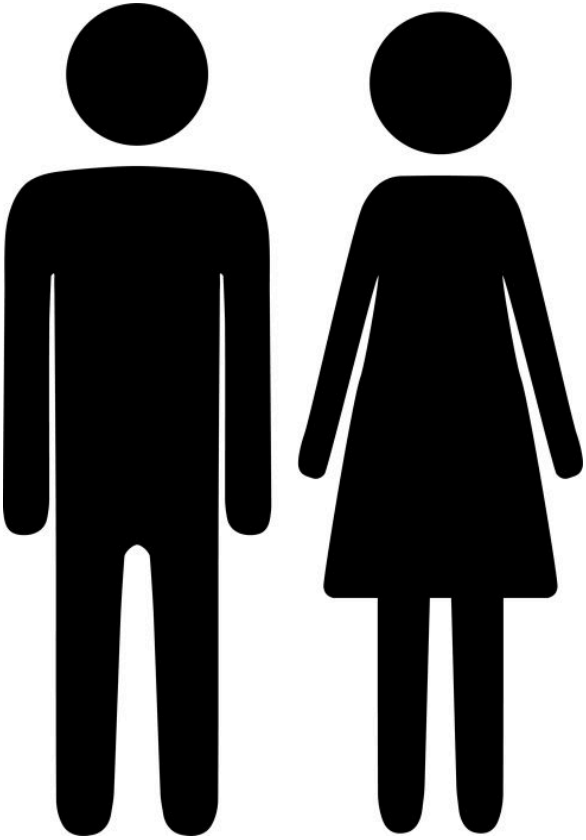
Pál többször úgy mutatja be magát, mint akit követni kell, ahogyan ő Krisztus követője (1Kor 4,16; 11,1; Fil 3,17; 1Thessz 1,6). Olyan férfi ő, aki nem jó szónok, bolond Krisztusért, asszony, aki gyermeket szoptat, apa, aki szégyent hoz gyermekeire, és nőtlen férfi (1Kor 1–7). Egy ilyen férfi az akkori társadalomban szükségképpen alárendelt helyzetbe került volna, és ennek következtében kizárták volna azokból az intézményekből és pozíciókból, amelyek a férfiaknak voltak fenntartva.

„Pál szemében a patriarchátus intézményei a jelen kor elnyomó struktúrái, és nem tükrözik azt, ahogyan Isten népének élnie kell. … A férfiaknak bolondoknak kell lenniük, nem uralkodó szónokoknak; nem kihasználniuk a római bíróságokon élvezett rangjukat, hanem alacsonyabb rangú férfiakat kijelölniük a viták rendezésére; testüket alárendelniük feleségüknek, és alkalmazkodniuk a gyengék étkezési szokásaihoz. Az ilyen gyakorlatok értelme az, hogy megakadályozzák a pártoskodást, amely azzal fenyegetett, hogy szétszakítja a korinthusiakat – azáltal, hogy véget vetnek azoknak a viselkedésformáknak, amelyek a versengést és a hatalomért és rangért való törtetést szülik, ami a római Korinthusban burjánzott. *Pál sajátos, Krisztushoz hasonló férfiidentitást teremt, amelyről tudja, hogy alá fogja ásni azokat a rang- és hatalmi játszmákat, amelyek a római városi környezetben a normát jelentették. Pál célja a hívő*

közösség egysége. Ennek az egységnek az elérése érdekében Pál közvetlenül megkérdőjelezi azokat a hierarchikus rendeket, amelyek a közösség egyes tagjait mások fölé helyezik: a közösség azon tagjait, akik hasznot húzhatnának ezekből a rendszerekből, arra hívja, hogy szándékosan olyan identitásokat testesítsenek meg, amelyek a közösség alacsonyabb rangú tagjaival azonosítják őket. *A hatalom és a férfiasság mindenütt jelen levő összekapcsolódása megkövetelte, hogy Pál éppen azt a fajta férfiasságot szólítsa meg, amelyre a korinthusi férfiak törekedtek."*[47]

A férfi ókori társadalomban betöltött szerepének kérdéséhez Tom Holland, ismert brit író a következő megfigyeléseket teszi: „Az (ókori világ) szexuális gazdasága a szabad római férfiak abszolút jogán alapul, hogy bárkivel szexuális kapcsolatot létesítsenek, akivel csak akarnak, és ahogyan nekik tetszik." A hatalmon levő férfiak általános viselkedéséről pedig ezt mondja: „Szinte minden tekintetben ez a mi gondolkodásmódunk számára kimondhatatlanul kegyetlen világ". *Holland szemében ebbe a világba érkeznek nagy hatással Pál levelei és gondolkodása, és különösen az uralkodó férfivilágot zavarják meg.*

47. Being Subordinate Men: Paul's Rhetoric of Gender and Power in 1 Corinthians, Brian J. Robinson, Lanham, 2019, 214

5 Férfi és nő a házasságban

A teremtéstörténetből arra következtettem, hogy a nő nincs hierarchikusan alárendelve a férfinak. Az Ószövetség ezt nem követeli meg. Ha aztán az apostolok leveleit olvassuk, nem is egyszer találkozunk azzal az utasítással, hogy a nő rendelje alá magát a férfinak. Ebből – még ha néhány ezer évvel később is – mégiscsak hierarchiát lehetne kiolvasni, amelyet most a házasságban kellene megélni. Hogyan kell érteni ezeket az utasításokat? Ehhez vissza kell tekintenünk az első század házassági és családi életére. Sok minden, amit a férfi és a nő viszonyáról a történelemben már leírtam és idéztem, itt ismét elevenen eszünkbe jut.

5.1 Az ókori ház és szabályai

Az *oikos* (görögül: οἶκος) az ókori Görögországban és Rómában az a ház- és gazdasági közösség volt, amely az élet középpontját alkotta. Az oikoshoz tartozott a család, a szolgák és a rabszolgák, a föld, az épületek és minden ingóság – hasonlóan a római villához. A család feje az úr, a kyrios volt, aki patriarchális módon uralkodott feleségén és gyermekein, gyakran az oikosban élő felnőtt fiain és azok feleségein is.

A ház volt az életközeg, és annak ókori formája, amit mi családnak nevezünk. Nem egy- vagy kétgyermekes kiscsaládként, hanem nagycsaládként, szülőkkel vagy apóssal és anyóssal, valamint nőtlen, illetve hajadon családtagokkal. Egy ház nagysága természetesen az anyagi erőtől függött. Az emberek túlnyomó többsége szegény volt, és a létminimumon vagy az alatt élt. Társadalmi családszerkezetük akkor is az ókori ház szerkezete volt, ha vályogkunyhókban laktak.

Az ókori ház volt az ókori társadalom gerince. A ház élén állni és vezetni a ház urának, a *paterfamiliasnak* volt a dolga. A ház (domus) – amelyet ókori szerzők a társadalom csírasejtjének és kicsiben a városnak neveztek – egyúttal a korai keresztény gyülekezetek egyik legfontosabb metaforája lett. Például amikor az egyházat vagy gyülekezetet háznak vagy háznépnek nevezik,

amelynek élén Isten áll mint a ház ura (lásd a Timóteushoz írt leveleket és a Titusznak írt levelet).

A ház tehát az ókori család foglalata, valóságos ház, és egyúttal Isten házának, a gyülekezetnek a képe. Ezekben a házakban tartották a keresztények az összejöveteleiket.

Az Apostolok cselekedetei és Pál gyakran beszél *a házról*. Azt, hogy mi a ház, Pál korának kulturális környezetében kell értenünk, nem a mi korunk szemüvegén keresztül.

Voltak asszonyok, akik házuk élén álltak, köztük nem kevés özvegy. Házi gyülekezetek vendéglátói lettek, és mint ilyenek, vezetői feladatokat is elláttak.

Az ókori ház szent hely volt, házi oltárral, amelyen naponta áldoztak az isteneknek. A házban élő emberi közösség jóléte az istenségekkel való kapcsolat ápolásától (cultus) függött, amelynek az istenekkel való békét kellett biztosítania. A ház a nő tere volt, aki papnőként végezte ezeket a kultikus cselekményeket. Képzeljük el, milyen nehéz helyzetek alakultak ki, ha egy asszony keresztény lett, a férje azonban nem.

Miért fontosak ezek a történelmi tények a téma szempontjából? Mert az apostolok ezekbe az ókori kapcsolati struktúrákba szólnak bele utasításaikkal – olyan struktúrákba, amelyeket nem ismerünk minden részletükben, és amelyekben ma már nem is élünk.

Az Újszövetség a házat, vagyis a (nagy)családot adottságként írja le. Sem jónak, sem rossznak nem ítéli. Ősrégi „kultúrtermék". Évezredek alatt alakult így ki, sok előnnyel és hátránnyal. Ebbe toppan bele az evangélium.

5.1.1 Háztáblák az Újszövetségben

„Az Újszövetségben a háztábla olyan rendi, funkcióbeli vagy szerepelőírást jelöl, amely egy ókori keresztény ház tagjainak egymáshoz való viszonyára vonatkozik. A Luther Márton által alkotott fogalom (a Kis káté második függeléke, 1529) a Luther-bibliákban »A keresztény háztábla„ ("Die christliche Haustafel„) formában közcímként szolgál az Ef 5,21–6,9 és a Kol 3,18–4,1 előtt. A fogalmat olyan etikai jellegű újszövetségi szövegekre használják, amelyek a házban – néha a gyülekezetben is (mint "Isten házában«, 1Tim

3,15) – élő személycsoportokra vonatkoznak, a társadalmi-politikai területre azonban nem."[48]

Azok a szakaszok, amelyek arról szólnak, hogyan viselkedjenek a férjek és a feleségek a házasságban, vagy hogyan értsék szerepüket egymáshoz való viszonyukban, az úgynevezett háztáblákhoz – a családi élet szabályaihoz – vagy háztartási kódexekhez tartoznak. *Az Újszövetség házasságról szóló tanítása azzal a kérdéssel függ össze, hogyan lássák egész háztartások egymáshoz viszonyított új helyzetüket most, amikor néhányan vagy mindannyian keresztények lettek.* Erre számos példa van az Újszövetségben és a korai keresztény iratokban:

Ef 5,21–6,9; Kol 3,18–19; 1Tim 2,8–15 (férfiak–nők)

1Tim 6,1–2 (rabszolgák–urak)

Tit 2,1–10 (idősebb férfiak, idősebb asszonyok, fiatal férfiak, rabszolgák)

1Pt 2,18–3,7 (rabszolgák, feleségek, férjek)

A későbbi keresztény iratokban, a Didakhét is beleértve, más irányokba fejlődnek tovább: Didakhé 4,9–11 (apák, gyermekek, urak, rabszolgák); Barnabás 19,5–7 (apák, gyermekek, rabszolgák, urak); 1Kelemen 1,3 (vezetők, ifjak, asszonyok), 21,6–9 (vezetők, idősebbek/felnőttek, ifjak, feleségek, gyermekek); Ignatiosz levele Polükarposzhoz 4,1–6,2 és Polükarposz levele a filippiekhez 4,2–6,1 (feleségek, özvegyek, diakónusok, fiatal férfiak, szüzek, presbiterek).

Ilyen elemi tanító beszédek társadalmi csoportok számára nem keresztény szövegekben is előfordulnak, talán a legvilágosabban Arisztotelész Politikájában, majd Arius Didymusnál, valamint utcai filozófusoknál (Ps.-Charondas, Ps.-Zaleukos).

„McKnight megjegyzi, hogy ezek a háztartási szabályok különböző olvasóknak különbözőt mondanak. Egyesek számára egyértelműen patriarchális struktúrákat támogatnak; megerősítik azt a hierarchikus felfogást, hogy az apa és férj a háztartás feje, amin kifejezetten azt értik, hogy tekintélye van mindazok fölött, akik a gondjára vannak bízva. Másoknak valami mást mutatnak. »*Míg egyesek ezekben a szakaszokban a patriarchalizmus megszilárdítását fedezik fel, mások azt látják, hogy éppen ez a struktúra kerül trónfosztásra, vagy legalábbis esélyt kap a trónfosztásra.* Úgy tűnik tehát – mint

48. WiBiLex, Das wissenschaftliche Bibellexikon im Internet

oly gyakran a Bibliában –, hogy ezek a háztáblák elmondanak nekünk valamit az írók régi nézőpontjairól, és valamit önmagunkról is, amikor olvassuk őket! … *Mindannyiunknak egyet kell értenünk abban, hogy a háztábla értelmezése magával hozza saját társadalmi elképzeléseinket.«"*[49]

Egy keresztény feleség számára ugyanis akkoriban nem volt újdonság azt hallani, hogy alárendelődést várnak tőle. Elképzelem azonban, hogy a férjeknek szóló utasítás, amelyet felolvastak, hogy mindenki hallja – tehát az egész házi gyülekezet –, jókora hullámokat vetett az egész háztartásban. Most már az asszony és a környezete is tudta, hogy ezt a magatartást tőle, a paterfamiliastól is elvárják. Itt történik a keresztény forradalom.

5.1.2 A keresztény háztáblák hatása

„Scot McKnight rámutat, hogy a keresztény háztábláknak konkrét céljuk volt. Úgy »alakították ki őket, hogy a társadalmilag tiszteletre méltó viselkedésformákat mozdítsák elő, mint a társadalmi biztonság, az apologetika és az evangelizáció alapját« (1Pt 2,13–3,7, különösen 2,12.14; 3,2).

A keresztények »mint szabad emberek éljenek, de szabadságukat ne használják arra, hogy a rosszat tegyék; éljetek mint Isten rabszolgái„ (1Pt 2,16). *A keresztényeket azzal gyanúsították, hogy felforgató üzenetet hirdetnek, ezért próbatétel alá vetették őket; és mivel a görög–római erkölcsfilozófia a háztartást "a civilizáció alapegységének« tekintette, a gyanús vallások családra gyakorolt hatását alaposan figyelték.*

A levelek háztábláiban a felforgatás elemei rejlenek: elfordulás és megfordulás a korabeli ranglétra-felfogástól. A levelek közvetlenül megszólítják az alárendelteket. Ez kifejezetten keresztény újítás, az ókori környezetben láthatóan egyedülálló. Az újszövetségi háztáblák a feleségeket, a rabszolgákat és a gyermekeket férjeik, uraik és apáik mellett közvetlenül megszólítják, ami arra utal, hogy a szerző elismeri cselekvőképességüket és méltóságukat is.

Hurtado ezt írja: „*Ne hagyjuk elhamarkodottan figyelmen kívül, mit jelentett a méltóságnak ez az akár ilyen szerény elismerése is ebben a régi környezetben azok számára, akik egyébként nem voltak képesek megváltoztatni a helyzetüket*. Ami a mai olvasó számára nem nyilvánvaló, az az, hogy a keresztény háztáblák az

49. Peppiatt, Lucy, 87–88. o., Rediscovering Scripture's Vision for Women: Fresh Perspectives on Disputed Texts, 2020, IVP Academic, Downers Grove, Illinois

alárendelt csoportokat erkölcsi cselekvőknek tekintik, »akik képesek és felelősek arra, hogy a nekik szóló intésekre válaszoljanak«. *Gondoljon arra, hogy egész háztartások együtt tartottak istentiszteletet, és a leveleket az összegyűlt gyülekezetnek olvasták fel. Az alacsonyabb rendűek hallották a feletteseiknek szóló utasításokat, és fordítva. Valójában ez a kulcsa annak, miért voltak felforgatók a keresztény háztáblák: magukban hordozzák a férfiaknak, nőknek, rabszolgáknak és gyermekeknek megszokott módon kijáró rangok és a velük szemben támasztott elvárások megfordítását."*[50]

5.1.3 Az Ef 5 háztáblája

Az ókori házirend, illetve háztábla címszava alatt két ismert írásmagyarázót idézek, akik szépen összefoglalják, milyen felforgató és forradalmi ereje van az evangéliumnak ezekre a régi struktúrákra nézve.

Michael Bird interjút készített Lynn Cohickkal az efézusi levélhez írt új kommentárjáról, amely az ismert NICNT-sorozatban jelent meg, és többek között ezt a kérdést tette fel neki:[51] *Mit kezdjünk ma a háztáblákkal? Arra kell törekednünk, hogy betű szerint kövessük őket, vagy szépítgetjük őket, mint a pogány társadalmi etika megkeresztelésének kísérletét?*

„Engedelmeskednünk kell a Szentírásnak – természetesen! A kérdés az, hogy mit követel Pál. Ezen a ponton lép be a »szó szerinti« fogalma. A Szentírásnak, amely a rabszolgaságra vonatkozó előírásokat tartalmazza, nem engedelmeskedhetünk betű szerint, mert a rabszolgaság tilos (bár tudom, hogy rabszolgaság még mindig előfordul, például a nőkereskedelemben). Kimondatlanul elismerjük, hogy Pál nem ragaszkodik ahhoz, hogy a társadalmakban rabszolgaságnak kell lennie; sokkal inkább arra a szükségletre válaszol, hogyan bánjon az egyház azokkal a tagjaival, akik rabszolgák és rabszolgatartók. Ki kell derítenünk, mit akar az emberi kapcsolatok és a jellem / erény tekintetében, és ezt aztán a saját összefüggésünkben kell alkalmaznunk. A rabszolgaságról szóló szakaszból azt veszem ki, hogy Pál kijelentése – Isten senkit sem részesít előnyben – az uralmi és visszaélésen alapuló kapcsolatok lényegét találja el. A rabszolgaság uralomra, erőszakra és megfélemlítésre

50. Peppiatt, Lucy, 87–88. o., Rediscovering Scripture's Vision for Women: Fresh Perspectives on Disputed Texts, 2020, IVP Academic, Downers Grove, Illinois
51. www.patheos.com/blogs/euangelion/2020/07/lynn-cohick-on-ephesians/#disqus_thread

épült. Mindez elfogadhatatlan Isten számára, mert Ő mindenkit egyenértékűnek tekint.

A pogány társadalmi etika hierarchikus volt: uralmi rendet tartott fenn a társadalmilag felsőbbrendűek, a gazdagok és a domináns helyzetűek javára, a szegényeknek pedig hiányzott a társadalmi rangjuk / megbecsülésük. Egy rabszolgatartó nőnek tekintélye volt férfi rabszolgája fölött. Ebben az esetben a tulajdon felülírja a nemet. *A római világ sokrétű, bonyolult társadalmi hierarchiája miatt mindenkinek alá kellett rendelnie magát valaki másnak, és a kulcs az volt, hogy ezt helyesen tegye. Ma az »alárendelődést„ negatív szónak tartjuk, az ókorban azonban ez nem így volt.* Amikor Pál arra kéri a hívőket, hogy "*rendeljék alá magukat egymásnak*« (Ef 5,21), akkor azt kívánja, hogy hívőtársként tiszteljék egymást, mégpedig nem annak a társadalmi értéknek az alapján, amelyet a társadalom véletlenül a hívőnek tulajdonított. Egy férj, aki önfeláldozóan szereti a feleségét, ahogyan Krisztus tette az egyházáért, forradalmi volt a nem zsidó világ számára. Pál kölcsönösséget, egymás mellett élést és viszonosságot visz be a házasságba, mivel a férj úgy tekint a feleségére, mint a saját testére. Ebben benne van, hogy a feleség is úgy tekint a férjére, mint a saját testére. Pál ezt írja az 1Kor 7,1–4-ben, amikor megállapítja, hogy a férjnek nincs hatalma a saját teste fölött, a feleségének viszont igen. *Ha egyszer felismerjük, milyen kölcsönös, önfeláldozó szeretetnek kell jellemeznie a házasságot, és felismerjük, hogy abban az időben mindenki alárendelte magát valakinek a korabeli kultúra részeként, hogy másokat megtiszteljen, akkor új szemmel nézhetjük azt a vitatott helyet, ahol szó szerint ez áll: »asszonyok a férjüknek, mint az Úrnak« (5,22).* A figyelmes olvasó észre fogja venni, hogy elfelejtettem az igét, de valójában Pál az, aki kihagyja az igét. Pontosabban: az előző versből veszi át, amely azt követeli, hogy minden hívő rendelje alá magát a másiknak Krisztus iránti tiszteletből / félelemből."

5.1.4 A kölcsönös alárendelődés oka

Craig Keener, neves teológus és írásmagyarázó, az Ef 5 háztáblájáról kissé ironikusan kezdve ezt írja[52]: „Pálnak néha rossz a híre. A rabszolga-elbeszélések tele vannak egykori rabszolgák érzéseivel, akik szerették Jézust, Pált

52. www.cbeinternational.org/resource/article/mutuality-blog-magazine/case-mutual-submission-ephesians-5. A www.cbeinternational.org honlap jó forrásokat kínál a férfi és a nő gyülekezeti szerepének témájához. A honlap jelmondata: Nők és férfiak együtt vezetnek, egyenlőként szolgálnak.

azonban gyűlölték, mert a rabszolgatartók rendszeresen idézték az Ef 6,5-öt: »Rabszolgák, engedelmeskedjetek uraitoknak„. Amit a rabszolgatartók nem idéztek, az a szakasz folytatása volt, ahol ez áll: "Ti urak, ugyanazt tegyétek velük« (6,9). Vagyis ha a rabszolgáknak engedelmeskedniük kell uraiknak, akkor az uraknak is engedelmeskedniük kell rabszolgáiknak!

Szó szerint vette-e valaki az első században Pált ebben a pontban? Valószínűleg nem. *Ez azonban nem változtat azon, hogy amit valójában mondott, kora egyik legradikálisabb rabszolgaság-ellenes nézetét fejezte ki. Nem beszélt arról, hogy az intézményt erőszakkal meg kell dönteni;* kora kudarcba fulladt rabszolgafelkelései sem kísérelték meg ezt soha. De olyan etikáról beszélt, amely túlment a puszta elméleten.

Néhány korai sztoikus filozófus kiállt az emberek egyenlősége mellett, a sztoikusok azonban visszavonultak ettől, és akik megengedhették maguknak, rabszolgát tartottak. Pál elvben egyetértett a sztoikusokkal: megerősítette, hogy a rabszolgáknak és a rabszolgatartóknak ugyanaz az Uruk a mennyben (Ef 6,9). *Az az utasítása azonban, hogy »ugyanazt tedd velük«, túlmegy az elméleten, a gyakorlatba.*

Ez nem véletlen, nem Pál nyelvbotlása vagy írnoka tollának tévedése. Pál a háztábla egész szakaszát a kölcsönös alárendelődés keretébe foglalja. Mik azok a háztáblák, kérdezi?

Az államvezetésről szóló művében a görög gondolkodó, Arisztotelész egy nagy szakaszt szentelt a család szerepének. Ebben arra utasította a háztartás férfi fejét, hogy kormányozza feleségét, gyermekeit és rabszolgáit. A későbbi gondolkodók ugyanezt a sémát vették át, gyakran ugyanabban a sorrendben. *Mivel Róma gyanakodott, hogy a vallási kisebbségi csoportok aláássák ezeket a hagyományos értékeket, az ilyen csoportok gyakran igyekeztek megerősíteni, hogy hisznek a római értékekben.*

Pál háztáblák sorát mutatja be ugyanabban a sorrendben, mint Arisztotelész: a háztartás férfi fejének viszonyát feleségéhez, gyermekeihez és rabszolgáihoz. Lehetséges, hogy Pál egy vallási kisebbség tagjaként gondolkodik – végül is római fogságból ír, és valószínűleg Rómában van (Ef 3,1; 4,1; 6,20).

Pál azonban megváltoztatja a szokásos formulát. Ahelyett hogy csak a rabszolgatartó férfiakat szólítaná meg, megszólítja a feleségeket, a gyermekeket

és a rabszolgákat is, akik a gyülekezet nagyobb részét alkották. (Pál városi gyülekezeteiben a rabszolgák házi rabszolgák lehettek, akiknek nagyobb volt a szabadságuk, és gyakrabban volt alkalmuk a felszabadulásra, mint más rabszolgáknak. Ennek ellenére még mindig rabszolgák voltak.)

Ráadásul a ház férfi urát sehol sem utasítja arra, hogy kormányozzon. Ehelyett szeresse a feleségét, és szolgáljon neki azzal, hogy feláldozza érte az életét (5,25). Ne ingerelje a gyermekeit (6,4), és a rabszolgákkal úgy bánjon, mint Isten szolgatársaival (6,9).

A legfontosabb, hogy Pál az utasítások egész katalógusát (5,21–6,9) azzal foglalja keretbe, hogy kölcsönös alárendelődésre szólít fel: rendeljék alá magukat egymásnak (5,21), sőt még a rabszolgáknak is (6,9). *Ez új összefüggésbe helyezi az alárendelődést: Urunk példájának és tanításának összefüggésébe, aki mindannyiunkat arra hívott, hogy szolgáljunk egymásnak* (Mk 10,42–45; vö. Jn 13,14–17.34–35; Gal 5,13–14).

Ma egyes férfiak előszeretettel idézik az Ef 5,22-t (»Ti asszonyok, rendeljétek alá magatokat a férjeteknek«) az összefüggésből kiragadva, hasonlóan ahhoz, ahogyan a rabszolgatartók idézték az Ef 6,5-öt.

A görögben azonban az 5,22-ben nincs ige. Egyszerűen ezt mondja: »Ti asszonyok a férjeteknek„. Természetesen nem azt mondja: "Asszonyok, tegyetek a férjetekkel, amit akartok.„ A görög nyelvtan abból indul ki, hogy az igét az előző versből vesszük át, és ez az ige így hangzik: "alárendelni magát«. Mivel azonban az ige az 5,21-ből van átvéve, nem jelenthet mást, mint az 5,21-ben. *A feleség alárendelődése csupán egy példa a kölcsönös alárendelődésre; ugyanúgy, ahogyan a férj feláldozza életét a feleségéért.*

Egyesek ellenvetik: »De az alárendelődés kifejezetten csak a feleségre vonatkozik!« Ó, de a szeretet parancsa kifejezetten csak a férjre vonatkozik (5,25). Mégis értjük, hogy minden kereszténynek szeretnie kell egymást (5,2), és hogy minden kereszténynek alá kell rendelnie magát a másiknak (5,21). *Még ha Pál nem is próbál minden körülményre kiterjedni, mégis általános elvet ad arra, hogyan éljünk egymással: figyeljünk a másik érdekeire, hallgassuk meg egymást, és szeressük a többieket jobban, mint önmagunkat."*

5.1.5 Útmutatás a keresztény élethez – ma

Az úgynevezett háztáblák tehát nem foghatnak át minden élethelyzetet, és nem adhatnak mindegyikre konkrét utasítást. Vannak azonban olyan utasítások, amelyek mindig és mindenütt érvényesek. „Úgy gondolkodunk ezekről a háztáblákról, mint amelyekben a Biblia keretet ad a társadalomban keresztényként élt élethez. Lehet azonban, hogy sokak számára egyszerűen irrelevánsak, mert semmi hasonlóságot nem mutatnak saját élethelyzetükkel. Ha valaki egyedül él, egyedül neveli gyermekét, vagy barátok közösségével él együtt, ahogyan Nyugaton gyakran előfordul, akkor a háztáblák semmit sem tesznek hozzá közösségi életéhez. Ezenkívül abból indulunk ki, hogy a keresztényeknek nem lesznek rabszolgáik. Rabszolgák tehát nem lesznek, és talán férj, feleség és gyermekek sem. Lehetnek a háztartásban csak férfiak vagy csak nők, ahogyan ez évszázadok óta a szerzetesközösségekben van. Ezekben az összefüggésekben a keresztény életet nem a házirend, hanem az *»egymás„*-viselkedésformák gazdagsága fogja formálni. 59 ilyen vers van az Újszövetségben, amelyekben minden kereszténytet elsősorban arra hívnak, hogy "szeressék egymást«, bocsássanak meg, bátorítsák egymást, éljenek békességben, viseljék el egymást, rendeljék alá magukat egymásnak, imádkozzanak egymásért, osszák meg egymással mindenüket, ne gyűlöljék, ne rágalmazzák, ne hazudják meg, ne marják és ne nyeljék el egymást. *A házas kereszténytet és a keresztény szülőt is kötik ezek az »egymás„-versek, és mindenekelőtt a "kölcsönös szeretetre« szóló intésnek kell formálnia őket."*[53]

5.1.6 A nő az ókori házban

Ahhoz, hogy az ókori ház élet-valósága megfoghatóvá váljon, kijózanító a nőknek, különösen a rabszolganőknek a következő leírása: „Fontos arra is rámutatni, hogy amikor a nők életét vizsgáltuk a házi gyülekezetekben, egyaránt találtunk bizonyítékokat a nők vezető szerepére, részesedésére és részvételére a közösségi élet minden szintjén, és a nők tehetetlenségére és szenvedésére is. A korai keresztény nők nem menekültek meg sok olyan szörnyű sorstól és helyzettől, amellyel a nők abban az időben szembesültek. Figyelmünk különösen a rendszer legtehetetlenebb nőinek nyomorúsága felé

53. Peppiatt, 88, uo.

fordult, legyenek akár zsidók, keresztények vagy mások: a rabszolganőké felé. A társadalom a rabszolgaságra épült, és nélküle nem létezhetett. *A legtöbb háztartás, bármilyen szerény volt is, részben rabszolgamunkán alapult. Magától értetődő volt, hogy a rabszolgák szexuálisan rendelkezésére álltak tulajdonosaiknak és mindazoknak, akiknek tulajdonosaik a rendelkezésére bocsátották őket.* A szülőképes korban levő keresztény rabszolganők gyakran szinte lehetetlen helyzetben lehettek, mivel arra tanították őket, hogy keresztény erkölcsi kódex szerint éljenek, ezt azonban gyakran lehetetlen volt megtenniük. Nem zárhatjuk ki például, hogy némelyikük számára lehetetlen volt a tisztaság és a hűség saját gyermekeik és gyermekeik apja iránt, és hogy néhány kétségbeesett rabszolganő számára, akik egyházi csoportok tagjai voltak – különösen ha nem keresztények tulajdonában voltak –, egy csecsemő kitétele a túlélés szükségszerűségének tűnt. Remélnénk, hogy egy hívő háztartásban más volt az élet, de nincs meggyőző bizonyíték arra, hogy így lett volna, viszont bőven van bizonyíték arra, hogy egész háztartások gyakran nem együtt tértek át az új hitre. Valószínűleg sok keresztény rabszolga élt túlnyomórészt nem keresztény háztartásokban, akiknek hitélete valóban kemény volt".[54]

A Jézus Krisztus és mindenki iránt, aki az Ő tanítványa, tanúsított kikényszerítetlen és önkéntes alárendelődés vagy meghajlás megmutatja, milyen Jézus. Isten saját lénye válik nyilvánvalóvá, amikor a rabszolgatartó alárendeli magát a rabszolgának, és a férj a feleségnek – és fordítva. *Ennek oka azonban kölcsönös alárendelődés esetén nem lehet hierarchiabeli különbség.* Az a (korabeli) világban a norma és a kötelező magatartás. Nem így Isten királyságában. Ezért a feleség alárendelődésének a férje iránt semmi köze sincs hierarchikus viszonyhoz. Az alárendelődés lényege az, hogy valaki az egyenlőség ellenére alárendelődő magatartást vesz fel – és nem azért, mert egy hierarchia úgyis ezt követelné.

Azzal a megállapítással zárom, hogy ez az ókori kor nemcsak történelmileg érződik végtelenül távolinak, hanem hogy mi Nyugaton, Németországban egy egészen más, szabadabb, egyszerűbb, biztonságosabb, sőt sokszorosan áldott korban élünk. Hogyan olvassuk a háztáblákat a magunk számára? Ma szó szerint megvalósíthatók? Hogyan alkalmazzuk őket?

54. Osiek, Carolyn, 2006, A Woman's Place: House Churches in Earliest Christianity, 127

5.2 A fej és az alárendelődés: Ef 5

Amikor Pál Kis-Ázsiába, Görögországba és Itáliába ment, olyan kultúrákkal került kapcsolatba, amelyek egészen másként tekintettek a nőkre, mint ahogyan az nekünk ma Nyugaton megszokott. Igyekeznünk kell tehát, hogy Pálnak a házasságról, a családról és a nők szerepéről tett kijelentéseit a nők akkori helyzetének és a velük való bánásmódnak a fényében lássuk.

A férj fej-voltának klasszikus szövege az Ef 5. Pál világosan és félreérthetetlenül kimondja, hogy a férj a felesége feje, és a feleségnek alá kell rendelnie magát neki:

> [Ef 5,22–33, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Ti asszonyok, rendeljétek alá magatokat a saját férjeteknek, mint az Úrnak. Mert a férj a feleség feje, ahogyan Krisztus is az egyház feje; Ő a test üdvözítője. De ahogyan az egyház alá van rendelve Krisztusnak, úgy az asszonyok is a férjüknek mindenben.
>
> Ti férfiak, szeressétek feleségeteket, ahogyan Krisztus is szerette az egyházat, és önmagát adta érte, hogy megszentelje, megtisztítva a víz fürdőjével az Ige által, hogy az egyházat dicsőségesen állítsa maga elé, úgy, hogy ne legyen rajta folt vagy ránc vagy bármi ilyesmi, hanem szent és feddhetetlen legyen. Így a férfiak is kötelesek úgy szeretni feleségüket, mint a saját testüket. Aki szereti a feleségét, önmagát szereti. Mert senki sem gyűlölte soha a saját testét, hanem táplálja és gondozza, ahogyan Krisztus is az egyházat. Mert az Ő testének tagjai vagyunk, az Ő testéből és az Ő csontjaiból. „Ezért elhagyja az ember apját és anyját, és ragaszkodik feleségéhez, és lesznek ketten egy testté." Nagy ez a titok; én azonban Krisztusra és az egyházra vonatkoztatom. De ti is, mindegyikőtök úgy szeresse a feleségét, mint önmagát; az asszony pedig félje a férjét.

A kolosséiaknak ezt írja Pál:

> [Kol 3,18–19, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Ti asszonyok, rendeljétek alá magatokat a férjeteknek, ahogyan illik az Úrban. Ti férfiak, szeressétek feleségeteket, és ne legyetek iránt keserű szívűek.

5.2.1 A fej

Az Ef 5-ben az emberi fej (görögül: *kephale*) átvitt, metaforikus értelemben a vezető szerv. Ebben a szakaszban, akárcsak a levél más helyein, a fej felsőbbséget, fenségességet, uralmat jelent.

Figyelemre méltó, hogy a fejnek ezt a funkcióját – kormányozni, vezetni és dönteni – egyetlen szóval sem említi és nem is követeli meg. Ha kiemeljük a férfiaknak szóló konkrét utasításokat, megértjük, mely funkciók határozzák meg a fej-voltot, és melyek nem:

1. De ti is, mindegyikőtök úgy szeresse a feleségét, mint önmagát.
2. A férj a test üdvözítője (megmentője), mint Krisztus.
3. Ti férfiak, szeressétek feleségeteket, ahogyan Krisztus is szerette az egyházat, és önmagát adta érte.
4. Így a férfiak is kötelesek úgy szeretni feleségüket, mint a saját testüket.

A szakasz legtöbb verse a férfiakról szól, csak 3 a nőkről. Annak, hogy Pál nem írja le és nem követeli meg a fej tekintélyét, bizonyára szándékos oka van. Ezt nem egyszerűen elfelejtette. Erről lejjebb bővebben.

5.2.2 A család az ókorban

Az 5. fejezetben és a 6. fejezet elején a házastársakról van szó. Aztán az apákról és a gyermekekről, valamint a rabszolgákról és az urakról. Ezek a személyek – hozzávehetnénk még a nagyszülőket vagy az após-anyóst, a nőtlen, illetve hajadon testvéreket, a nagynéniket és a nagybácsikat – alkotják *a házat*, a nagycsaládot (lásd az 5.1. fejezetet). A társadalmat nem a mai értelemben vett kiscsaládok határozták meg. Egy fedél alatt élt az egész ház. Patriarchátusként. Az apa – mindenképpen egy férfi – volt az elsőbbséget élvező a házban. Nemcsak a saját felesége fölött.

A (nagy)családnak ez a társadalmi szövete nem Pál kinyilatkoztatása, hanem kora természetes rendje. *Nem új vagy jobb családmodellt tervez, hanem új „viselkedési modellt".*

Az itt leírt hierarchikus rangsor nem az ideális modell – még ha Krisztushoz és az egyházhoz hasonlítja is –, hanem a bűneset következménye. A patriarchátus része annak, ahogyan a nőnek szóló ítéletszavak beteljesednek: hogy a férfi uralkodni fog a nőn.

Krisztus és az egyház összehasonlítása a férjjel és a feleséggel tanító kép, analógia. Olyan kép, amely kötelezettséget ró a férfira, amikor a fejhez, Krisztushoz hasonlítja. És olyan kép, amely éppen nem a hierarchiát teszi az első helyre, amikor Krisztus és az egyház, valamint a feleség és a férj kapcsolatáról van szó. Ebben a képben egységről, részesedésről, gondoskodásról és mindenekelőtt szeretetről van szó.

Talán ennek az analógiának kettős feneke van, amely a levél megírásának idején fontosabb vagy találóbb volt, mint ma. Egyrészt ez a kép átveszi a korabeli szerepmegosztást, másrészt azonban egyúttal újra is határozza azt.

5.2.3 Szó szerint venni?

Átvihetünk-e egy *hierarchikus fej–test-képet* betű szerint a mába? A házassági és családi élet normáját írja itt le Pál? Összehasonlítom azzal, ahogyan a háznép összefüggésében a gyermekeket és a rabszolgákat leírja. Ezt mondja:

> [Ef 6,1–4, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Ti gyermekek, engedelmeskedjetek szüleiteknek az Úrban, mert ez helyes. „Tiszteld apádat és anyádat" – ez az első parancsolat ígérettel –, „hogy jó dolgod legyen, és hosszú ideig élj a földön."
>
> Ti apák pedig, ne ingereljétek haragra gyermekeiteket, hanem neveljétek őket az Úr fegyelmében és intésében.

Ezeknek a szavaknak fontos mondanivalójuk van számunkra ma is. Jogos azonban a kérdés, hogy a gyermekek akkor és ma hány éves korukig állnak a szülők tekintélye alatt. Az apának sokkal nagyobb tekintélye volt a gyermekei fölött, mint ma. A gyermekeket ma önállóságra nevelik. *Figyelemre méltó, hogy ennél a kapcsolatnál nem esik szó a szeretetről. Sem a szülők, sem a gyermekek részéről.*

A rabszolgák tekintetében is – hála Istennek – teljesen megváltozott a helyzet, ez azonban ebben a szövegben nem jut kifejezésre:

> [Ef 6,5–9, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Ti szolgák, engedelmeskedjetek test szerinti uraitoknak félelemmel és rettegéssel, szívetek egyenességében, mint Krisztusnak; nem szemszolgálattal, mint akik embereknek akarnak tetszeni, hanem mint Krisztus szolgái, akik szívből teszik Isten akaratát, és jóindulattal szolgálnak, mint az Úrnak, és nem embereknek, hiszen tudjátok, hogy amit valaki jót tesz, azt megkapja az Úrtól, akár rabszolga, akár szabad. Ti urak pedig, ugyanezt tegyétek velük, és hagyjátok el a fenyegetést, hiszen tudjátok, hogy nektek is, nekik is az Uratok a mennyekben van, és Nála nincs személyválogatás.

Ki tudja ezeket a szavakat szó szerint élni? Ha időtlenül átvisszük őket a mai munkaadó–munkavállaló viszonyra, kudarcot vallunk. Nem megy! Az ókorihoz hasonló rabszolgaság már nincs. Pál itt sem a rabszolgaság igazságtalansága ellen lép fel, hanem az érintettek magatartásával foglalkozik, akik az evangélium által új emberekké lettek. A keresztények munkaviszonyukat nemcsak ezekhez az utasításokhoz igazítják. Más Jézus-igéket és Isten-igéket is mércéül vesznek hozzá ma.

Hasonló a helyzet a kormányainkkal szembeni magatartásunkkal. Pál és Péter alárendelődést követel ezekkel a tekintélyekkel szemben. Még ha ezek a kormányformák és vezetőik minden, csak nem ideálisak. Ugyanúgy nem ideálisak, mint a patriarchátus, a rabszolgaság, és ahogyan az ókorban a gyermekekkel bántak.

Amikor Pál olyan utasításokat ad, amelyek társadalmi struktúrákban, például a családban és a munkában érvényesek, akkor csak abból indulhat ki, amit ismert, és ami a maga korában természetes volt. Nem a 21. század keresztényeinek írt! Mégis Isten Igéje ez, amely számunkra isteni norma.

Ezek a szövegek hallgatnak arról, hogy a helyzet nem ideális. Mai szemmel fontos dolgok nem kerülnek szóba. Nekünk kell őket a mai helyzetre alkalmaznunk. Minden bibliaolvasó és minden bibliahű keresztény tudattalanul átülteti ezt a mi korunkba – azok is, akik úgy vélik, mindent szó szerint vesznek.

Térjünk vissza a férjeknek szóló utasításokra és a feleségek magatartására. Itt sem lehet – ugyanúgy, ahogyan az urak és a rabszolgák esetében sem – betű szerint átvinni a mába.

Aki ezeket az utasításokat meg akarja valósítani, annak fel kellene támasztania az ókori viszonyokat. *A házasságról való mai felfogásunk – a konzervatív, bibliahű kereszténységé is – olyan messze van az ókortól, hogy egyenesen veszélyes azt állítani, hogy ez egy az egyben érvényes ma is.* Mert melyik feleség van „mindenben alárendelve" a férjének? Melyik feleség *féli* a férjét? Itt többről van szó, mint puszta tiszteletről. Nem bújhatunk ki azzal, hogy bizonyos szavakat gyengítünk vagy elbagatellizálunk, és valahogyan a 21. századhoz igazítjuk őket. Ha szó szerint akarjuk megvalósítani, akkor teljes egészében, ahogyan írva van. Erősen patriarchális kultúrákban ez talán lehetséges és szükséges is, még ha soha nem felel is meg Isten eszményének. Ott sok asszony a hagyományos családi szokások foglya. Alapvető jogaikkal gyakran nem tudnak élni, és gyermekeik ki vannak szolgáltatva a patriarchátusnak.

Ebből a szövegből, ha betű szerint vagy biblicista módon értelmezzük, a feleségnek a férj alá való hierarchikus alárendeltsége következik. Ez nem tesz igazságot a teljes bibliai képnek, sem a mai életviszonyokra való alkalmazásnak.

5.2.4 Kontextualizálás

Ezt a szót a konzervatív keresztények gyanakodva figyelik. Pedig nem jelent mást, mint azt a gondolkodói munkát, amely leírja, hogyan élhetjük meg ma Isten gondolatait a mi egészen más korunkban. *Ezt bibliahűségnek is nevezhetnénk.*

Amikor a feleség mindenben való alárendelődéséről van szó, Pál nem írja le közelebbről, mit jelent ez. Egyetlen esetet, egyetlen példát sem ír le. Hogyan értsük ezt? El kell fogadnia a feleségnek a családon belüli erőszakot? Mindig készen kell állnia a szexre? A férj dönt mindenről? Egyet fogunk érteni abban, hogy vannak határok, *és hogy a „mindenben" akkor sem és ma sem jelenthet mindent.* Tény, hogy az az asszony, aki az ókorban nem rendelte alá magát a férjének (bármit jelenthetett is ez a részletekben), rossz bizonyságtétel volt az evangélium számára.

Pál világosan szól a férfiakhoz. Olyan szavakkal, amilyeneket addig soha nem hallottak: feltétel nélküli szeretetteljes odafordulás a feleség felé, gondoskodás és ápolás, mint önmaga iránt. *Ha ezt követték, a patriarchátusból „szeretet-patriarchátus" fejlődhetett. A házasélet gyakorlatában a szeretet az*

alárendelődés vége. Mert a szeretet nem kényszerít ki semmit, hanem kölcsönös egyetértésben él. Egy szerető férj nem fogja átlépni felesége akaratát. Végső soron azok a férfiak is így fognak viselkedni, akik a feleség hierarchikus alárendeltségében hisznek. *A kölcsönös szeretet és tisztelet felülmúlja az alárendelődést vagy az alávetettséget!* Pál ebben a szövegben első nagy lépést tesz kifelé a patriarchátusból. Ahogyan a rabszolgaság eltörlésére még sokáig nem került sor, úgy áll ez a házasságra is, amelyet még sokáig nem éltek meg egyenjogúan.

A kontextualizálás mindig szükséges. A Biblia olyan helyzetekre ad utasításokat, amelyek ma már nem léteznek. Nem ad és nem is adhat utasításokat olyan helyzetekre, amelyek csak a mi (poszt)modern korunkban léteznek. Akkoriban nem voltak idősotthonok, nem voltak a maiakhoz hasonló demokráciák, nem volt internet, nem volt fejlett és életmeghosszabbító orvostudomány stb. Hogyan viselkedjünk ezeken a területeken? Igyekszünk az Íráshoz, Jézushoz, a felebaráti szeretet parancsához igazodni.

5.2.5 Még egyszer: a fej

A fej metafora, hasonlat, amelyet Pál a házastársi közösség viszonyára alkalmaz. A fej szó jelenthet forrást, eredetet vagy torkolatot. Legtöbbször a szó szerinti fejet. De jelentheti az elsőbbséget és a fölérendeltséget is.

Az efézusi levélben Pál leírja, mit jelent a fej. Az 1,22-ben a feltámasztott és trónra emelt Krisztus a feje minden hatalomnak és lénynek a világegyetemben:

[Ef 1,22–23, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Isten mindent az Ő lába alá vetett, és Őt tette mindenek fölött való fővé az egyház számára, amely az Ő teste, annak teljessége, aki mindent betölt mindenben.

Krisztusnak mint mindenek fölött való főnek a lehető legmagasabb tiszteleti helye van. Ez a fej ajándékba kapta a gyülekezetet mint testet. *Nem úgy, hogy Ő mint fej uralkodik a gyülekezeten – nem, hanem a gyülekezet Vele együtt osztozik az Ő mindenek fölötti helyén. A fej és a test egységében ez „a* (teljes) *Krisztus".* Ahogyan Évát Ádámból vették ki, és Ádám csak vele együtt, egy testként lett teljes, hogy aztán közösen töltsék be a teremtési megbízatást.

A 4,15–16-ban a test a fej felé növekszik, és a fejből kapja a lelki ellátást és az épülést (belőle, a fejből; lásd még Kol 2,19):

[Ef 4,15–16, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Növekedjünk fel mindenben Őhozzá, aki a fej, Krisztus, akiből az egész test, jól összeillesztve és összekapcsolva az ellátás minden ízülete által, … gondoskodik a test növekedéséről, hogy önmagát építse szeretetben.

Ez a metafora azt hangsúlyozza, hogy a fej látja el a testet. *A fej képe Krisztus és a gyülekezet viszonyában nem a hierarchikus alárendeltséget hangsúlyozza, és a férj és a feleség viszonyában sem. Példa a férfi számára, hogy az legyen, ami Krisztus a gyülekezet számára: gondviselője, nem uralkodója.*

Egyébként a nő vízzel való megtisztítása rabszolgamunka volt. Pál rendkívül messzire megy a szerepek felcserélésében: most a fej már egyenesen olyan, mint egy rabszolga, aki fürdetést végez a víz fürdőjében (5,26).

Vissza az első századi élet valóságához: akkoriban a nők sokkal fiatalabbak voltak a férfiaknál. Részben már 12 évesen férjhez adták őket. Az életkor miatt természetesen a férfi volt az erősebb szerepben. Ha ebben a kulturális és társadalmi környezetben alárendelődést vártak el, az a nők számára általában nem volt újdonság. Nagy korkülönbség esetén pedig a férfiak automatikusan fejjé lettek, szinte a nők urává.

Ma nálunk ez másként van. Ha a házaspár *kölcsönös* szeretetben és alárendelődésben együtt boldogul az életben, és családot alapít, akkor nincs szükség a feleség *egyoldalú* alárendelődésére. Többször feltettem ezt a kérdést házaspároknak. *Nem tudtak válaszolni arra a kérdésre, hogy pontosan mit jelenthetne ez az alárendelődés, ahogyan Pál az Ef 5-ben leírja, ma vagy az ő házasságukban.* Túl egyszerű volna ezt a messzemenő döntésekre korlátozni, amelyeket végül a férj hoz meg, és amelyekért a felelősséget is vállalja. Nem, azok a házaspárok, akiket megkérdeztem, a döntéseket – különösen a messzemenőket – együtt hozzák meg az Úr előtt. Egyszer az egyik követi a másikat, máskor fordítva. Ez a magatartás és ez az eljárás nem sérti a fej és a test képét.

Az önzetlen és önfeláldozó szeretet, ahogyan Krisztus szerette a gyülekezetet, az evangélium új mércéje. Ez jelenti azt a különbséget, amelynek mint egy magnak lassan, de feltartóztathatatlanul fel kellene törnie a patriarchátus betonját a keresztény házasságokban. Ez új. Ez a menny betörése egy bukott vil

ágba. Pál közben utasításaiban meghagyja a patriarchátust, és kifejezetten nem bírálja. Így ebben a korban a fej mint tekintély képe beleillik a családi ház és a házasság helyzetébe. *Akkor is, ha nem ez a teremtés szerinti eszmény, ahogyan Mózes első könyvének 1. és 2. fejezete leírja.*

Fejként, férjként élni azt jelenti: vezetni, felelősséget vállalni, kiállni a feleségéért, ott lenni neki. Mindent megosztani vele. Ez nem hierarchia! Ez társak szövetsége, csapat. *A fej-lét hierarchia nélkül nemcsak lehetséges, hanem ez a koncepció és a gyakorlati megvalósítás útja.*

A „fő-szerep", a fej-lét, a „főség" Krisztus példája szerint szeretet, gondoskodás, védelem – elöl járni. Olyan erő, amelyre rá lehet bízni magunkat, és olyan együttlét, amely nem passzivitáshoz, hanem aktivitáshoz és ugyanúgy kölcsönös önfeláldozáshoz vezet.

Egy merev, egyoldalú fej- és testkép amúgy sem alkalmazható egyformán minden házasságra, mert az emberek túlságosan különbözők. A *fej-és-test metafora elsősorban egységről, közösségről és nem utolsósorban szeretetről beszél.*

5.2.6 Következtetések

Pál egyrészt kritika nélkül leképezi a patriarchális házasság- és családképet. Másrészt forradalmasítja. *A patriarchátus de facto tekintélye átalakul a szeretet parancsává, így a régi utat elhagyják.* Ha a férj úgy szeret, ahogyan Pál mondja, akkor a feleség egyoldalú alárendelődése nem lesz téma. Mert Krisztus szeretete a férfitól is megköveteli, hogy alárendelje magát, és tisztelettel bánjon a feleségével.

Hiszen ezt a szakaszt azzal vezeti be, illetve azzal kapcsolja az előzőhöz, *hogy mindenkinek ezt mondja: Rendeljétek alá magatokat egymásnak (Krisztus testében)! Ilyet addig soha nem hallottak.* Ezeket a szavakat nem lehet eléggé kiemelni.

Továbbá Pál a fej szerepét nem úgy írja le, mint uralkodóét, vezetését vagy tekintélyét. Nem ad teret ennek a képnek abban a formában, ahogyan első hallásra gyakran fölérendeltségként magyarázzák. *A fej nem uralkodik. Feltétel nélkül és önfeláldozóan szeret.*

Pál itt nem minden időkre szóló ideális házasság- és családképet ír le. Valami egészen újat visz be egy meglévő kultúrába. *Az evangélium vetés, amely újat*

emt. Szabadulást a bűneset következményeitől. A felszabadító változások nem történnek gyorsan. Sokáig elnyomhatják őket, vagy újra lerombolhatják. Lépésről lépésre megy. Egyik lépés a másik után – a legjobb esetben – valami új és jobb nő fel. Meg kell tanulni egyenjogúan élni a szabadságot. Évezredes társadalmi struktúrák nem gyógyulnak meg egy évtized alatt.

Ezért nem csodálkozhatunk azon, hogy Páltól és Pétertől azt halljuk: a feleségek rendeljék alá magukat. Ez az ő korukban amúgy is természetes volt. A férj volt az úr. A döntéshozó. Intézmény. *Ha a hívővé lett asszonyok feladták volna ezt a szokásos magatartást, az megbotránkozást keltett volna. Az evangélium rossz hírbe került volna. Ezt meg kellett akadályozni.*

Ma hálásak vagyunk, hogy demokratikusan választhatjuk meg kormányunkat. Azért is, hogy már nincs rabszolgaság. Hogy van munkavállalói védelem. Hogy a férfi és a nő egyenjogú. Hogy a testi fenyítés tilos, és a gyermekek védelmet kapnak. Ezek végső soron az evangélium következményei, az a gyümölcs, amelynek magját Jézus, a tizenkettő és Pál 2000 évvel ezelőtt vetette el.

Száz évvel ezelőtt *Katharine Bushnell*, orvosnő és misszionáriusnő Kínában, aki a bibliai ősnyelveket is ismerte, ezt írta: „Bátorságot meríthetünk. Egészen a legutóbbi időkig egy rabszolgaosztály létezését szükségszerűségnek, a rabszolgaságot pedig törvényesnek tartották. Egyes férfiak – így mondták – rabszolgának születtek, mások az uraiknak, és a világ e két osztály nélkül nem mehetett volna tovább. Ez a félreértés szertefoszlott, és a világ megy tovább a maga rendes útján. Amíg a rabszolgaság létezett, az emberek azt hitték, hogy Isten Igéjében igazolást találtak rá. De azoknak a száma, akik így gondolták, egyre kisebb lett. Azoknak a száma, akik azt hiszik, hogy Isten Igéjében igazolást találnak a férfinak a nő fölötti uralmára, egyre inkább csökken."

Hangját hamarosan már nem hallották. Annál örvendetesebb, hogy könyve német nyelven ezzel a könyvvel egy időben jelent meg (Reformatorischer Verlag H. C. Beese, Hamburg, lásd a könyv végén).

Az az alárendelődés, amelyet megkövetelnek, és amelyet a nők teljesítenek, arra viszi őket, hogy olyan felelősségről mondjanak le, amelyet hordozni tudnak és akarnak. Az alárendelődés dogmája alatt a nők beletörődő és passzív emberekké válhatnak, akiknek képességei és elhívásai nem teljesedhetnek ki. *Pedig nekik is szól a felszólítás, hogy legyenek erősek és „férfiasak", éljenek bátran és*

tevékenyen a hitben: a családban, a munkában, a gyülekezetben és Isten királyságában (1Kor 16,13).

Az alárendelődési tanítás fájdalmas mellékhatásaként sajnos legalább szóba kell hozni a családon belüli erőszakot és a szexuális erőszakot. Ez a tanítás nagyon is szolgálhat ürügyül vagy fedezékül az erőszak alkalmazására azoknak a férjeknek, akik nem értették meg, miben kellene állnia a feleségük iránti fejszerepüknek.

A konzervatív keresztény házasságokban is van – Istennek legyen panaszolva! – családon belüli erőszak és szexuális erőszak. Itt a bibliai szemlélet, az egyenértékűség és az egyenrangúság gyógyító hatású lehetne. Kivezethetné az asszonyokat gyakran elhallgatott gyötrelmükből.

5.3 Alázatos behódolás

Mivel újra meg újra hivatkoznak az alázatos behódolásra, külön fejezetet szánok még rá.

A nőknek szóló utasítások egyértelműek, és többször ismétlődnek: rendeljék alá magukat a férjüknek! A hypotassō fogalom jelentése: alávetni magát, alárendelni magát, meghajolni, alattvalónak lenni, engedelmeskedni.[55] Éppen mivel ez az utasítás azonos megfogalmazásban többször előfordul, még egyszer kitérek rá, még ha ismétlem is következtetéseimet. A nő rendje nemcsak házassági téma, hanem kihat az istentiszteleti összejövetelre is. A hallgatás és az alárendelődés láthatóan összetartozik (1Kor 14,34), ugyanígy a tanítási tilalom azzal az utasítással, hogy alárendelődésben tanuljon (1Tim 2,11). Erről később bővebben.

Egy szótanulmány megmutatná, milyen összefüggésekben fordul elő ez a szó: magatartásra való felszólításként, eredményként és kikényszerített helyzetként is. Krisztusnak minden hatalom *alá van vetve*. Egykor a halálfélelemnek voltunk *alávetve*. A keresztények rendeljék alá magukat azoknak, akik másokért és értük Isten országában munkálkodnak. A felsőbbségnek rendeljék alá magukat a keresztények. A keresztény rabszolganők és rabszolgák rendeljék alá magukat uraiknak (vagy

55. Bergmeier, R., „ὑποτάσσω", in H. Balz – G. Schneider (edd.), *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart 2011, 976.

úrnőiknek), a fiatalabbak is az idősebbeknek, *és végül mindenki a testvérnőnek és a testvérnek.* Széles alkalmazási körről van szó, az emberek közötti együttélésben azonban megmarad az alapgondolat: a másik személyt többre becsülni, és alárendelni magunkat neki.

Ez világossá teszi, hogy az alárendelődés nem valami idegen a keresztény nők és férfiak számára, hanem gyakorolt és egyúttal kísértésnek kitett erény, amelyet a Lélek gyümölcsének is nevezhetnénk (még ha közvetlenül nem is szerepel ilyenként a felsorolásban). Végső soron az emberi együttélés csak alárendelődés által működik. Ez pedig alázat nélkül és a Szentlélek segítsége nélkül nem lehetséges. Alázattal kell a másikat többre becsülnünk önmagunknál (Fil 2,3). A legfőbb példa Jézus. Ugyanakkor nem tiltakozom a tekintély ellen, amely nélkül ugyanígy nem működne a társadalom. A kormányoknak, a munkaadóknak, a tanítóknak, a szülőknek hivataluknál vagy szerepüknél fogva tekintélyük van. Igaz ez a férfi és a nő viszonyára is, általában és a házasságban? A keresztény nőkre nézve ezek a szavak állnak előttünk:

> [1Kor 14,34, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Az asszonyok hallgassanak a gyülekezetekben, mert nem engedtetett meg nekik, hogy szóljanak, hanem rendeljék alá magukat, ahogyan a törvény is mondja.
>
> [Ef 5,22, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Ti asszonyok, rendeljétek alá magatokat a saját férjeteknek, mint az Úrnak.
>
> [Kol 3,18, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Ti asszonyok, rendeljétek alá magatokat a férjeteknek, ahogyan illik az Úrban.
>
> [Tit 2,5, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] józanok, tiszták, házi munkával foglalatosak, jóságosak, a saját férjüknek alárendelődők legyenek, hogy Isten Igéjét ne káromolják.
>
> [1Pt 3,1, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Hasonlóképpen ti asszonyok, rendeljétek alá magatokat a saját férjeteknek, hogy ha némelyek nem engedelmeskednek is az Igének, az asszonyok életvitele által szó nélkül megnyeressenek,
>
> [1Pt 3,5, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Mert így ékesítették fel magukat egykor a szent asszonyok is, akik Istenben reménykedtek, és alárendelték magukat a saját férjüknek:

Feltűnő, hogy az intésnek ez a fajtája ebben a formában nem fordul elő az Ószövetségben. Jézusnál sem. Az őskereszténységben ez valami fontos dolog lehetett. Olyan lázadók, felforgatók vagy hatalomra törők voltak akkoriban az asszonyok? Az alkalmukra vártak? Nem, az ókortörténeti kutatás ezt nem tudja megerősíteni. Ehhez jön, hogy az ókorban a nők amúgy is alávetett szerepben voltak. Mi a szándéka annak, hogy kiemelnek valamit, ami amúgy is természetes volt, és ami a keresztény asszonyokat nem lepte meg, és nem kényszerítette volna őket semmi számukra idegenre?

Meg kellene kérdezni: miben állt ez az alárendelődés? A férj utasításaiban a háztartásban? Abban az asszonyok viszonylag önállóan tevékenykedtek; a ház volt az ő terük, míg a férfi a nyilvánosság terében volt. Ezért utal a Tit 2,5 a házi munkára. Az 1Tim 5,14-ben Pál azt írja, hogy a fiatalabb özvegyek vezessék a háztartást, és az „oikodespoteo" fogalmat használja, ami nem jelent mást, mint hogy ők a ház urai. Talán a szexualitásban való alávetettséget jelenti, hogy az asszony mindig rendelkezésre álljon? Ha ma azt követelik, hogy ezeket az utasításokat szó szerint, vagyis eredeti értelmük szerint kövessük, akkor ugyanazt a kérdést teszem fel: miben áll ma egy házasságban ez az alárendelődés? Hogyan lehet leírni ezt a kapcsolati módot, és hogyan lehetne megélni a 21. században a nyugati világban? Ismétlem: abban az egyértelműségben, ahogyan követelik, nem gyengítve és nem hozzáigazítva.

Különös címet visel Bunny Wilson könyve: „*Befreit durch Unterordnung*" (Felszabadítva az alárendelődés által)[56]. Ebben a szerző – ahogyan a cím sejteti – elkötelezett védőbeszédet mond amellett, hogy a feleség rendelje alá magát a férjének. Számára a férjnek való alárendelődés nyilvánvalóan helytelen döntések esetén is az Isten szerinti út, amelyet hit és imádság által lehet korrigálni. Sok esetleírásban mutatja be, hogyan néz ki ez a gyakorlatban. Ő maga is megosztja házassági tapasztalatait, és azt, hogyan szólt hozzá Isten, és hogyan mutatta meg neki, mi helyes és mi nem ebben a nehéz és sokat vitatott magatartásban. A Biblia megértése és a tapasztalat nem ritkán egymásba folyik. Hiszen mindannyian magunkkal hozzuk tapasztalatainkat és élményeinket, amikor a Bibliát olvassuk. Ez az egész könyvem sem jött létre élettapasztalatom és „nőképem" nélkül, ezért nem semleges, és nem az Írás tiszta tanítása. Mindenki, aki ehhez a témához hozzászól, a saját színezetét hozza magával. Számomra azonban az a döntő

56. Wilson, Bunny, 3. kiadás, 2020 („Befreit durch Unterordnung"), CLV, Bielefeld

kérdés, mivel indokolják az alárendelődést. Idézem Wilsont: „Időnként, amikor a feleségemmel nem értünk egyet, azt mondja nekem: »Szerintem neked kellene alárendelned magad nekem, mert legutóbb én rendeltem alá magam neked. A Biblia azt mondja az Ef 5,21-ben: 'Rendeljétek alá magatokat egymásnak Isten félelmében.'« Mit mondjak erre?

Megkönnyebbülés számomra, hogy nem én vagyok az egyetlen asszony, aki megpróbálta az Ef 5,21-et arra használni, hogy keresztülvigye az akaratát. Emlékszem arra az első alkalomra, amikor ezt az igehelyet a férjemmel szemben használtam; ő erre a Bibliában keresett választ. Nézzük meg az igehelyet, amelyre a felesége hivatkozik, és az utána következő verset: »Rendeljétek alá magatokat egymásnak Isten félelmében! Ti asszonyok, rendeljétek alá magatokat a saját férjeteknek, mint az Úrnak« (Ef 5,21–22).

Az alárendelődés a házasságban nem pontosan úgy működik, mint a kölcsönös alárendelődés Krisztus testében. Krisztus testében úgy rendeljük alá magunkat egymásnak, hogy az Írás elveit gyakoroljuk. *A házasságban a férjünknek mint tekintéllyel bíró személynek rendeljük alá magunkat.*

Az Ef 5,21-ben Isten az egyetlen tekintély. Az Ef 5,22-ben a feleség alá van rendelve a férjének. Isten tekintélyt ad a férfinak a nő fölött, és számon is kéri őt." (77. o.)

Az „alárendelni magát" kifejezésnek ez a megkülönböztető értelmezése azonban nem olvasható ki a szövegből. Wilson a férfit a teremtés rendje szerint a nő fölötti tekintélynek tekinti. Ehhez jön, hogy számára az Évának szóló ítéletszó – *utána vágyakozol, ő pedig uralkodik rajtad* – Istentől akart szerepmegosztás. A nő természeténél fogva uralkodni akar, de meg kell hajolnia férje uralma előtt. A férfi elmulasztott uralkodni a kertben, hogy feltartóztassa a bűnt, és mivel természeténél fogva hajlamos arra, hogy ne uralkodjon, megbízást kap, hogy uralkodjon.

Első kérdésem ennél az értelmezésnél az volna: akkor itt a Teremtő tervezési hibájáról van szó, amelyet ki kell javítani? Vagy ugyanilyen végzetes: voltak már bűnös hajlamok a bűneset előtt?

A teremtéstörténetnek ez a megértése – ahogyan már kifejtettem – megszabja a szerepek alapvető felfogását az egész Bibliában. Aki Ádámot fejnek és vezérnek látja, az még az ítéletszót is áldásként fogja értelmezni, és

mindenhová belemagyarázza ezt a szerepfelfogást. Aki következetesen akar ezen az úton járni, annak szembe kell néznie a legkülönbözőbb embertípusokból álló házasságok valóságával. Ha a feleség erős, a férj pedig gyenge, az alárendelődés katasztrófához vezethet. Én amellett emelek szót, hogy éljük meg a kölcsönös alárendelődést, és a házasságban a különböző jellemek bűnös hajlamait nyíltan nevezzük meg, és közösen harcoljunk ellenük Isten Lelke által.

Az Édenben olyan emberpárt találtam, amelynek tagjai kiegészítik egymást, egyenértékűek és egyenrangúak, hierarchikus lejtő nélkül. A férfi nagyobb tekintélye nélkül.

De vajon nem éppen hierarchiát alapoznak meg az apostolok ezen utasításai?

Meggyőződésem, hogy a hierarchikus lejtő a bűneset következménye. Ezen nincs mit szépíteni, és ezt nem is lehet megkeresztelni. Az evangélium minden hívőt Isten fiaivá tett. Az asszonyokat is. És ezzel kiszabadította őket a bukott teremtés kultúrájából. Ezt elsősorban és mindenekelőtt a hívő férjeknek kell felismerniük. *Ezért őket, és nem az asszonyokat szólítja fel az önzetlen szeretetre – és éppen nem az uralkodásra.* Ettől függetlenül az uralkodást itt nem negatívan, hanem pozitívan kellene érteni, ahogyan a teremtési megbízatásban is érteni kell. *Valójában még pozitív megbízatás sincs arra, hogy a férj uralkodjon, vezessen vagy elöl járjon.*

Az ókori kultúrában fontos volt, hogy a Messiásba vetett új hit ne vezessen az asszonyok olyan viselkedéséhez, akik most felismerték szabadságukat és egyenrangúságukat, és ezzel megkérdőjelezték volna a becsület- és szégyenkultúrát. Az asszonyok ne alkossanak ellenkultúrát a házasság, a ház és a család rendjének megszokott kultúrájával szemben. Ez a rend a társadalom alapjaként szent volt, és nem volt szabad megtámadni. Az evangélium forgott kockán!

Ezt Pálhoz hasonlítom, aki az evangéliumért, hogy embereket nyerjen meg Krisztusnak, a zsidóknak olyan lett, mint egy zsidó, a görögnek olyan, mint egy görög. Áldozatot hozott azért, hogy embereket nyerjen meg és győzzön meg: korlátozta Krisztusban való szabadságát. Így van ez itt is, amikor az asszonyok alárendelődéséről van szó. Péternél egyébként éppen erről van szó: hogy alárendelődéssel nyerjék meg a hitetlen férjet.

Egy becsület- és szégyenkultúrában feltétlenül kerülni kellett azokat a viselkedésformákat, amelyek szégyent hozhattak a férjre a környezetében. A becsület- és szégyenkultúrákban az emberek nagy súlyt helyeznek a harmonikus kapcsolatokra, minden hierarchia tiszteletben tartása mellett. Ehhez hozzátartozhatott, hogy az a feleség, aki nyilvánosan ellentmondott a férjének, vagy kijavította őt, megsértette a becsületnek ezt az elvét.

Az asszonyoknak szóló utasítást, hogy rendeljék alá magukat, nem a férfi és a nő közötti hierarchikus különbség indokolja, mert ilyen a teremtésben nincs. Önkéntes alárendelődésről van szó. Az alárendelődésre szóló utasítás az ókori keresztény asszonyok számára az evangéliumban való közreműködés volt. A szerető férj amúgy is fölöslegessé teszi az alárendelődést. Kifelé azonban, az ókori társadalom felé ezek az utasítások és követésük védelmet jelentettek a megkülönböztetés és az üldözés ellen. Olyan magatartás volt ez, amelynek eleve véget kellett vetnie annak a gyanúnak, hogy a keresztények szétrombolják a családot.

Számunkra, akik a 21. században nem becsület- és szégyenkultúrában élünk, ez az utasítás nem valósítható meg szó szerint. A nyugati világban az emberek a jog és a rend rendszeréhez igazodnak. A házasságra a szeretet parancsa érvényes: az egymásért, az egymással és a kölcsönös alárendelődés az Úrban. A bírálatot szeretetben és a megfelelő pillanatban nyíltan kimondjuk, és közben mindent megteszünk, hogy senkit meg ne sebezzünk.

Az egyenjogúság melletti érveimre gyakran hallok ilyen kérdéseket:

„Az az érv, hogy a férfiaknak elsőbbségük van a nők fölött, az Újszövetségben olyan egyszerűnek és világosnak tűnik. Az Ön [ellentétes] álláspontja viszont nagyon bonyolultnak látszik, a görög nyelvre és mindenféle kommentárokra és így tovább való hivatkozásokkal. Nem erős bizonyíték-e a férfi elsőbbségét valló álláspont egyszerűsége arra, hogy ez a helyes álláspont?"

Válasz: Egyáltalán nem. A Szentírás legegyszerűbb magyarázatai néha helyesek, néha azonban nagyon tévesek. Végül is egészen könnyű rámutatni arra, hogy az Újszövetség gyakran, világosan és félreérthetetlenül megparancsolja nekünk, hogy szent csókkal köszöntsük egymást.

Köszöntsük egymást szent csókkal. (Róm 16,16) Köszöntsétek egymást szent csókkal. (1Kor 16,20) Köszöntsétek egymást szent csókkal. (2Kor 13,12)

Köszöntsétek az összes testvért szent csókkal. (1Thessz 5,26) Köszöntsétek egymást a szeretet csókjával. (1Pt 5,14)

Ezek mind közvetlen parancsolatok. A parancsolatok egyértelműek. Mégsem prédikáljuk, tanítjuk vagy gyakoroljuk őket, pedig egyszerű az érv amellett, hogy ezt a gyakorlatot átvegyük. Mi nem érthető ezen?

Az ok, amiért nem foglalkozunk a szent csókkal (vagy egyébként a font haj és az aranyékszerek tilalmával, illetve a fátyolviselés előírásával), az, *hogy az ilyen parancsolatok ellentétesek mai kultúránkkal, és ma nem szolgálnák eredeti céljukat.* A nő szerepével azért küszködünk, mert kultúránk egészen a legutóbbi időkig vonakodott attól, hogy a nőknek ugyanazokat az esélyeket és ugyanazt az elismerést adja meg, mint a férfiaknak. Idősebb testvéreink ebben a kultúrában nőttek fel, és sokan közülük (a nőket is beleértve) helyeselték és elfogadták a nők egyenlőtlen jogait. Ezért kényelmesnek – és ezért „egyszerűnek" – találják a tradicionalista érveket. [57]

Még egy példa arra, hogy a legbibliahűbbek közül is csak nagyon kevesen tesznek meg mindent, amit a Biblia a kereszténynek mond. Közben nem arról a kérdésről van szó, mennyire vagyunk engedelmesek, hiszen mindannyian gyakran megbotlunk. Arról van szó, hogy egyáltalán észrevesszük-e bizonyos parancsolatokat vagy gyakorlatokat, és megfontoljuk-e, hogy megtegyük őket. Pál az 1Kor 7,5-ben leírja, hogy a házastársak megegyezhetnek abban, hogy lemondanak a szexről, hogy az imádkozásnak szenteljék magukat. Aki ragaszkodik az Írás szó szerinti követéséhez, attól megkérdezhetjük: mikor és milyen gyakran kötötte meg nyíltan ezt a megállapodást a házastársával?

Végül egy utalás Jézus közvetlen szavaira, aki tanítványai lábának megmosásakor ezt mondta: „Ha tehát én, az Úr és a Tanító, megmostam a lábatokat, nektek is kötelességetek megmosni egymás lábát. Mert példát adtam nektek, hogy ahogyan én tettem veletek, ti is úgy tegyetek." (Jn 13,14–15)

A nyugati világban és kultúrában ez olyan gyakorlat, amelyet még azok a keresztények is maguk kontextualizálnak és nem gyakorolnak, akik komolyan és szó szerint veszik a Bibliát.

57. Guin, Jay, 157. o., Buried Talents, *In Search for a New Consensus, 2014, Alabama*

5.3.1 Összegzés

Margaret Mowczko ezt írja: Miután az évek során egy ideig utánanéztem, mit jelent a hypotassō („alárendelni magát") ige mind a korai keresztény, mind a nem keresztény iratokban, a következő meghatározásra jutottam.

A „keresztény" alárendelődés (vagyis a hívőtársak közötti alárendelődés, a hívő férjeket és feleségeket is beleértve) „*alázatos, hűséges és szeretetteljes tiszteletadás, együttműködés és támogatás*."

Az alázathoz és a szelídséghez hasonlóan az alárendelődésnek is természetes keresztény jellemvonásnak kellene lennie. És ideális esetben kölcsönösségen kellene alapulnia.

Katharine Bushnell száz évvel ezelőtt ezt írja korszakos könyvében, a „God's Word to Women" címűben (lásd az ajánlott könyveket e könyv végén):

„A szó valódi jelentése azt a keresztény kegyelmi ajándékot vagy erényt írja le, hogy olyan esetekben, amikor nem elvről van szó, átengedjük az elsőbbséget a másiknak ahelyett, hogy a jogainkhoz ragaszkodnánk. Schleusner Septuagintához készült görög–latin szótára kifejti, hogy ez az ige nem mindig »a szolgai alávetettség gondolatát közvetíti„. Jézus fiúként "alárendelte magát szüleinek„, mégis tudjuk, hogy meg sem kérdezte őket, amikor "abban kellett lennie, ami az Atyjáé« (Lk 2,49.51).

Két ember nem vezethet sokáig közösen üzletet, hacsak nem hajlandók arra, hogy »alárendeljék magukat„ egymásnak. *Le kell mondaniuk a kedvteléseikről; "tiszteletadásban meg kell előzniük egymást«; össze kell hangolniuk nézeteiket, különben hamarosan kénytelenek lesznek szétválni.* Ha felmerül egy kérdés, helyzetük nem lesz jobb attól, hogy az egyiknek joga van parancsolni a másiknak. Az ilyen parancsok követése nem »alárendelődés«, hanem szolgai behódolás, és az ember vonakodik attól, hogy szolgai módon behódoljon, mert ez lealacsonyítaná a jellemét.

Az Ef 5,21-ben az apostol nemre való tekintet nélkül inti a hívőket: »Rendeljétek alá magatokat egymásnak Krisztus félelmében„. Péter nemre való tekintet nélkül mondja minden hívőnek: "Mindnyájan pedig öltözzetek fel alázattal egymás iránt!„ (1Pt 5,5). Ezek a helyek egyértelműen "alárendelődést« írnak

elő a férfiaknak, mégis mindenki ösztönösen érzi, hogy nem jelenthetik azt, hogy a férfiak kölcsönösen egymás önkényes uralma alá kerülhetnek, amikor keresztényekké lesznek.

Amikor azonban ahhoz a három igehelyhez érünk, amelyekben az apostol arra inti a feleségeket, hogy rendeljék alá magukat a saját férjüknek, az ember már-már eretneknek számít, ha megkérdőjelezi, hogy ez a »feleségeknek„ szóló intés feltétlen engedelmességet jelent-e. Az "alárendelődés„ szót – ahogyan megmutattam – nem értelmezték engedelmességként ott, ahol férfi és férfi kapcsolatáról van szó, és ott sem, ahol férfiaknak egy asszony iránti "alárendelődését« jelentheti, mint az 1Kor 16,16-ban. Ráadásul valahányszor a feleségeknek a férjükhöz, a gyermekeknek a szüleikhez és a szolgáknak az uraikhoz való viszonyát írja le, gondosan megkülönbözteti a használt fogalmakat. Az »engedelmesség„ szót általában a szolgákra és mindig a gyermekekre használja, az "alárendelődés« szót azonban mindig a feleségekre. Ha az értelem ugyanaz, miért ez a gondosság a különböző szavak megválasztásában? A feleségek kötelességéről lásd: Ef 5,22; Kol 3,18; Tit 2,5. A gyermekekéről: Ef 6,1; Kol 3,20. Ami a szolgákat illeti, lásd: Ef 6,5; Kol 3,22.

Nagyon sokatmondó és tanulságos megvizsgálni, milyen értelemben használják néha az Ószövetségben az »alárendeltnek lenni„ fogalmat. A Zsolt 62,2 így hangzik: "Csak Istenre vár csendben a lelkem, Tőle jön az üdvösségem„ (Schlachter-fordítás, német bibliafordítás). Ugyanennek a zsoltárnak a 6. versében ezt olvassuk: "Csak Istenre vár csendben a lelkem.„ A Zsolt 37,7-ben ezeket a szavakat találjuk: "Légy csendben az Úr előtt, és várj Rá.„ Az első igehelyekben a "vár„ szót és az utolsóban a "légy csendben„ kifejezést a görög fordítás mindhárom esetben egyetlen szóval, a hypotassō szóval adja vissza: "alárendeltnek lenni„, miközben az eredeti héber szó szó szerinti értelme: "légy csendes … felé„. Vessük ezt össze az 1Pt 3,1.2-vel, ahol az asszonyokat arra szólítja fel, hogy hitetlen férjüket "alárendelődés« által nyerjék meg. Péter itt bizonyára nem arra szólítja fel a feleségeket, hogy vakon engedelmeskedjenek a hitetleneknek, hiszen pogányok esetén azok rögtön visszakényszerítenék őket a bálványimádásba, zsidók esetén pedig vissza a zsidóságba. Sokkal inkább arról van szó, hogy a keresztény asszonyok »életvitelükkel„, "szó nélkül„ nyerjék meg őket, el a hamis hittől, a keresztény hit számára – a tettek ugyanis hangosabban beszélnek a szavaknál. "Félelemben« – olyan istenfélelemben, amely ezeket a mindennapi életben oly szelíd, csendes

és türelmes asszonyokat arra indítaná, hogy sziklaszilárdak legyenek az Isten iránti hűségükben; és csendes elvhűségük, valamint az a készségük, hogy engedjenek férjüknek, amikor semmilyen elv nem forog veszélyben, annyira lenyűgözné a hitetlen férjeket, hogy nem mernék feleségüket arra kényszeríteni, hogy lelkiismeretük ellen cselekedjenek, és így ők maguk is fokozatosan a keresztény hitre jutnának."

„Az alázatos behódolás nem nemi szerep. Még csak nem is szerep. Magatartás és viselkedés minden testvér és testvérnő számára Krisztusban, amelyben a kölcsönös alárendelődés az eszmény. A kölcsönös alárendelődés nem volt idegen fogalom az első és a korai második század egyházában, és ma is a gyülekezet normájának kellene lennie."

Armin Wunderli

Ha azt élnénk, ami a Bibliában áll, nem volna szükségünk emancipációra, mert akkor a férfiak és a nők egyenjogúak volnának. Danny Silk

Nem kapjuk meg, ha nem akarjuk: a feltétel nélküli egyenjogúságot.

Veronika Schmidt

6 Férfi és nő a gyülekezetben

A világméretű egyház nem a legjobb benyomást kelti. Ehhez az odaadás, az imádság és az engedelmesség mellett hamis meggyőződések is hozzájárulnak, amelyeknek messzemenő következményei vannak. Így sokan alábecsülik, mennyi kárt okoz a nemek kérdésének téves felfogása. Sok érintett ember életében, az egyházban általában és annak kifelé ható képében, vagyis missziói bizonyságtételének erejében.

Ha valaki a férfiról és a nőről szóló hierarchikus dogmát követi, akkor az nemcsak a házasságra érvényes. Automatikusan érvényes lesz a gyülekezeti szerepekre is. Nemcsak az istentiszteleti összejöveteleken, hanem az egész gyülekezeti életben. Isten házában, amely a gyülekezet, hiszen mindig ott vagyunk!

A 6. fejezetben, ahol a nőknek a hallható részvételtől egészen a vezetésig terjedő részvételéről lesz szó, a házasság és a gyülekezet tere egymásra rétegződik. Ha itt teremtési rendről volna szó, akkor nem teszünk különbséget ezek

között a terek vagy területek között. Mindkét terület a látható teremtésben van.

Ebben a fejezetben az 1Kor 11 és 14, valamint az 1Tim 2 vitatott szövegeiről lesz szó. Vagyis a nők fejbefedéséről, hallgatásáról és tanításáról.

E könyv megírásának konkrét kiváltó oka a nők szerepe volt a gyülekezetben. Mivel ezt újra meg újra a teremtési renddel hozzák összefüggésbe, szükség volt a terjedelmes előmunkálatokra, hogy most eljuthassunk erre a területre.

Ezek a szövegek és magyarázatuk minden mást felülmúló módon határozzák meg a férfiak és a nők szerepét a gyülekezetekben. Aki tanulmányozza ezeket a szövegeket, egyet megállapít: nehezek, ellentmondásosnak tűnnek. Ha olyan kommentárokat olvasunk, amelyek a görög szöveggel foglalkoznak, és megpróbálják kidolgozni akkori és mai jelentését, megerősítést nyer, hogy a jelentés nem egyértelmű. Vagy jobban mondva: különböző értelmezési lehetőségek vannak.

Ezek a szövegek világossá teszik, hogy nem uralhatjuk a szöveget azzal, hogy azt hisszük, fekete-fehéren tudjuk, mit jelent és mit nem. Ez biblicista, egydimenziós, sőt gőgös volna. Én is csak lehetséges magyarázatokat mutatok be, nem is csak egyet.

Egy dolog azonban fontos számomra: *Elutasítom azt az értelmezést, amely ellentmond annak a nőképnek, amelyet Mózes első könyvének 1. és 2. fejezetében találtam, és annak, ahogyan Jézust láttam a nőkkel bánni.* Az ilyen szövegeket a nők kárára, törvényeskedő értelemben, attól való félelemmel teli magyarázni, hogy valamit rosszul csinálunk, nem felel meg az Írás lelkének és az evangéliumnak. Pál soha nem mondana mást, mint amit az Írás, a héber Biblia, az Ószövetség mond.

Meg kell tanulnunk, hogy az Írás számunkra nem mindenütt világos. A közvetlen, első címzettjei számára az első században mindenképpen az volt. Az ő életkörülményeik között és kulturális környezetükben.

Ma tanulók vagyunk, akik a Szentlélek vezetésével járunk az úton, és egész életünkön át megváltoztathatjuk nézeteinket, belátásainkat, véleményünket és meggyőződéseinket. Töredékesen ismerünk. Néha mellélövünk, és ki kell javítanunk magunkat.

A szemléletváltás az élet része. Aki azt hiszi, hogy egyszer s mindenkorra megértette ezeknek a szövegeknek az értelmét, vagyis azt hiszi, hogy áll, vigyázzon, hogy el ne essék.

Mindig kissé megijeszt, amikor ezeket a szövegeket szinte matematikai módon magyarázzák, és jelentésüket nagy meggyőződéssel – mintha az egyetlen érvényes igazságot ismerték volna fel – adják vissza, és a gyülekezeti élet világos előírásaként követelik meg.

A következő fejezetekben különböző magyarázatokat fogok kifejteni. Ennek semmi köze az önkényességhez. Ahhoz sem – ahogyan különösen a „bibliahű" keresztények szüntelenül vádolnak –, hogy Isten Igéjét átértelmezzük, és saját kívánságainkhoz igazítsuk.

Számomra a bibliahűség azt jelenti, hogy tiszta értelemmel kutatom az Ige értelmét. Szabad kérdéseket feltenni a szövegnek, és ezek továbbsegítenek. Közben alázattal alárendelem magam ennek az Igének, abban az alapvető bizalomban, hogy Isten megbízható Igéje van előttem. Nem hirdetem saját magyarázatomat igazságként, és a bibliai igéket nem elszigetelten, hanem a levél, az Újszövetség és az egész Biblia összefüggésében magyarázom. Abból indulok ki, hogy ellentmondások nincsenek. Ha vannak, vagy úgy tűnik, hogy vannak, akkor erre van magyarázat (vagy éppen nincs).

6.1 1Kor 11 – fej, haj és fátyol

Ez a (fél) fejezet, az 1Kor 11,1–16 azok közé a lényeges szövegek közé tartozik, amelyeket a férfi és a nő teremtési rendjének alátámasztására szoktak felhozni. Itt – mondják – világosan a férfi vezető szerepéről van szó, amely a nő fejbefedésében is felismerhető.

A konzervatív, bibliahű táborból azt hallom, *milyen egyértelmű és világos ez a szöveg*. Csak azoknak nehéz, akik szembe akarnak szállni az Ige világos utasításaival. Azzal, hogy az akkori korhoz kulturálisan kötöttnek és ma már nem érvényesnek tekintik.

Másrészt ott vannak azok a testvérnők, akik nem tartják magukat a fejbefedés és a hajvágás esetleges előírásaihoz, de aztán lelkiismeret-furdalásuk van.

Szemben azokkal, akik betű szerint tartják magukat hozzájuk, illetve azt hiszik, hogy ezt teszik.

Minden bibliahűség mellett itt is, mint oly sokszor, lényegében értelmezési kérdésekről (hermeneutikáról) van szó. Több mint 40 éve próbálom megérteni ezt az összetett szöveget. Sokat olvastam róla. Az érthetőtől a hajmeresztőig mindenféle magyarázattal és viselkedésmintával találkoztam.

Ennek a szakasznak a részletes exegézisére itt nincs lehetőség, noha ez a fejezet a könyv leghosszabb fejezete. *Sok magyarázat létezik hozzá, amelyek kiegészítik, de ellent is mondanak egymásnak. Az én gondolataim is csak egy lehetőséget jelentenek.* Talán segít az olvasónak, hogy többet nyerjen ebből a nehéz szövegből, mint eddig. Senki sem lehet abban a meggyőződésben – és nem is szabad abban lennie –, hogy övé az igazi magyarázat, hogy aztán ebből viselkedési előírásokat és külsőségeket vezessen le.

Hogyan haladok tovább a következő lépésekben?

(1) Először felsorolok néhány szempontot, amelyek segíthetnek a szöveg olvasásában.

(2) Azután megpróbálom meghatározni a szöveg érvényességi körét.

(3) Ezt követően részletesen a „fej" fogalmának jelentéséről lesz szó.

(4) Több hátteret kell adni a korinthusi fejbefedés témájához.

(5) A fejen viselt hatalmi jel kulcsvers, de más a jelentése, mint amit sokan gondolnak.

(6) A szöveg magyarázó átírása: így magyaráznám röviden.

(7) Tisztázni kell, mi a jelentősége a 21. század számára.

6.1.1 Irányelvek és tudnivalók a szöveg értelmezéséhez

Sokan nem először olvassák ezt a páli szöveget. Következzék néhány szempont, amely új megközelítést nyithat. Ezek a szöveggel való foglalkozásom és sok tanulmány eredményei. Segíthetnek abban, hogy ne

essünk vissza a megszokott olvasatba, amely a nő(k) hierarchikus alárendelődésének szemüvegén át érti a szöveget.[58]

A szöveg mindenekelőtt arra helyezi a hangsúlyt, hogy minden Isten dicsőségére történjen, nem a férfiak vagy a nők dicsőségére.

Isten dicsőségének kiemeléséről van szó az istentiszteleten: a férfiak és a nők úgy viselkedjenek és úgy öltözködjenek, hogy ne magukra tereljék a figyelmet.

(Néhány) férfi volt az oka Pál tanításának: azt követelték, hogy a nők hagyják el a fejfedőjüket.

Kulturális és társadalmi szokásokról és illemről van szó. Ezért a szégyent és a gyalázatot nem teológiailag, Istenre vonatkoztatva kell érteni, hanem a társadalmi érzékenység szerint.

Nem Pál időtlen, egyetemes parancsolatairól van tehát szó, még ha a teremtéstörténetre hivatkozik is.

A Krisztusban kapott szabadság feszültségben áll azzal, hogy az ember ne legyen botránkozás a környezete számára, és ezért korlátozásokat is vállal.

A haj befedéséről van szó (nem egyszerűen a fejéről), és nem is teljes elfátyolozásról.

Nem a hierarchikus teremtési rendről van szó, amelyben a férfi a nő fölött áll. Nem a nőnek a férfi alá való alárendelődéséről van szó. Mindketten imádkoznak és prófétálnak, egyenrangúan és egyenlő helyzetben, és mindkettőjüknek a nemükre jellemző külső viselkedési szabályokat kell betartaniuk.

Pál végső soron minden nőről és férfiról beszél, nem csak a házasokról, jóllehet csak rájuk illik a fej–test metafora. Imádkozik és prófétál mindenki: a házasok, a rabszolganők és az özvegyek.

Az evangélium soha nem ír elő külsőségeket, például ruházatot vagy hajviseletet. A régi szövetség kultuszában elő vannak írva, de nem az új szövetségben, amelyet a korinthusiak az Úr vacsorájában ünnepeltek.

Pogány környezetben Pál olyan utat keres, amelyen evangelizáló módon lehet élni úgy, hogy az ne legyen botránkozás az adott kultúra emberei számára.

58. E kidolgozás részletesebb változata megtalálható a honlapon (németül): www.hans-joerg-ronsdorf.de

Nem a 21. századi férfiak és nők viselkedési szabályairól van szó.

Mielőtt továbbmenne, olvassa most el a szöveget az itt felsorolt feltételezések figyelembevételével. Még ha eddig másként látta is, egyszerűen engedje meg gondolatban ezt a lehetőséget, hogy más nézőpontba helyezkedjen – nem kell rögtön meggyőződve lennie róla.

6.1.2 A szöveg érvényességi köre

Milyen helyre vagy környezetre érvényes ez a szöveg? A 4. és 5. versben Pál imádkozó és prófétáló férfiakról és nőkről ír. Vonatkozik ez az összejövetelre, vagyis az istentiszteleti összejövetelre? Ezt a „nők hallgatásának" hívei az istentisztelettel kapcsolatban elutasítják. Szerintük a fordítók és írásmagyarázók többsége téved, amikor erre vonatkoztatja (már az e szakaszhoz írt címekben is). Különös, hogy éppen ők „ajánlják" a fejbefedésre vonatkozó utasításokat az összejövetelre, holott szerintük ez a szöveg nem arra érvényes.

Két feltevés szól amellett, hogy ezt a szöveget ne vonatkoztassuk az összejövetelre:

1. A következő szövegben, a 17. verstől, témát vált, és onnantól kifejezetten a gyülekezet *összejövetelére* vonatkozik. Az *összejövetel* szava a 17. verstől többször előfordul: a 18., 20., 33. és 34. versben, de nem a 11,1–16 szakasz előtt vagy azon belül.

2. A korinthusi levélben később, a 14,34–36-ban az áll, hogy a nők hallgassanak az összejövetelen. Ez a kategorikus hallgatási parancs (erről részletesen a 6.2. fejezetben) – mondják – Pál 11,5-ben tett kijelentését mindenféle más alkalomra utalja, de mind az összejövetelen kívülre.

Egyik érv sem olyan meggyőző, mint amilyennek látszik:

- Akkor a fejbefedés (ha ma is követelmény) az összejövetel szempontjából teljesen lényegtelen volna?
- A férfi a nő feje – ez a kijelentés nem érvényes az összejövetelre? Hiszen éppen az alárendelődéssel indokolják a hallgatási parancsot (14,35).
- Akkor egyáltalán milyen alkalmakra érvényes a 11. fejezet? Felhívják a figyelmet azokra a sok lehetőségre, amelyek az összejövetelen kívül

kínálkoznak a testvérnők számára. Ilyenek persze vannak, csak éppen ebben a levélben sehol nem esik szó róluk. *Pálnál az első korinthusi levélben (14. fejezet) az imádkozás (egy kivétellel) és a prófétálás kizárólag az összejövetelen történik.*

- Az Úr asztalának elvei (10. fejezet) azért nem érvényesek a kenyértörésre való összejövetelre, mert a 11,17 előtt nincs megnevezve az összejövetel eseménye?
- A hét első napján tartott gyűjtés az összejövetelen történt, még ha ezt kifejezetten nem is említi (1Kor 16,1–4).

A fejbefedés vagy annak hiánya mint a többi jelenlévő számára látható jel azt feltételezi, hogy egy ilyen utasítás összejövetelre szól. *Különben a látható jelek hiábavalók*. Az emberek, illetve a hívők együttléte az első korinthusi levélben mindig az összejövetel.

6.1.3 Három pár, mindegyik egy fejjel

Pál három párral kezdi, mindegyiknek van egy feje. Először: *Minden férfiúnak feje a Krisztus*. Azután: *Az asszonynak feje a férfiú*. Végül: De *a Krisztusnak feje az Isten*. Sokáig egyetemes hierarchiafokozatokat láttam itt, ebben a sorrendben:

Isten

Krisztus

Férfi

Nő

Ha a fej fogalmát közvetlenül fölérendelt *tekintélyként* értem, akkor ez a hierarchiai sorrend vagy rangsor adódik. A kérdés az, hogy Pál ezt akarja-e. Tekintélyt jelent itt a fej?

Ebben az elrendezésben a nő legalul áll. Ebben a modellben nincs kapcsolata Krisztussal. A férje (vagy általában a férfi) valamiféle közvetítőnek látszik.

Ám minden olvasó megerősíti, hogy a férfi nem állhat a nő és Krisztus között. A fokozatok sorrendje nem felel meg a szöveg sorrendjének, ezért nem is így van szándékolva, és így nem is használható.

Ha a nőknek a fölöttük álló tekintély jelét kell viselniük (10. v.), miről ismerhető fel ez a férfinál, akinek szintén van tekintély fölötte? Milyen külső jelről ismerhető fel Krisztuson, hogy Ő Istennek alá van rendelve? Neki talán hosszú haja volt, mint egy názírnak, amit ez a szöveg szégyennek nevez.

Minden pár önmagáért áll. Magyarázó, felvilágosító vagy helyreigazító összehasonlítást kell látnunk benne. A párok magyarázó példaként *egymás mellett állnak. Nem parancsláncként.* A sorrend többek között arra utalhat, hogy Pál először azokat a férfiakat szólítja meg, akik azt követelték, hogy a nők vegyék le a fejfedőjüket.

Ez a vázlat elszakad a rangsoroktól. Nem a hierarchikus rend a kulcs ehhez a fejezethez.

6.1.4 Mit jelent a „fej”?

Ez a kérdés nem olyan egyszerű, mint ahogy néha mondják. Sőt, a szakemberek között hevesen vitatott.

A *fej* szót átvitt, képes vagy metaforikus értelemben nyelvünkben gyorsan összekapcsoljuk a tekintéllyel. Szóhasználatunkban ilyen például a családfő, az államfő, a főkapitány vagy a főút (a német példák: Hauptmann, Hauptzollamt, Hauptstraße) és hasonlók. Ösztönösen, a nyelvtől befolyásolva tekintélyt, főhatalmat, vezetést, fölérendeltséget, felelős személyt kapcsolunk hozzá.

Mit jelentett akkor a *fej*? *Nem általában tekintélyt* jelentett. Akkor sem, ha más összefüggésekben volt ilyen jelentése. Ha Pál tekintélyt akar kifejezni, akkor inkább felvilágosító módon. *Mert a férfiaknak világossá teszi: mielőtt a nő fölötti tekintélyükre gondolnának, előbb a Krisztus alá való alárendelődésükre kell figyelniük.* Ennek kell meghatároznia a nőkhöz való viszonyukat és a velük szembeni magatartásukat. Végül, betetőzött formaként, még Istennek Krisztushoz való viszonya is példa kell legyen. Ezt a kapcsolatot inkább az egység és az egyenlőség határozza meg, mint a tekintély kérdése.

Eckhard J. Schnabel ezt írja: „Pálnak nem az a célja, hogy megalapozza a nő rendjét és a férfi »tekintélyét,,, hanem hogy kifejtse: mindenkinek – minden férfinak, minden nőnek és Krisztusnak is – van "feje«, vagyis egy elsőbbséget élvező személyhez tartozik, és ennek a személynek *lojalitással* tartozik."[59] A lojalitás hűséget jelent, amely nem hierarchiában vagy alárendeltségben, hanem mindenekelőtt kapcsolatban és összetartozásban gyökerezik.

A fej (görögül: kephale) *eredetet* is jelent. Következik négy ok, amiért a szó az 1Kor 11-ben nem (csak) a tekintély vagy a vezér jelentéstartalmát hordozza:[60]

Az Ószövetség görög fordításában (Septuaginta) a fejet *kephale* szóval fordították. A héberben, akárcsak a németben, a (rosh) jelenthet „fejet", „vezetőt" vagy „uralkodót". Azokban az esetekben, amikor a *rosh* vezető személyt jelentett, a fordítók legtöbbször nem a *kephale* szót használták. Ehelyett rendszerint a görög *archôn* szót alkalmazták, amely nagyjából „vezetőt" vagy „uralkodót" jelent. *A héber szó kezdetet vagy eredetet is jelenthet.*

Egy további jel is mutatja, hogy a *kephale* az ógörögben rendszerint nem „vezetőt" jelentett. A Liddell-Scott-Jones Greek-English Lexicon nem tartalmaz a *kephale* szóra olyan meghatározást, amely a „vezető" jelentéshez közel állna, vagy értelemszerűen „tekintélyt" jelentene. R. Cervin megállapítja, hogy az egyes pogány ógörög szerzők – például Xenophón, Hérodotosz, Platón, Thuküdidész, Szophoklész, Aiszkhülosz, Polübiosz, Diodórosz Szikulosz és mások – műveinek szótárai nem tartalmaznak a *kephale* szóra olyan meghatározást, amely akár megközelítőleg is „vezért" jelentene. *A „fej" mint „vezető" a pogány görög irodalomban Kr. u. 4. századig gyakorlatilag nem adatolható.* A keresztény szótárak ezzel szemben tekintélynek adják vissza ezt a szót. Bár az Újszövetség szótárai megadják a *kephale* szóra a

59. Schnabel, E. J., *Der erste Brief des Paulus an die Korinther*, Witten; Gießen 2018, 597.
60. Összeállította Margaret Mowczko, Sydney: www.margmowczko.com

„vezető" meghatározást, fontos megjegyezni, hogy a szó csak Istennel (1Kor 11,3), Jézus Krisztussal (1Kor 11,3; Ef 1,22–23; 4,15–16; 5,23; Kol 1,18–19; 2,9–10; 2,18–19), a férfiakkal (1Kor 11,3) és a férjekkel (Ef 5,23) kapcsolatban fordul elő. Csak Pálnál. Ha ő a *kephale* szót vezető vagy elöljáró jelentésben használja, miért nem használja leveleiben máshol a vezető pozícióban vagy a kormányzatban lévő emberekre?

Az ősegyház több görög nyelvű egyházatyja az 1Kor 11,3-ban a *kephale* szót „eredet", „kezdet" vagy „forrás" jelentésben értette, jóllehet néhányan olyan korban írtak, amikor a *kephale* alkalmanként jelenthetett „vezetőt" vagy „tekintéllyel bíró személyt". Ráadásul ezek az egyházatyák egyébként is azt hitték, hogy a férfiaknak nagyobb tekintélyük van, mint a nőknek, és hogy a férfiak felette állnak a nőknek. *Mégsem használták az 1Kor 11,3-at ennek az álláspontnak az alátámasztására. Ezek a férfiak és mások attól tartottak, hogy ha a kephale szót az 1Kor 11,3-ban „uralkodónak" vagy „tekintélynek" értenék, az torz krisztológiához vezetne.* Ehelyett a *kephale* szót „kezdet" vagy „forrás" értelemben értették.

A görög-római társadalom patriarchális volt. Sok olyan művünk van, amelyben görög szerzők a férfiak és a férjek uralmáról írtak. *De Pálon és az őt követő keresztény szerzőkön kívül egyetlen más szerző sem használta a „fej" szót, amikor a férj és felesége kapcsolatáról vagy általában a férfiakról és a nőkről írt.* A keresztény irodalmon kívül az ógörögben a *kephale* soha nem fordul elő férfi–nő összefüggésben.

Azt javaslom, hogy az 1Kor 11,3-ban a *kephale* szót olyan jelentésben olvassuk, mint „eredet" vagy „kezdet", vagy ahogy egyesek mondják, „forrás". Részletesen a magyarázat így fest:

„Minden ember eredete Krisztus", vagyis Krisztus Isten képviselője a teremtésben. Az 1Kor 8,6-ban Pál hangsúlyozza, hogy Jézus Krisztus az, „aki által minden van".

„Az asszony eredete a férfi" (vagyis 1Móz 2,21–23). Az asszony [ishah] „a férfiból [ish] vétetett".

„Krisztus eredete Isten" (vagyis a Krisztus „a Messiás", és a Messiás eredete Isten). A későbbi évszázadok nyelvén ez így hangzik: „A Fiú az Atyától származik." Krisztus Istentől jön.

Az 1Kor 11,2–16-ban több utalás is található Mózes első könyvének 2. fejezetére, a teremtéstörténetre, valamint a férfi és a nő eredetére (11,8–9.11–12). *Így az összefüggésben valószínű, hogy az 1Kor 11,3 a teremtésre és az eredetre utal.*

Nem tudjuk határozottan megmondani, mi a fej teljes jelentéstartalma. Többértelmű-e, vagy minden pontosan ugyanúgy érvényes minden „párra"? Mennyiben azonos a férfinak mint a nő fejének szerepe Istennek mint Krisztus fejének helyzetével? Ezért óvatosnak kell lennünk, és mérlegelnünk kell, hogyan lehet ez a 3. vers vezérgondolat vagy cím az egész következő szakasz számára.

Az, hogy a férfi fej, többet jelent a tekintélynél, ha valaki ezt a fogalmat mindenáron így akarja érteni. Ugyanúgy jelent eredetet és forrást. Én magam ebből – ahogy az 5.2. fejezetben már bemutattam – azt vezetném le, hogy az egységet és az összetartozást is hangsúlyozza. Továbbá a fejnek a test iránti gondoskodó és védő szerepét, a hordozást és a támogatást.

Talán zsidó hatások is voltak, amelyekkel Pál szembeszáll. A teremtéstörténet fényében – és nem fordítva – Pál itt láthatóan a félremagyarázott, illetve a zsidó módon értelmezett teremtéstörténetet helyesbíti. Ebből vezették le a judaisták általában, és Korinthusban különösen, a nő alárendelődését, és ehhez kötöttek olyan külsőségeket, mint a fejbefedés és a hosszú haj.

Pál ezt a teremtéstörténet értelmében cáfolja: Az asszony semmi a férfi (férj) nélkül. És ugyanúgy a férfi is semmi az asszony (feleség) nélkül. Kölcsönösen kiegészítik egymást. És hogyan jutottunk idáig? Az asszony a férfiból lett. És hogyan folytatódott? Minden férfit asszony szül. *Hogyan lehetne a teremtéstörténetet jobban, tömören a lényegre sűríteni? És egyenértékűségüket és egyenrangúságukat ilyen meggyőzően megfogalmazni?* Mindketten, férfi és nő, Isten kezéből formálva kerülnek ki, egymás tökéletes kiegészítőjeként és egymással szemben álló társként. Egyrészt különböző, de az élet valóságában gyakran felcserélhető szerepekkel, amelyeket nem a nemük határoz meg.

A férfi és a nő ezen egyenrangúságát kiegészíti Pálnak a 7. fejezet 3–5. versében olvasható korábbi tanítása is:

„A férj teljesítse feleségének a házastársi kötelességet, ugyanígy a feleség is a férjének. A feleségnek nincs hatalma a saját teste fölött, hanem a férjének; ugyanígy a férjnek sincs hatalma a saját teste fölött, hanem a feleségének. Ne

vonjátok meg magatokat egymástól, legfeljebb közös megegyezéssel egy ideig, hogy legyen időtök az imádkozásra; aztán újra legyetek együtt, hogy a Sátán meg ne kísértsen titeket önmegtartóztatásotok hiánya miatt."

Pál ezzel a kijelentéssel összekuszálja az ókori beállítódásokat és elképzeléseket a szexualitásról. Az asszonynak nem kell egyoldalúan a férfi szolgálatára állnia, amikor az – amikor csak akarja – szexuális kielégülést keres. Az asszony nem a férfi tulajdona. Kölcsönösen egymáséi. A szexualitásban tisztelik egymást. A szexualitás nem egyirányú utca. Kötelesség, mert a férfinak és a nőnek egyaránt vannak szexuális szükségletei, amelyeket maga Isten helyezett beléjük, hogy beteljesedjenek. A szex közös megegyezésen alapuló cselekedet, amely mindkét fél kielégülését szolgálja. *Pál itt is világosan hangsúlyozza a két nem egyenrangúságát.* Különben nem mondaná, hogy az asszonynak hatalma van a férje teste fölött. Mivel a nemi érintkezés testi dolog, a testet hangsúlyozza, amely azonban végső soron az egész személyt jelenti. Azt, hogy az asszonynak hatalma (tekintélye, uralma) van a férfi fölött, gyakran figyelmen kívül hagyják, mert abból indulnak ki, hogy az asszony ne uralkodjon a férfin, hanem rendelje alá magát. Ez fontos lecke a házasság ép szexuális életéhez. Ez akkoriban nem volt korszerű. Ám ez a teremtési rend.

6.1.5 Fejbefedés Korinthusban

Ha nem kutatjuk ki a fejbefedés és/vagy a fátyolviselés szokását, fennáll a veszély, hogy ezt a páli szöveget egy az egyben átültetjük a mába. Méghozzá egydimenziós, fekete-fehér hermeneutikával, amely végül egy beszűkült törvényeskedés igazolásává válik, ahogy magam is megtapasztaltam.

M. Auerback így foglalja össze a fátyol melletti érvelést: *„A szimbólumoknak, a kijelentéseknek csak olyan kultúrában van jelentésük, amely tudja, mit jelentenek."* „A hagyományos bibliatudományban azonban a legtöbben abból indultak ki, hogy a fátyol az 1Kor 11,3–16-ban »alárendelődést« jelent, *anélkül hogy foglalkoztak volna azoknak a jelentéseknek a megértésével, amelyeket a fátyol a nők számára az ókori keleti mediterrán kultúrában hordozott*, vagy azzal, hogy számos modern kultúrában ma is széles körben használják." [61]

61. Westfall, 26. o. Westfall, Cynthia Long. Paul and Gender: Reclaiming the Apostle's Vision for Men and Women in Christ. Baker Publishing Group, 2015

Bruce Winter megállapítja, hogy a Római Birodalom idején „biztosan feltételezhető, hogy a befedett fej a tisztesség és a szemérmesség jelképe volt, amelyet egy férjes asszonytól elvártak.” [62]

27. o.

„Most azonban hozzáférünk olyan kultúrák nőinek elbeszéléseihez, amelyekben a nők fátylat viselnek, és ezek más történetet mondanak el. Azt látjuk, hogy az iszlámban és a judaizmusban erős irányzatot alkotnak azok a vallásos fundamentalista nők, akik olyan okokból fátyolozzák el magukat, amelyek nagyon hasonlítanak Pál indoklására az 1Kor 11,3–16-ban. Ugyanakkor nem vagyunk teljesen ráutalva a későbbi antropológiai párhuzamokra, amelyek azzal a veszéllyel járnak, hogy anakronisztikusak. *Azoknak a nőknek a története, akik nem hajlandók levenni a fátylat, és a fátyolviselés okai egészen az asszír kultúráig visszavezethetők*.” [63]

29. o.

„*Pál gondja láthatóan a gyülekezet minden prófétáló és imádkozó nőjére kiterjed – a rabszolganőkre, a felszabadított nőkre, a hajadonokra és az özvegyekre is.* A római matróna[64] öltözködési rendje egyaránt kifejezte rangját és »a római társadalomban szexuálisan érett nőként betöltött státuszát és szerepét«. *Másrészt a fátyol nélküli fej szexuális hozzáférhetőséget jelentett, ezért a rabszolganőnek vagy a felszabadított nőnek tilos volt fátylat viselnie*.” [65]

29. o.

„A fátyolviselés szabályozása a férfiak előjoga volt; ők lennének azok, akik a legmagától értetődőbben látnák szükségét egy irányelv megállapításának. *A római gyakorlatban a férfiak és a nők is befedték a fejüket imádkozáskor. Pál láthatóan arra tanította a gyülekezetekben a férfiakat, hogy a római gyakorlattal ellentétben fedetlen fővel imádkozzanak (1Kor 11,4), így a férfiak talán azt gondolták: ami jó a gúnárnak, az jó a lúdnak is. De míg a férfi fedetlen feje Isten előtti alázatának jele volt, a nő*

62.
63.
64. Matrónának nevezték a Római Birodalom társadalmában a római polgárhoz feleségül ment asszonyt. Helye többnyire a házban volt, a családról és a háztartásról való gondoskodásban. A ház urának – vagy az apjának, vagy a férjének – védelme és gyámsága alatt állt. Wikipedia
65.

is hozzáférhetőségéről küldött jelzést, ami csábítással érhetett fel. A kulturális eszményeket arról, hogy mi illő, azonban valaki feladhatta látszólag teológiai prioritások kedvéért." [66]

31. o.

„Általában kérdés nélkül feltételezik, hogy Pál a korinthusi nőket helyesbítette. *A szakasz azonban következetesebb, ha feltételezzük, hogy a korinthusi nők nem voltak hajlandók levenni fejfedőjüket vagy fátylukat*, de a tekintéllyel bíró személyek, a házi gyülekezet férfiai vagy esetleg saját férjeik nyomást gyakoroltak rájuk, vagy biztatták őket, hogy vegyék le a fátylukat. Ez olyan forgatókönyv, amely a fátylat viselő kultúrákban újra meg újra lejátszódik." [67]

32. o.

„Ez nemcsak azt jelezte, hogy az ilyen nők szexuálisan hozzáférhetők, hanem fenntartotta a társadalmi rendet és az osztályok közötti megkülönböztetést is. … *Azzal, hogy Pál támogatta minden nő fátyolviselését, kiegyenlítette a társadalmi viszonyokat a gyülekezetben; amennyiben ez a fátyolviselés az ő kezében volt, tiszteletet, becsületet és szexuális tisztaságot biztosított a gyülekezet azon nőinek, akiktől a kultúra ezt a státuszt megtagadta.*" [68]

33. o. A fátyolviselés nyilvánvalóvá tette a fent és lent társadalmi különbségét, vagyis a rendi különbséget, amely 1800 éven át, egészen az újkorig megfigyelhető.

„A Közel-Kelet kultúrájában a felsőbb osztályhoz tartozó nő befedte a fejét, hogy odaadását és szerénységét jelezze. Befedett feje közvetlenül a saját becsületét és családja becsületét is jelezte – különösen paterfamiliasáét (az ókori ház családfőjéét), *identitása forrásáét.* Pál a szimbólum összetett jelentésére támaszkodva teológiai érvet hoz fel a fátyolviselés mellett a teremtéstörténet alapján." [69]

37. o.

66.
67.
68.
69.

E. Schnabel ezt írja: „A nők fejfedő viselése (nem csak vallási összefüggésekben) a római-hellenisztikus kultúrkörben magától értetődően elfogadott volt. A római szobrok, mindenekelőtt a császári család asszonyainak portréi, valamint a sírdomborművek a férjes asszonyokat a fejükre húzott stólával (*palla*) vagy a *vitta* nevű, gyapjúból készült fej- vagy hajszalaggal ábrázolják; ezek a szemérmesség és a tisztaság jelképének számítottak. A nőknek a nyilvánosságban nem *kellett* stólát viselniük. A stóla viselése azonban tisztaságukat jelképezte. Augustus házassági törvényei előírták, hogy a prostituáltaknak tilos a tisztességes feleség, a *Matrona* stóláját viselniük."[70]

Elterjedt szokás volt a fej befedése. A római nők kis fáradsággal hátulról a fejükre húzhatták felsőruhájukat vagy köpenyüket, a pallát, amivel hajuk is szinte teljesen be volt fedve. Így látható ez számtalan ókori ábrázoláson.

„Ez megcáfolja a bibliatudományban uralkodó feltevést, hogy a fátyol a feleségnek a férje alá való alárendelődését jelképezte. A fátyolviselés nem magánjelkép volt, hanem nyilvános gyakorlat, amelyet törvény és szokás szabályozott, és férfiaktól és nőktől egyaránt elvárták, hogy alkalmazkodjanak a szokáshoz. *Röviden: a fátyol a nő becsületét, státuszát és védelmét képviselte.*" [71]

42. o.

„Szokás volt (és ma is az), hogy a nők nem hajlandók levenni fátylukat, mert az becsületet és védelmet jelképez. Valószínűbb, hogy azok a nők, akiknek a nyilvánosságban nem volt szabad fátylat viselniük, az összejövetelen fátylat akartak viselni, hogy jelképezzék: Krisztus által megigazultak. *Pál utasítása, hogy minden nő fátyolozza el magát, kultúraellenes, vagyis a kultúrával szembemenő volt, és jóindulatú a nőkkel*

70. Schnabel, E. J., 602–603.
71.

szemben. Az a gyakorlat, hogy minden nő fátylat visel, kiegyenlítette a társadalmi viszonyokat a keresztény gyülekezetben." [72]

44. o.

Ezzel a részletességgel azt akartam megmutatni, hogy ezek a külső jelek mélyen gyökereztek az akkori kultúrában és társadalomban. Hogy Krisztus bizonyságtétele és az evangélium ne kerüljön veszélybe, utat kellett találni a Krisztusban kapott szabadság és a társadalmi normákhoz való alkalmazkodás között. Ez egyrészt alkalmazkodást jelentett (a nők befedik magukat). De a kultúrával szembemenve azt is, hogy minden nő befedi magát, hogy megmutassák a Krisztusban való egyenlőséget. Ugyanígy a férfiak számára a fejbefedés elutasítását, mert az a bálványimádó kultuszokhoz való alkalmazkodást jelenthette. Ezt az elvet ma is meg kell őrizni. Az ókori társadalmi normák átvétele a 21. században nem segít nekünk. Sokkal inkább zavart keltenének az ilyen külsőségek, ahogyan sajnos ez meg is történik.

6.1.6 Hatalmi jelet viselni a fején?

10. vers: Ezért legyen az asszony fején hatalom az angyalok miatt.

Sok fordítás itt hozzátette: „a hatalom vagy tekintély *jele*"! Ott azonban csak ennyi áll: hatalom, meghatalmazás vagy tekintély. Ez a hozzátoldás nem meglepő, mert ahogy már a bevezetőben említettem, ezt a páli szöveget úgy értették, mint ami megerősíti a férfi nő fölötti hierarchiáját. Ez befolyásolta a (szinte kizárólag férfi) fordítókat. *Más szóval: ez a hozzátoldás értelmezés.*

72.

Ezt a verset inkább így kellene visszaadni:

Ezért legyen az asszonynak hatalma a saját feje fölött az angyalok miatt.

(így Schnabel, Westfall, Bushnell, Keener, Schirrmacher és mások)

Pál rámutat, hogy a keresztény közösségben a nő joga, hogy elfátyolozza magát, és ez átalakítja a szimbólumot. Így kifejezetten nem az alávetettség vagy a hierarchikus alárendelődés jele. Ez azt jelentheti, hogy a nőnek képesnek kell lennie saját ítéletét gyakorolni a női öltözködés kérdéseiben, mert arra rendeltetett, hogy a világot és az angyalokat ítélje, ahogy ezt Pál már az 1Kor 6,2–3-ban mondta. „*A hagyományos fejfedő viselésével a feleség kifejezi, hogy rendelkezik a feje fölött, mert elfogadja a férje iránti hűségét és saját társadalmi státuszát. Elkerülhetők azok az erotikus jelzések, amelyeket a nők a gyülekezeti összejövetel nyilvánossága előtt a fedetlenséggel küldenének. Megmarad a férfi és a nő egymáshoz rendeltsége, és hiteles marad Isten valóságának megszólaltatása a nő imádságában és prófétai beszédében*”.[73]

„Pál eredetteológiájában tehát a férfi és a nő kifejezetten egymásra utalt. Az 1Kor 11,3–16 összefüggésében Pál diplomatikusan mérsékli a nők mindenféle helytelen függetlenségét, amely abból adódhatna, hogy támogatja a fátyolviselés iránti vágyukat.”[74]

73. o.

73. Schnabel, E. J., 610–611
74.

6.1.7 Mai jelentősége

Isten Igéje időtlen. Egyetlen szava sem múlik el. De vannak dolgok, amelyek egy bizonyos korszakhoz tartoznak, és abban a korszakban szólnak hozzájuk.

A fejbefedéssel a nők ne vonják magukra a figyelmet, ne mutassák hajuk pompáját, és ne vonják el a férfiak (és talán egyes nők) figyelmét. Isten dicsőségét kellett magasztalni és dicsérni. Isten dicsősége, az Ő jelenléte volt az összejövetel középpontja. Ma se emelje fel semmi az embert az istentiszteleten, senki ne vonja magára a figyelmet vagy a tiszteletet.

A nők külsejükkel, kiemelt vagy kicicomázott szépségükkel ne vegyenek el semmit Isten dicsőségéből. *Ez a szöveg etikai elve, amely ma is érvényes. Egyetlen szónok, igehirdető, élettörténetét vagy missziói beszámolóját elmondó ember, egyetlen énekes, hangszeres zenész, egyetlen ember se vonja magára ruházatával a figyelmet – ugyanúgy, mint akkor.*

„Ami a fejbefedés gyakorlatát illeti, a nyugati társadalmakban már régóta nem szokás, hogy a nők fejfedővel jelezzék hűséges feleségi státuszukat. Az iszlám országokban, és így az iszlám vidékeken lévő gyülekezetekben ez másként van! Ha keresztény feleségek ilyen helyzetben fejfedő nélkül tevékenykednek a gyülekezetben, akkor éppen azért, mert abban a városban, ahol élnek, a nyilvánosság előtt is fejfedő nélkül mozognak. *A hiányzó fejfedő nem küld jelzéseket. Ha egyes keresztények azt követelik, hogy a feleségek »az Írás iránti engedelmességből„ ma is viseljenek fejfed*

őt, akkor Pál apostol utasításait éppen hogy nem "engedelmesen« értik és valósítják meg: Pálnak nem a fejfedő a fontos, hanem az olyan hagyományos konvenciók tudatos semmibevétele és kigúnyolása, amelyek a társadalom egésze számára fontosak és alapvetőek.

Ha Nyugat-Európa gyülekezeteiben a nők fejfedőt viselnek, akkor ez nem a Pál által megkövetelt alkalmazkodás egy olyan konvencióhoz, amely a feleség tisztaságát és szolidaritását jelképezi, hanem olyan viselkedés, amely éppen *nem* alkalmazkodik. Nyugaton a házastársi szolidaritást és a szemérmességet alig jelképezik már egy bizonyos öltözködési móddal. Ez inkább szóban történik, vagyis a házasság és a házastárs értékéről tett konkrét kijelentésekkel."[75] És természetesen a jegygyűrűvel, amely félreérthetetlenül jelzi, hogy viselője szilárd (házas)kapcsolatban él, nem szabad egy új kapcsolatra, és nem keres szexuális kalandokat. Ettől a jegygyűrű csak bizonyos mértékig véd; a jelről van szó.

Aki mégis úgy gondolja, hogy ma fejfedőt kell előírni a nőknek (vagy a nők önmaguknak), az még nem ragadta meg az evangélium szabadságát, amelyre elhívattunk.

6.1.8 Magyarázó átírás

Következik a szöveg visszaadása a saját szavaimmal. Így magyaráznám röviden és tömören ezt az összetett szöveget. Ez nem a görög szöveg fordítása, hanem parafrazált változat, ahog-

75. Schnabel, E. J., 624

yan én értem és magyaráznám, az író, Pál szemszögéből:

Fontos nekem, hogy ti, korinthusiak, tudatosítsátok: minden férfinak az eredete, vagyis a feje, a Krisztus, a Messiás. Általa teremtettetek ti, férfiak. És férfiakként Hozzá vagytok rendelve. Ez az összejövetelen láthatóvá válik. Titeket említelek először, mert azt követelitek a nőktől, hogy ne viseljenek fejfedőt, amikor imádkoznak és prófétálnak.

Az asszonynak feje a férfi. Az ő oldalából teremtetett, hogy egységgé váljon vele. A férfi a fej, az asszony a test. A férfi az asszony eredete, és az asszony is hozzá van rendelve, ami az összejövetelen láthatóvá válik.

Ezt a viszonyt Krisztusnál is látjuk. Az Ő feje Isten. Ő nemzette Őt öröktől fogva, és emberként is: a Fiát, aki egyenlő Vele.

Ha egy férfi Korinthusban az összejövetelen hangosan imádkozik Krisztushoz vagy Istenhez, vagy ha prófétál, és be van fedve a feje, az szégyen. Önmagának ad dicsőséget, nem Krisztusnak. Mert a bálványimádók befedik a fejüket, amikor a bálványoknak áldoznak. Fedetlen fővel a férfi alázatot mutat, és a Magasságosnak, a láthatatlan Krisztusnak adja a dicsőséget.

A nőknél éppen fordítva van. Azok a nők, akik az összejövetelen imádkoznak és prófétálnak, és nem fedik be magukat, szégyent hoznak a fejükre. Meggyalázzák önmagukat és a férjüket, vagyis a fejüket. Mert magukra irányítják a figyelmet Isten és Krisztus helyett.

Ha valaki azt követeli, hogy a nőknek a férfiakhoz hasonlóan nem kell befedniük magukat, az nem gondolja végig a dolgot. Hiszen tudjátok, hogy Korinthusban a fedetlen fejű nő olyannak számít, mint egy kopaszra nyírt asszony, és olyan, mint aki prostituálja magát, vagy szexuális kalandot keres. Ha nem fátyolozza el vagy nem fedi be magát, akkor logikusan a haját is le kellene vágatnia, vagy egészen kopaszra kellene nyíratnia magát.

Tudom, hogy követelésetekkel nem ezt akarjátok elérni! De abban a társadalomban, amelyben éltek, ez lenne a következmény! Ezért ne kockáztassátok, hogy botránkozássá legyetek azok számára, akik hozzátok jönnek, és látják, hogy nálatok elvetik azt a megszokott illemet, hogy a nők a nyilvánosság előtt befedik a fejüket.

A férfiak ne fedjék be magukat az összejövetelen, Isten jelenlétében. Mert a férfi Isten képe és dicsőségének visszatükröződése.

Az asszony is Isten képe, de ezen túl a férfi dicsőségének visszatükröződése is. Az ő szépsége a férjéé, akivel egy.

Hogyan lehetett az asszony a férfi dicsősége? Bizonyára nem azért, mert a férfi teremtetett belőle, hanem mert ő teremtetett a férfiból, annak oldalából formáltatott.

És nem azért a férfi dicsősége, mert a férfi teremtetett érte, hanem fordítva. Ő teremtetett a férfi miatt, mert a férfi egyedül volt, és segítségre volt szüksége. És mert asszonyként kívánatosan szép volt számára.

Ezért, mivel az asszonynak ilyen értéke van, és ilyen nagy haszna a férfi számára, maga döntsön a fejéről, hogy befedi-e vagy sem. Senki sem írhatja ezt elő neki. Sem a férje, sem a gyülekezet vezetői nem írhatják elő neki, hogy ne viseljen (vagy hogy viseljen) fejfedőt.

Ügyeljen azonban az asszony önállóságában és döntési szabadságában arra, hogy nincs elválasztva a férfitól, és nem független tőle. A gyülekezetben nem létezik a férfi nélkül, és a férfi sem létezik az asszony nélkül. Isten gondolata mindig a férfi és a nő együttműködése és együttléte volt. A fej és a test egységében együtt cselekszenek, egyetértésben, megbeszélve, békességben, egymásnak alárendelve, kiegészítve egymást.

Mit jelent az, hogy egyik sem létezik a másik nélkül? Emlékezzetek vissza még egyszer az emberpár teremtésére. Az asszony kezdetben a férfiból lett. Az ő oldalából. Hozzá rendelve, hogy ismét egy test legyen vele. De gondoljátok tovább: azóta minden férfi asszonytól jön. A férfi nélkül nem volna asszony, és az asszony nélkül nem volna férfi. Mindketten egyenlő méltóságúak, egyenértékűek és egyenrangúak, különbözőségükben egymás tökéletes kiegészítői. Mindez Isten gondolata volt. Ő a fej, akiből mindez előjött.

Mindezek fényében kérdezem tőletek: Illik-e, hogy egy asszony nyilvánosan, de fátyol nélkül és fedetlen fővel imádkozzék Istenhez? Nem – ebben egyet fogtok érteni velem –, nem illik, tekintettel Korinthus és a Római Birodalom szokásaira.

Vannak ugyanis olyan erkölcsök és szokások, amelyek az emberek számára olyanok, mint a természeti törvények. Ha egy férfi a szokásokkal ellentétben hosszú hajat visel, azt szégyennek tekintik. Itt is éppen fordítva van a nőknél. A nők hosszú haja az ő dicsőségük, természetes ékességük, amelyet ekként is éreznek. A hosszú haj ékesítő fátyolként vagy köntösként adatott nekik, hogy a férfi dicsősége legyenek.

Ezt az ékességet, amely a férfiak számára annyira kívánatosnak tűnik, az asszony fedje be az összejövetelen. Nem ez a helye annak, hogy ezzel a dicsőséggel lépjen színre, ahogyan a férfinak is fedetlen fővel kell kimutatnia alázatát. Mert Isten és Krisztus tiszteletéről és dicsőségéről van szó. Ő az, aki meghív minket a királyok Királyának színe elé.

Ha valaki Korinthusban vitatkozni akar erről, és megkérdőjelezi a fejbefedés szokását, akkor tudatosítsa magában, hogy ez sehol sincs így. Úgy, ahogy ti elő akarjátok írni a nőknek, hogy ne viseljenek fejfedőt. Egyetlen gyülekezet sem gyakorol ilyet, ezért tartsátok magatokat ahhoz, ami a fejbefedésre nézve szokásos, tisztességes, és senkiben nem kelt megbotránkozást.

6.1.9 Lezárás és összefoglalás

A szakasz nyelvezete és Pál következtetése arra enged következtetni, hogy valaki a korinthusi házi gyülekezetekben korlátozni vagy tiltani akarta a fátyolviselést, de minden nő, néhány nő vagy egyetlen nő el akarta fátyolozni magát. Pál először röviden összefoglalja a teremtéstörténetet, és kifejti, hogy az asszony teremtése a

férfiból és a férfiért az oka annak, hogy az asszony a férfi dicsősége. A férfi az asszony feje, mert az asszony belőle teremtetett, és az asszony feje következésképpen a férfi dicsőségét tükrözi, vagy valamilyen módon kifejezi azt. Mózes első könyvének elbeszélésében azért is volt a férfi dicsősége, mert kifejezetten arra teremtetett, hogy vonzza őt, ellentétben az összes állattal (1Móz 2,18–23).[76]

98. o.

A páli szövegek a nemek teológiáját (gender) tartalmazzák, *amely abban valósul meg, ahogyan Pál a teremtéstörténetet a görög-római kultúra fogalmaival és szimbólumaival, valamint a görög nyelv szófordulataival magyarázza.* Azzal, hogy a „fej" metaforáját Ádámra alkalmazza, Pál jelzi, hogy Évának több identitása van. A nők Isten képmásai, Ádám képmásai, és egyben „a férfi dicsősége" is. *Az, hogy Pál a nőt „a férfi dicsőségének" nevezi, nem alárendelődésre vagy kisebb dicsőségre utal, hanem egy további dicsőségre mutat rá: szépségének a férfiak fölötti hatalmára.* Ugyanígy nem vetíthetjük bele a férfi elsőbbségét Pál rövid leírásába az 1Tim 2,13–14-ben, amely szerint Ádám teremtetett elsőnek (13. v.). Ehelyett Pál a kölcsönösséget tanítja a teremtéstörténetből, mert a férfit olyannak mutatja be, aki előnyökben részesül, és akinek szüksége van az asszony segítségére. Olyan fogalmakkal írja ezt le, amelyeket a kultúra megértett. *Az asszony a férfiból formáltatott, így a teremtéstörténetben a férfi a görög nyelvhasználat szerint az asszony fejeként (élete eredeteként) működik;* később azonban

76.

minden férfi az asszonytól jön, így az asszony is az élet eredete, ahogyan ezt az „Éva" név jelenti az 1Móz 3,20-ban.

Ezért Isten terve szerint az asszony és a férfi nem független egymástól. Nincs kényszerítő ok arra, hogy Pált úgy értelmezzük, mintha ellentmondana a nő tekintélyének, amelyről a teremtéstörténet szól az 1Móz 1,27–28-ban, vagy mintha a görög „fej" kifejezés használatával átértelmezné vagy relativizálná azt. A férfi és a nő is Isten képmására teremtetett, és mindkettő uralkodásra teremtetett, amelyet Pál szerint a közösség és a kölcsönösség értelmében, a megfelelő kulturális kereteken belül gyakorolnak.[77]

105. o.

6.1.10 Az 1Kor 11 egy másik olvasata

Körülbelül 25 évvel ezelőtt hallottam először arról, hogy Pál ebben a szövegben nem a saját gondolatait, hanem korinthusi férfiak gondolatait hozza fel vagy idézi, és cáfolja őket. Ezt idézetelméletnek vagy idézettézisnek nevezik. Német nyelven Thomas Schirrmacher dolgozta ki. Sokáig szkeptikus voltam. Mert az eredmény az, ami ennek a könyvnek a címe: *Paulus im Kampf gegen den Schleier* (Pál harca a fátyol ellen).[78] Vagyis nem a fejbefedés melletti állásfoglalás, hanem ezeknek a

77.

78. Paulus im Kampf gegen den Schleier, Thomas Schirrmacher, Eine alternative Auslegung von 1. Korinther 11,2-16, 5. bővített kiadás, VTR, Nürnberg, 2002 (első kiadás: 1993), Hans-Georg Wünch előszavával, aki a Theologisches Seminar Rheinland tanulmányi vezetője és ószövetségi oktatója, és támogatja ezt az idézetként való olvasatot.

külsőségeknek az elutasítása. 180 fokos jelentésfordulat. „Gamechanger", ahogy nevezni szokták. Ez a tézis egészen más nézőpontot nyújt erre a szövegre.

Angol nyelvű teológusok révén, akik T. Schirrmachertől függetlenül ugyanezt a tézist képviselik, tértem vissza az ő magyarázatához. Ezt a tézist teljesen meggyőzőnek tartom. Annak ismeretében is, hogy sokféle kritika érte. Schirrmacher maga is foglalkozik a kritikával könyve 5. kiadásában. Ez a magyarázat nincs bebizonyítva, de melyik van?

Nem a történeti-kritikai módszerből ered, mert már e módszer megjelenése előtt is létezett. Nem bibliakritikáról van szó, hanem a gondolatmenet megértéséről. Nem arról, hogy leértékeljük a szöveget, hanem arról, hogy elhelyezzük Jézusnak, az apostoloknak és a Bibliának a tanításában.

Példák idézetekre

Hogy egyáltalán eljussunk arra a lehetőségre, hogy Pál az 1Kor 11-ben néhány korinthusi férfi zavarba ejtő követeléseit idézi hosszasan, hasonló példákat hozok fel az első korinthusi levélből. Pál többször hivatkozik korinthusi gondolatokra, véleményekre és eseményekre. Az 1–4. fejezetben a pártoskodásról van szó: az egyik párt távollétében a saját vezérének nyilvánítja őt, ami arra a kérdésre vezeti, hogy vajon őt feszítették-e keresztre értük.

Az 5–6. fejezetben a gyülekezeti fegyelemről, a 6–7. fejezetben a házastársi szeretetről, a 8–10. fejezetben a bálványáldozati húsról, a 12–14. fejezetben a lelki ajándékokról, a 15. fejezetben pedig a feltámadásról van szó. Számos vitatott témával, téves nézettel és téves következtetéssel foglalkozik. Közben itt-ott ironikus megjegyzésekre is bukkanunk.

Pál más leveleinél gyakrabban nevez meg téves gondolatokat, hogy helyesbítse őket. Ezek többségéről talán a korinthusiaknak az első, hozzájuk írt levelére (5,9) küldött válaszleveléből tudott, amely már nincs meg nekünk, valamint egy korinthusi küldöttségtől. Teljesen szokványos eljárás, hogy valamit idézünk vagy szabadon visszaadunk, hogy aztán megjegyzést fűzzünk hozzá, vagy megcáfoljuk.

Idézetre példa az 1Kor 7,1: *Jó az embernek asszonyt nem érinteni*. Sokan ezt Pál nézetének tartották. Legalább három okból kérdéses ez: A mondat kifejezetten azzal kezdődik, amit a korinthusiak írtak Pálnak. Azután az érintésről van szó, ami a nemi érintkezést jelenti, ahogyan ezt görögül kifejezték. Pál nem ellenzi a nemi érintkezést, ahogyan a korinthusiak, illetve közülük néhányan hitték. A férfi és a nő házasságában kölcsönös kötelességnek tekinti.

A 10,23-ban ez áll: *Mindent szabad*. Pál itt nem a keresztény szabadságot írja le, hanem a korinthusiak nézetét, amely azonban téves. *Soha nem szabad minden*. Ezt az – igaz, jóval rövidebb – idézetet sem jelöli

idézetként. Az összefüggés ezt világossá teszi.

Általánosan elfogadott, hogy Pál az első korinthusi levélben vagy szabadon, vagy egy levélből idéz: 6,12.13; 7,1; 8,1.4; 10,23; 15,12. Nem minden idézetet jelöl mindig idézetként, hanem az az összefüggésből vezethető le meggyőzően. Végül is a korinthusiak pontosan tudták, miről van szó – ezt nekünk ma nehezebb kiderítenünk.

Az idézetelmélet elleni két fő érv az, hogy Pál nem jelöli kétséget kizáróan idézetként ezeket a részeket, és hogy a 11. és 14. fejezetben más idézetekhez képest túl hosszúak. Hogy egy idézet hosszú-e – gondoljunk csak a bálványáldozatokról szóló hosszú gondolatmenetekre a 8–10. fejezetben –, az a téma összetettségén múlik. Nem lehetett rövidebben visszaadni anélkül, hogy félreértés veszélye ne álljon fenn.

Az az ellenvetés, hogy egy hosszú idézet nem lehet Isten Igéje, téves következtetés. A Bibliában sok minden szerepel, ami nem igazság, még az ördög szavai is, amelyek kétségtelenül hamisak. Mindig a megbízható továbbadás a lényeg.

Ezek az előzetes gondolatok azt akarták megmutatni, hogy elvben lehetséges az 1Kor 11-et ilyen módon olvasni.

6.1.11 Az 1Kor 11,2–16 egy másik fordítása

Olvassa el a szöveget először egy ismert fordításban, amelyet a legtöbbet használ. Azután olvassa el ezt a másik fordítást, ahogyan Schirrmacher javasolja, és hasonlítsa össze vele mondatról mondatra.

> (2) Dicsérlek pedig titeket, hogy mindenben megemlékeztek rólam, és megtartjátok a hagyományokat, ahogyan átadtam nektek.
>
> (3) Azt akarom pedig, hogy tudjátok: minden férfinak feje a Krisztus, az asszonynak feje pedig a férfi, a Krisztusnak feje pedig az Isten.

Most a 4. verstől a 9. versig, talán a 10. versig is, a judaisták téves nézete következik, amelyet Pál idéz vagy szabadon visszaad:

> (4) Minden férfi, aki úgy imádkozik vagy prófétál, hogy valami lelóg a fejéről, meggyalázza a fejét.
>
> (5) Minden asszony pedig, aki fedetlen fővel imádkozik vagy prófétál, meggyalázza a fejét; mert egy és ugyanaz, mintha kopaszra volna nyírva.
>
> (6) Mert ha tehát egy asszony nem fedi be magát, akkor vágják le a haját is.

Mivel pedig gyalázat egy asszonynak, hogy levágják a haját, vagy kopaszra nyírják, fedje be magát.

(7) Mert a férfi bizony ne fedje be a fejét, mivel ő Isten képmása és dicsősége; az asszony pedig a férfi dicsősége.

(8) Mert nem a férfi van az asszonyból, hanem az asszony a férfiból;

(9) mert a férfi sem az asszonyért teremtetett, hanem az asszony a férfiért.

Most Pál cáfolja ezeket a követeléseket, világosan ellentmond nekik, és úgyszólván ad absurdum vezeti őket:

(10) Ezért legyen az asszonynak hatalma a saját feje fölött, az angyalok miatt.

(11) Hiszen az Úrban sem az asszony nincs a férfi nélkül, sem a férfi az asszony nélkül. (12) Mert ahogyan az asszony a férfiból van, úgy a férfi is az asszony által van; minden pedig Istentől.

(13) Ítéljétek meg magatok! Illő dolog, hogy egy asszony fedetlen fővel imádkozzék Istenhez!

(14) A természet nem tanít arra titeket, hogy ha egy férfinak [hosszú] haja van, az gyalázat neki, (15) ha pedig egy asszonynak [hosszú] haja van, az dicsőség neki! Mert a haj fátyol helyett adatott.

> (16) Ha pedig valaki jónak látja, hogy vitatkozó legyen, [gondolja meg:] nekünk nincs ilyen szokásunk, [de] az Isten gyülekezeteinek sem.

Másik lehetőségként a 10. verset a beljebb kezdett szöveghez is lehet számítani, és akkor idézetként fordítani:

> (10) Ezért legyen az asszony fején hatalom az angyalok miatt.

Lucy Peppiatt a 6. verset is Pál szavának tekinti: ebben Pál végiggondolja a fejbefedés követelését, és rámutat a judaisták groteszk ellentmondásaira, hogy aztán tovább folytassa az idézetet.

Ez az olvasat a szöveg számos nehézségét tisztázza. Tudom, hogy ez az olvasat az egyháztörténet 2000 évéhez képest legfeljebb 200 éves, illetve legfeljebb ennyi ideje merült fel. Ezért téves volna?

Azokra, akik például a gyülekezetnek a nagy nyomorúság előtti elragadtatásában hisznek, pontosan ugyanez érvényes, mert ez a tézis sem régebbi. Ha mi és számtalan keresztény naponta tanulmányozzuk a Bibliát, akkor nem lehet meglepetés, hogy új felismerések születhetnek, amelyek továbbsegítenek minket, vagy régóta fennálló rejtélyeket oldhatnak meg.

6.1.12 Összegzés

Akik még soha nem olvasták így az 1Kor 11,1–16-ot, azoknak ez az olvasat tehermentesítést jelent. Felszabadító

felismerések adódnak belőle: Az asszonynak ma nem kell befednie vagy elfátyoloznia magát, amikor nyilvánosan imádkozik és prófétál. Úgy vágathatja a haját, ahogy akarja, mert maga dönthet róla. A férfinak lehet hosszú haja, ha akarja. Maga Pál is nagy valószínűséggel időnként hosszú hajat viselt (ApCsel 21,24). A természet – bármit jelentsen is – soha nem az a tanító, amely megmutatja nekünk, hogyan lehetünk kedvesek Isten előtt.

Ennél is mélyebben: a szövegből sem rangsor, sem rangrend nem következik, amely a férfit a nő fölé vagy a nőt a férfi alá helyezné. Sem általában minden nőt és minden férfit, sem egy hívő házaspárt nem ábrázol itt tekintélybeli különbséggel.

Így a lelkiismereti kérdésekre és a gyülekezetvezetők vagy „vezető testvérek" követeléseire világos válasz adható, és a testvérnőkről levehető a felelősség terhe vagy egy emberi törvény terhe.

Vannak *történeti magyarázatok*, amelyek arra az egyértelmű eredményre jutnak, hogy a fejbefedésnek ma már nincs szerepe. *Erre idézettézis nélkül is el lehet jutni, ahogy fentebb bemutattam.* A szokásoktól és az illemtől függően (az ókorban vagy egészen a 18., sőt a 19. századig) megbotránkozást keltettek azok a nők, akik például fedetlen fővel és nyilvánosan beszéltek.

Valóban arról van szó, hogy ne keltsünk megbotránkozást. Ez pedig nem olyasmi, ami az evangélium lényegét alkotja. Vannak alkalmazkodások abban az értelemben, ahogyan Pál a pogányoknak pogánnyá, a zsidóknak zsidóvá lesz (9,19–23), hogy megnyerje őket. Árat fizet: lemond a szabadságáról, hogy embereket nyerjen meg Jézusnak. Így előfordulhat, hogy ezekből az okokból önkéntes (nem teológiai!) alkalmazkodás történik, vagy megtartják azokat a szokásokat, amelyek között az érintett emberek élnek, és amelyekben gyökereznek. Ezeket a szokásokat és külsőségeket, amelyek téves szerepfelfogáson alapulhatnak, úgyszólván vállalják és eltűrik. És az evangélium szabadsága alapján ezek megváltozhatnak és feloldódhatnak. Németországban és a legtöbb nyugati demokratikus államban nincs ilyen helyzet. Ott a „kegyes szokások", öltözködési szabályok és külsőségek nem a világi kultúra részei, hanem egy olyan keresztény kultúráé, amely hosszú múltból hagyományozódott a jelenre, és saját közegében vallásos indoklással folytatódik. Világi befolyás vagy kényszer nélkül. Ez az ilyen keresztények és a nem keresztények találkozásakor szükségtelen zavart kelthet.

Egy konzervatív gondolkodású testvér hangsúlyozza, hogy a külsőségeket például evangelizációkon jobb nem betartani, hogy ne legyenek akadállyá „a számukra érthetetlen külsővel és viselkedéssel".[79] *Az*

79. Herbert Briem, Die Kopfbedeckung der Frau, 2018

én válaszom: Mindent, ami akadálya az evangéliumnak, kerülni kell. Milyen ellentmondásos dilemma, ha a Biblia (állítólag) olyan előírásokat ad, amelyek ugyanakkor Isten evangéliumának akadályai lehetnek.

Csak egyetlen dolog lehet akadály vagy botránykő: Jézus Krisztus keresztje! Ezen válnak el az utak. Nem külsőségeken, nem a beszéd, az öltözködés és az ülésrend szabályain.

Nagy akadály volna, ha a nőknek tilos lenne beszélni és részt venni az istentiszteleten. Erről a következő fejezetben.

„Azt, hogy amit Pál szavainak tartottunk (pedig nem azok), tévesen arra használtuk, hogy a nőket elhallgattassuk a gyülekezetben, a történelem egyik legnagyobb tragédiájának kell tekinteni."

Danny Silk

Igen, valóban két bibliai szöveg dönt nemzedékek óta a nő létéről és nemlétéről.

Veronika Schmidt

6.2 Nem beszélni, hanem hallgatni

A szabadegyházi keresztények között csak a gyülekezetek kis része van, ahol a nők hallgatnak az istentiszteleten. Mivel ebben a gyülekezeti világban nőttem fel, ez a mai napig foglalkoztat, gyakran érzelmileg is.

Soha nem értettem, mi lehetne Isten gondolata azzal, hogy a nők hallgassanak az istentiszteleti összejöveteleken, kivéve az éneklést és a közös „ámen" kimondását. Mégis, mivel Isten Igéje így mondja, így is teszik. Férfiként csak közvetve vagyok érintett. Nem is tudok hozzászólni ahhoz, milyen érzés egész életen át semmit sem mondhatni az istentiszteleten.

Ma az a benyomásom, hogy férfiként nem csak közvetve vagyok érintett. *Kétszeresen és közvetlenül érint.* Egyrészt felelős vagyok azért, milyen választ és indoklást adok, amikor a Bibliát magyarázom, tanítom és hirdetem. És nagyon jó oknak kell lennie arra, hogy Krisztus testének felét elhallgattassuk az egyház legfontosabb eseményében világszerte, nevezetesen az összejövetelén. Érint, mert a lelki ajándékok fele nem lehet a javamra az összejövetelen. Áldás vész el.

Ha ez a felfogás tévedés, ha Isten ott mégis ugyanúgy hallani akarja a nők hangját, mint a férfiakét, akkor ez valódi probléma, és nem csekélység. Jól meg kell gondolni, hogy vállaljuk-e ezért a felelősséget Krisztus ítélőszéke előtt.

Magam is évtizedeket töltöttem ilyen összejöveteleken. Belsővé tettem, helyesnek tartottam, védelmeztem, és másoktól is megköveteltem. Egyszer, ifjúkoromban, egy konferencián egy testvérnő hangosan imádkozott; ő nem ismerte ezt a hagyományt. Én és mások mélységesen megdöbbentünk. Úgy megijedtünk, mintha mindjárt villám sújtana le ránk az égből. Később ezt a testvérnőt „felvilágosították".

Már világossá tettem, hogy a hallgató nők soha nem Isten akaratát jelentik. Nem az a célom, hogy makacsul és találékonyan megkerüljem ezt a kényelmetlen kijelentést ahelyett, hogy egyszerűen és alázatosan engedelmeskednék neki. Sajnos ez a

hallgatás híveinek folytonos és egyhangú vádja. Nem, ez nem ilyen egyszerű. *Jó és elegendő okunk van arra, hogy a Krisztusban élő testvérnők ne hallgassanak.*

Erről a szövegről van szó:

> [1Kor 14,34–36, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] *Az asszonyok hallgassanak a gyülekezetekben, mert nincs megengedve nekik, hogy beszéljenek, hanem rendeljék alá magukat, ahogyan a törvény is mondja. Ha pedig tanulni akarnak valamit, kérdezzék meg otthon a saját férjüket; mert gyalázat egy asszonynak a gyülekezetben beszélni. Vagy tőletek indult ki Isten Igéje? Vagy egyedül hozzátok jutott el?*

6.2.1 Kérdések

Gondoljuk végig újra ezt a szöveget. Sok minden múlik rajta. Kérem, kövessen egyszerűen gondolatban, és viselje el ezt egyszer, még ha egészen másként látja is. Ha nem volna meg ez a néhány utolsó vers az 1Kor 14-ben, eljutna-e valaha gondolatban egy hallgatási parancs közelébe? Van-e az egész Szentírásban bárhol ilyen utasítás? Ez nem „feminista szuggesztív kérdés". *El kellene gondolkodnunk azon, hogy egy ilyen messzemenő utasítást sehol máshol nem említ, sőt még csak nem is jelez a Biblia, egyetlenegyszer sem.* Nem a tanításról és az 1Tim 2,12 tanítási tilalmáról van szó. Ezek a kijelentések nem tartoznak a kérdésem

összefüggésébe (bár ezt a szöveget gyakran azonnal érvként hozzák fel). A nők hallható részvételéről van szó. Egy imádságról, egy élménybeszámolóról, egy énekről, egy prófétai szóról, egy bibliaolvasásról vagy igehirdetésről.

A levél közvetlen összefüggésében éppen *ellenkező kijelentéseket* találunk. Pál legfeltűnőbb, az előző fejezetben már említett kijelentése az, hogy a nők „imádkoznak és prófétálnak" (11,5). Rámutattam, és megismétlem, hogy az „imádkozás és prófétálás" az összejövetelre jellemző, ahogyan a 14. fejezet ezt részletesen leírja. A 11. fejezetben megkövetelt fátyolnak vagy fejfedőnek csak az összejövetelen van értelme, ahol férfiak is jelen vannak. Ebben a szövegben nem az asztali imádságról, nem a női körökről vagy a gyermekórákról van szó. Utóbbiak valószínűleg még nem is léteztek.

Pál számára teljesen magától értetődő, hogy a nők részt vesznek. A 14. fejezetben többször is így fogalmaz. Olvassa végig az egész fejezetet ezzel a kérdéssel.

Férfiakra és nőkre, testvérekre és testvérnőkre érvényes:

5. vers (a német Elberfelder-biblia alapján fordítva): Szeretném, ha *mindnyájan* nyelveken szólnátok, még inkább, ha prófétálnátok!

6. vers: igyekezzetek, hogy *ti (mindnyájan)* bővölködjetek a gyülekezet építésére.

7. vers: Ha tehát *az egész gyülekezet* egy helyen összejön, és *mindnyájan* nyelveken szólnak …

8. vers: Mi következik tehát ebből, fivérek? Amikor *összejöttök*, *mindegyiketeknek* van zsoltára, van tanítása, van kijelentése, van nyelve, van magyarázata; minden épülésre legyen.

9. vers: Mert *egymás után mindnyájan* prófétálhattok, hogy mindnyájan tanuljanak, és mindnyájan vigasztalást nyerjenek.

A „fivérek" megszólítás mindenkit jelent: fivéreket és nővéreket, vagyis testvéreket és testvérnőket. Félreérthetetlenül jobb volna *testvéreknek* fordítani. Az első korinthusi levél sok bekezdést kezd a „fivérek" (*adelphoi*) szóval, amely kétségkívül fivérekhez *és* nővérekhez szól. Nem csak a férfiakhoz. A hímnemű többes szám rendszerint magában foglalta a nőket is. Ma ugyanígy használják a „generikus hímnemet". A számlatulajdonosok például férfiak és nők. A vér szerinti nővérekre az *adelphai* szó volt használatos. Anélkül hogy itt elkalandoznék, utalok Jézus szavára, amelyben éppen ezzel a szóval szólítja meg és foglalja össze együtt az összes tanítványnőt és tanítványt: „*Ti pedig mindnyájan fivérek vagytok!*" (Mt 23,8b). Ehhez járul, hogy most már minden nő „Isten fia" is (Gal 3,26). Ha az összefüggés nem kétséget kizáróan csak férfiakat jelent, akkor minden testvérnő is beleértendő. A

testvéri szeretet bizonyára a testvérnőket is magában foglalja.

Ezekhez a világos kijelentésekhez járul még, hogy a képességek, vagyis a Lélek ajándékai (lásd a 12. fejezetet), a kegyelmi ajándékok minden tagnak kiosztatnak – *nem nemek szerint*. Az erről szóló szövegek egyikében sincs olyan különbségtétel, amely arra utalna, hogy az, hogy valaki férfi vagy nő, jelentőséggel bír az ajándékok kiosztásában, illetve a képességek megadásában. Pünkösdkor Jóel próféta ígérete szerint a Lélek kitöltetett minden testre, egyformán *a fiakra és a leányokra* (ApCsel 2,17).

6.2.2 Zavar a fejezet végén

Miután Pál a 11,5-ben nyilvánosan imádkozó és prófétáló nőkről beszélt, a 14. fejezetben eddig a nőket külön nem említette, nem zárta ki, hanem beleértette, most egy zavarba ejtő kijelentés következik. *A nők hallgassanak. A két versben háromszor is megismétlődik. Mindaz tehát, ami előtte áll, nem vonatkozik rájuk.* Pál elfelejtette volna írás közben, és most a végén még hozzáteszi? Vagy ez a tanítása végének csúcspontja? Nem, Pál zseniális és tehetséges író volt. Minden szó a helyén volt, és át volt gondolva.

A szöveg szerint ők, a nők, hallgassanak, és rendeljék alá magukat, ahogyan a törvény is mondja (14,34). A törvény említésénél, amelynek mindkét utasítást – a

hallgatást és az alárendelődést – tartalmaznia és indokolnia kellene, felfigyel az ember. *Így szokott beszélni Pál?*

Ilyen törvény a mózesi Tórában nincs. Sem az alárendelődésről, sem a hallgatásról. *Hogyan is lehetne az Ószövetség egy törvénye ilyen konkrét utasítás az újszövetségi összejövetelre?* Ennek a fejezetnek a 21. versében látjuk, hogyan hivatkozik Pál a törvényre: egy idézettel, amelyet bárki elolvashat az Ézs 28,11.12-ben. Miért nem itt is? Mert ez nem a mózesi törvény.

Azzal érvelnek, hogy az egész mózesi törvényt vagy az egész Ószövetséget – ha nem is konkrétan vagy szó szerint – ebben az irányban kell érteni. Ez sem indokolható. Egy ilyen messzemenő korlátozáshoz, amely a nőket sújtja, ez egyszerűen túl kevés. *Senki, aki így érvel, nem fogadna el egy ellene hozott ítéletet, amelyet ennyire általánosan vagy ennyire gyengén indokolnak.*

Egyesek még azt is gondolják, hogy Pál itt az 1Móz 3,16 büntető ítéletére gondol, ahol az áll, hogy a férfi uralkodik az asszonyon. Bármilyen képtelenség ez, ha valóban így volna, akkor a hallgatási parancs közvetlenül a bűneset büntetése volna. Vagyis olyan büntetés, amely magában foglalja, hogy előtte nem így volt. Az új szövetség gyülekezetében (!) ezt a büntetést pedig fel lehetne, sőt fel kellene oldani.

6.2.3 Idézetként olvasva

Itt talán idézetről van szó. Akkor az 1Kor 14,33–36 így olvasandó:

> *„Mert Isten nem a rendetlenség [Istene], hanem a békesség [Istene], ahogyan a szentek minden gyülekezetében [érvényes].*

Következik, amit a judaisták érvényre akarnak juttatni és be akarnak vezetni. Pál idézi, vagy maga fogalmazza meg, amit követelnek:

> A ti asszonyaitok hallgassanak a gyülekezetekben, mert [ti] nem engeditek meg nekik, hogy beszéljenek, hanem rendeljék alá magukat, ahogyan a törvény is mondja. Ha pedig tanulni akarnak valamit, kérdezzék meg otthon a saját férjüket, mert gyalázat egy asszonynak a gyülekezetben beszélni.

Pál most világosan és ironikusan ellentmond ennek:

> Vagy talán tőletek [férfiaktól vagy korinthusiaktól] indult ki Isten Igéje, vagy egyedül hozzátok jutott el?"

Nem Pál gondolata, hogy a nőknek hallgatniuk kell. Önmagának mondana ellent. *Szabad-e nekünk, férfiaknak, egy ilyen ellentmondást tudatosan figyelmen kívül hagynunk, és aztán a nők kárára alkalmaznunk?* Eltűrnénk-e ilyesmit a mindennapi életünkben?

Valószínűleg zsidó férfiak akarták a korinthusi gyülekezet nőit a fátyolviselésre, itt pedig még a hallgatásra is kötelezni.

Schirrmacher erről ezt írja: „Robert W. Allison ezen felül azzal a kérdéssel is foglalkozott, hogy az 1Kor 14,34 a törvényre hivatkozik. Arra az eredményre jut, hogy az ószövetségi törvény nem tartalmaz olyan felszólítást, hogy a nők hallgassanak. Az 1Kor 14,34 következtetése azonban teljesen megfelel az 1Móz 3,16 rabbinikus exegézisének, amelyet már a bevezetésben megismertünk a Talmud alapján, és amely az 1Kor 11,2–16-ban is lecsapódott, ellentmond viszont annak a tanításnak, amelyet Jézus és Pál az Ószövetségből merített.

Joyce Harper és John A. Anderson abból indulnak ki, hogy a törvényre való hivatkozás a Talmudban található teljes beszédtilalomnak felel meg, és itt nem Pál hivatkozik a törvényre, hanem zsidó tanítók hivatkoznak jogtalanul a saját törvényértelmezésükre.[80] *A Talmudot ezekkel a szavakkal idézik: »Gyalázat egy asszonynak, ha a férfiak között hallatja a hangját.«*[81]

S. Aalen ugyanezt a nézetet azzal akarta alátámasztani, hogy a »nincs megengedve« megfogalmazás rabbinikus formula[82], amellyel a rabbik egyes dolgokat megengedtek vagy

80. Joyce Harper. Women and the Gospel. C. B. R. F. Occasional Paper 5. Christian Brethren Research Fellowship: Pinner (GB), 1974. 14–15. o.; John A. Anderson. Women's Warfare and Ministry: What Saith the Scriptures? David Waldie: Stonehaven (GB), 1933. 20–26. o.
81. Joyce Harper. Women and the Gospel. i. m. 14. o. (Megilla, a Talmud egyik könyve).
82. S. Aalen. „A Rabbinic Formula in I Cor 14,34". 513–525. o. in: F. L. Cross (szerk.). Studia Evangelica II. Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur 87. Akademie-Verlag: (Kelet-)Berlin, 1964.

megtiltottak."[83]

Más jelek is mutatják, hogy ezek a szavak a zsidó gondolkodásból származnak. Például a híres történetíró, Josephus: „Az asszony – mondja a törvény – minden dologban alatta áll a férfinak. Hódoljon be tehát ennek megfelelően alázatosan, nem megaláztatására, hanem hogy vezessék, mert a tekintélyt Isten a férfinak adta." (Apion 2.201)

„Összességében a nők helyzetét a vallási törvényhozásban leginkább ezzel az állandóan ismétlődő formulával lehet kifejezni: »Nők, (nem zsidó) rabszolgák és gyermekek (kiskorúak)«. Akárcsak egy nem zsidó rabszolga és egy kiskorú gyermek, az asszony fölött is áll egy férfi, aki az ura; ez az istentiszteleten való részvételét is korlátozza, mert vallási szempontból alacsonyabb rendű a férfinál.

Ezért az a benyomásunk, hogy Jézus idejében a zsidóságnak is nagyon alacsony véleménye volt a nőkről, ahogyan ez a Keleten szokásos, ahol a nőt főként termékenysége miatt becsülik, de amennyire csak lehet, elkülönítik a külvilágtól, apja vagy férje hatalmának van alávetve, és vallási szempontból a férfiakhoz képest alacsonyabb rendű (alárendelt)."[84]

Még néhány kijelentés, amelynek szelleme visszatükröződik a Pál által idézett szavakban:

83. Idézet Thomas Schirrmachertől, 110. o.
84. Jerusalem in the Time of Jesus (Jerusalem zur Zeit Jesu), Joachim Jeremias, 375. o.

Az asszony hangja tilos, mert szexuálisan izgat. Talmud, Berachot 24a

Az asszony hangja mocskos meztelenség. Talmud, Berachot

„Az asszonyt nem kell a Tórában oktatni, alkalmatlan a tanúskodásra, szavai kevéssé megbízhatók, hajlamos a csavargásra, rosszindulatú a vendégekkel." (Strack-Billerbeck, Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch. IV, 1226)

Még többet is fel lehetne hozni arról, hogyan állt a nők helyzete a zsidóságban és a Keleten Jézus és az ősegyház idején. Még az Ószövetségnek a nők iránti megbecsülését sem őrizték meg. Ez többek között a hellenizáció következménye, amely a nő természetéről szóló görög gondolatokat vitte be a zsidó gondolkodásba.

Hagyhatta-e Pál említés nélkül ezeket a nőellenes gondolatokat? Talán annyira képtelenek voltak a számára, talán nem is voltak olyan befolyásosan elterjedve Korinthusban, hogy csak röviden foglalkozik velük, de a biztonság kedvéért mégis szóba kellett hoznia őket. Pál világosan, szinte ironikusan támad ezekre a judaistákra. Hát ők volnának azok, akiktől Isten Igéje kiindul? Ők szabnák meg az istentisztelet rendjét? Ami természetesen teljességgel lehetetlen. *Feltűnő, hogy ez a kijelentés hímnemű formájában férfiakhoz szól, és nem nőkhöz, akiket pedig tulajdonképpen meg kellene szólítania. Így is lehetne fordítani:*

Vagy egyedül hozzátok, férfiakhoz jutott el?

Aki ma hallgatásra kötelezi a nőket, annak ugyanezek a páli szavak szólnak: Kaptatok erről isteni kijelentést? Lehet-e egyszerűen szembeszállni az apostol útmutatásaival?

Az ősegyházban egyetlen összejövetelen sem hallgattak a nők. Az összejövetel nem a zsinagóga folytatása vagy új változata volt, ahol a nők (néhány kivételtől eltekintve) hallgattak, és külön ültek. A zsinagóga csak korlátozottan volt az összejövetel mintája. Ott túlnyomórészt a férfiak uralta hierarchikus rend érvényesült. Ez – tekintettel a Gal 3,28-ra (Krisztusban minden különbség jelentéktelenné vált) – soha nem vonulhatott be a gyülekezetbe. Ezért harcol Pál.

6.2.4 Római törvény?

Beth Allison Barr történész Cato konzul egyik idézetéből vezeti le azt a feltevését, hogy itt római gondolatok visszaadásáról van szó.[85] „Ha az 1Kor 14,34–35-öt

85. „Otthon szabadságunkat legyőzi a női tombolás, itt a fórumon pedig lábbal tiporják, és mivel az egyeseket nem tartottuk kordában, rettegünk a sorstól … Valóban elpirultam, amikor nemrég egy asszonycsapat közepén haladtam át … Azt kellett volna mondanom: »Miféle viselkedés ez? A nyilvánosság előtt járkálni, utcákat elzárni, és más asszonyok férjeivel beszélni! Nem kérhettétek volna ugyanezt otthon a saját férjetektől? A nyilvánosság előtt elbűvölőbbek vagytok mások férjeivel, mint otthon a sajátotokkal? Pedig még otthon sem illik, hogy azzal törődjetek, milyen törvényeket hoznak vagy törölnek el itt.« Őseink nem akarták, hogy a nők bármilyen – akár magán- – ügyet gyám nélkül intézzenek; azt akarták, hogy szüleik, fivéreik vagy férjeik tekintélye alatt álljanak; mi pedig (az istenek legyenek irgalmasak hozzánk!) még most is hagyjuk, hogy a kormányzásra törjenek, és beleavatkozzanak a fórum és gyűléseink dolgaiba. Mit csinálnak most az utcákon és a kereszteződésekben, ha nem azt, hogy rábeszélik a néptribunusokat, hogy szavazzanak az eltörlés mellett? … Ha most győznek, mi mindennel nem fognak még próbálkozni? Amint elkezdenek egyenrangúak lenni veletek, máris a feletteseitekké lettek."

idézetként olvassuk, amely egy korinthusi gyakorlatot mutat be (amint ezt D. W. Odell-Scott 1983-ban, Charles Talbert 1987-ben, Thomas Schirrmacher 1991-ben, Katharine Bushnell már 100 évvel ezelőtt, újabban pedig ismét Peppiatt is érvelte), *akkor Pál szándéka világosnak tűnik: megkülönböztetni, amit a korinthusiak tettek (»a nők hallgassanak„), és tisztázni, hogy a keresztények ne kövessék a korinthusi gyakorlatot ("Mi?!«). Bár nem tudom garantálni, hogy Pál valóban ezt tette, (történetileg) nagyon is van értelme.* Az első korinthusi levél már több nem páli idézetet is tartalmaz, és a 34–35. vers szövege feltűnően közel áll római forrásokhoz. Marg Mowczko megjegyzi: »Az a nézet, hogy a 14,34–35 nem páli idézet, egyike azon kevés nézetnek, amely elfogadható magyarázatot ad a hangnem hirtelen váltására, amelyet a 34–35. vers hoz a szövegbe, valamint a téma, a hangnem és a nyelvtani nem ezt követő hirtelen váltására a 36. versben«. Ha Pál valóban a római világnézetet idézi, hogy szembeállítsa vele a keresztény világnézetet, akkor az általa mondottak jelentése éppen az ellenkezője annak, amit az evangéliumi keresztény nőknek tanítottak. *Lehetséges, hogy Pál – ahelyett, hogy azt mondta volna a nőknek, hogy hallgassanak, ahogyan a római világ tette – valójában azt akarta mondani a férfiaknak, hogy Jézus világában a nők beszélhettek? Lehetséges, hogy (ismét) elsiklottunk Pál lényeges mondanivalója fölött? Ahelyett, hogy*

megszívlelnénk feddését, és megengednénk a nőknek, hogy beszéljenek, éppen azokat a patriarchális gyakorlatokat folytatjuk, amelyeket Pál elítélt?"[86]

6.2.5 Semmiképpen!

A 36. vers egy sajátosságára hívom fel a figyelmet. Így szól: *„Vagy talán tőletek [férfiaktól vagy korinthusiaktól] indult ki Isten Igéje? Vagy egyedül hozzátok jutott el?"*

Ezt a két kérdést, amely a hallgatásról és az alárendelődésről szóló kijelentés után következik, Pál a ἤ partikulával kezdi. A „ἤ *partikula gyakran szolgál olyan szónoki kérdések bevezetésére, amelyekre tagadó választ várnak*: Mt 7,9 »Vagy van-e köztetek olyan ember …?„; 12,5 "Vagy nem olvastátok …?«; vö. Mt 20,15; 26,53; Lk 13,4; Róm 3,29; 6,5; 7,1; 9,21; 11,2; 1Kor 6,9.16.19; 9,8; 10,22; 2Kor 11,7; 13,5; Jak 4,5; *kettős kérdés: 1Kor 14,36*."[87]

„Ugyanígy tagadó jellegű szónoki kérdésekben ... ; hiszen nem szednek tövisbokorról szőlőt, sem bogáncsról fügét? Mt 7,16; vö. Mk 4,21; 1Kor 1,13; Jak 3,12. ... Általában a ἤ gyakran előfordul kérdő mondatokban — α. szónoki kérdések bevezetésére és hozzáfűzésére (Just., D. 2,4 és máshol is, Ath. 8,3 és máshol is) ...; vagy talán azt gondolod, hogy? Mt 26,53. ...; vagy talán Isten csak a zsidók Istene? Róm 3,29. ... vagy talán nem tudjátok? 6,3;

86. Barr, Beth Allison. The Making of Biblical Womanhood (62. o.). Baker Publishing Group.
87. *PEPPERMÜLLER, R., „ἤ", in H. BALZ - G. SCHNEIDER (edd.), Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart 2011, 276.

7,1; 1Kor 6,9.16.19; vö. 10,22; 2Kor 11,7." [88]

A ἢ megfelelője a mi nyelvünkön ez volna: „Mi?", „Képtelenség!" vagy „Semmiképpen!": Semmiképpen se hallgassanak a nők az istentiszteleti összejövetelen. Pál erőteljesen ellentmond.

6.2.6 További magyarázatok

Aki elveti az idézetként való olvasatot, annak ettől még meg kell magyaráznia, miért volna a hallgatási parancs általánosan érvényes. Ha ezek Pál szavai, akkor meggyőzően fel kellene oldani a már említett ellentmondásokat.

Megbízhatóan tisztázni kellene, a nők milyen „beszédéről" van szó. A zavaró fecsegésről, a prófétálás megítéléséről, a (folytonos) (közbe)kérdezésről, a rendetlen, zavaró beszédről? A tanításról? A férj nyilvános (tiszteletlen) helyreigazításáról? *Bármelyik kommentárt tanulmányozzuk is, erről – akárcsak az 1Kor 11-ről – szinte annyi magyarázat van, ahány írásmagyarázó.*

Nem egyszer mondták és írták nekem, hogy továbbra is imádkoznunk kell, hogy világosság legyen ebben. Ma ezen a ponton elutasítom ezt a (kegyes) magatartást. Mert ebben az ügyben már imák milliói szálltak az ég felé, de láthatóan nem nyertek meghallgatást. A kérdések megmaradtak. A homályos pontok is.

88. BAUER, W., in K. ALAND - B. ALAND (edd.), Griechisch-Deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der frühchristlichen Literatur, Walter de Gruyter, 6. kiad., Berlin; New York 1988, 693–694.

Említésre méltó Armin Baum magyarázata, aki nem az idézetként való olvasatot képviseli. Az ő nézőpontja „kultúraérzékeny" és történeti. Az ókori nőknek nem volt szabad nyilvánosan szót kérniük. Ez a férfiak feladata volt. A zsidó teológusok meg voltak győződve arról, hogy az asszony nem beszélhet ott, ahol a férfi helye van. Így az Apostolok cselekedeteiben is csak férfiak beszéltek nyilvánosan. A nők viszont csak a magánszférában lehettek tevékenyek. E miatt az ókori szokás miatt tiltotta meg Pál a nőknek, hogy nyilvánosan beszéljenek, vagy akár csak kérdéseket tegyenek fel. De miért? Hogy „kultúraérzékenyen" viselkedjen. *Pál indoklása nem teológiai (például egy teremtési rend), hanem tekintettel van az akkori szokásokra.* Gyalázatos volt az asszony számára, ha nyilvánosan beszélt. Ezzel szükségtelenül rossz hírbe hozhatta volna az evangéliumot és a keresztényeket. Körülbelül 200 évvel ezelőttig (!) ez a nőkre vonatkozó nyilvános beszédtilalom volt a megszokott. Ma, mint tudjuk, mindez másként van.

Armin Baum találóan magyarázza: „De kérdezhetné valaki: Nem csúszik-e meg minden, ha így bánunk a nehéz bibliai helyekkel? Nem lehet-e így az Újszövetség összes utasítását »elkontextualizálni«? Nem ez a helyzet. Mert a kontextualizálás módszere csak azokra az utasításokra alkalmazható, amelyeket kulturálisan indokolnak. A teológiailag indokolt utasításoknál nincs helye."

Michael Bird így magyarázza Pál utasítását: „Az 1Kor 14,33b–35 legvalószínűbb magyarázata az, hogy Pál azzal foglalkozik, hogyan viszonyultak a feleségek a férjükhöz, és hogyan érintkeztek velük a nyilvános istentisztelet alatt. Figyelje meg, hogy a 14,33a és a 14,40 az összejövetelek rendjére és illendőségére összpontosít. Pál nem bocsát ki általános tilalmat arra, hogy a nők egyáltalán beszéljenek az egyházban, hiszen a 11,2–16 és más szövegek éppen ellenkezőleg, az egyházban beszélő nőkről szólnak. *A beszédnek egy bizonyos módját tiltja meg Pál, és nem azt a lehetőséget, hogy a feleségek beszéljenek.* Pál valószínűleg arra gondol, hogy a feleségek például félbeszakítanak egy szónokot, hogy prófétálás vagy nyelveken szólás közben kérdéseket tegyenek fel a férjüknek, vagy hogy valakit túlbeszélnek, hogy meghallják őket. Talán a nők a férjüket még az egyház előtt is kérdőre vonták a prófétálás vagy a Szentírás magyarázatának kérdéseiben, vagy ellentmondtak nekik. Ha a nőket valóban érdekli a tanulás és a megbeszélés, az több mint szép, de ennek az otthon a megfelelő helye, ahelyett hogy zavarnának vagy vitatkoznának.”[89]

E magyarázat szerint Pál szavai így szólnának, ahogyan ez az átírás kifejezi:

> Ahogyan a szentek minden gyülekezetében, a feleségek a gyülekezetekben ne beszéljenek olyan módon, amelyet udvariatlannak vagy

89. Wunderli, uo.

> erkölcstelennek tartanak. Nincs megengedve nekik, hogy [így] beszéljenek, hanem alá kell rendelniük magukat, ahogyan a Teremtés könyvének 2. fejezete mondja [arról, hogy a feleségek férjük hozzá illő kiegészítői, nem pedig nyilvános bírálói]. Ha tanulni akarnak valamit, kérdezzék meg otthon a saját férjüket; mert gyalázat, ha egy asszony a gyülekezetben [udvariatlanul vagy erkölcstelenül] beszél. Tőletek ered Isten Igéje [és nem a zsidóktól]? Vagy ők az egyetlen nép, amelyhez eljutott [az evangélium sok olyan emberhez eljutott, akik nagyon erkölcstelennek tartják, ha a nők kérdőre vonják a férfiakat]?

Egy további példa a teológia történetéből arra, hogy ezt a páli helyet különbözőképpen értelmezik: Philipp Jacob Spener a helyeket a lehető legpontosabban akarta átültetni a gyakorlatba. Ezért az ő összejövetelein a nőknek külön helyiségben kellett ülniük. Ott ugyan hallgathatták, ami elhangzik, de a beszélgetésekben nem vehettek részt. Nikolaus Ludwig von Zinzendorf gróf valamivel későbbi herrnhuti testvérközössége (Herrnhuter Brüdergemeine) az ellenkező utat járta: a nőknek nagyon sok lehetőségük volt arra, hogy tevékenyek legyenek a gyülekezetben. A páli helyet a kortörténet felől magyarázták.

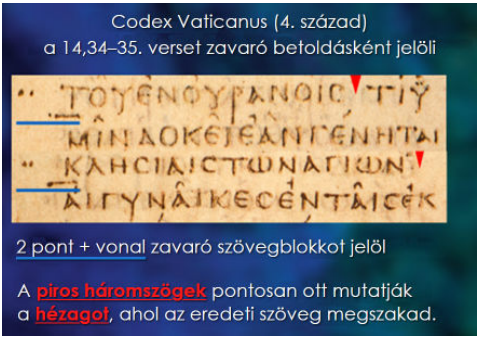
6.2.7 Valószínűleg nem Páltól

Ahogy az előszóban jeleztem, ezt a 6.2.7. pontot azért egészítettem ki, mert (legalábbis számomra) új felismerések vannak, amelyek régi kéziratokkal függenek össze. Philip Barton Payne behatóan foglalkozott ezzel a témával, és – néhány más szövegkutatóhoz hasonlóan – felismerte, hogy a következő feltűnő jelenségek vannak:

Egyes kéziratokban a 34. és 35. vers ott áll, ahol a mi Bibliáinkban, más kéziratokban viszont a 40. vers után.

Egy viszonylag hosszú szöveget áthelyeztek. Ez nagyon szokatlan, és a következő feltevést engedi meg: ezeket a verseket utólag illesztették be. A lapszélre voltak írva, és a következő másoló rendszerint beillesztette őket, mert talán korábban kimaradtak. Ő döntötte el, hová illessze be őket.

Ezt a tézist megerősíti egy felfedezés a Codex Vaticanusban, amely a 4. század egyik legterjedelmesebb és legfontosabb kódexe. Ott ezek a versek valóban betoldásként vannak megjelölve:

Képforrás: Bibliothèque nationale de France

Ezzel kapcsolatban Philip B. Payne-t idézem, aki úttörő kutatást végzett ebben: „*A kéziratokból adódó hét ok és az e versek szavaiból adódó kilenc ok engem és sok mást is meggyőz arról, hogy ezek nem szerepeltek Pál eredeti levelében, hanem később toldották hozzá.* Most csak hármat foglalok össze.

Először: e versek nyilvánvaló jelentése ellentmond azoknak a kijelentéseknek ebben a fejezetben, hogy »mindenki« tanít-hat és prófétálhat, valamint a 11,5 megállapításának, hogy a nők prófétálnak.

Másodszor: a páli levelek kéziratai-ban nincs más olyan szövegrész, amely akár megközelítőleg ilyen hosszú volna, és amely (különböző kéziratokban) két ennyire távoli helyen állna anélkül, hogy erre nyilvánvaló ok volna.

Harmadszor: a legrégebbi Biblia ezeket a verseket későbbi, nem eredeti hozzátoldásként jelöli meg.[90]

90. Codex Vaticanus B, amelyet széles körben az Újszövetség legmegbízhatóbb görög kéziratának tartanak.

Először: ezek a versek ellentmondanak e fejezet sok más kijelentésének.

Hogy elkerüljék az ellentmondásokat, sokan azt mondják, hogy Pál csak a *zavaró fecsegést* hallgattatja el, vagy – ahogyan először 1962-ben javasolták[91] – csak a prófétálások *megítélését*. Ezek a magyarázatok azonban nem illenek a hallgatás korlátozás nélküli követeléséhez, amelyet ez a szakasz háromszor, nyomatékosan megismétel. Ha a 34. vers csak a prófétálások megítélését tiltja, akkor a 34. vers olyan beszédet is megenged, amelyet a 35. vers megtilt. Végül is a tanulás vágyából fakadó kérdezés egészen más, mint a prófétálások megítélése, és ritkán zavaró. Ezek az értelmezések oda vezetnek, hogy Pál ellentmondana annak, amit éppen leírt.

Másodszor: ezek a versek minden »nyugati« görög kéziratban a 40. vers után következnek, a legtöbb más kéziratban viszont a 33. vers után.

Itt látható a híres »nyugati« Codex D a 6. századból. Ennek a képnek az első teljes bekezdése a 14. fejezet vége. A következő bekezdés a 34–35. vers. Az utolsó szakasszal kezdődik a 15. fejezet.

A két különböző hely, ahol a 34–35. vers áll, arra utal, hogy valaki a lapszélre írta őket, és a későbbi másolók vagy a 33., vagy a 40. vers után illesztették be. Hadd magyarázzam el:

91. W. Klein, „The Church and the Prophets", *ATR* 44 (1962) 8.

A Szentírás eredeti szövegének megállapításában az alapelv ez: »Az a szöveg, amely a legjobban megmagyarázza az összes többi szöveg keletkezését, nagy valószínűséggel az eredeti szöveg.«

Pál egyetlen levelének egyetlen kézirata sem helyez át nyilvánvaló ok nélkül egy nagy szövegtömböt akár megközelítőleg ilyen messzire, és az első idők egyetlen olvasója sem kifogásolta ennek a szövegnek a helyét.[92] Az viszont szokásos volt, hogy az írnokok a lapszélen álló szöveget bemásolták a főszövegbe.

A 4. századi Codex Vaticanus például 20 helyen tartalmaz régi szöveget Máté szövegének lapszélén. Háromnak a kivételével mindegyik benne van gyakorlatilag az összes későbbi kézirat főszövegében.

A görögök szilárdan hitték, hogy a nőknek csendben kell lenniük a nyilvános összejöveteleken.[93] Így aligha meglepő, hogy egy olvasó valamikor *Kr. u. 200 előtt* a lapszélre odaírta azt az »ismert vagy közkeletű bölcsességet«, amelyet ezek a versek kifejeznek.

Az egyetlen magyarázat a két helyre, ahol ezek a versek állnak, amely illik az írnokok ismert szokásaihoz, az, hogy valaki ezt a két verset

92. Ulrich Schmid, „Conceptualizing »Scribal« Performances: Reader's Notes", in The Textual History of the Greek New Testament: Changing Views in Contemporary Research, ed. Klaus Wachtel and Michael Holmes (Atlanta: SBL, 2011), 49-64, at 62, 50, 58: „Readers … react[ed] to what they read by adding comments in the margin. . . . E jegyzetek közül néhányat olyan írnokok másolhattak be a szövegbe, akiknek egy ilyen »szépített« [kéziratot] kellett lemásolniuk. . . . Az írnokok hajlama, legalábbis a régiek szemszögéből, úgy tűnik, abban állt, hogy a lapszéli megjegyzéseket felvegyék a főszövegbe."

93. Pl. Plutarkhosz, Arisztophanész, Arisztotelész, Szophoklész, Démokritosz, Aelius Aristides és sok rabbi.

először egy kézirat lapszélére írta, és a későbbi másolók vagy a 33., vagy a 40. vers után illesztették be.

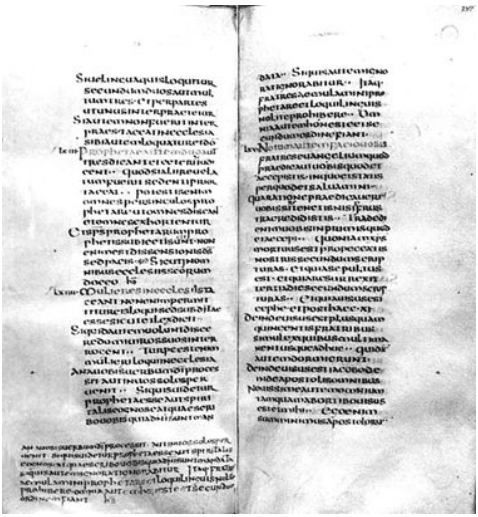
A józan ész azt mondja, hogy valami szokásos – a lapszélen álló szöveg beillesztése a főszövegbe – valószínűbb, mint valami olyan rendkívüli, amelyre nem ismerünk más esetet: ennyi szöveg ilyen messzire történő áthelyezése nyilvánvaló ok nélkül.[94]

Harmadszor: legrégebbi Bibliánk, a Codex Vaticanus, amelyet pontosságáért széles körben dicsérnek, ezeket a verseket, amelyek a nőket elhallgattatják az egyházban, nem eredeti, hamis közbeékelésként jelöli meg.

Igaz ugyan, hogy a 34–35. vers valahol (vagyis a 33. vagy a 40. vers után) az összes fennmaradt kéziratban előfordul, ami rendkívül korai betoldást feltételez. De nem csak a Vaticanus jelöli meg nem eredetiként. Victor püspök a Codex Fuldensis alsó lapszélére egy javított szöveget íratott, amelyből ezek a versek hiányoznak, a nem nyugati MS 88 szöveg pedig a 33. vers után kihagyja őket, de a 40. vers után beilleszti olyan jelekkel, amelyek azt mutatják, hogy a 33. verset kellene követniük. Mivel ezek a versek Victor szövegtanújában az első korinthusi levélhez nem fordulnak elő, Dan Wallace állítása, hogy »ezek a versek az első korinthusi levél minden szövegtanújában előfordulnak«, nem igaz

94. Ezt „átírási valószínűségnek" nevezik. Ez egyedülálló eset. Az a fő ok, amiért lapszéli szövegnek ismerjük el, nem ássa alá más szöveg megbízhatóságát.

(https://bible.org/article/textual-problem-1-corinthians-1434-35). A szövegkutatók ugyanazon a kéziraton belül a különböző szövegekhez különböző kéziratjeleket rendelnek. A 14,34–35 nem fordul elő mindazokban a szövegekben, amelyeket ezek a külön kéziratjelek megkülönböztetnek. *Nem igaz, hogy a 14,34–35 szövegét minden kézirat »támogatja«.*

A *Codex Fuldensisben* (az eredeti Fuldában található) alul javításként vagy lábjegyzetként leírták a szöveget a 34. és 35. vers nélkül. A másolónak a 6. század közepén láthatóan olyan szöveg volt a kezében, amelyben ezek a versek nem szerepeltek.

Rövid kitérő: Codex Fuldensis

A Codex Fuldensis (F) Vulgata-kézirat, amely az Újszövetség 23 kanonikus könyvének szövegét, valamint a Diatesszaront és a laodiceaiakhoz írt levelet tartalmazza.

Az Újszövetség egyik legrégebbi datált kézirata, és az egyetlen korai újszövetségi kézirat, amelyről tudjuk, hogy egy jelentős tudós, Capuai Victor püspök adta ki. Ez a Vulgata szövegének második fontos tanúja, és a Diatesszaron teljes szövegének legfontosabb és legrégebbi tanúja. A kódex fontos, ha nem éppen a legfontosabb tanúbizonyság az 1Kor 14,34–35 szövegének hitelességéről folytatott vitában.

541–546 között készült Capuában Victor püspök megbízásából. Ő maga személyesen is átnézte és kijavította. A Jelenések könyvének végén ott áll az 546. május 2-i dátum, amelyet maga Victor írt oda. Victor másodszor is átnézte a kódex szövegét, ezért van egy második dátum is: 547. április 12.

Codex Fuldensis – Wikipedia, a szabad enciklopédia

Téves előfeltevése alapján Wallace azt veti ellen, »hogy a hagyományozás legkorábbi szakaszában kellett belopózniuk a szövegbe ... az eredeti dokumentumba„. Hogy ilyesmi lehetséges, azt az ”alárendelni« ige Ef 5,22-be való gyors bekerülés

én lehet nyomon követni[95], ami könnyen megmagyarázhatná, hogy e 34–35. vers – jóval a második századba nyúló időben történt – hozzátoldása az összes fennmaradt kéziratban megtalálható."

„A híres római katolikus tudós, Joseph A. Fitzmyer[96] megállapítja, hogy »a mai írásmagyarázók többsége„ arra a következtetésre jut, hogy ez a szöveg [14,34–35] későbbi kiegészítés. Kim Haines-Eitzen szövegkutató ezt "ma szinte minden tudósra« nézve megállapítja.[97] Gordon Fee, talán a legelismertebb evangéliumi szövegkutató, amellett érvel, hogy ezek a versek nem szerepeltek Pál levelében, hanem egy kézirat lapszélén toldották hozzá, és a későbbi másolók vagy a 33., vagy a 40. vers után illesztették be őket.[98] *Men and*

95. Ahogyan gyakorlatilag minden görög kiadás mutatja, az Ef 5,22 legkorábbi kéziratában nincs „alárendelni" ige. Jeromos kommentárja szerint a görög kéziratokban a 22. versben soha nem ismétlődik meg a 21. vers „alárendelni" igéje. Az UBS-szöveg szerint „szinte biztos", hogy az „alárendelni" igét később toldották hozzá. Az első kézirat, amelyben a 22. versben valahol előfordul az „alárendelni" valamilyen alakja, a Codex Sinaiticus, Kr. u. 360 körül készült. Ezután azonban minden fennmaradt kézirat tartalmazza az „alárendelni" igét. Mivel egyetlen későbbi kézirat sem távolította el az „alárendelni" igét, nem hihető, hogy az összes legkorábbi kéziratból eltávolították volna. Pál ugyanis ezt írta: „Rendeljétek alá magatokat egymásnak Krisztus iránti tiszteletből, ti asszonyok a saját férjeteknek …". Következésképpen a feleség alárendelődése igéjét tekintve az „egymásnak alárendelni" kifejezéstől függ. A kölcsönös névmás kölcsönös alárendelődést kíván. Így nem vonatkozhat egy feljebbvalónak való alárendelődésre. Az alárendelni itt sokkal inkább „szeretetből való önkéntes engedékenység értelmében vett alárendelődést" jelent, BDAG 1042. A Kol 3,18 szerint az asszony rendelje alá magát „mindenben, ami illik az Úrban". Az ok, amelyet a Biblia a feleség alárendelődésére megnevez, nem egy Isten által rendelt nemi hierarchia, hanem „hogy Isten Igéje ne káromoltassék" [Tit 2,5], vagyis hogy úgy viselkedjenek, hogy az ne sértse a kulturális normákat. Vö. „hogy ha némelyik férj nem enged is az Igének, asszonyaik magaviselete szó nélkül is megnyerje őket ... A férjek ugyanígy rendeljék alá magukat [saját feleségüknek], éljenek együtt bölcs kapcsolatban, ismerjék el őket gyengébb női [BDAG 208, gynaikeios, »női«] drága edénynek, és adjátok meg nekik a tiszteletet, amelyet az élet kegyelmi ajándékának örököstársaiként megérdemelnek, hogy imádságaitok ne akadályoztassanak" [1Pt 3,1.7].

96. Joseph A. Fitzmyer, First Corinthians, AB (New Haven: Yale, 2008), 530

97. Kim Haines-Eitzen, The Gendered Palimpsest: Women, Writing, and Representation in Early Christianity (Oxford: Oxford University Press, 2012), 62

98. Gordon D. Fee, The First Epistle to the Corinthians, NICNT (Grand Rapids: Eerdmans, 1987), 699-708

Women One in Christ című könyvem a 226–227. oldalon ötvenöt olyan tanulmányt sorol fel, amelyek arra a következtetésre jutnak, hogy az 1Kor 14,34–35 nem szerepelt Pál eredeti levelében. A 227–53. oldalon *hét külső okot*, a 253–65. oldalon *kilenc belső okot* hozok fel amellett, hogy a szöveg nem Páltól származik, a 265–67. oldalon pedig a glosszával szembeni ellenvetésekre válaszolok. Mindent összevéve véleményem szerint a szövegkritikai bizonyítékok erősen amellett szólnak, hogy glosszáról van szó, amelyet valószínűleg egy olvasó írt Kr. u. 197 előtt."

6.2.8 Végső értékelés

Egy másik szerzőt idézek, aki nagyon behatóan foglalkozott ezzel a témával, *Men and Women in Christ* című könyvéből:

„Néhány olvasó talán úgy érzi, hogy a 34–35. vers törlése egyszerűen túl kényelmes. Ez érthető. *Joggal tanítanak minket arra, hogy rendkívül szkeptikusan fogadjuk azokat a javaslatokat, amelyek nehéz szövegeket akarnak törölni a Bibliából.*

Fontos hangsúlyozni, hogy itt nem olyan, a hitelesség ellen szóló érvekkel van dolgunk, amelyek pusztán belső bizonyítékokon alapulnak. Ha e versek problémája arra korlátozódna, hogy nem egyeznek a szövegkörnyezetükkel, hogy nyilvánvaló tévedést tartalmaznak az Ószövetség tartalmát illetően, és hogy nem találtak olyan magyarázati megoldást, amely kielégítő

értelmet adna nekik, akkor a szövegben hagynánk őket, elismernénk korlátainkat, és új világosságban reménykednénk a jövőben.

Itt azonban a külső jeleket is meg kell magyarázni. Hogyan lehetséges, hogy ezek a szavak különböző kéziratokban különböző helyeken találhatók? Valami félresiklott, de mi? Ahogy láttuk, a külső bizonyítékok e sajátosságára a legvalószínűbb megoldás az, hogy a 34–35. vers nem Páltól származik, hanem egy korai lapszéli megjegyzésből, amely bekerült a főszövegbe.

Ezt tovább erősítik Victor püspök megjegyzései a Codex Fuldensisben, amelyek egy olyan szöveg létezésére utalnak, amelyből ez a két vers teljesen hiányzik. És ha Payne-nek a Codex Vaticanusból származó bizonyítékokról alkotott nézete helyes, az további megerősítés.

Ha összeadjuk a külső és a belső bizonyítékokat, egyértelműek az érvek amellett, hogy ezt a két verset elvessük. Törlésük nem ideológiai sakkhúzás; arról van szó, hogy követjük a bizonyítékokat. Ez elvben nem különbözik más hozzátoldások elvetésétől (mint például Márk evangéliumának befejezése, a Jn 5,3–4 és az ApCsel 24,6–7), amelyek felbukkantak a szövegben, egy ideig bekerültek Bibliáinkba, majd eltávolították őket, amikor a rendelkezésre álló bizonyítékok vizsgálata arra a következtetésre vezetett, hogy valószínűleg mégsem hitelesek.

Bibliáinknak legalább egy lábjegyzetet kellene tartalmazniuk, nagyjából ilyesfélét: A kéziratokból adódó jelek arra utalnak, hogy a 34. és 35. vers későbbi hozzátoldás lehet, amely nem Páltól származik, ezért el kellene hagyni. Még jobb volna a 34–35. verset dőlt betűvel szedni, vagy lábjegyzetbe tenni, azzal a magyarázattal együtt, hogy a kéziratok közötti eltérések jellege kétes hitelességükre enged következtetni. *»Az Úrnak törvénye tökéletes, megeleveníti a lelket« (Zsolt 19,8).* Ezt itt nem a hitelesség kritériumaként javaslom. De ha néhány olvasó bűntudatot érzett amiatt, hogy lelke nem sok felüdülést kapott az 1Kor 14,34–35-ből, most talán megbékélhet azzal, hogy ezek a versek talán mégsem tartoznak a Bibliába."

Hadd zárjam így ezt a fejezetet: Már ismertem ezt a változatot, amikor ezt a könyvet írtam, de nem mertem megkérdőjelezni ezt a szöveget. Most azonban a tények olyan képet mutatnak, hogy ezt a két verset aligha lehet még Isten ihletett Igéjeként érteni.

Ez szembeötlő különbséget jelent. Miért? Mert minden magyarázati kísérlet (az idézettézist kivéve) azon bukik el, hogy itt abszolút hallgatási parancsról van szó. Minden értelmezésben összeütköznek a magyarázati kísérletek ennek a követelésnek a világosságával. Amely azonban nem Páltól származik, hanem világi gondolkodásnak felel meg. Milyen tragikus! Hiszen éppen azokat vádolják

feminizmussal és a világhoz való alkalmazkodással, akik kiállnak a nőkért.

Lehetséges, hogy az ellenségnek, az ellenfélnek, aki mindent összezavar, sikerült becsempésznie valamit a Bibliába, aminek végzetes következményei lettek az egyház nőire és az egész egyházra minden évszázadban?

Hogyan juthatunk ki egy ilyen tragikus helyzetből? Mennyire súlyos ez a téves feltevés még ma is? Itt végleg és világosan állást kell foglalni, és szembe kell nézni a tényekkel.

Végezetül olvassa el a korinthusi szöveget a 34. és 35. vers nélkül, és állapítsa meg, mennyire következetes és értelmes így:

„Mert egymás után mindnyájan prófétálhattok, hogy mindnyájan tanuljanak, és mindnyájan vigasztalást nyerjenek. És a próféták lelkei alá vannak rendelve a prófétáknak. Mert Isten nem a rendetlenség Istene, hanem a békességé, ahogyan a szentek minden gyülekezetében. Ha valaki prófétának vagy lelki embernek tartja magát, ismerje fel, hogy amit írok nektek, az az Úr parancsolata. Ha pedig valaki tudatlan, legyen tudatlan. Ezért, testvéreim, törekedjetek a prófétálásra, és ne akadályozzátok a nyelveken szólást. Minden pedig ékesen és rendben történjék." [1Kor 14,31–40, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva]

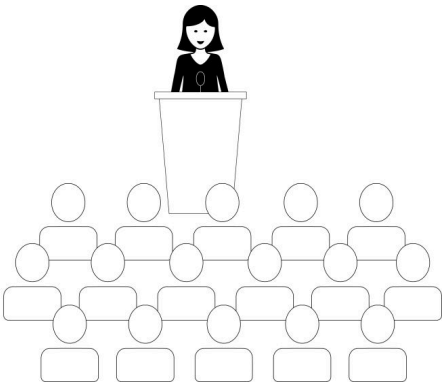
Nem volt és nincs hallgatási parancs a nők számára Jézus gyülekezetének összejövetelein! Erre görögtudás nélkül és idézettézis nélkül is rá lehet jönni.

Lehetséges-e valóban, hogy az az apostol, akinek sok nő volt a munkatársa – akiket név szerint említ, akikre támaszkodott, akik vele együtt küzdöttek az evangéliumért –, éppen ezeknek a nőknek tiltotta meg, hogy megszólaljanak?

Végül azt kérdezem: kinek áll leginkább érdekében, hogy a testvérnők hallgassanak? Hogy Krisztus testének fele elnémuljon? Hogy a nők ne egészítsék ki a férfiakat az összejövetelen? *A régi kígyó az, az ellenség és pusztító, a hazugság atyja, aki kezdettől fogva gyilkos.* Csak a nővel szembeni ellenségeskedése lehet az oka egy ilyen elvakultságnak, amelyért a vezetésben és a tanításban álló férfiak fognak felelni.

Az a gyülekezet, amely elhallgattatja a nőket, a Szentlelket fogja elhallgattatni. Katharine C. Bushnell

Azt látom Isten Igéjében, hogy Jézus, akit egy asszony fogant férfi közreműködése nélkül, nem hallgattatta el a nőket, hanem éppen ellenkezőleg, felszólította őket, hogy beszéljenek. Hogy helyeselte, hogy egy asszony a rabbi lábánál ült és tanult, ahogyan Pál is Gamáliel lábánál ült. És hogy megengedte egy asszonynak, hogy fontos papi szolgálatot végezzen Rajta, és tőle kapta meg a temetésére szóló felkenését. A nők voltak az utolsók a keresztnél és az elsők a sírnál. A 7 „kereszten mondott szóból" 5-öt csak nők tanúsítanak és hagyományoztak ránk (a római katonákat leszámítva), és az üdvtörténet legfontosabb sarokpontjairól egyedül nők tettek tanúságot. Jézus feltámadása után szándékosan a nőkkel találkozott, és megbízta őket, hogy mondják meg az Ő testvéreinek: feltámadt. Mi többet tehetett volna Ő, hogy egyszer s mindenkorra világossá tegye: a nő teljes egyenrangúsága Isten megváltott gyülekezetében eredeti és változhatatlan szándék?	
Christian Beese	

6.3 Taníthatnak-e a nők?

Aki olvassa az Apostolok cselekedeteit, a 18. fejezetben ehhez a helyhez ér: „Ő (Apollós) pedig kezdett bátran szólni a zsinagógában. Amikor pedig (a házaspár) Priszcilla és Akvila meghallották őt, maguk mellé vették, és pontosabban kifejtették előtte az Isten útját" (18,26). Az Isten útja az üdvtörténet és annak középpontja, a Messiás. A „kifejteni" jelentheti azt is, hogy „tanítani" vagy „oktatni".

Pál egy keresztény összejövetel *minden jelenlévőjét* felszólítja: „Mi hát, fivérek? Amikor összejöttök, mindegyiketeknek van zsoltára, van *tanítása*, van kijelentése, van nyelve, van magyarázata; minden épülésre legyen." (1Kor 14,26). Ez a férfi testvérekre és a testvérnőkre egyaránt érvényes (a görögben ebben az értelemben nem volt külön szó a testvérnőkre).

Az embereknek (férfi testvéreknek és testvérnőknek) másokat kell tanítaniuk, hogy azok is tovább taníthassanak másokat (2Tim 2,2). Ebben az értelemben kell az idős asszonyoknak „a jó tanítóinak" lenniük (Tit 2,3). Ennek a tanításnak a helye és kerete nincs előírva vagy korlátozva.

Jézus azt akarja, hogy a tanítványok és a tanítványnők tanítsanak: „Menjetek el tehát, tegyetek tanítványokká minden népet, kereszteljétek meg őket az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében, és tanítsátok őket,

hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek!" (Mt 28,19–20)

Ma minden iskolában, a keresztény iskolákban is, tanítanak nők. Minden főiskolán és egyetemen, minden szakterületen, a teológián is vannak női professzorok. Nők számtalan könyvét olvassák férfiak – világi tananyaggal éppúgy, mint keresztény tartalommal. Végül, de nem utolsósorban: Németországban egy nő 16 évig volt szövetségi kancellár. Ma sok nő tölt be mindenféle vezető feladatot. Sokak szerint még mindig túl kevés, de ez más téma.

Ennek oka mai szemmel nézve banális: a nők szellemileg éppolyan képesek, mint a férfiak. Vagy felül is múlják őket. Ez nem meglepetés. Éppúgy tudnak tanítani és oktatni, nemritkán jobban, mint a férfiak.

Száz évvel ezelőtt ez még nem így volt. A nők akkor is ugyanolyan tehetségesek és intelligensek voltak, de a férfiak uralta világban kizárták őket az egyetemi tanulásból, a tanításból pedig még inkább. Ezzel a történelmi témával is lehetne foglalkozni; én azonban az egyházra, az evangéliumi és konzervatív gyülekezetek világára tekintek.

Ezt a fejezetet is egy kérdéssel kezdem: Ha elolvassa a Bibliát, különösen az Újszövetséget, arra a következtetésre jutna-e, hogy a nők nem taníthatnak?

Valószínűleg nem. Ehhez azonban ki kellene hagyni egy rövid szakaszt, mégpedig az 1Tim 2,11–15-öt. Egyedül ez a szöveg,

rajta kívül egyetlenegy sem, tartalmaz olyan utasítást, amelyet nem lehet figyelmen kívül hagyni, ha a Szentírás hitünk és életünk zsinórmértéke. Ugyanezt a kérdést tettem fel, amikor a nők istentiszteleti hallgatásáról volt szó. Az 1Kor 14 kapcsán megállapítottam: lehetetlen, hogy ez a rövid bekezdés mint egyetlen ilyen utalás elnémítsa Krisztus testének felét az összejövetelen.

Ezért furcsa az is, hogy sok férfi, gyülekezetvezető és presbiter megtiltja a nőknek a tanítást. Ez az istentiszteletre vonatkozik, de az összejöveteleken kívül is. Ha mégis taníthatnak, akkor csak nőket vagy gyerekeket. Az alkalmazás skálája széles; itt azt a formát említettem, amelyben én magam felnőttem.

A tanítási tilalom egyetlen bibliai alapszövegét fogom megvilágítani. Előre jelzem: ez a szöveg az eredeti nyelven összetett, és egyáltalán nem egyértelmű – ezt sok írásmagyarázó és az eredeti nyelvek sok ismerője is megállapítja. Lehetnek-e egy ilyen szövegnek ennyire messzemenő következményei és korlátozásai a keresztény nőkre, és így Krisztus testére nézve?

6.3.1 Az 1Tim 2,8–15 szövege

> Akarom tehát, hogy a férfiak minden helyen imádkozzanak, szent kezeket emelve fel, harag és kétkedő okoskodás nélkül.

> Ugyanígy azt is, hogy az asszonyok szerény külsővel, szemérmesen és mértékletesen ékesítsék magukat, ne hajfonatokkal és arannyal vagy gyöngyökkel vagy drága ruhával, hanem – ahogyan istenfélelmet valló asszonyokhoz illik – jó cselekedetekkel. *Az asszony csendességben tanuljon, teljes alárendelődéssel. Az asszonynak pedig nem engedem meg, hogy tanítson, sem azt, hogy a férfin uralkodjék, hanem legyen csendességben; mert Ádám formáltatott először, azután Éva; és nem Ádám csalattatott meg, hanem az asszony csalattatott meg, és esett bele a törvényszegésbe. De megtartatik a gyermekszüléskor, ha megmaradnak a hitben és a szeretetben és a szentségben, mértékletességgel.*

Mielőtt végigmegyek a szövegen, hasznos néhány általános és történelmi tudnivaló.

6.3.2 A történelmi helyzet Efézusban

Az első Timóteus-levél személyesen Pál legközelebbi munkatársának szól, aki ekkor Efézusban van, és ott a házi gyülekezeteket szolgálja. Hogy Pál miért nem közvetlenül a gyülekezetnek írt, mint az általunk ismert efézusi levelet, nem tudjuk. Az nemcsak korábban készült, hanem egészen más is. Timóteushoz Pál sok tudnivalóval és figyelmeztetéssel fordul. Ír mesékről, végtelen nemzetségtáblákról, törvénytanítókról, lelkiismeretlenekről, hitető lelkekről, ördögök tanításairól, aszk

étákról, özvegyasszonyokról, az Úr Jézus Krisztus egészséges beszédeinek ellenfeleiről és sok másról. Ebben a levélben konkrét problémákról van szó, amelyek Efézusban komoly veszélyt jelentettek a gyülekezetre. Ehhez jött még az, ami a fenti szövegben áll: a férfiakat le kellett beszélni a veszekedésről és imádkozásra kellett indítani, a nőket pedig visszafogottságra kellett inteni.

Efézus különféle vallások, kultuszok, varázslás és mágia olvasztótégelye volt. Lukács beszámol erről az Apostolok cselekedeteinek 19. fejezetében. A város középpontjában az efézusi Artemisz állt, akit messze a határokon túl is ismertek és tiszteltek: a (görög) istennő, Zeusz leánya és Apollón elsőszülött ikertestvére. Ezt az istennőt nagy lelkesedéssel és ráfordítással szolgálták. Templomot építettek neki, amely akkoriban a legnagyobb épületként az ókori világ hét csodájának egyike volt. Áldozatokat mutattak be neki. Tiszteletére ünnepeket és körmeneteket tartottak. Úgy hitték, hogy az efézusi Artemisznek hatalma van új életet teremteni. És elvenni is. Segíteni tudott a szülésnél, és enyhíteni tudta a fájdalmat. Ő volt a szüzek oltalmazója, a fiúké és a lányoké egyaránt.[99] A rómaiak Dianának is nevezték.

Az ókornak ebben a nagyvárosában az Artemisz-kultusz a magán- és a közélet szinte minden területén jelen volt, és

99. Lásd ehhez: Pál levele az efézusiakhoz (Paulus an die Epheser), Újramesélve, megmagyarázva, mának (Nacherzählt, Erklärt, für heute), Hans-Jörg Ronsdorf

olyan befolyással bírt, amelyet ma alig tudunk elképzelni.

Pál mégis három évig munkálkodhatott ott, és az egész római Ázsia provinciában hirdethette az evangéliumot. Sok házi gyülekezet jött létre. Ebben a környezetben azonban szembe kellett nézniük ezzel és más kultuszokkal is. *Akik hívővé lettek, nem tudták egy gombnyomásra lerázni a múltjukat.* Lehetséges, hogy a Pál által említett mesék és mítoszok az Artemisz-kultuszt és a hozzá tartozó gondolatvilágot és tanításokat is érintették, még ha név szerint nem is nevezi meg ezt. A szinkretizmus, vagyis a keresztény hit összekapcsolása és összekeverése a bálványkultuszokkal, azok gyakorlatával és tanításaival, nem volt szokatlan; megnyilvánulásai hol jobban, hol kevésbé voltak láthatók. Így Artemisz istennőt Évával is összefüggésbe hozták. Iréneusz az efézusi tévtanításokat a gnózissal kapcsolta össze, legalábbis annak előfutáraival. Tertullianus is ebben az irányban értette a mítoszokat és a végtelen nemzetségtáblákat. Ezek a zsidó vonatkozások mellett a gnózissal, annak számtalan aiónjával és azok egymásutánjával, illetve keletkezésével is összefügghetnek. A korai „keresztény" gnózis összekeverte a Tórát és a zsidóság bizonyos vonásait különféle görög és római kultuszokkal, amelyek maguk is a Közel-Kelet vallásaiból táplálkoztak. *Iréneusz azt írja, hogy a gnosztikusok a maguk módján értelmezték és mesélték újra a teremtéstörténetet és a bűnesetet is. Éva volt az a*

női, szellemi erő, amely életet lehelt Ádám lelkébe. További teremtésváltozatokban Éva előnyt és elsőbbséget élvezett Ádámmal szemben. Az efézusi Artemisz-kultuszt a nők uralták. Évának különleges rangja volt, mert ő kereste azt az ismeretet, amely által az ember üdvözül (gnózis). Pál levelét a „hamis nevű ismeret" (gnózis) elleni figyelmeztetéssel zárja, amelyet némelyek vallottak, és eltévelyedtek a hittől (6,20–21).

Az Efézusról szóló történeti kutatás tovább folyik. Ahogyan magam is rájöttem, összetett témáról van szó. De függetlenül attól, hogy elfogadjuk-e ezt a rekonstrukciót vagy sem, nehéz amellett érvelni, hogy az Artemisz-háttér semmit sem változtat az 1Tim 2,8–15 értelmezésén – ahogyan ezt a hierarchia sok híve el akarja hitetni, akik általános tanítási tilalmat képviselnek a nőkre nézve. *Így vagy úgy, ezt a hátteret figyelembe kell venni, ha meg akarjuk érteni ezt a szakaszt.*

6.3.3 A háttér

A bibliafordításokban ilyen címek állnak: *„A helyes magatartás az istentiszteleten"*. Akkor ebben az esetben a tanítási tilalom csak az istentiszteleten volna érvényes, más alkalmakkor viszont nem? Úgy tűnik azonban, hogy Pál éppen nem az istentiszteletre gondol, hanem inkább általában szól a férfiakhoz és a nőkhöz, bárhol vannak és bárhol találkoznak. Úgy tűnik, a házastársak otthoni helyzetéről is szó

van. „Az 1Tim 2,1–8-ban semmi sincs, ami a szövegösszefüggést egy »nyilvános istentiszteletre« szűkítené – azt sem figyelembe véve, hogy az istentiszteletek az otthon körében zajlottak, nem nyilvános helyen. Így nem egyértelmű, hogy a fejezet hátralevő része az istentiszteleti összejöveteleken vagy nyilvános keretek között tanúsítandó magatartásra ad utasítást, és a szakasz többi részének tartalma is aligha illik egy »nyilvános istentisztelet« összefüggésébe, különösen a gyermekszülésre való utalás.”[100]

„Pál beszélhetne egy nőről, aki egy férficsoportot tanít, vagy nőkről, akik férficsoportokat tanítanak, de nem szokásos olyan nőről beszélni, aki »egy férfit« tanít egy összejövetelen. Az egyes szám használata sokkal inkább egy nő és egy férfi közötti magánjellegű érintkezést jelez. A görög–római kultúrában egy nő és egy férfi magánjellegű érintkezése leginkább családtagok között fordult elő, és a szakaszban sok minden utal otthoni összefüggésre.”

Ehhez jön még: ez nem egy gyülekezethez írt levél, hanem személyes írás, amelynek hátterében olyan tudás áll, amelyet nem tudunk százszázalékosan rekonstruálni. Ezt a tényt legalábbis mérlegelni kell.

Alapjában véve ebből bízvást arra lehet következtetni, hogy ezek nem a gyülekezeti összejövetelre szóló utasítások, még

100. Cynthia Westfall, Paul and Gender: Reclaiming the Apostle's Vision for Men and Women in Christ, 2015, 291

ha az erkölcsi tanulságok bizonyosan minden alkalomra érvényesek is.

6.3.4 Imádkozás minden helyen, harag és ékszerek

> *Akarom tehát, hogy a férfiak minden helyen imádkozzanak, szent kezeket emelve fel, harag és kétkedő okoskodás nélkül.*
>
> *Ugyanígy azt is, hogy az asszonyok szerény külsővel, szemérmesen és mértékletesen ékesítsék magukat, ne hajfonatokkal és arannyal vagy gyöngyökkel vagy drága ruhával, hanem – ahogyan istenfélelmet valló asszonyokhoz illik – jó cselekedetekkel.*

Az előtte álló szöveg, az 1–7. vers az a háttér, amely előtt ezek a szavak a helyes megvilágításba kerülnek: Pál minden emberért való imádkozást a keresztény élet egyik legfontosabb tartalmának nyilvánítja. Ez a keresztények fontos, közvetett és áldásos befolyása a világra. *Támogatja és előmozdítja Isten legnagyobb álmát: minden ember üdvözüljön.*

Így ez a szöveg az imádságot állítja a középpontba, amely része Isten küldetésének, hogy megmentse a világot. Pál ezért ég, és ezt a tüzet akarja (újra) fellobbantani az efézusiakban: imádkozzanak! A férfiak hagyják maguk mögött a haragot és a kételyeket. Ne hagyják, hogy bármi eltérítse őket az imádkozástól. Pál itt a férfiakhoz (*és a nőkhöz*) fordul, és mindkettőjük számára olyan magatartást hangsúl-

yoz, amely előbbre viszi az evangéliumot, és nem tartja fel. A férfiak és a nők hagyják el régi, sztereotip életmódjukat. A tesztoszterontól duzzadó férfiak össze akarják mérni az erejüket, vitatkozni akarnak, és nekik akar igazuk lenni. A nők ékesíteni akarják magukat, és nagy súlyt helyeznek a külsőségekre. Ez azonban többé ne határozza meg az életüket.

Ha itt nyilvános imádkozásról van szó, az a kérdés, hogy Pál azt akarja-e, hogy

1. a férfiak egy bizonyos módon imádkozzanak (8. v.), és 2. az asszonyok „hasonlóképpen" (9. v.) egy bizonyos módon öltözködjenek,

vagy azt, hogy

1. a férfiak egy bizonyos módon imádkozzanak, és 2. „hasonlóképpen" az asszonyok is imádkozzanak, mégpedig egy bizonyos, az öltözködéssel kapcsolatos módon.

A szakemberek szerint nyelvtanilag mindkét értelmezés és fordítás lehetséges. *Akkor hát Pál imádkozásra való buzdítása (2,1) csak a férfiaknak szól? Nem. A férfiak imádsága sem talál könnyebben meghallgatásra, és hitük sincs több, mint a nőknek. Pál egyszerűen azt akarja, hogy az egész gyülekezet imádkozzék.* A férfiak és a nők imádkozzanak, ahol csak alkalom adódik, minden helyen, hogy Isten örök álma valóra váljon. A férfiak harag nélkül, a nők illendően és tisztességesen.

Az „ugyanígy az asszonyok is" olyan, mint egy egyenlőségjel, és az imádkozásra vonatkozik. Ezzel a férfiak előtt vagy jelenlétében való nyilvános imádkozás megengedett, pontosabban: kötelesség.

Az asszonyok külseje az efézusi sajátos helyzettel függ össze. Az Artemisz-kultusz környezetében a nők, különösen a gazdagok, akiknek módjuk volt rá, fényűzően és feltűnően ékesítették magukat. Isten házában ennek nem szabadott többé így lennie. Itt jó cselekedetekkel tűnik ki az ember. Fontos volt, hogy következetesen elhatárolódjanak ettől a bálványkultusztól, mégpedig minden tekintetben. Természetesen egy nő ékesítheti magát, de semmi se tükrözze ezt a bálványkultuszt.

Az ékszerekre és a hajviseletre vonatkozó tilalmat szigorúan és szó szerint a mi korunkra alkalmazni bizonyára azok sem teszik, akik a nők számára tanítási tilalmat feltételeznek. A hangosan imádkozó férfiak sem fogják mind felemelni a kezüket. A nyitott kezek várakozó és befogadó felemelése a közbenjárás felismerhető testtartása, amely Istentől vár valamit. Ebből sem lehet azonban szabályt csinálni. A kéz összekulcsolása, amely nálunk elterjedt imádkozó testtartás, nem helytelen, és nálunk is imádkozásnak tekintik.

6.3.5 Tanulás csendességben és alárendelődésben

Az asszony csendességben tanuljon, teljes alárendelődéssel.

Ez az egész szakasz egyetlen felszólító módú mondata. Kevés nő volt művelt. *Hogy Pál itt úgyszólván minden nőt tanulóként becsül meg, egyenesen forradalmi.* A legtöbb nő számára a műveltség nem volt elérhető – sem nem akarták, sem nem támogatták. Az a férfiak dolga volt. Ilyen előjelek mellett Pál szava másként cseng. Sőt: talán ez a kulcs a tanítási tilalom helyes megértéséhez.

Nem zárható ki, hogy Pál itt csak egy bizonyos nőre gondol, aki az efézusi gyülekezetben gondokat okozott, hiszen az „asszony" egyes számban áll. Pál néha megnevezi azokat, akik bajt okoznak. Néha viszont nem nevezi meg őket. Ha egy konkrét nőről van szó, *akkor egy ilyen utasítás ma is csak olyan nőkre alkalmazható, akik úgy viselkednek, mint az illető nő.*

Az alárendelődést többnyire a teremtési renddel indokolják. Ahogyan alább megmutatom, nem erről van szó. *Itt az alárendelődés olyan magatartásáról van szó, amely a lázadás ellentéte. Tanulni csak az tud, aki fogékony, tanulni vágyva befogadja az evangélium igazságát, és leteszi a régi gondolkodásmódot és a mesés tanításokat.* Ez csak nyugalomban megy. Nem hallgatásról van szó, hanem a tanulás olyan magatartásáról,

amelyben a kérdések megengedettek és előbbre visznek. Csak éppen nem az ellenállás, a cáfolat vagy a szembenállás kísérleteként. Ez konkrét probléma volt Efézusban – *nem általános női probléma*, mintha minden nő eleve ilyen volna, és mindegyiküknek szüksége volna Pál ezen utasításának követésére. Hogy világosan fogalmazzak: ebben az összefüggésben az apostolok tanításának és az evangéliumnak való alárendelődésről van szó, nem egy férfinak való alárendelődésről.

6.3.6 Nem tanítani és nem uralkodni a férfin

> *Az asszonynak pedig nem engedem meg, hogy tanítson, sem azt, hogy a férfin uralkodjék, hanem legyen csendességben.*

Ez a vers gyújtópont, amelynél a keresztények két táborra szakadnak. Az egyik itt általános tanítási tilalmat lát a nőkre nézve, a másik egy különleges, problémás efézusi helyzetből indul ki. Egyszerűen úgy vesszük-e a szót, ahogyan németül vagy egy modern nyelven áll, és megtartjuk-e?

Pál legközelebbi munkatársaként Timóteus ismerte volna a nőkre vonatkozó esetleges általános tanítási tilalmat. Különös volna, ha itt, sok év közös munka után kellett volna rá figyelmeztetni. Ez inkább egy különleges efézusi helyzet mellett szól.

Az utána következő, Éváról és Ádámról szóló szavakat a tanítási tilalom indoklásának tekintik. Az ok ekkor egy teremtési hierarchia. Ha egy nő tanít egy férfit, az a férfin való uralkodást jelentené. Bármilyen alázatosan tanítana is egy nő, talán még fejfedővel is, tilos volna, mert uralkodás volna. Valóban ez volna az értelme?

6.3.7 Tanítani egyenlő uralkodni?

Alapvető kérdésem mindig ez volt: Miért kapcsolják össze a *tanítást* az *uralommal* vagy a tekintéllyel? Ismer-e az Újszövetségben bárhol ilyen összefüggést? Ismer-e olyan esetet, amikor a tanítást egyúttal uralkodásnak nevezik? Ártalmas cselekedetként? Vagy akár pozitív párosításként? Nem szolgálat-e a tanítás mások számára, amelyben az ember a tanulók és a hallgatók alá helyezi magát?

A tanítás és a tanítani a levél egyik témája: 15-ször fordul elő a tanítás és a tanítani szó, kétszer olyan gyakran, mint bármely más levélben. Úgy tűnik, a tanítás nem egyszerűen igehirdetés, hanem kifejezetten erős, kötelező jellege van. Az egészséges tanítás tanítása elhárítás és védelem, a gyülekezet gyógyítása és építése. De uralkodás-e ez? Vagy hatalomgyakorlás?

„Pál az 1Tim 4,11-ben – tehát ugyanabban a levélben – ezt a kifejezést használja: »Ezeket parancsold és tanítsd.„ A "parancsolni„ helyén a görögben a *parangello* szó

áll, amely az 1Tim 5,7-ben és a 6,17-ben is előfordul. Jelentése: ”elrendelni, felszólítani, megparancsolni„. Az 1Tim 4,11-ben a ”tanítani„ szóval összefüggésben használja. Ez az összefüggés megvan az 1Tim 2,12-ben is, csakhogy ott egy másik szó áll az ”uralkodni« helyén. A jelentés tehát nem szükségképpen azonos az 1Tim 4,11-ével.”[101]

Az egyházi életben létezik a „tanítói tekintély”[102] fogalma. A kérdés az, kinek van tekintélye olyan tanbeli kijelentést tenni, amely másokra nézve kötelező, és amelynek nem lehet ellentmondani. A hit kérdéseiben nincs önkényesség. De gondolhatott-e Pál itt erre? *Egy tanítás helyessége soha nem függhet a tanító nemétől.* Van-e egy férfinak tanítói tekintélye pusztán azért, mert férfi? Hiszen a tanításban a tartalomról, az igazságról van szó, nem a nemek kérdéséről.

Apollós hatalmas volt az Írásokban (ApCsel 18,24), mert nyilvánvalóan kiemelkedő tanítói ajándéka volt.

Kötelező érvénnyel tanítani nem jelent uralkodni. Arra egy másik szót találnánk.

101. Wunderli, 37

102. Az egyházi tanítóhivatal *(magisterium ecclesiae)* az egyházakban azt a tanítói tekintélyt jelöli, amelyet bizonyos tisztségviselők és egyházi fórumok gyakorolnak. Az egyházi tanítóhivatal az egyháztörténetben a püspöki tisztséggel összefüggésben, mindenekelőtt a monarchikus episzkopátus kialakulásával fejlődött ki. E fejlődés eredménye a pápa primátusa lett a nyugati kereszténységben, amely először még egy *ius appellationis* értelmében, később pedig az I. vatikáni zsinat csalatkozhatatlansági dogmája által élesedett ki. Az egyházi tanítás alapjának az Írást és a hagyományt tekintik. Ezzel szemben Luther Márton 1523-ban azt fogalmazta meg, „hogy egy keresztény gyülekezetnek vagy közösségnek joga és hatalma van minden tanítást megítélni, és tanítókat elhívni, beiktatni és elmozdítani”. A zsinórmérték ebben egyedül a Biblia. A reformáció megszilárdulása során a tanítás megítélését a tartományi egyházak szintjére emelték, és a Biblia mellé másodlagos normaként a hitvallási iratok léptek. (Wikipedia)

6.3.8 Mit jelent az, hogy „uralkodni”?

Az „uralkodni” szó nem a „hatalmat gyakorolni” szokásos szava: *egyetlenegyszer, csak ezen a helyen fordul elő.* Ezért vagyok annál óvatosabb abban, hogy ezt a verset elfogadjam a nőkre vonatkozó tanítási tilalom egyetlen alapjaként.

„Az »uralkodni„ szó (”authentein„) az Újszövetségben csak ezen a helyen fordul elő.[103] A hozzá tartozó főnév, az ”uralkodó„ eredetileg ”gyilkost„[104], pontosabban ”öngyilkost„ vagy ”családirtót„[105] jelent. Később a köznyelvben az ”úr„, ”parancsoló„, ”autokrata« jelentést nyerte el[106].”[107]

Az itt említett *uralkodás* nem pozitív, nem kívánatos dolog. Ha viszont pozitívan tekintjük, akkor a férfiaknak a tanítás által kell uralkodniuk, a nőknek pedig nem. Ez volna a következtetés abból a dogmából, amely szerint a férfi tekintélye a nő fölött

103. Mint *hapax legomenon* a szót még Kittel Theologisches Wörterbuch című műve sem tárgyalja. Megtalálható azonban sok nagy, görög nyelvű klasszikus szerzőnél, vö. N. J. Hommes. „Let Women be Silent in Church”. Calvin Theological Journal 4 (1969) 5-22, itt: 18. o., és az ott megadott irodalom; Hommes tanulmányának jó összefoglalása: New Testament Abstracts 13 (1969) 365.
104. C. D. Osburn. „Authenteo (1Timothy 2: 12)”. Restoration Quarterly 25 (1982) 1-12.
105. N. J. Hommes. „Let Women be Silent in Church”. i. m. 18. o.
106. Uo. Walter Lock. A Critical and Exegetical Commentary on The Pastoral Epistles (I & II Timothy and Titus). International Critical Commentary. T. & T. Clark: Edinburgh, 1936. A 32. oldalon az »authentein„ jelentéseként a vulgáris görögben a ”despotes„ (= ”despota«) szót adja meg, angol fordításként pedig ezeket: „a self-actor”, „to lord it over” stb. Sir Robert Falconer. „1 Timothy 2 14,15: Interpretative Notes”. Journal of Biblical Literature 60 (1941) 375-379, itt a 375. oldalon hasonlóan fordít: „a master, an autocrat”. Joseph H. Thayer. Greek-English Lexicon of the New Testament. Baker Book House: Grand Rapids (MI), 1977. A 84. oldalon (830. sz.) az »authenteo„ jelentéseként ezt adja meg: „one who with his own hand kills either others or himself”, „one who does a thing himself, the author”, „one who acts on his own authority, autocratic”, az ”autokrator« szóval azonos jelentésben: „an absolute master”.
107. Schirrmacher, 122

áll. Ha a férfi tanít, akkor uralkodik a nőn és minden hallgatón és tanulón.

A gyülekezetben a vezetők, elöljárók vagy presbiterek szolgálatát, amelyhez a tanítás is hozzátartozik, sehol sem nevezik „uralkodásnak".

Hasonlóan ítél Marilyn Smith és Ingrid Kern: „A Timóteus-levél e szakaszának további pontja az *authentein* szó használata, amelyet »hatalmat gyakorolni« kifejezéssel fordítottak. Az *authentein* jelentéstartalmáról nincs egyetértés, egy azonban biztos: ha Pál azt akarta volna, hogy megtiltsa a nőknek a hatalom bármiféle gyakorlását e szó szokásos értelmében, akkor nagy valószínűséggel az erre szokásos *exousia* szót használta volna. Ehelyett Pál egészen más szót használ, amely az Újszövetségben sehol másutt nem fordul elő, hogy jelezze: itt egészen másfajta hatalomra gondol. Josephus történetíró az *authentein* szót Antipászra, Heródes fiára használja, akit két fivére meggyilkolásával és apja meggyilkolásának kísérletével vádoltak (…) Eszerint az *authentein* annyit jelent, mint »uralkodni„ vagy "korlátlan hatalmat gyakorolni« személyek fölött azzal a szándékkal, hogy elpusztítsa őket."[108]

Ebben az összefüggésben nem két, egymástól elválasztott dologról van szó – itt összetartoznak, feltételezik egymást, és negatív módon összeadódnak: *tanítás és uralkodás*. Az efézusi történelmi és vallási helyzetre tekintettel uralkodó módon való

108. Wunderlinél: Smith/Kern 2005, 98; Bauer 1988, 1240

tanításról van szó. Negatív, uralkodó, egészen a tolakodó, határokat átlépő módig – ahogyan ez az Artemisz-környezetből jött nőknél előfordult. Pontosan nézve akár olyan helyzetről is szó lehet, mint az Artemisz-kultuszban, amelyben a termékenység és az életadás állt a középpontban. A férfiak uralása a szexualitás terén. Bármilyen idegenül hangzik is, ez volt az a környezet, amelybe Pál az első Timóteus-levelet írja. Akkor ez a mondat így hangzana: Asszonynak nem engedem meg, hogy (hamisan) tanítson, és szexuálisan uralkodjon a férfin.

Tehát nem arról van szó, hogy tilos volna nyilvánosan, férfiak előtt tanítani. Arról sem, hogy a feleség ne oktathatná ki egyszer a férjét. A nők akkoriban műveltségben lemaradtak, mert a tanulásból és a tanulmányokból jóformán ki voltak zárva. Ha azonban egy nő már régóta Jézus tanítványnője volt, okvetlenül tanítaná a férjét, aki nála később jutott hitre.

Efézusban talán olyan nőkről van szó, akik gnosztikus mintára önhitten és uralkodó módon tanítottak. Maguknak követelték a tekintélyt, mintegy magukhoz ragadták, hogy taníthassanak. Ami még rosszabb: hamis tanításokat tanítottak. Sem ezeket a nőket, sem tanításaikat nem lehetett eltűrni. Isten házában nincs helye ilyen viselkedésnek és hamis tanításoknak. *Éppúgy nem, ha férfiak tennék.* Efézusban azonban egy egészen bizonyos nő vagy egy nőcsoport volt a probléma.

Semmi ok sincs arra, hogy minden keresztény nőt erre a szintre helyezzünk! A Jézabel nevű asszonyra való utalás (Jel 2,20), aki Thiatirában tanított, ennek a mintának felel meg: ott nem az volt a baj, hogy nőként tanított, hanem az, hogy hamisan tanított.

Az uralkodást ebben az összefüggésben nem lehet lelki „vezetésként" vagy „tekintélyként" magyarázni. Vagyis a gyülekezetben betöltött vezetői vagy pásztori feladattal. Ezt Jézus és Pál nem értette volna uralkodásnak. A keresztény *uralkodás* módja a szolgálat. Nem az első, hanem az utolsó lenni (Mk 10,42–45). Ez a magatartás akkor lehetséges, ha valaki vezetőként jár mások előtt. Péter figyelmezteti a pásztorokat, hogy az uralkodásnak semmi köze a pásztori szolgálathoz:

„*Legeltessétek az Isten nyáját*, amely nálatok van, és viseljétek gondját ne kényszerből, hanem önként, ne is rút nyerészkedésből, hanem készséggel, és *ne úgy, mint akik uralkodnak a maguk birtokán*, hanem mint akik a nyáj példaképei." 1Pt 5,2–3

A *csendességben lenni* nem azt jelenti, hogy be kell fogni a szánkat, mert hallgatnunk kell, hanem egy bizonyos magatartást, mégpedig ezt: „békességben maradni", „nyugalomban maradni" vagy „megőrizni a rendet".[109] A tanulás és az egymásra figyelés folyamatában ez a magatartás az előírás az érintett nők számára, *de éppígy volna a férfiak számára is, ha ők okoznák ugyanezeket a problémákat*.

109. Vö. ExWNT, II. köt., 311. o.

Csendesen és figyelmesen ülni, mint Mária Jézus lábánál – ez az ideális tanulói magatartás ahhoz, hogy a tanítók Tanítóját hallgassuk.

6.3.9 Ádám és Éva Efézusban

> *... mert Ádám formáltatott először, azután Éva; és nem Ádám csalattatott meg, hanem az asszony csalattatott meg, és esett bele a törvényszegésbe.*

Úgy tűnik, Pál ezekkel a szavakkal indokolja, miért nem taníthat egy nő nyilvánosan. Mert a „tanítás" nem alárendelődés, hanem uralkodás. Így hallottam gyakran. És magam is mindig így értettem. Igaz, őszintén szólva, mindig motoszkált bennem némi kétely. Lehetséges, hogy egy időbeli sorrend, néhány órányi különbséggel (ha valaki 24 órás teremtési napokban hisz), ekkora horderejű? Ádám és Éva olyanok, mint az ikrek, akiket röviddel egymás után formált meg Isten. Ez a rövid idő határozna meg egy ilyen tanítási tilalmat minden nőre nézve? És Isten büntetése-e, hogy a nők nem taníthatnak, mert Évát megcsalták? Az Éden óta egyetlen nő sem taníthat emiatt? Akkor sem, ha erre ajándékot kapott?

Legalábbis a zsidó származású kereszténynek megvolt a Szeptuaginta és/vagy a Tóra. Ez volt a keresztények Bibliája, mielőtt létezett volna az Újszövetség kánonja. Pál most olyasmit ismétel meg, amit bárki elolvashatott. *Miért említ meg*

Pál valamit, ami annyira ismert és egyértelmű volt? Hogy Ádám teremtetett először, és Évát kísértették meg.

Ehhez jön még, hogy Pál valahogyan ellentmondana önmagának, ha ezt a szöveget az imént említett módon értenénk. A római levél 5. fejezetében, a 12. verstől Ádámot írja le, aki a bűnt behozta a világba, és így *elsőként* lett családjának, a bűnben született emberek világközösségének feje. Ádám a felelős. Isten válasza és mentő tette egy új fej, aki „örökbe fogad" minket a maga közösségébe: Jézus Krisztus.

Itt, az első Timóteus-levélben azt gondolhatnánk, hogy Pál Évát teszi felelős fejjé. Különleges okának kell lennie annak, hogy itt így hozza elő. És ahogyan fentebb már megjegyeztem, olyan protognosztikus teremtésváltozatok voltak forgalomban, amelyek az ellenkezőjét állították: Évát teremtették először, és Ádámot kísértették meg először. Az Artemisz-környezetben a nők ebben a befolyásos kultuszban fontosabbak voltak a férfiaknál. Ez lehetett az indoka annak, hogy egy nő vagy néhány nő uralkodó módon tanítson, fellázadjon Krisztus tanítása ellen, és ellentmondjon neki.

Az Ádámra és Évára való utalás talán pozitív utalás is. Nem Éva gyengeségére vagy Ádám fölényére, hanem a műveltség, a tanulás és az Istennek való alárendelődés szükségességére. Évát talán azért tévesztették meg, mert nem kapott

elegendő oktatást. Ádám viszont tudatosan vétkezett, amikor nem engedelmeskedett Isten közvetlen parancsának. „Ne hagyjunk még több fel nem robbant lövedéket és aknát szanaszét heverni, amelyekkel az embereket össze lehet zavarni. Olvassuk ezt a szöveget úgy, ahogyan véleményem szerint értették: mint lehetőséget arra, hogy Isten egyházát építsük, férfiakat és nőket egyaránt. Ahogyan Pálnak szívügye volt, hogy ezt egy bizonyos helyzetben alkalmazza, úgy nekünk is gondosan el kell gondolkodnunk és imádkoznunk afelett, hová vezet minket a saját kultúránk, a saját előítéleteink és felháborodásunk. Minden tőlünk telhetőt meg kell tennünk, hogy ne a világ kínálta különféle sztereotípiák egyikéhez igazodjunk, hanem Jézus evangéliumának gyógyító, felszabadító, emberszerető üzenetéhez."[110]

6.3.10 Most nem engedem meg

A „most nem engedem meg" nem tartós vagy egyetemes tilalom a vezető és tanító nőkre nézve (12. v.). Philip Payne és mások amellett érveltek, hogy az „asszonynak nem engedem meg, hogy tanítson" nem a görög szöveg legjobb fordítása. A „*most* nem engedem meg" jobb fordítás. A „most nem engedem meg" egy jelenre szóló, konkrét utasításra utal egy bizonyos, időben korlátozott efézusi problém

110. Wright, N. T., 27. o., Paul for Everyone: The Pastoral Letters, London, 2003

ával kapcsolatban (nem pedig tartós vagy egyetemes tilalomra, amely szerint a nők nem taníthatnak). Különböző tudósok kimutatták, hogy az, ahogyan Pál az epitrepō cselekvő kijelentő módját az ouk tagadással („nem engedem meg …") használja, erősen egy bizonyos helyzetre szóló konkrét utasításra utal. Azoknak az eseteknek a túlnyomó többségében, amikor az epitrepō az Újszövetségben előfordul, és a görög Ószövetségben minden egyes alkalommal, az utalás „egy bizonyos időre, vagy csak rövid, illetve korlátozott időtartamra" vonatkozik.[111] Ha tehát az illető nő vagy nőcsoport megértette, befogadta és megtanulta a tanítást, ez a tanítási tilalom logikusan megszűnt volna.

Nem lehet elégszer megismételni: ez nem egyetemes tanítási tilalom a nőkre nézve az első két ember teremtési rendje alapján. Nem ez Pál tanítása. Nem a világ minden gyülekezetének szóló, minden időre érvényes utasítás, hanem egy különleges efézusi helyzetre szól. Ez nem tanítási tilalom a nőkre nézve, hanem magatartásra vonatkozó parancs. Ezek a nők ne uralkodó módon tanítsanak, hanem alázattal tanuljanak.

6.3.11 Üdvösség gyermekszülés által?

De megtartatik a gyermekszüléskor, ha megmaradnak a hitben és a szeretetben és a szentségben, mértékletességgel.

111. Hill, Graham Joseph, 63-64. o., Holding Up Half the Sky: A Biblical Case for Women Leading and Teaching in the Church

Különös összefüggések ezek, ha nem ismerjük a történelmi hátteret. Mi köze a tanításnak és a tanulásnak a szüléshez? Nem egyszer mondták nekem, hogy sok keresztény olvassa a Bibliát, de ezt az ókori hátteret egyszerűen nem ismerheti. Hát nem gondoskodott Isten arról, hogy ezt a szöveget mindezen háttérismeretek nélkül is meg lehessen érteni?

Megvilágosított értelmet kaptunk. A Szentlélek a tanítónk. Ma lehetőségünk van arra, hogy sok kutatási eredményt másodpercek alatt a képernyőn lássunk. Számtalan tanulmányunk van ezekről a szövegekről. Eredeti nyelvi vizsgálataink minden elképzelhető lehetőségről. Összességében megint csak szinte túl sok is, semhogy át lehessen látni. Minden tanítónak utána kell járnia az ilyen kérdéseknek.

Mindenesetre minden bibliaolvasónak foglalkoznia kellene a szöveg hátterével. Azokkal az eszközökkel és lehetőségekkel, amelyeket talál. Az iskolában megtanuljuk és gyakoroljuk, hogyan bánjunk a szövegekkel, és milyen kérdéseket tegyünk fel nekik. Így csak a mi korunkra nézve tudok szólni: amikor a Bibliát olvassuk, senkit sem menthetünk fel az alól, hogy a betű szerinti megértésen túl valamivel többet gondolkodjon el a szövegen. És hogy kitartóan kérje Istent: ajándékozzon világosságot és erőt az engedelmességhez. Ne rajtunk múljon, az én felületességemen, az új felfedezésektől való fél-

elmemen, kényelmességemen vagy azon, hogy túl keveset gondolkodom a szövegen.

Efézusban a várandós asszonyok a szüléskor Artemisz istennőre bízták magukat. Úgy hitték, ő hatalmas abban, hogy a szülés sikerüljön. Ez azonban egészen hamis volt, éppúgy, mint az a mese, hogy Évát teremtették először, és Ádámot csábították el először. A szülésnél, amely gyakran életveszélyes és fájdalmas, az egyetlen megmentést Isten adhatja. Egyedül Ő a mi Megmentőnk és Segítőnk. Pál tehát azt akarja mondani: rázzák le végre mindezeket a meséket és mítoszokat és félelmetes várakozásokat, dobják ki őket a hajóból, és bízzák magukat mindenben az egyetlen Üdvözítő Istenre.

Erre a nehéz versre egy további lehetséges magyarázatot idézek: „Egy további látszólagos probléma adódik a »gyermekszülés általi üdvösséggel«. Pál azt tanította volna, hogy a nők üdvözülnek, ha gyermeket szülnek?! Ez a tanítás elképzelhetetlen! Ellentmondana egész tanításának, ezért itt egyszerűen nem erről lehet szó. Sokkal inkább arról lehet szó, hogy Pál itt az 1Móz 3,15-re utal, arra tudniillik, hogy az asszony utóda hozza el az üdvösséget. Mivel a tévtanító asszonyok, akiket Pál itt int, azt gondolták, hogy az üdvösség közvetlenül a nők által jön, Pál világossá teszi, hogy az üdvösség valóban a nők által jön, de valójában egy asszony megszületett utóda, Krisztus által (míg a gnosztikusok a testiséget – és ezzel a gyermekszül

ést is – primitívnek és elavultnak tartották).”[112]

6.3.12 Az első Timóteus-levél ma

„A kérdés számunkra, mai hívők számára nem az, hogyan préselhetjük bele a 21. század férfiait és nőit a férfiasság és nőiesség görög–római eszményeibe. *A kérdés számunkra az, hogyan lehetünk az imádság emberei a szentség magatartásában.* Hogyan bizonyítsuk ezt mai emberekként? Azt javaslom, hogy a harag és a viszálykodás kerülése egyetemes, ezért talán ezzel kellene kezdenünk. Egy másik kérdés az, hogyan mutathatjuk meg ezt jó cselekedetekben mint olyan emberek, akik »istenfélelmet vallanak«. Milyen jó cselekedetek volnának ezek a mai összefüggésünkben?

És figyeljen a 2. fejezet végén, a 15. versben álló »ők„ szóra. *Az "ők« azokra a férfiakra és nőkre vonatkozik, akikhez ez a szakasz szól.* Az egész 2. fejezet ellentétet alkot Himenéus és Sándor istenkáromló viselkedésével (1Tim 1,20). Hogyan haladhatunk hát előre üdvösségünkben, Jézus Krisztus nagy irgalma és kegyelme által, a hitben, a szeretetben és a szentségben, önuralommal? Hogyan néz ki ez?

Hogy még egyszer megismételjem: azt szeretném mondani, hogy Pál véleményem szerint nem arra a következtetésre jut, hogy a nők annyira különböznek a férfiaktól, hogy általában ki volnának

112. Michael Trenkel, 2017 (lásd az irodalomjegyzéket)

zárva bizonyos szerepekből az egyházban vagy a háztartásban. Valójában ennek az ellenkezője igaz. A férfiak és a nők egyenlők az Úr előtt. Pál nem azt akarja mondani, hogy a nőket nemük miatt nem lehet bizonyos szerepekben alkalmazni. Az ókorban a nők rendszeresen a ház, illetve a háztartás elöljárói voltak. *Ádám és Éva nem a 12. vers parancsának alapját alkotják, hanem példaként szolgálnak arra, mit nem szabad tenni.* A 2Kor 11,3-ban Pál Éva megtévesztését a kígyó által *az egész gyülekezet* számára használja szemléltetésül. Itt, az első Timóteus-levélben egyedül a nőkre alkalmazza.

Én személy szerint nem várom el a férjemtől, hogy úgy viselkedjen, mintha egy görög–római háztartás feje volna. Furcsa volna, ha így viselkedne. A 21. század emberei vagyunk, akik a 21. század életét élik. Ha azt várnám tőle, hogy úgy gyakoroljon tekintélyt, mintha egy 1. századi férj volna, akkor a nem hívőket arra indítanám, hogy kritikusan álljanak a kereszténység hithez. Ahogyan az 1Tim 5,14 int, ne adjunk az ellenségnek alkalmat a gyalázkodásra."[113]

6.3.13 Következtetések

Ha belepillantunk az efézusi történelmi helyzetbe, sok minden világosabb lesz. Kérdések azonban akkor is nyitva maradnak. A szöveg szándéka viszont

113. Kidson, Persuading Shipwrecked Men: The Rhetorical Strategies of 1 Timothy 1, 2020, Mohr Siebeck Tübingen

felismerhetővé vált. Ez derült ki: *Ez nem általános tanítási vagy igehirdetési tilalom, nem is vezetési tilalom, hanem annak tilalma, hogy valaki egy egészen bizonyos teológiát tanítson, mégpedig egy hamisat. És annak tilalma, hogy uralkodó, engedelmességet követelő vagy éppen határokat átlépő módon tanítson.* Vagy hogy jogtalanul tanítói tekintélyt követeljen magának. Ennek nincs helye a keresztény életben és Isten gyülekezetében. Ez sajátos efézusi probléma volt. Általánosságban szólva ez bizonyosan a férfiakra is érvényes. Ebben az ügyben ezúttal nem ők adtak okot a helyreigazításra. *Pál tehát nem a nők szerepét határozza meg az egyetemes egyházban, hanem sokkal inkább az efézusi visszaéléseket igazítja helyre.*

Hány olyan nő van közöttünk, aki tanítói ajándékot kapott, de nem gyakorolhatja, mert a férfiak elzárják előle az utat?

Krisztusban élő számtalan tehetséges nő számára tették lehetetlenné ezzel az egy verssel, hogy a férfiakhoz hasonlóan tanítson. *Ezért a férfiak a felelősek! Nekik kell véget vetniük ennek a visszás állapotnak.*

6.3.14 A Timóteus-szöveg magyarázó átírása

Következik a szakasz magyarázó, parafrazáló átírása. Így adnám vissza a szöveget, ha röviden kellene magyaráznom. *Ez az én szövegem, az én szavaim, nem a bibliai szöveg.*

Kedves Timóteus, hogy úrrá legyünk az efézusi problémákon néhány férfival és néhány nővel, a következőnek kellene történnie: A férfiak kezdjenek el imádkozni. Mindenütt, ahol találkoznak. Nyilvánosan is. Ahelyett, hogy mítoszokon és hamis tanításokon vitatkoznának. A harag és a civakodás akadályozza az imádságot. A közös imádság nyugodt és békés élethez vezet. Felemelt, nyitott és befogadó kezekkel, amelyek tiszták a viszálytól és az erőszaktól, imádják együtt Üdvözítő Istenünket, és járjanak közben minden emberért Isten trónjánál.

Természetesen az asszonyok is imádkozzanak, éppúgy, mint a férfiak. Fontos, hogy az asszonyok – elsősorban a gazdag asszonyokra gondolok – szerényen jelenjenek meg, bárhol lépnek is fel, és bárhol látják is őket. Ékességük, amely magukra vonja a figyelmet, ráadásul azért, hogy más asszonyokat felülmúljanak, ne fényűző és feltűnő frizurákban álljon, sem arany- és gyöngyékszerekben, drága és különleges ruhákban. A Messiást követő asszonyoknak nincs szükségük arra, hogy így tűnjenek ki, vagy ily módon gyakoroljanak befolyást és uralmat. Van értékesebb ékesség és befolyás, amelyet ráadásul minden ember megbecsül: a jó cselekedetek.

Az asszony tanulja meg, mi az evangélium igazsága. Tanulni vágyva, figyelmesen és tudásra éhesen. A saját házában. Különösen egynek ezek közül az

asszonyok közül nem engedem meg, hogy mindezeket a hamis mítoszokat és tanításokat továbbadja. Ne emelkedjék a férje vagy általában a férfiak fölé, és ne követeljen magának tanítói tekintélyt, amely nem illeti meg, hiszen nem ismeri és nem érti az egészséges tanítást. Hallgasson, amikor elmagyarázzák neki az egészséges tanítást. Mert szüksége van rá, hiszen híján van az ismeretnek, és ez a tudatlanság nagy kárt okoz, ha mítoszokat terjeszt a házakban. Ádám és Éva teremtése az illő példa erre a helyzetre. Ádám teremtetett először, és neki kellett volna Évát tanítania. Őt nem csalták meg. Évát azonban megcsalták és megtévesztették. Ha az asszonyok nem tanulnak készségesen, Évához hasonlóan megtévesztik őket, és mások számára kelepcévé lesznek. Ha néhány efézusi asszony nem tanul a férjétől, ugyanez fog történni.

És ezeknek az asszonyoknak tudniuk kell, hogy Isten megtartja őket a gyermekszüléskor. Éva elcsábítása és a szülés nagy fájdalmai ellenére. Isten, a mi Üdvözítőnk ment meg, nem pedig Artemisz, az efézusi, emberek alkotta oltalmazó istennő. Ezért a hitre, a szeretetre és a szentségre összpontosítsanak. Együtt, házaspárként, akik Ádámhoz és Évához hasonlóan egy test. Az asszonyok ne féljenek gyermeket vállalni, a férfiak pedig uralkodjanak magukon szexuálisan, és gondolják meg, hogy a túl sok várandósság veszélyt jelent a feleségükre.

6.4 Egyetemes és korhoz kötött parancsolatok

Miután ezt a rövid szöveget tárgyaltam, és itt is maradtak nyitott kérdések, az érvényesség elvére szeretnék rámutatni:

Honnan tudjuk, mikor egyetemesek a Szentírás parancsolatai, és mikor korlátozza őket a szövegösszefüggés, illetve mikor kulturálisak?

Gyakran a szövegösszefüggés alapján felismerhetjük. A paráznaság például mindig bűn. Ez egyértelműen egyetemes! Néha azonban nagyon nehéz, mert a Biblia különböző műfajokat, vagyis irodalmi műfajokat, szövegtípusokat, illetve szövegformákat tartalmaz – mint történelem, elbeszélés, utasítások, intések stb. –, és ezekre építve a gyakorlatot és az etikát különbözőképpen vezetik le. Ehhez jön az a kérdés, hogy konkrétan kihez szól a szöveg. Egyszerű példa: Izrael az Ószövetségben olyan utasításokat kapott, amelyek ma nem érvényesek az új szövetség gyülekezetére.

Pál leveleiben vannak támpontok ennek felismeréséhez:

Ismétlődnek-e az utasítások? Különböző összefüggésekben is látjuk-e őket? Van-e világos és közös nyelvezetük; vagy másként kifejezve: ha Pál ritka és szokatlan fogalmakat vagy szavakat használ, akkor fel kell tételeznünk, hogy a helyzet különleges és korlátozottabb. E könyv sajátos témájára nézve

kiderül, hogy a központi szövegek (1Kor 11; 14; 1Tim 2) olyan sajátos érvekkel és olyan különös szókinccsel bírnak, hogy aligha igazolhatják a nők egyetemes kizárását a tanításból és a vezetésből.

Az egyetemes rendelkezések beleillenek a Biblia egészének összefüggésébe, és nem keltenek ellentmondásokat.

A bibliaértelmezés soha nem semleges légüres térben történik. Nem tesszük le előfeltevéseinket, tapasztalatainkat, neveltetésünket és értékeinket, amikor a Bibliához közeledünk. Önmagunkat is belevisszük a szöveg megértésébe és értelmezésébe. Ha ezt nem gondoljuk meg, fennáll az egészségtelen biblicizmus veszélye.

6.4.1 Biblicizmus és Sola Scriptura

Az elején említettem a „biblicizmus" fogalmát. Mint a Bibliához és a keresztény élethez való negatív és egészségtelen viszonyulást. A biblicizmus az a magatartás, amely elhanyagolja az egyetemes és a korhoz kötött parancsolatok megkülönböztetését. Olyan magatartás, amely bibliahűséget követel magának, elhatárolódva azoktól, akik bizonyos helyeken nem veszik szó szerint a Bibliát, hanem kontextualizálják. Az ilyen bibliahűek számára közömbös, mennyire jól indokolják ezek az álláspontjukat. Gyakran azt a szándékot tulajdonítják nekik, hogy a Bibliát a saját kívánságaikhoz vagy a világ korszelleméhez akarják igazítani.

A biblicizmus néhány bibliai szövegre alapozza és korlátozza a nő szerepét az egyházban, és nem veszi észre azt a nagy képet, amelyet a Biblia világosan megmutat, már az Ószövetségben is. Minden hagyományhoz, az istentisztelet és a keresztény élet alakításának minden módjához egy bibliaverset keres indoklásul. A Biblia bizonyosan zsinórmérték és norma, de ahol az utasítások nem egyértelműen világosak, ott a Biblia átfogó képét kell követni, és nem szolgaian egyes versekre hivatkozni. Csak egy bizonyos repülési magasság teszi lehetővé, hogy tágabb kilátásunk legyen, *és belássuk az egész bibliai terepet*. Ugyanígy egy festmény szemlélésénél is hátrébb kell lépni egy kicsit, hogy egészében lássuk, és ne akadjunk fenn csak a részleteken. Néha gyakorlati megoldásokat kell találni, nyitottsággal és Istenbe vetett bizalommal.

A biblicizmus a Biblia olyan olvasata és megközelítése, amely azt a keresztény hit megfogalmazásának, és különösen a keresztény életgyakorlatnak is kizárólagos forrásaként fogadja el. Önmagában ez jó magatartás. Ha azonban elhanyagolják a történelmi hátteret, vagy bizonytalannak és lényegtelennek elutasítják, akkor problémássá válik. *A biblicizmus figyelmen kívül hagyja a széles keresztény hagyomány felismeréseit, és nem képes felmérni a saját kulturális helyzetét és helyét az Újszövetség keletkezésének korához képest.* A biblicizmus immunis a jogos kérdésekre és érvekre. A saját csoport, mozgalom, szövetség vagy „törzs" felismerését tudatosan vagy tudattalanul

a legmagasabbnak vagy legmélyebbnek tartja, és minden nemzedéknek továbbadja. A biblicizmus vakság arra, hogy az ember maga is egy írásmagyarázati hagyományban áll, a maga neveltetésével, a maga gondolkodóival és csoportkényszereivel.

A reformáció „Sola Scriptura" elve, vagyis „Egyedül az Írás", nem biblicizmus! Amikor a reformátorok, illetve utódaik megfogalmazták a „sola" elveket, nem a csupasz vagy puszta Írásra gondoltak, *hanem az Írás elsőbbségére a hagyomány, a tapasztalat és a természet mellett.* Amikor a protestánsok az Írás világosságát hangsúlyozták, nem azt értették ezen, hogy az egész Írás egyformán világos, *hanem azt, hogy világos, amikor az evangéliumról és az üdvösségről van szó.* Amikor a Szentírás teljes elégségességét hirdették, nem azt értették ezen, hogy elegendő olyan dolgok tárgyalásához, amelyek túlmennek a bibliai összefüggésen, mint a nyitott szívműtét, a bipoláris zavar kezelése vagy a makroökonómia. *A Bibliának lehetnek ugyan olyan értékei, elvei és kijelentései, amelyek hozzájárulnak ezekhez a dolgokhoz, de nem elegendők ahhoz, hogy teljességükben tárgyalják őket.*

Amikor a protestánsok az Írás tekintélyéről beszéltek, a Szentírásban szóló Szentlélek tekintélyére gondoltak. Arra a Lélekre, aki a hívőket bevezeti az igazságba és megvilágosítja őket, aki tanítókat képez és ajándékoz az egyháznak, és aki megeleveníti hitvallását és liturgiai örökségét.

A 21. század kereszténye iként elődeink vállán állunk, ahogyan ők is az ő elődeikén. A bibliahűség és a Biblia megértése soha nem „légüres térben", soha nem „semleges talajon" történik. Már az is jó előfeltétel, ha ezt a felismerést figyelembe vesszük a bibliaolvasásban, az Ige tanulmányozásában, a tanítás kialakításában és a keresztény életgyakorlat leírásában.

A merev biblicizmus nemritkán merev dogmatizmushoz és törvényeskedő szigorhoz és szűkkeblűséghez vezet ott, ahol a helyzet éppen nem egyértelmű. Ez nem egyezik az evangélium és a kegyelem szabadságával, amelyre a keresztények elhívattak.

Itt bátorkodom megjegyezni, hogy a bibliahű keresztények is bizony korszerűtlennek tekintenek bizonyos igéket, amikor például a karizmatikus ajándékokról van szó (1Kor 12), amelyekről azt hiszik, hogy ma már nincsenek. Egyetlen bibliai szöveg sem erősíti meg ezt a tételt. Ezek következtetések, gyakran puszta tapasztalati teológia, mivel ők maguk nem tapasztalják meg ezeket az ajándékokat. És ez annak ellenére van így, hogy ezek világszerte sok helyen jelen vannak és működnek, és például sok gyógyulási csoda igazolható. Ezt a teológiát előfeltevések és tapasztalatok határozzák meg. Más szóval: ezeket a szövegeket nem veszik szó szerint.

A Szentírás az első keresztény nemzedék sok kérdését tisztázza. A 21. század kérd

éseit csak az Írás szellemében lehet tisztázni. Ez kihívás marad, amelyben különböző válaszok is születnek – olyan nehézség, amely megmarad.

Rhyne Putmannal interjút készítettek új könyvéről („Amikor a tanítás megosztja Isten népét"[114]), és ezt a kijelentést tette: „A Sola Scriptura (egyedül az Írás) nem azt jelenti, hogy »nuda Scriptura„ (a csupasz Írás) vagy "solo Scriptura« (csak az Írás). … úgy gondolom, mondhatjuk azt, hogy suprema Scriptura (az Írás elsőbbsége), amikor az Írás és más források, például a hagyomány, az értelem, a tapasztalat stb. viszonyáról beszélünk. Az Írásnak elsőbbsége van más forrásokkal szemben, de ezek a források értékesek teológiai és lelki formálódásunk számára. Mégis egyedül az Írás az ihletett és csalhatatlan forrás. Egyedül az Írás a mértékadó norma ezek fölött a más források fölött."

6.4.2 Szó szerint venni és a szó szerinti értelem

A Biblia megértése, magyarázata, majd alkalmazása az életgyakorlatban bizony összetett feladat. Ebben a szöveg szó szerinti értelme és az, hogy mindent szó szerint veszünk, nem ugyanaz. A szó szerinti értelmet minden bibliai szövegben kutatni kell. De ha mindent szó szerint veszünk, az vitatott, sőt egyenesen komikus eredményekhez vezet.

114. Putman, Rhyne R., When Doctrine Divides the People of God: An Evangelical Approach to Theological Diversity, Crossway, 2020

A szó szerinti értelem vizsgálata először azt állapítja meg, milyen szövegtípusról (műfajról) van szó. Ebből sok van a Bibliában: példázatok, levelek, tanító szövegek, költészet, apokaliptikus irodalom, törvények, történelem, prédikáció stb. Ezután azt kutatják, mi a kijelentés szándéka annak a szövegtípusnak megfelelően, amelyben elhangzik. Egy példázatnak többnyire egy központi mondanivalója van, és nem több egyszerre. Általában nem is ténylegesen megtörtént eseményről szól.

Az egész Bibliát mindig a szó szerinti értelme szerint kell megmagyarázni vagy értelmezni. Hogy ebből mit kell szó szerint alkalmazni az életünkben, és hogyan, azt nagyon alaposan és pontosan meg kell vizsgálni. Sok mindent nem lehet szó szerint alkalmazni. Ez különösen a kultúrához és korhoz kötött gyakorlatokra áll.

Igéd summája igazság, és igazságod egész törvénye örökké érvényes.

Zsolt 119,160 (Zürcher Bibel, német bibliafordítás)

7 Papnők, női presbiterek és diakónusnők

A paradicsomkertben Ádám és Éva ártatlanságban *királyok*, akik uralkodnak, és *papok*, akik Isten jelenlétében élnek. Az Éden paradicsomkertje a kozmikus templom szentek szentjének képe. Az új és jobb Éden, vagyis az új föld egy világméretű szentek szentje lesz. Az egész föld paradicsomkert lesz. Ezért van az új Jeruzsálemnek, az új teremtés képének egy hatalmas kocka formája. Ez megfelel a szentek szentje formájának a szent sátorban és a templomban. *Az új földet nők és férfiak, királyok és királynők, papok és papnők fogják benépesíteni. Gondolja, hogy akkor hierarchia lesz?* Némelyek szerint nem, mert az az új teremtés. A hierarchia csak a régi teremtésre érvényes. A gyülekezetben azonban az új teremtés már elkezdődött. A gyülekezet a zsenge. Isten hídfőállása ebben a világban. Miért kellene akkor a gyülekezetben mégis mindig hierarchiának lennie?

Most olyan ponthoz érkezem, ahol minden eddigi felismerésnek konkréttá és gyakorlativá kell válnia. Mit kezdünk most az előző fejezetek minden információjával, következtetésével és tanulságával? Az igazságnak most a valóság talajára, a gyülekezetek hétköznapi valóságára kell lépnie. Mindabból, ami eddig elhangzott, egy lényeget szűrök le:

Nincs hierarchia a nemek között! A gyülekezetben sem!

7.1 Egyetemes papság

A reformáció újra napvilágra hozta ezt a sokáig betemetett igazságot. Az egyházi gyakorlatban azonban ez nem tükröződött. Senki, még a katolikus egyház[115] sem vonja kétségbe a hívők egyetemes papságát. A kérdés az, mit jelent ez a mindenki által elfogadott igazság gyakorlatilag a gyülekezeti élet számára.

Már annak, hogy minden hívő, nő és férfi pap, elegendő oknak kellene lennie arra, hogy mindkét nemnek ugyanaz legyen a szerepe az istentiszteleten. Távolról sem így van. Az egyetemes papságot egyrészt személyesen élik meg. Az imádság és az Istennel való közösség személyes, egyéni áldás.

A papság és a vele összefüggő áldozati szolgálat egész előképe az Ószövetségből származik, ahol a pap vezette és végezte a hivatalos istentiszteletet. *Ezért kézenfekvő*,

115. A katolikus egyház katekizmusából a papszentelésről: „Jézus, az Úr férfiakat választott, hogy megalkossa a tizenkét apostol testületét, és az apostolok ugyanezt tették, amikor munkatársakat választottak, akik feladatukban utódaik lesznek. A püspöki testület, amellyel a papok a papságban egyesülnek, Krisztus visszatéréséig jelenvalóvá teszi a Tizenkettő testületét. Az egyház tudja, hogy köti ez a választás, amelyet maga az Úr tett. Ezért nem lehetséges nőket felszentelni." Ebben az értelemben csak férfiak képviselhetik Krisztust. Ez az álláspont is nyomás alatt áll ma. Kétértelműnek és ellentmondásosnak tűnik, hogy a nők nem lehetnek papok, Máriát viszont mint Isten anyját a katolikus népi vallásosságban szinte Istennel egyenlőként hívják segítségül és tisztelik. A katolikus egyház nyomás alatt áll, mert sok katolikus nő törekszik a felszentelt tisztségre. Érvük minden hívő egyetemes papsága. Változások nem lehetségesek egyházszakadások/-megosztottságok nélkül, vagy csak zsinatok által. Hogy ennek lelki vagy világi indítéka van-e, nem az én témám. Nem a katolikus egyházra összpontosítok, hanem a saját konzervatív evangéliumi környezetemre, amelynek a saját problémáival kell foglalkoznia.

hogy az egyetemes papságnál – nem kizárólag, de egyebek mellett – a hívők összejövetelére is gondoljunk, akik együtt lépnek be imádókként a mennyei szentélybe. És a dicséret lelki áldozatait mutatják be. Lehetnek-e, szabad-e ott különbségeket tenni a nemek között? Isten Igéje *az új szövetségben nem* tesz ilyen különbségeket. Akkor nekünk sem kellene tennünk.

7.2 Presbiterek és női presbiterek

A presbiteri szolgálatban vezetői feladatról van szó. A gyülekezetről való gondoskodásról, felügyeletről és a gyülekezet védelméről. Ez pásztori szolgálat tanítói feladatokkal. Elöljárással és példaadással. Végezhetik-e nők is a felügyelői vagy presbiteri szolgálatot?

Ben Witherington a lényegre tapint: „Néha azt az érvet hallani, hogy az első Timóteus-levélben az áll, hogy a presbiterek egy feleségű, hűséges férfiak legyenek, és ez azt jelzi, hogy csak férfiak lehetnek presbiterek. Ilyenkor teljesen elfelejtik, hogy Pál misszionáriusként erősen patriarchális kulturális környezetbe szólt bele, akár Efézusban, akár Krétán. Az ő elve az, hogy ott kezdi, ahol az emberek állnak, és nem ott, ahol szívesen látná őket. *Ez azt jelenti, hogy a kultúrában meglévő férfi vezetési szerkezettel kezd, amíg az evangélium kovásza ki nem fejti teljes hatását, és belülről meg nem változtatja a dolgokat. Tehát egészen természetes, hogy*

Timóteus és Titusz először csak férfiakat állít vezetőnek ezekbe az újonnan alapított gyülekezetekbe. Ez nem jelenti azt, hogy ennek örökké így kell lennie. Az újonnan megtérteket azonban szeretetteljes meggyőzéssel kellene meggyőzni arról, hogy rendjén van, ha ugyanígy nők is betöltenek ilyen szerepeket. Már látható, ahogyan Pál elkezdi ebbe az irányba terelni a dolgokat, hiszen a Róm 16-ban megemlít egy Fébé nevű női vezetőt, aki diakónusnő a korinthusi gyülekezetekben. És valószínűleg van utalás diakónusnőkre is a pásztori levelekben, a presbiterekről és diakónusokról szóló részben. Ahogyan már mondtam, nemcsak értékelni kell azt, amit Pál mond, hanem a maga kulturális összefüggésében kell olvasni, és meg kell kérdezni, milyen változásokat próbál Pál végrehajtani, amikor az evangéliumot a helyzetre alkalmazza."[116]

A nők kizárását ebből a tisztségből Pál e szavával vetném össze: [Ef 5,29, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] „Mert soha senki sem gyűlölte a maga testét, hanem táplálja és ápolja, ahogyan Krisztus is az egyházat." Nem áldás a gyülekezetnek, ha mi, férfiak kizárjuk a nőket a presbiteri tisztségből. Ez több mint veszteség. Ezáltal gyakran rossz férfiak kerülnek olyan szerepbe, amelynek nem tudnak megfelelni (akár hivatalosan presbiternek nevezik őket, akár egy „testvéróra" résztvevői): *„Meggyőződésem szerint a nemekkel*

116. Ben Witherington III, Why Arguments against Women in Ministry Aren't Biblical

kapcsolatos előítéletek tehetnek arról, hogy nemcsak sok tehetséges nőt zártunk ki a vezetésből, hanem ezek az előítéletek ráadásul sok olyan férfit is alkalmasnak minősítettek, aki vezetőként nem különösebben tehetséges."[117]

Némely nő jó vagy kevésbé jó indítékból „a háttérből", a férje révén fog befolyást gyakorolni a vezetési kérdésekre. Jobb volna, ha a presbiterek feleségei jelen lennének a sok megbeszélésen, és az egész háttérzajt nyíltan, szemtől szemben kimondanák.

7.3 Szép munkára vágyik

Jim Reiher egy tényállásra hívta fel a figyelmet az első Timóteus-levél 2. és 3. fejezetében: „Sokan a 3,1-et elsősorban a 3. fejezet további részének logikus kezdeteként látják, amely hosszan tárgyalja a presbitereket és a diakónusokat. Én azonban amellett érvelnék, hogy valójában a 2. fejezet lezárásához tartozik, sőt inkább ahhoz, mint a 3. fejezet bevezetéséhez. Ennek jelentősége van a nők számára a gyülekezetben, mert azt jelentené, hogy az 1. vers férfiakat és nőket egyaránt bátorít arra, hogy presbiterekké/felügyelőkké legyenek. *Ha a vers a 2. fejezetet zárja, akkor látható, hogy Pál mindkét nemet támogatja abban, hogy vezetői feladatokban szolgálják Istent, amennyiben jártasak és érettek a hitben. Igen,*

117. Danny Silk

az efézusi gyülekezet nőire pillanatnyilag bizonyos korlátozásokat rótt ki, de nem akarja, hogy ezt »végjátéknak« tekintsék. Sokkal inkább egészen általánosan hozzáteszi: jó dolog, ha férfiak és nők egyaránt arra törekszenek, hogy presbiterek legyenek.

Pál nagyon világossá teszi, hogy azt akarja, hogy a nőket megfelelően oktassák (2,11). *Érdekes módon ez a vers tartalmazza a szakasz egyetlen felszólító módját: tanuljon. Vagyis a 11. vers az, ami Pál részéről leginkább parancsnak tekinthető: ragaszkodik ahhoz, hogy a nőket oktassák.* Ez gondolkodásának és írásának csúcspontja. *Valójában ez a kulcs ehhez a bekezdéshez: Pál azt akarja, hogy a gyülekezetek minden tagját rendesen oktassák a hitben. Nemcsak a férfiakat, hanem a férfiakat és a nőket egyaránt. Ha megfelelően képzettek és megérettek, akkor a tanítói és vezetői pozíciók a nők és a férfiak számára egyaránt szóba jönnek.*

Mi volna, ha az 1Tim 3,1 ezekhez a nőkhöz szólna? Akkor eljutunk a 3. fejezet 1. verséhez. Mi áll ott pontosan? Nos, egy dolog biztosan nem áll ott: az, hogy „jó dolog, ha csak férfiak törekszenek arra, hogy presbiterek legyenek". Nem. Utalhatna csak férfiakra. De vonatkozhatna csak nőkre is. *Vagy nagyon valószínű, hogy férfiakra és nőkre egyaránt vonatkozik.* A NIV (New International Version) itt a jobb fordítást adta. A szöveg így szól: „Megbízható mondás ez: »Aki felügyelő akar lenni, nemes feladatra vágyik.«" *(Ugyanígy az összes általam*

ismert német fordításban, ahol az „aki" férfit és nőt egyaránt jelenthet.)

A 3. fejezet 1. versében nem a „férfiak" vagy a „férfi" görög szava áll. Az „ő" önálló szava sem. Ehelyett a görög *tis* szó áll. Ugyanezt a szót használják férfiakra és nőkre. Hasonlóképpen az „ő (férfi vagy nő) kívánja" szó a „kíván" igető, amelyhez egyes szám harmadik személyű végződés járul: jelenthet „ő"-t (férfit), „ő"-t (nőt) vagy „az"-t. A szövegösszefüggésnek kell eldöntenie, kire vonatkozik ez az ige.

Ha az 1Tim 3,1-et a 2,8–15 lezárásaként soroljuk be, akkor ez a vers erős utalássá válik, amely megerősíti a nők vezetését a gyülekezetben. Mivel, ahogyan említettem, a használt szavak férfiakra vagy nőkre egyaránt vonatkozhatnak, lehetséges, hogy a 3,1 egyszerűen ezt jelenti: „Ha egy nő arra vágyik, hogy felügyelő legyen, akkor jó dolgot kíván." *Ez azt jelenti, hogy Pál valami ilyesmit közölhet: „Annak ellenére, hogy ragaszkodom ahhoz, hogy a nőket oktatni kell, illetve hogy tanulniuk kell, és hogy nem taníthatnak és nem lehet tekintélyük, amíg nem érettek és felkészültek – jó dolog egy nő számára, ha arra vágyik, hogy presbiter legyen."*

Tehát ahelyett, hogy az 1Tim 2,8–3,14 szokásos felosztását követnénk:

Nők és férfiak a gyülekezetben (2,8–15). Férfi presbiterek (3,1–7). Férfi diakónusok (3,8–10). Női diakónusok (vagy a

diakónusok feleségei) (3,11). Ismét férfi diakónusok (3,12–14).

A levél gondolatmenetét így kellene értenünk:

Nők és férfiak a gyülekezetben (*2,8–3,1*). A jelenlegi helyzet: a jelenlegi vezetőség megszólítása a nemeknek megfelelő módon (3,2–7). Férfi diakónusok (3,8–10). Női diakónusok (3,11). Férfi diakónusok (3,12–14).

7.4 Diakónusnők

A *diakónus* szónak nem volt női alakja. A *diakonissza* szó csak néhány száz évvel később jelent meg, és már semmi köze sem volt az egyházi tisztségekhez vagy az istentiszteleti szolgálatokhoz.

A presbitérium mellett a diakónusok töltenek be tisztséget a gyülekezetben, amelyet az jellemez, ami a diakónus: szolga. Hogy nők is betölthetik ezt a tisztséget, vagy jobban mondva odaszánhatják magukat erre a szolgálatra, és diakónusnőként felismerhetik, megbecsülhetik és megerősíthetik őket, azt a Róm 16,1 mutatja. Fébé diakónusnő. Hogyan lett azzá, nem tudjuk. Talán azért, mert a gyülekezet az ő házában volt. Mindenesetre a gyülekezetért végzett szolgálatban való odaszánása tette diakónusnővé.

Lehetséges, hogy az 1Tim 3,11 nem a diakónusok feleségeiről beszél, hanem női

diakónusokra gondol:

Az asszonyok (nők) hasonlóképpen tisztességesek legyenek, ne rágalmazók, józanok, mindenben hűek.

Még John MacArthur, a hierarchia elismert híve (komplementárius – aki szerint Isten a férfiaknak és a nőknek eltérő szerepet adott, és a vezetés a férfiaké) is támogatja a női diakónusokat: „Az 1Tim 3,11-ben Pál a diakónusok egy külön csoportjára utal. Több tényező is arra mutat, hogy Pál itt diakónusnők külön csoportjáról beszél, nem pedig a diakónusok feleségeiről. Először is, a »hasonlóképpen« használata (vö. 2,9; 3,8; Tit 2,3.6) erősen amellett szól, hogy itt a presbiterek és a diakónusok mellett egy harmadik csoportot lássunk. Másodszor, nincs birtokos névmás és nincs egyértelmű névelő, amely ezeket a nőket a diakónusokhoz kötné. Harmadszor, mivel Pál nem adott meg követelményeket a presbiterek feleségei számára, miért tenné ezt a diakónusok feleségei esetében? Negyedszer, Pál nem használta a »diakónusnők„ szót, mert a görög nyelvben nem volt ilyen szó. Fébét a Róm 16,1 diakónusnak nevezi, mert a *diakonos* szónak nincs női alakja. ... Az "asszonyok« (gunaikeios) kifejezés használata volt az egyetlen lehetőség Pál számára, hogy megkülönböztesse őket a férfi diakónusoktól. Végül a rájuk vonatkozó követelmények megfelelnek a férfi diakónusokéinak. *Pál nyilvánvalóan a diakónusok egy további kategóriáját vezette be.* Én jobban

szeretem női diakónusoknak nevezni őket, mert így megmarad az újszövetségi szóhasználat." [118]

Kétségbe vonható, hogy itt a tisztségek egy harmadik csoportját vezetné be. *A „hasonlóképpen" egyenlővé teszi őket a férfi diakónusokkal!* Ez is megmutatja, milyen következtetésekre kényszerül úgyszólván az ember, ha a férfi és a nő nem töltheti be egyenrangúan a diakónusi tisztséget, mert hierarchiabeli különbség van, amelyben a férfinak tekintélye van a nő fölött.

Hogy miben áll a diakónus szolgálata, azt nem mondja meg a szöveg. Nem zárnám ki, hogy egy diakónusnak vezetői feladatai is lehetnek. A diakónusi szolgálat és a vezetés kérdéséhez még egy gondolat: „Hasonló a helyzet, ha az 1Tim 3-ban a presbiterek és a diakónusok követelményeit összevetjük. Wilfrid Haubeck a listák hasonlóságából arra következtet, hogy a presbiterek és a diakónusok együtt vezették a gyülekezetet, ami viszont azt jelenthetné, hogy Fébé (Róm 16,1) a gyülekezet vezetőségének tagja volt."[119]

A korinthusi levélben egyáltalán nem esik szó presbiterekről, de vezetői ajándékokról igen, amelyeket minden tag, nő és férfi megkaphat (12,28; ugyanígy Róm 12,8: az elöljárás ajándéka).

Az 1Kor 12,23-ban olyan tagokról van szó, akiknek kevesebb tisztesség jut. „Sőt ink

118. MacArthur, J., Different by design, MacArthur Study Series, Victor Books, Wheaton, IL 1996, 153–154.
119. Wunderli, 48

ább a test azon tagjai, amelyek gyöngébbeknek látszanak, szükségesek; és amelyeket a test kevésbé tisztességes tagjainak tartunk, azokat bőségesebb tisztességgel vesszük körül; és illetlen tagjainknak annál bőségesebb ékességük van". *Lehetséges, hogy Pál itt a nőkre, a gyermekekre és a rabszolgákra gondol?*

7.5 Igehirdető nők

Az evangéliumi gyülekezetekben ma többnyire a prédikáció az istentisztelet fő része. Minden meg van szervezve. Gyakran előre ismert a prédikáció témája vagy bibliai szövege. Az első században másként volt. Inkább úgy, ahogyan Pál az 1Kor 11-ben és 14-ben leírja.

> [1Kor 14,26, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Mi hát, fivérek? Amikor összejöttök, mindegyiketeknek van zsoltára, van tanítása, van kijelentése, van nyelve, van magyarázata; minden épülésre legyen.

Mindenki hozott valamit, és hozzájárult ahhoz, hogy mindenki épüljön. Kevesebb pódium, több eszmecsere és közösség. Több egymásra várás, több Isten Lelkéből. Figyelemre méltó, hogy ebben az összejövetelben nem esik szó a prédikációról (kérügma), vagy arról, amit ma ezen értünk, és amit csináltunk belőle.

Mivel egy zárt testvérgyülekezetből (a testvérmozgalomból, plymouthi

testvérek) jövök, a DNS-em úgy alakult, hogy a nők nem vettek részt, és végképp nem prédikáltak. Egyszer látogatóként egy szabad evangéliumi gyülekezetben (FEG) voltam. Egy nő prédikált. Ez akkor számomra nem volt rendjén, és nehezen tudtam elviselni. Mégis meghallgattam. Fenntartásaim ellenére be kellett ismernem magamnak, hogy ez a prédikáció mélyebb és elevenebb volt sok olyannál, amelyet a saját összejöveteleinken hallottam.

Talán a „prófétálás" vagy „prófétai szólás", az Istentől való beszéd az, amit mi prédikáción értünk. Mivel ez az 1Kor 11,5 szerint a nőkre is vonatkozik, ennek a prédikálói szolgálatnak is a gyülekezetben végzett feladatkörükhöz kell tartoznia. Isten a férfit és a nőt is a maga hangjaként akarja a gyülekezetben. *A nők hangja nélkül hiányzik a gyülekezetből az, amit Isten számára készített.*

Nemrég megkérdezték a neves teológust, N. T. Wrightot, mit gondol az igehirdető nőkről. „Az a szokásos elképzelés, hogy az ókorban elnyomták a nőket, és csak a legutóbbi időben emelte fel őket újra a feminizmus, teljesen hamis" – érvel Wright. A teológus, aki nemrég *Das Neue Testament in seiner Welt* (Az Újszövetség a maga világában) címmel jelentetett meg könyvet, azt mondta, hogy az egyházban és a társadalomban bizonyos tekintéllyel rendelkező nők nem számítottak botrányn-

ak az ókorban. „Sok független nő élt Pál világában, és Pál ezzel dolgozott."

A Jn 20-ban, amikor Jézust feltámasztják a halálból, az első személy, akivel találkozik, Mária Magdolna. „Nem azt mondja: Mária, nagyon fontos hírem van – szeretném, ha elhívnád Pétert, mert el kell mondanom neki, hogy aztán ő elmehessen, és elmondhassa mindenki másnak" – magyarázza Wright. Ehelyett „azt mondja: Mária, menj el, és mondd meg a testvéreimnek – a férfiaknak, akik otthon bújnak, mert félnek –, menj el, és mondd meg nekik, hogy felmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz ...". Az a hír, hogy a megfeszített Jézust feltámasztották a halálból, és most Ő a világ Ura, „minden keresztény szolgálat alapja" – mondja Wright. Ha Jézus ezt a hírt Máriára bízza, nem pedig egyik férfi tanítványára, az „csaknem ugyanakkora forradalom, mint maga a feltámadás".

A másik példa, amelyre Wright támaszkodik, hogy megválaszolja azt a kérdést, prédikálhatnak-e a nők vagy sem, a Róm 16-ban található. Wright azt mondja, hogy a római levél „valószínűleg a legfontosabb levél, amelyet valaha írtak". Az a tény, hogy Pál ezt a legfontosabb levelet Fébére bízta, aki a Korinthus melletti kenkhreai gyülekezet diakónusnője volt, igen jelentős, ha a korszak és a kultúra összefüggését nézzük. „Az ókori világban az a személy, aki a levelet viszi, az fogja felolvasni is."

Fébé „valószínűleg független üzletasszony volt", aki üzleti ügyben utazott Rómába – magyarázza Wright. Ezenkívül nagy a valószínűsége annak, hogy Fébé Pál mondanivalóját is elmagyarázta, amikor az embereknek kérdéseik voltak a levéllel kapcsolatban. Valójában „nagyon valószínű, hogy Pál rómaiakhoz írt levelének legelső példányát egy keresztény üzletasszony vitte el Korinthus keleti kikötőjéből" – mondta Wright. „Pál könnyen kiválaszthatott volna erre egy férfit" – magyarázta. Ehelyett tudatosan Fébét választotta.

7.6 Összefoglaló

Felébredt lelkiismerettel zárom: Hogyan képviselhettem valaha is patriarchális nőképet a teljes bibliai tanúság ismeretében? És annak láttán, amit Isten nők által vitt végbe a világmisszió elmúlt két évszázadában? Olyan nők által, akik mindent odaadtak, akik prédikáltak, tanítottak, vezettek és evangelizáltak? Micsoda semmibevétele Isten lényének, ha a nőket bármilyen szolgálattól távol tartjuk.

Megbízható információk szerint a jelenleg jóval több mint 100 000 kínai házi gyülekezet több mint 70%-át nők vezetik. Aki megértette Jézust, aki megértette Pált, azt ez nem lepi meg. Soha többé nem fogadom el, és a felelősségi körömben nem tűröm sem a görög filozófia nőmegvetését,

sem a nők judaista hátrányos megkülönböztetését, és végképp nem a nők egyházi hátrányos megkülönböztetését.

Nem azok gondolkodnak és cselekszenek világi módon, akik a férfit és a nőt egyenlően kezelik. Hanem azok, akik megparancsolják a nőknek, hogy hallgassanak, ne tanítsanak és ne vezessenek, és semmiféle nyilvános szolgálatot ne végezzenek. A bibliai tanúság szerint minden nyilvános és nem nyilvános tisztség, szolgálat és feladat különbségtétel nélkül megilleti a nőket és a férfiakat. Segítsünk nekik, mi, férfiak, hogy lépésről lépésre belenőjenek ezekbe a szolgálatokba. Ahogyan nekünk is segítettek!

8 „Egy a Krisztusban": Gal 3,28

Egyetlen igét sem idéznek és ünnepelnek ilyen gyakran, amikor a nemi szerepekről van szó. *Úgy ujjonganak neki, mint „a keresztény (evangéliumi) feminizmus Magna Chartájának".*[120] Íme az egész szakasz, amelyre – mint minden szakaszra – érvényes, hogy az összefüggésében, vagyis a kontextusában kell megmagyarázni:

> [Gal 3,23–29, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva] Mielőtt pedig eljött a hit, a törvény alatt őriztettünk, bezárva arra a hitre, amelynek ki kellett jelentetnie. A törvény tehát nevelőnk volt Krisztusig, hogy hitből igazuljunk meg. Mivel pedig eljött a hit, többé nem vagyunk nevelő alatt; mert ti mindnyájan Isten fiai vagytok a Krisztus Jézusban való hit által. Mert akik Krisztusba keresztelkedtetek meg, Krisztust öltöttétek fel. *Nincs zsidó, sem görög, nincs rabszolga, sem szabad, nincs férfi és nő; mert ti mindnyájan egy vagytok a Krisztus Jézusban.* Ha pedig a Krisztuséi vagytok, akkor Ábrahám utódai vagytok, és ígéret szerint örökösök.

Mi volt a háttér és a probléma Galáciában? Röviden összefoglalva a következő: A galaták örömmel fogadták az evangéliumot, amelyet Pál hirdetett nekik. Megkeresztelkedtek Krisztusba, és erőteljesen

120. Strauch, 122

megtapasztalták Isten jelenlétét a Szentlélekben. Aztán jöttek zsidó tanítók, *judaisták* – amilyen Pál maga is volt egykor –, és megpróbáltak kiegészítéseket bevezetni az evangéliumhoz: a Krisztusban hívő pogány népeknek mind körül kell metélkedniük. Hogy Krisztusban hívő zsidókká legyenek. Hogy így Ábrahám fiaivá legyenek (aki szintén körül volt metélve, és ezt Istentől kapta a szövetség jeleként). Hogy a körülmetélkedés által lépjenek be a szövetségbe és legyenek örökösök. Nincs más levél, amelyben Pál ilyen kemény szavakat használna ezek ellen a judaisták és követeléseik ellen. Mert meghamisították az evangéliumot, amely nem a törvény cselekedeteit követelte, hanem hitet.

8.1 Mit mond a szöveg

Az idézett szakasz – nemcsak a 28. vers – csúcspontja ezen judaisták cáfolatának. Valóban Isten Igéje, amelyben érezhető Isten szíve, mérhetetlen odafordulása és fékezhetetlen üdvözítő akarata Krisztusban. A hit általi megigazulás a levél központi üzenetéhez tartozik. Más szóval: felmentve, mintha soha nem vétkeztünk volna!

A törvény korlátozott ideig csupán nevelő volt, amelynek segítenie kellett abban, hogy Krisztust keressük és befogadjuk. Hit által mindenki Isten fiává lett! Mindenki, a férfiak és a nők is. Az akkori kultúrában a nők nem játszottak nyilvános

szerepet. Visszavonultan éltek, nem voltak örökösök, és házasságkötésükig apjuk vagy a legidősebb fiú gyámsága alatt álltak. Aztán férjük tulajdonává lettek. *Pál itt a nőket a fiúság rangjára emeli!* Nem arról van szó, hogy valaki férfi-e vagy nő, hanem a kiváltságos helyzetről, a fiúság magas kiváltságáról. Ennek a helyzetnek az előképe nemcsak a korhoz kötött kulturális és társadalmi családi viszonyokból fakad. Ennek a fiúságnak maga Isten Fiának fiúsága az előképe. Mindenkit elfogadott és a fiak helyzetébe emelt. Csak a *mai* szóhasználatban mondhatjuk jogosan azt is: a leányok helyzetébe.

Az akkori kulturális összefüggésben élő keresztény nők számára viszont nem lett volna nyereség, ha Isten leányainak nevezik őket. „Leányokként" akkoriban alá lettek volna rendelve a gyülekezetben „fivéreiknek". Azzal azonban, hogy Pál minden hívőt Isten fiának nyilvánít, ugyanazt a rangot adja a nőknek, mint a férfiaknak. Ezért zárja következetesen azzal, hogy „mindnyájan egy vagytok" (németül: „einer", nem „eins"!), hiszen „a Krisztusban" mindenki Isten fia, a hívő nők is. *Az akkori körülmények között a nők e „nemváltása az üdvösségben" nem nőellenes, hanem valami új kezdete.* Ha a nők is „Isten fiai", van-e ennek következménye a gyülekezetben betöltött szerepükre?

Isten minden fia és leánya a vízkeresztség által Krisztust öltötte fel. Rajtuk, a 28. versben említettek mindegyikén most

Krisztust lehet látni. Különbség nélkül. Ez kivétel nélkül érvényes, fajtól, társadalmi helyzettől vagy nemtől függetlenül. Pál még további elválasztó példákat is mondhatna, hogy világossá tegye: senki sincs kizárva Isten üdvözítő munkájából, semmilyen okból, legkevésbé olyan okból, amelyről ő maga nem tehet. Ez a nagy üdvösség mindenkit Ábrahám utódává, és ezzel örökössé tesz Krisztus, Ábrahám magva által. Lelki módon beleszületve az új teremtésbe. *Ez jelentéktelenné teszi a vérrokonságot és a körülmetélkedést.*

Krisztusban mindenki egyenlő. Egyformán felemelve a fiúságra és az örökösök közé. Hatalmas, felforgató, soha azelőtt nem hallott üzenet egyenesen a mennyből. Még a körülmetélkedés is megszűnik mint a szövetségbe való belépés útja. *A körülmetélkedés férfi kiváltsága a kereszten véget ért, és örökre a múlté.* A nőknek soha többé nem kell azon töprengeniük, hogyan lehet kifejezni és rögzíteni az ő szövetséghez tartozásukat. *A keresztség most mindenki számára az üdvösség új jelképe.*

8.2 Amit a szöveg nem mond ki közvetlenül

Pál e szavaiban nem elsősorban a férfi és a nő szerepfelfogásáról van szó (*a szöveg a „hímnemű és nőnemű" kifejezést használja, az 1Móz 1,27-hez igazodva*). A szöveg nem szünteti meg e három pár különbségeit. Ezek a világban továbbra is léteznek. A

nemzetiségek megmaradnak, a rabszolga nem lesz szabad, amikor hisz Krisztusban, és a nemek sem semlegesítik egymást. A férfi férfi marad, a nő nő marad. Az eggyé és egyenlővé válás a Krisztusban való üdvösségre vonatkozik. Az Atyához való kapcsolatra és a Krisztus testében elfoglalt helyre. Nem a látható teremtésre és a társadalmi keretfeltételekre. Vagy a teremtési rendre. Ezt különösen és állandóan hangsúlyozzák a komplementarizmus, a nő hierarchikus alárendeltségének hívei. Én is, akit Strauch és ifj. Johnson „evangéliumi feministának"[121] neveznének, nem tekintem Pálnak ezt az igéjét az egyenrangúság melletti érvelésem fő érvének. Ezen a helyen nem ez Pál témája.

8.3 Amit a szöveg mégis kimond közvetve

Ez az ige mégis kimond valamit, ami konkrétan érinti a nemeket. Ugyanabban az indoklási és érvelési láncban áll, amely az 1Móz 1-gyel kezdődött. A 28. versben több van puszta összehasonlító felsorolásnál arról, hogy mindenki egyformán részesül az üdvösségben. Ez olyan üdvösség, amelyhez nemcsak a bűnök bocsánata tartozik, hanem amely

121. Valószínűleg az Egyesült Államokban ennek a fogalomnak nincs olyan negatív csengése, mint Németországban. A nő alárendelődésének egy képviselőjét nem nevezném keresztény maszkulinistának. A feminizmus nagy komplexumot, sokrétű mozgalmat jelent mindenféle szélsőséggel. Olyan mozgalmat, amely jót, kevésbé jót és – mint minden más mozgalom – rosszat is tett. Ebben a mozgalomban az uralom megfordulását érzékelem, ami azt jelenti, hogy az egyik szélsőségből és hibából a másikba esik. Nem a feminizmus mellett állok ki, hanem a férfiról és a nőről szóló teljes bibliai kép mellett. Nem hasznosak azok az állandó gyanúsítások, hogy e mozgalom befolyása alatt állok, vagy közvetve támogatom.

már most kiment a bukott teremtés és emberiség romlásából, csődjéből és összetörtségéből. Mindhárom pár esetében burkoltan valamilyen feszültségre, valami elválasztóra utal a szöveg. Különben Pál nem hozta volna fel őket. Pál korának és az akkori kultúrának és életmódnak a hátterében azt hozza szóba, ami nem úgy van, ahogyan a Teremtő szemében lennie kellene. Ezeknek a pároknak a feszültségébe, egyenlőtlenségébe most Isten kegyelme az Ő jó Lelke által gyógyítóan, megbékéltetően és helyreállítóan hat.

Még ha ez a szempont akkor nem is lett volna előtérben, ma bizonyosan az, kétezer év egyház- és kultúrtörténetére visszatekintve. Isten Igéje időtlen, és minden nemzedékben és minden évszázadban újat teremthet.

8.3.1 Zsidó és görög

Ez a megkülönböztetés a bálványimádó népek és Izrael, az egy igaz Isten népe közötti elválasztást jelöli. Isten kegyelmét mutatja egy kicsiny és akkoriban jelentéktelen nép iránt. Kiemeli ezt a népet. Egyedül ők Isten tulajdon népe minden nép közül. De ennek vége. Ez az elválasztás a múlté. Mindenkinek szól az üdvösség. Mindenki Isten fiává lesz.

Pál szándékosan ezzel a megkülönböztetéssel kezdi, mert a judaisták arra sürgették a hívő pogányokat, hogy metélkedjen-

ek körül, és így zsidókká legyenek, és belépjenek Ábrahám szövetségébe.

A pogány népek éppúgy, mint a zsidók, megőrzik nemzetiségüket egészen Isten új és örök világáig. Senki sem rázhatja le a nemzetiségét. A Krisztusban való üdvösség által azonban megszűnik minden negatív és bűnös, minden romboló kísérőjelenség, amely a különböző és gyakran ellenséges népekből fakad. Ezt kellene megélni a gyülekezetben és Isten királyságában. Mindenki fogadja be a másikat, ahogyan Krisztus is befogadott minket.

8.3.2 Szolga és szabad

Milyen felfoghatatlan üzenet volt ez a rabszolgáknak, akik árucikként uraik tulajdonát képezték. Krisztusban most testvérek, egyenértékűek és egyformán méltók Isten színe előtt. A rabszolgaság azonban a bukott emberiség kifejeződése. Soha nem volt Isten akarata. Mert nem felel meg az emberi méltóságnak, amely az istenképűségen alapul. Egy ember soha nem tulajdona egy másik embernek, kényszer és erőszak alatt.

Talán azért van benne Pál kis levele Filemonhoz az Újszövetség kánonjában, mert itt egy rabszolgát, Onézimuszt, ráadásul egy szökött rabszolgát, Pál testvérként és munkatársként becsül meg. Filemonra, a hívő tulajdonosára bízza azonban, hogyan bánik majd a rabszolgával, ha az hazatér. Röviden: Pál nem harcol közvetlenül a

rabszolgaság ellen. Ez a háború akkor elveszett volna, mielőtt elkezdődik. Közvetve azonban megkezdődött a rabszolgaság elleni harc. Krisztus tanítása, az evangélium által a rabszolga most teljes értékű ember, akit ekként kell megbecsülni. Az evangélium halálos csapás minden rabszolgaságra. Az evangélium az oka annak, hogy eltörölték – sajnos túlságosan későn.

Itt sem lehet szem elől téveszteni, hogy az evangélium szabadságot hoz. A szó szerinti rabszolgaságból is (nemcsak a lelkiből). Az új teremtésben nem lesznek többé rabszolgák. *A gyülekezetben és Isten királyságában, az evangélium gyümölcsében ez az új teremtés már elkezdődött. Az evangélium belső és külső hatása kölcsönhatásban áll egymással. Feltétlenül összetartoznak.*

A gyülekezetben a rabszolga és a rabszolgatartó egyenlő. A hierarchiabeli különbség a bukott világ része. Ugyanez érvényes a férfi és a nő közötti különbségre is, amely a gyülekezetben, az új teremtésben már nem érvényes.

8.3.3 Tudnivalók a rabszolgaságról

Az abolicionizmus (az angol *abolition*, a latin *abolitio* „eltörlés", „megszüntetés" szóból) a rabszolgaság eltörlésére irányuló mozgalmat jelöli. Keresztény és felvilágosodás kori meggyőződésekből táplálkozva ez egyre több nyugati országban megtörtént, az 1761-es Portugáliától az 1888-as Brazíliáig. Nagy-

Britannia 1808-tól úttörő szerepet vállalt a rabszolgaság elleni harcban. William Wilberforce (1759–1833) brit parlamenti képviselő volt, a rabszolgaság és a rabszolga-kereskedelem elleni harc vezéralakja. Angliában fontos volt, hogy a pietizmusban és a protestáns misszióban a 18. és 19. században az a felfogás kerekedett felül, hogy az emberről mint Isten gyermekéről alkotott felfogás nem egyeztethető össze a rabszolgasággal. Az Egyesült Államok déli államaiban a rabszolgákat továbbra is kizsákmányolták a farmokon és ültetvényeken. Mivel az északi államok az egész országban a rabszolgaság eltörlését követelték, 1861-ben háború tört ki az országban (polgárháború). Végül az északi államok győztek, és így 1865 decemberében a 13. alkotmánykiegészítéssel az egész Egyesült Államokban eltörölték a rabszolgaságot.

Európaiak, a keresztény Európa volt az, amely nagy méretekben kereskedelmi vállalkozássá tette a rabszolgaságot. *Ez Jézus tanítása fényében a keresztény Európában megdöbbentő.* Éppúgy az is, hogy ilyen sokáig tartott, és ilyen nehéz út volt az eltörlése. Ma is létezik még emberkereskedelem. Ennek főként gyermekek és nők az áldozatai. Aki ismeri és szereti az evangéliumot, annak fel kellene lépnie ellene, ahol csak lehetősége van rá.

8.3.4 Férfi és nő

Most a három példa közül az utolsóhoz, amely témánk szempontjából a legfontosabb. Itt ugyanaz érvényes, mint az előző példákra. A bűneset kibillentette egyensúlyából a férfi és a nő kapcsolatát. A férfi az erősebbé, az uralkodóvá tette magát. Világszerte, Ádámtól kezdve napjainkig, a férfi jogtalanul ragadta magához a nő fölötti tekintélyt, és hátrányosan megkülönböztető módon gyakorolja.

Hogyan hoz gyógyulást az evangélium ebbe a kapcsolatba? Új szívek által, áldozatkész és önzetlen szeretet által. Kölcsönös alárendelődés, hűség és tisztelet által a Szentlélek erejében. Akkor, amikor a férfiak felismerik, hogy feleségük olyan társ, aki szemben áll velük, és nélküle az életük nem sikerül úgy, ahogyan Isten akarja; olyan férfiak által, akik nem követelik az alárendelődést, hanem önzetlen szeretetben kiállnak a feleségükért, harcolnak érte és védelmezik, megosztják vele az életüket. És olyan asszonyok által, akik az ilyen férfiaknak készségesen alárendelik magukat és követik őket. És fordítva. Az evangélium teljesen felszabadíthatja a házassági kapcsolatokat, úgyhogy a férfi és a nő kölcsönösen kiegészíti egymást: testileg, lelkileg, szellemileg.

Feltétlenül fontos, hogy Pálnak ezt az igéjét tovább gondoljuk annál, hogy csak a lélek üdvösségére és csak Isten családjának egységére

vonatkoztatjuk. Miért jön helyre egy tönkrement és szétzilált házasság, ha mindketten hisznek az evangéliumban? Mert Isten nemcsak „tiszta szíveket" teremt, hanem „új szíveket" is. *Mert a férfiról és a nőről alkotott régi, világi, patriarchális világkép a kereszten véget ér, éppúgy, mint a rabszolgaság és a zsidók kizárólagos helyzete.*

Pál akkor sem harcolt közvetlenül ez ellen a bukott, patriarchális szerepfelfogás ellen. Közvetve azonban, és így hosszú távon nézve hatásosan. Hogy a férfiról és a nőről alkotott ez a kép még a kereszténységben is makacsul fennmaradt, olyan gyalázat, amely miatt csak szégyenkezni lehet.

8.3.5 Földi és lelki?

Karl-Heinz Weber szerint csak az új teremtésben szűnik meg a „teremtési rend". Krisztusban lenni nem azonos azzal, hogy egy hívő embernek milyen földi helyzete van a földön. Ez minden munkaterületre érvényes. Az összejövetelekre is, ahol a teremtési rend szerint a testvérnők hallgatnak.[122]

Először az a kérdés vetődik fel, miért kellene az új teremtésben megszűnnie a „teremtési rendnek". Éppen az új teremtésnek lesz áldásos, zavartalan és tökéletes teremtési rendje. Mégpedig a bűneset előtti. *A teremtési rend és a Krisztusban való üdvrend nem mondhatnak ellent egymásnak.*

122. Weber, 11–13

Az üdvrend helyreállítja az eredeti teremtési rendet. Abban a férfi és a nő egyenrangú. Az evangéliumnak üdvös és társadalmilag is hatásos következményei vannak. Bizonyosan először a gyülekezetben, vagyis először a hívő emberek között. Ezek messzemenő, pozitív és felforgató változások. Ez az üdvösségre való erő, amely évezredes bűnös struktúrákat oldhat fel, és egész kultúrákat és nemzeteket változtathat meg és menthet meg.

Nem bibliai dualizmus elválasztani a földi létet és az evangéliumot. Ez nem szociális evangélium, de hatásos üzenet, amelynek feltartóztathatatlan függőleges iránya van az Istennel való kapcsolatban. Ugyanakkor azonban vízszintes hatása is van az emberek között. Az evangélium az üdvösség és a kultúra szempontjából egyaránt jelentős. *Bizonyosan feszültség van a „már most" és a „még nem" között. A „már most"-ot azonban szabadjára kell engedni, és engedni kell, hogy felszabadítson, hogy kifejthesse teljes, evilági hatását.*

Hasonlóan érvel Anstey: „Két fogalom különbözteti meg ezt a két dolgot: »a Krisztusban„ (Gal 3,28) és "a gyülekezetekben« (1Kor 14,34)." Az egyik a mennyben érvényes, a másik a földön. Erre csak azt lehet megállapítani, hogy mi örökre és minden helyen „a Krisztusban" vagyunk, a gyülekezetekben is. Minden más megkérdőjelezné üdvösségünket, és egyszerűen ellentmondana az Írásnak.

8.3.6 Nincs férfi és nő

„Hogy az apostol teljesen komolyan gondolja a nők üdvösségből fakadó férfivá válását, az abban mutatkozik meg, hogy következetesen támogatja a nemek szempontjából semleges ekkléziológiát, amely olyan gyülekezeti gyakorlatba torkollik, amely mindenkinek megengedi, hogy társadalmi helyzetre, etnikai-vallási származásra és nemre való tekintet nélkül elvben bármilyen feladatot betöltsön a gyülekezetben. *Az egyetlen kritérium az alkalmasság, amelyet Pál a Szentlélek által adott ajándékként ért (1Kor 12).* … Érdekes módon a nemi kategóriánál azonban nem azt mondja, hogy nincsenek többé férfiak és nincsenek többé nők. Sokkal inkább a »hímnemű„ és "nőnemű« megjelöléssel dolgozik. *Ez arra enged következtetni, hogy … nem az egyének nemi hovatartozásának megszüntetéséről volt szó, hanem a gyülekezeti feladatok nemi vonatkozásának feloldásáról.*

Ez a gyakorlatban azt jelenti: a prófétálás nem hímnemű és nem nőnemű. A gyülekezet vezetése nem hímnemű és nem nőnemű. A nyelveken szólás sem nem hímnemű, sem nem nőnemű. … Krisztustól igehirdetésre küldetni sem nem hímnemű, sem nem nőnemű. A prédikálás nem hímnemű, és a szolgálat nem nőnemű stb. Ezért vannak a páli gyülekezetekben női diakónusok, mint Fébé (Róm

16,1), női apostolok, mint Júnia (Róm 16,7) stb.

Hogy az ősegyház nemekre tekintet nélküli (»non-gender«) ekkléziológiája nem korlátozódott …, azt a római gyülekezet mutatja. Ebben a Páltól függetlenül létrejött gyülekezetben nyilvánvalóan egy női testület játszott kiemelkedő szerepet. Pál megnevezi Máriát (Róm 16,6), Trifainát, Trifószát és Persziszt (Róm 16,12)."[123]

Kommentárjában Martyn így fogalmaz: *„Mert ti mindnyájan egy vagytok a Krisztus Jézusban*. A vallási, társadalmi és nemi ellentéteket nem az egyenlőség váltja fel, hanem egy újonnan teremtett egység. Krisztusban (abban, amit Pál később »a Krisztus testének„ nevez, 1Kor 12,13.27) azok a személyek, akik zsidók voltak, és azok, akik pogányok voltak, egy új egységgé lettek, amely olyan alapvetően azonosul magával Krisztussal, hogy Pál az "egy« szó hímnemű alakját használja. Az egyház tagjai nem egy dolog; ők egy személy, akit az egy új ember testébe fogadtak be.

Más páli levelekből tudjuk, hogy az apostol tudatában volt annak, hogy még az egyházban, Isten új teremtésének hídfőállásában is megvolt még a nemi és társadalmi kirekesztés néhány jele (pl. 1Kor 7; Filemon). Ezért később komolyan el kellett gondolkodnia azon a feszültségen, amely a Krisztusban való valódi egység

123. Kügler, Joachim; Paulus und die prophetischen Frauen in Korinth, Zur Gender-Politik des Apostels (1Kor 11,2-16; Gal 3,26-28)

igenlése és a régi teremtés megkülönböztető jegyeinek aggasztó továbbélése között állt fenn." [124]

8.4 Összefoglalás és összegzés

Michael Bird szavaival foglalom össze ezt a fejezetet: „Pál nem azt akarja sugallni, hogy a keresztények számára a nem megszűnik létezni, mintha Isten az embereket csak a nyakuktól felfelé nézné, és így eltörölné a férfiak és a nők közötti fizikai különbséget. Az újjászületés nem azt jelenti, hogy valaha is az uniszexualitásra kellene törekednünk, és ugyanazokat a mosdókat használhatnánk a gyülekezetben. Pál azt sem mondja, hogy ez a tanítás csak az üdvösségre vagy a lelki dolgokra érvényes. Pál azt akarja ezzel mondani, hogy az új teremtés azoknak a megkülönböztetéseknek a megszűnését jelenti, amelyek a múltban elválasztották egymástól az embereket.

Elsődleges beszélgetőtársai itt nem feministák vagy a hierarchia hívei voltak, hanem zsidó keresztények, akik meg akarták őrizni etnikai identitásuk kiváltságait. Pál számára az ember sem faja, sem osztálya, sem neme által nincs közelebb Isten trónjához. Isten egy családot akart teremteni, nem kettőt vagy többet, és Ábrahám családjában minden nemzetből vannak gyermekek, gazdagok és szegények, férfiak és nők. Ez az evang

124. Martyn, J. L., Galatians: A New Translation with Introduction and Commentary, 33A, Anchor Yale Bible, New Haven; London 2008, 377.

élium egyenlőségi elvét húzza alá, amely szerint senki sem dicsekedhet azzal, hogy közvetlen kapcsolata van Istennel, és senkiről sem lehet azt feltételezni, hogy jobb vagy hasznosabb bármely más embernél. Bár a Gal 3,27–28 elsődleges tartalma a szoteriológiára (az üdvösségre) összpontosít, meg kell gondolnunk, hogy összefügg az ekkléziológiával (egyház, gyülekezet) és a pneumatológiával (Szentlélek) is. Itt nemcsak az Isten előtti egyenlőségről van szó, hanem az egyházon belüli egységről, amelyet a keresztség kötelékei hoztak létre, és a Szentlélek ajándéka pecsételt meg."[125]

Sok szempont és részlet mérlegelése után ez az ige erős, isteni érv a hívő nő egyenrangú szerepe mellett a házasságban és a gyülekezetben. *Ennek az egyszerű és egyben mély megváltási igazságnak a fényében kell értelmezni minden más szöveget, amely a férfi és a nő viszonyáról, a nő házasságbeli és gyülekezeti szerepéről szól. Hogy visszatérjek a kezdethez: igen, Pálnak ez az igéje felér egy Magna Chartával.*

125. Bird, 37

9 Isten: Atya, Fiú és Szentlélek

A Biblia Istent férfias formában mutatja be. Ő Atya. Az Ő Fia, Jézus, a világ Üdvözítője, férfi. Tizenkét férfit választ ki követőjéül. Nőt egyet sem. A Biblia minden könyvét férfiak írták. Az ó szövetségben csak férfiak voltak papok. *Nem elég beszédes mindez együtt ahhoz, hogy a férfinak a nővel szemben fölérendelt tekintélyi helyzete és vezető szerepe van?* Ennyi férfiasság nem múlik el nyomtalanul mellettünk. Az a tudattalan benyomás, hogy Isten férfi-e vagy sem, mindenesetre hat a gondolkodásunkra, az önképünkre és az istenképünkre. Gyanítom, hogy a férfiakra valószínűleg másként, mint a nőkre.

„A férfialakoknak, a férfias képeknek és nyelvnek ezt a hangsúlyozását a Szentírásban és az egyházban John Piper a keresztény hit »férfias érzületének« nevezte. Bizonyos értelemben ezt nehéz vitatni. Felmerül azonban a kérdés, hogy egy Isten akarta rend tükröződéséről van-e szó, vagy ebbe a látszólag nyilvánvaló üzenetbe egy másik üzenet is bele van szőve. Vajon a Bibliában az androcentrikus[126] és patriarchális elbeszélések hangsúlyozása egyértelműen támogatja a patriarchális struktúrákat az egyházban, a családban és a társadalomban? *Vagy vannak a szövegekben*

126. Androcentrizmuson olyan szemléletet értünk, amely a férfit tekinti középpontnak, mércének és normának. Az androcentrizmus a férfira vagy a „férfiasra" irányuló társadalmi rögzülésként is felfogható. Wikipedia

más utalások is, amelyek arra a következtetésre vezetnek bennünket, hogy a Biblia áttöri ezeket a patriarchális struktúrákat, és a férfiaknak és a nőknek a kapcsolat másfajta szempontjait kínálja?"[127]

Isten Jézusban jelenti ki magát. Ő Isten képe. Ő Isten lényének lenyomata. Ő Isten utolsó, teljes és legmélyebb kijelentése, az életében és a kereszthalálában. Ám már Jézus eljövetele előtt is sok mindent megtudhattunk Istenről. Már az Írás kijelenti, hogy ki Isten, és milyen. Jézus ezt a képet teszi teljessé, tökéletessé.

Amikor Isten egy első századi férfiban jelenti ki magát, egy zsidóban, egy nőtlen építőiparosban, akkor egyúttal tudatában vagyok annak, hogy Isten, az Örökkévaló, a teljesen Más, több annál, amit Jézusban látni lehetett. Még Őt magát, Isten Fiát sem tudjuk teljesen megérteni. Ismeretünk töredékes. McFarland így következtet: „Ezért ügyelnünk kell arra, hogy Jézust úgy ábrázoljuk, hogy a testben eljött Logoszt [az Igét] ne szűkítsük le a testre."

Isten Lélek (Jn 4,24). Isten szentháromság egy Isten. Isten lényének ez a két vonása ne szoruljon háttérbe. Még akkor sem, ha az Ószövetség Istent férfias módon írja le: atyaként, harcosként vagy királyként. Olyanként, aki néha úgy érez és cselekszik, mint egy ember. Az

127. Peppiatt, Rediscovering Scripture's Vision for Women: Fresh Perspectives on Disputed Texts

úgynevezett „antropomorf[128] istenképek" emberi hasonlatokkal és analógiákkal mutatják be Isten cselekvését és érzéseit. Mennyire közelítik meg ezek a képek Isten valóságát? Isten, aki három az egyben, aki Lélek és kezdet nélküli, számunkra felfoghatatlan. Amikor eljön hozzánk, és egy lesz közülünk, egy férfi, ez nem azt jelenti, hogy Isten férfi, *hanem azt, hogy így jelenti ki magát. Istennek nincs olyan teste, mint nekünk, ezért neme sincs.*

9.1 Férfi-e Isten?

Isten Atyaként jelenti ki magát. Ez a nemét nyilatkoztatja ki? Nem, hanem valami sokkal fontosabbat: Ő személy, és a kapcsolat, a vonzalom és a közösség Istene. Ez az Isten, akit emberi képekben írnak le nekünk, beszél, hall, figyelmeztet, oltalmaz, erősít, cselekszik, szövetséget köt, ígéreteket tesz, és mindenekfelett áldozatkész és kiolthatatlan szeretettel szeret. Változhatatlan, mégis mély érzelmei vannak. Bár kifürkészhetetlen, legalább – számunkra ismeretlen mértékben – minden olyan képessége megvan, amely nekünk, embereknek, nőknek és férfiaknak megvan. Az emberi képek a leírhatatlant próbálják leírni. Sok mindent férfias nyelven. Ám számtalan női istenkép is van, amely Isten női

128. Antropomorfizmus (görögül ἄνθρωπος anthrōpos »ember„ és μορφή morphē "forma, alak«): emberi tulajdonságok tulajdonítása állatoknak, isteneknek, természeti erőknek és hasonlóknak (emberiesítés). Az emberi tulajdonságok megmutatkozhatnak az alakban és a viselkedésben is. Wikipedia

oldalát emeli ki és dicséri. Néhányat közülük felsorolok, és közben nem felejtem el, hogy Isten nő sem. Még egyszer: nincs neme. *A női istenképek azt mutatják meg, ami az Édenben testet öltött: a férfi és a nő Isten képe, és létezésükben és nemükben Isten létét tükrözik, akinek nincs neme.*

Istennek hímnemű nyelvtannal való leírása a nyelv korlátja is, de nem csak az. Ha a német és minden más nyelv Istent sem hímnemben, sem nőnemben nem írná le, csak a semleges, személytelen „az" névmás maradna (németül: es). Ez személytelen volna, és nem vezetne célra. Ugyanez érvényes a Biblia eredeti nyelveire is. *Például a lélek görög szava, a pneuma, semleges nemű. A héber ruach szó viszont nőnemű. Ezt németül nem lehet kifejezni, de amikor Isten Lelkéről beszélünk, beszélhetnénk Róla nőnemű névmással (németül: „sie", „ihr"; „Geistin" – női Lélek).* Ám ez sem tudna nemet tulajdonítani az isteni személyeknek. Feltűnne nekünk, valószínűleg zavarna is, mert egyszerűen megszoktuk a hímnemű személyes névmásokat, és mást nem is ismerünk. *Isten nemének kérdését éppen ezért nem lehet a nyelvvel tisztázni, sem a bibliaival, sem a mai nyelvekkel.*

Sem az Ószövetségben, sem az Újszövetségben nincs konkrét utalás Isten nemére. Ezt azért kell kiemelni, *mert az ókori Kelet és az ókor istenei tudatosan férfiak és nők voltak*. Az élet körforgását a szexualitás tartotta életben. A női

istenségek eszménye a termékenység volt. A nemiség volt az a középpont, amely körül a kultuszok forogtak. *Nem így Jahve esetében, aki Izrael Istene. Őt sem férfinak, sem nőnek nem nevezik.* A zsidó hitben, éppúgy, mint a kereszténység, a szexualitás nem tartozik valamiféle örök, kozmikus ritmushoz. A szexualitás teremtett dolog. Kezdete van, és vége is lesz.

„Mindazonáltal Isten az Írásban mint »a mi Urunk Jézus Krisztus Istene és Atyja„ (Ef 1,3) jelenti ki magát, és nem mint "Anya„. Isten nem is apa-anya komplexumként mutatja be magát, mintha a "férfiasságot„ és a "nőiességet„ testesítené meg. A "férfiasság„ és a "nőiesség« fogalma elválaszthatatlanul összefügg a nemek szexuális különbségeivel. A szexualitás és nemei csak a pogány kozmológiában örök szellemi elvek."[129]

Ha Istennek nincs neme, és mégis Atyaként írják le, akkor nem lehet a képeket és a nyelvet egyszerűen megváltoztatni, és „Anyát" írni a helyére. Ez azt jelentené, hogy egy tévedést – tudniillik azt, hogy Istent férfi lénynek tekintjük – egy másikkal cserélünk fel. Ez történik a *Bibel in gerechter Sprache* (német bibliafordítás) című

129. R.K. McGregor Wright

fordításban, amely „nemsemlegesen" fordít.[130]

Bár Istent jóval több férfias kép ábrázolja, mint nőies, ebből nem lehet következtetéseket levonni a nemére. Hogy összességében több a férfias kép, és férfias nyelvet használnak, az azzal is összefügghet, hogy a bibliai iratok egy patriarchális korban keletkeztek. A Szentírást is történetileg kell olvasni, anélkül hogy megtagadnánk tőle mai jelentőségét és tekintélyét.

9.2 Ne csinálj magadnak faragott képet

A Dekalógusnak, a tízparancsolatnak ez a parancsa (2Móz 20,4) érinti Isten nemének kérdését, már azelőtt is, hogy Isten Jézusban kijelentette volna magát. A képtilalom kizárja Isten nemiségét, éppúgy, mint az a tény, hogy Isten Lélek. A kettő közvetlenül összefügg. Isten híres önmeghatározásából sem – „Leszek, aki leszek" (2Móz 3,14) – vezethető le nem, sem férfi, sem női. Ez utóbbi a feminista teológia bizonyos irányzatainak a szándéka.

130. Wolfgang Huber bírálata: „Azt, hogy a fordítás mindig értelmezést is tartalmaz, itt megfordítják: az értelmezést fordításként adják ki. Ez sérti a reformáció Írás-elvét. Az igazságosság a Biblia központi témája. De az igazságosság szempontjából mégsem lehet úgy kiforgatni egy bibliai szöveget, hogy például ott, ahol egyértelműen tizenkét férfiról van szó, »apostolnőket és apostolokat« írnak, és az olvasó azt a benyomást kapja, mintha ebben a körben nők is lettek volna." Peter Hahne: „Egy lutheránus újságírónak a lelke mélyéig fáj, hogy szkeptikus kollégái nem a feltámadásba vetett hite miatt nevetik ki, hanem egy fundamentalista feminizmus szellemében született szektás különbiblia miatt." Wikipedia, a Bibel in gerechter Sprache szócikk

„A Biblia gyakran beszél Istenről mint Elohimról. *Ez egy pluraletantum*[131] *– olyan nyelvtani kifejezésmód, amely éppen az isteni – sem férfi, sem női – tulajdonságok sokaságának akar megfelelni.* Mert mindig és mindenütt, a szükség és szenvedés, de az öröm és a hála végtelenül különböző helyzeteiben is sokféle istenkép lebeg a szemünk előtt."[132]

9.3 Női istenképek

Itt példákat hozok arra, hogyan írja le az Írás Isten női oldalát:

Az anya, aki szoptatja gyermekeit, és felelős a gondozásukért (4Móz 11,12): „Hát én viseltem-e méhemben ezt az egész népet, vagy én szültem-e, hogy azt mondod nekem: Hordozd a kebeledben, ahogyan a dajka hordozza a csecsemőt, arra a földre, amelyet esküvel ígértél atyáiknak?".

Az anya, aki világra hozta az izraelitákat (5Móz 32,18): „A kősziklát, aki nemzett téged, elhanyagoltad, és elfelejtetted az Istent, aki szült téged."

A vajúdó asszony, akinek erős lélegzése az isteni hatalom képe (Ézs 42,14). „Régóta hallgattam, csendben voltam, türtőztettem magam. Mint a szülő asszony, mélyet akarok lélegezni, fújtatni és lihegni egyszerre."

131. Pluraletantum, többes számú szó: olyan főnév, amelyet kizárólag többes számban használnak (német példák: Ferien – vakáció, Kosten – költségek, Leute – emberek).
132. Lapide, Pinchas, Ist die Bibel richtig übersetzt, Gütersloh, 2004, 202

Az anya, aki Izráelt megszüli és oltalmazza (Ézs 46,3): „Hallgassatok rám, Jákób háza és Izráel házának egész maradéka, akiket anyátok méhétől fogva hordoztam, anyátok ölétől fogva vállamon vittelek!"

Az anya, aki nem felejti el a gyermeket, akit szoptat (Ézs 49,14–15): „Elfelejtheti-e az asszony a csecsemőjét, hogy ne könyörüljön méhe fián? Ha ezek elfelejtenék is, én nem felejtelek el téged."

Egy anya, aki vigasztalja gyermekeit (Ézs 66,13): „Karon hordoznak majd titeket, és térden dédelgetnek. Ahogyan azt, akit anyja vigasztal, úgy vigasztallak én titeket."

Egy anya, aki hívja, tanítja, tartja, gyógyítja és táplálja kicsinyeit (Hós 11,1–4).

További anyaképek: Zsolt 131,2; Jób 38,8.29; Péld 8,22–25; 1Pt 2,2–3; ApCsel 17,28.

Hasonló módon vannak a Bibliában helyek, ahol Istent a nők kulturális vagy társadalmi tevékenységéhez kapcsolva találjuk leírva:

Egy varrónő, aki ruhát készít Izraelnek (Neh 9,21).

Egy bába, aki jelen van a szülésnél (Zsolt 22,9–10; 71,6; Ézs 66,9).

Egy tekintéllyel bíró asszony, akire szolgálóleánya feltekint (Zsolt 123,2); egy asszony, aki kovászból kenyeret készít (Lk 13,20–21).

Az Írás úgy is beszél Istenről, hogy egy nőstény madár vagy állat képét használja: Isten úgy cselekszik, mint egy madáranya, amely oltalmazza fiókáit (Zsolt 17,8; 36,7; 57,1; 91,1.4; Ézs 31,5; 5Móz 32,11–12), mint egy sas (5Móz 32,11–12; 2Móz 19,4; Jób 39,27–30), mint egy tyúk (Mt 23,37; Lk 13,34; vö. Ruth 2,12) és mint egy anyamedve (Hós 13,8).

Az Isten lényével kapcsolatos női vonásokra utaló egyik legelbűvölőbb hely a bölcsesség asszonyként való ábrázolása a Példabeszédek könyvében (Péld 1,20–33; 8,1–9,12).

9.4 Atya és Fiú

Jézus eljövetele előtt nem lehetett tudni, hogy Isten „egy a háromban". Azt sem, hogy Isten abban az értelemben Atyja a Fiának, ahogyan az Jézus által ismertté vált. Csak amikor az Ige testté lett, akkor jelentette ki magát Isten Atyaként az Ő Fiában. Ám Ő nem olyan atya, aki egy nővel nemzette a fiát. Az Atya, a Fiú és a Lélek mind örökkévaló, kezdet nélküli. Ez a nyelv azt mutatja meg, milyen kapcsolatban áll egymással az istenség első és második személye. Megmutatja azt a kapcsolatot is, amelyben az emberek Istennel lehetnek. De ez a valóság sem teszi az örök Atyát és az örök Fiút férfi neművé.

Tudom, hogy ezeken a kérdéseken ritkán vagy soha nem gondolkodnak el ebben a

formában. Ennek a könyvnek a keretében szükségesnek tartom, hogy ezt a témát szóba hozzam. Mégpedig annak tudatában, hogy hamar korlátokba ütközöm.

9.5 Az örök Fiú alárendelődése?

Ebben a könyvben amellett érvelek, hogy a nő hierarchikus alárendeltsége mindig a bűneset következménye, és az eredeti, bűn előtti teremtésben nem volt előirányozva. Ez akkor is érvényes, ha Isten Igéje alárendelődésre szólítja fel a nőket. Ezt azonban az ókori körülmények összefüggésében kell érteni. Ezt részletesen leírtam.

Néhány évtizede az egyesült államokbeli konzervatív evangéliumi kereszténységben kialakult egy tanítás, amely megcáfolhatná a fenti érvemet, ha megfelelne a bibliai szövegeknek. A szentháromság egy Istenről van szó, és arról, hogyan viszonyul egymáshoz az Atya, a Fiú és a Szentlélek. Ez a tanítás néhány szóban azt mondja, hogy az istenség három személye lényegében és dicsőségében egyenlő. Létükben (ontológiájukban) egyenlők. De különböző szerepeket töltenek be egymással és a teremtéssel való kapcsolatukban. Így a Fiú „kezdettől fogva" alá volna rendelve az Atyának, a Lélek pedig az Atyának és a Fiúnak. Krisztus megtestesülésében, önkéntes megalázkodásában az fejeződik ki, ami már az örökkévalóságban is a viszonyuk volt.

Azt kérdezi, mi köze ennek a könyv témájához? Nagyon sok. Mert ennek az „örök hierarchiának" a férfi és a nő szerepeinek mintájául kell szolgálnia. Eszerint tehát már a bűn előtti teremtésben felismerhető a világos egyenértékűség, éppúgy azonban a különböző szerepmegosztás is, amelyben a férfi a vezető és kormányzó fej, akinek a nő alárendeli magát. A férfi és a nő így volna a teremtés szerint megalkotva, az ismert következményekkel a házasságra, a gyülekezetre és a társadalomra nézve.

A német nyelvű keresztény gondolkodásból és irodalomból nem ismerem ezt a gondolatot. Wayne Grudem terjedelmes, reformátori hagyományú dogmatikájával azonban ez a gondolat minden következményével együtt 2013 óta Németországba is megérkezett: „Itt a házasságban, ahogyan az Atyának a Szentháromságban tekintélye van a Fiú fölött, úgy a férjnek is tekintélye van a felesége fölött. A férj szerepe párhuzamos az Atya Isten szerepével, a feleség szerepe pedig párhuzamos a Fiú Isten szerepével. Továbbá, ahogyan az Atya és a Fiú istenségben, jelentőségben és személyiségben egyenlő, úgy a férj és a feleség is egyenlő emberségében, jelentőségében és személyiségében."[133]

Így ebben a dogmatikában úgyszólván „örök súllyal", vagyis az istenségre hivatkozva zárnak ki minden nőt a vezető szolgálatokból, például a presbitériumból és

133. GRUDEM, W., Biblische Dogmatik: Eine Einführung in die Systematische Theologie, XXIX, Theologisches Lehr- und Studienmaterial des Martin Bucer Seminars, VKW; arche-medien, Bonn; Hamburg 2013, 284–285.

az igehirdetői szolgálatból. Németországban fiatalabb református irányzatok proaktívan, szinte misszionáriusi buzgalommal állnak ki e tanítás mellett.

Bár ez a kizárás nem kezdettől fogva, de legalább 1700 éven át sajnos meghatározta az egyháztörténetet, ezt az érvet soha nem hozták fel.

Ezt a viszonylag új tanítást itt nem lehet megvitatni. Csupán néhány gondolatébresztő szempontot adok, és átfogó szemléletemet nem erre a tanításra alapozom. Így megmaradok kiindulópontomnál, Mózes első könyvének 1. és 2. fejezeténél, amelynek fényében ebben a könyvben az Újszövetség idevágó bibliai szövegeit magyaráztam.

Ha a Fiúnak ez az örök alárendelődése fennállna, nem csak a megtestesülésétől fogva, ez még nem határozná meg automatikusan a férfi és a nő szerepét. Analógia volna, hasonlat, de nem szükségszerűség. Hogy a Fiú emberként alávetette magát az Atyának, azt senki sem fogja kétségbe vonni. *A téma szempontjából azonban fontos marad, hogy sem a Fiú esetleges örök, sem időbeli alárendelődését soha nem veszik mintául arra, hogy a férfi és a nő viszonyát és szerepeit általában vagy a házasságban leírják. Jézus megalázkodásának példáját természetesen gyakran hangsúlyozzák, de mindig minden tanítványra vonatkozóan, a nem bármiféle hangsúlyozása nélkül.*

Néhány évszázadba telt, mire a kereszténységben létrejött egy hitvallás vagy egy Istenről szóló tanítás, többnyire a tévtanításokra adott válaszként. Így Athanasziosz (4. század) volt az, aki kiemelkedő módon megformálta, megfogalmazta és megvédte a Szentháromság tanítását. Ez máig vitathatatlan keresztény dogma.

Különösnek tartom, hogy a férfi és a nő szerepéről folyó vitában ilyen tanítást fogalmaznak meg, és ezzel rögzítik a nő alárendelt szerepét. Nem tudok szabadulni attól a gyanútól, hogy itt „a farok csóválja a kutyát". Más szóval: milyen súlyos istentannak kell e nemi szerepkérdés szolgálatába állnia? Le kellene szögezni, hogy mindez az ember teremtésekor ismeretlen volt, és csak a Fiú eljövetelével lehetett felismerni. Az „Isten képe" ezt a felismerést az Édenben még nem foglalhatta magában.

Aggályosnak tartom az ilyen rögzítést, amely rendkívül messzemenő kijelentést kockáztat meg az istenségről. Még ha vannak is jelei ilyen következtetéseknek, számomra hiányoznak e feltevés egyértelmű bizonyítékai. Az ellenkezőjére is vannak jelek.

Utólagos megjegyzés a negyedik kiadásban: Ezt a tanítást azóta sok oldalról érkező erőteljes tiltakozás miatt visszavonták.

9.6 Jézus és 12 tanítványa

Jézust Messiásként és királyként, Emberfiaként fel lehetett ismerni a próféciákban. Férfiként. Ezek az igék a názáreti férfiban teljesedtek be. Pál, mint egy patriarchális családban, Ádámhoz hasonlítja Őt, mint az új teremtés fejét.

Alexander Strauch hangsúlyozza, hogy Jézusnak férfinak kellett lennie. Ezzel egyet lehetne érteni, de ebből a férfinem fölérendeltségét levezetni, ahogyan ő teszi, egyszerűen félrevezető.[134] *Elsősorban emberré lett – az Ige testté lett, nem férfivá!* Fejtegetései és ennek a gondolkodásnak minden képviselője példa arra, hogyan sikerült a görög filozófiának máig beszivárognia Isten gyülekezetébe. Ráadásul a kegyesség köntösében.

134. Strauch, 42-44

A férfi személyiségek szimbolikus és tipológiai funkciókat vagy szerepeket töltenek be Isten üdvtörténetében. Itt nem a férfinem kiemeléséről van szó, akkor sem, ha az embernek újra meg újra ez a benyomása. Jézus munkájában különbséget tennék az üdvtörténeti funkció és az üdvszerző funkció között. Az előbbi feltételezte, hogy férfi legyen. Az üdvösség megszerzése szempontjából a nemnek nem volt jelentősége. Más szóval, élesen fogalmazva: egy nő is megszerezhette volna a keresztfán az üdvösséget.

Jézus 12 tanítványt választott ki, mind férfiak voltak. Ez az akkori, férfiak uralta kultúrában természetes volt. De Izrael 12 törzsének képviselőiként férfiaknak kellett lenniük. „*Jézus ugyanazért választott férfi apostolokat, amiért tizenkét zsidó apostolt választott.* Amennyiben Jézus követői az új Izraelt képviselik, Jézus tizenkét apostola tipológiailag Izrael tizenkét törzsét képviseli, és különösen a tizenkét pátriárkát (Jákób fiait), akiktől Izrael nemzete származik. Witt rámutat, hogy a tizenkét férfi apostol tipológiai folytonosságot és beteljesedést ad Izrael történetének. *»A tizenkettőnek szabad zsidó férfiaknak kellett lenniük, nem rabszolgáknak, nőknek vagy pogányoknak, hogy betölthessék tipológiai szerepük szimbolikus funkcióját«.”*

Jézus 12 férfit hívott el. Aki arra hivatkozik, hogy csak férfiak lehetnek, annak csak galileai vagy zsidó férfiakat volna szabad számításba vennie. A történelmi,

prófétai, kulturális, de egyszeri helyzet megkövetelte, hogy tanítványai férfiak legyenek, zsidók. *Ezért ez soha nem lehet irányelv vagy norma Jézus Krisztus világméretű gyülekezete számára, amely minden népből jön létre.*

A tizenkettes szám nem egy 12 tanulós iskolai osztályra emlékeztet, hanem a messiási mozgalom átfogó jellegére is utal, amely senkit sem hagy hátra, *és amelyhez a nők is hozzátartoztak.* Figyelemre méltó, hogy a tizenkettőt soha nem nevezik férfiaknak. Jézus követésében mindenki tanuló volt, mindenki tanítvány. Jézus jelenlétében nem volt helye a nőkkel szembeni férfias nagyképűségnek.

Az androcentrizmus, vagyis a Biblia túlnyomóan férfias látásmódja és beszédmódja, határozottan nem a nők rovására történik. Ez nem szorítja őket háttérbe.

A férfi Jézus szokatlan és radikális módon becsülte és tisztelte a nőket. Visszaadta a nőknek a méltóságukat. Richard Bauckham ezt írja a Jézus sírjánál levő asszonyokról: Isten a nőket részesíti előnyben mint a kijelentés címzettjeit, és ezzel mint e kijelentésnek a férfiak felé való közvetítőit. *Nem része ez annak az eszkatologikus helyzetcserének, amelyben Isten az utolsókat elsőkké, az elsőket utolsókká teszi, hogy senki ne dicsekedhessék Isten előtt?*

9.7 Összegzés

„Arra kell következtetnünk, hogy nincsenek bibliai alapjai annak, hogy a férfiasságról és a nőiességről alkotott elképzelések meghatározó befolyással legyenek Isten lényegi természetének megértésére. Isten azért »Ő«, mert Isten személyes, és azért a mi Atyánk, mert Isten úgy cselekszik, mint egy szerető atya. Sem nem férfi, sem nem nő, sem nem a kettő kombinációja. A nemhez kötött Isten elképzelése számos pogány elképzelés sajátja, de a bibliai kereszténységből hiányzik.”[135]

A férfiak és éppígy a nők is azonosulnak a Biblia olvasása közben olyan férfiakkal, mint Ábrahám, Mózes, Dávid és Illés. Vajon mi, férfiak, éppígy azonosulunk-e olyan nőkkel is, mint Débora, Ráháb, Ruth vagy Mária? Olvassuk egyszer tudatosan a nők szemszögéből a Bibliát és a történeteit! Olvassuk, és adjuk tovább tudatosan a nők történeteit a fiataloknak és a prédikációinkban!

135. Uo.

10 Bűnvallomásom

Nagy azoknak a vétkeknek a sora, amelyeket mi, férfiak, a nők ellen elkövettünk. Többnyire abban a tudatban, hogy hűek vagyunk Istenhez és az Ő Igéjéhez. Jóval többről van szó, mint egy vitatott teológiai álláspontról. Személy szerint úgy érzem, hogy nyílt és egyben kíméletlen bűnvallomásra kaptam elhívást. A megtérés esély az új életre és az ébredésre. Reménységem az, hogy sok testvérem az Úrban azonosulni fog ezzel a vallomással, és eljut a Krisztusban élő testvérnők füléhez és szívéhez, Isten örömére.

Isten, Jahve Elohim, a férfi és a nő Teremtője, bocsáss meg nekem, hogy úgy gondolkodtam, úgy követeltem és úgy cselekedtem, mintha a nő nem volna egyenrangú, hanem alacsonyabb rangú. Nem velem szemben álló társ, hanem egy fokkal alattam álló.

Uram Jézus, bocsáss meg nekem, hogy azt gondoltam, a nőknek hallgatniuk kell, és vissza kell húzódniuk a nyilvánosságtól.

Bocsáss meg nekem, hogy azt gondoltam, Te azt akarod, hogy nyilvánosan ne taníthassanak Rólad és a Te igazságodról.

Megvallom a feleségemnek, az anyámnak, a lánytestvéreimnek és minden barátnőmnek az Úrban, Isten országa minden munkatársnőjének, minden testvérnőnek, akivel számtalan gyülekezeti összejövetelen

együtt ültem, hogy hierarchikusan a férfi tekintélye alatt álló személyeknek tekintettelek benneteket!

Bocsássátok meg nekem ezt a téves magatartást, amelyről azt hittem, hogy isteni és bibliai!

Bocsássatok meg nekünk, hogy fontos vitákat és kérdéseket nélkületek beszéltünk meg és döntöttünk el. Nem kértük ki a tanácsotokat! A saját világunkban éltünk, mintha az volna az egyetlen vagy a legfontosabb.

Megvallom, hogy mi, férfiak, kudarcot vallottunk. Gyakran, és anélkül hogy észrevettük volna, önző, uralkodó és megkülönböztető macsók és okoskodók voltunk.

Vakok voltunk önmagunkkal szemben. Vakok veletek, nőkkel szemben, a ti elhívásaitokkal és adottságaitokkal szemben. És ezért ebben a dologban vakok Istennel, a ti Teremtőtökkel szemben is.

Bocsássatok meg nekünk, ahol gyávák voltunk, és titeket toltunk magunk elé, és rátok hagyatkoztunk ott, ahol nekünk kellett volna helytállnunk és elöl járnunk, és ti joggal vártátok ezt tőlünk.

Bocsássátok meg nekünk közönyünket az iránt, ami nehezetekre esett, és amit soha nem értettetek. Soha nem kérdeztük meg, hogyan éltek meg mindezt.

Bocsássatok meg nekünk, hogy nem kérdeztünk meg titeket, mit éreztek e megkül

önböztető magatartások és tanítások miatt.

Sajnáljuk. Tévedtünk.

Legyetek szabadok! Szolgáljatok az Úrnak örömmel!

Ne szokjátok meg a fennálló állapotot! Keljetek fel!

Még ha időbe telik is, amíg a hagyományok megváltoznak, most akarunk elkezdeni, és nem akarunk több időt hagyni magunknak.

Támogatni fogunk titeket – ahogyan ti is mindig ezt tettétek, mindazok ellenére, amit tettünk.

Hogyan tehetjük jóvá?

Jézus Krisztus keresztje a bűnös egyetlen menedéke, ahol bűnbocsánatot és szabadulást tapasztalhat meg. A keresztény számára is ez az a lelki hely, ahol meggyőződhet bűnei bocsánatáról. Az a hely, ahol maga Jahve Elohim vitte fel bűneinket a saját testében a fára. És ahol a bűnösök találkoznak, és kölcsönösen kimondják egymásnak a bocsánatot.

Amikor a Szentlélek megvilágosítja szívünket és lelkiismeretünket, és a bűn megvallása szükségessé válik, a megtérés pedig az egyetlen következő lépés, akkor a kereszt színe előtt van az a hely, ahol férfiak és nők találkoznak. A kölcsönös bocsánatért és megbékélésért, a szabadságért és a gyógyulásért.

„Nem könnyű út a patriarchális gondolkodásmódtól a nőbarát gondolkodásmódig eljutni. Ehhez hozzátartozik, hogy mindazt, amit a világunkról és működéséről, a hitünkről és az Istennel, egymással és a kozmoszunkkal való kapcsolatunkról érteni véltünk, újra el kell képzelnünk. Ez éppolyan nehéz változás, mint amilyen őseinknek volt áttérni a világegyetem földközpontú felfogásáról a napközpontúra. Az első tudósokat, akik felvetették, hogy a Föld kering a Nap körül, és nem fordítva, kiközösítették, mert azt hitték, hogy ez veszélyezteti Isten hatalmát! Hasonlóképpen nagyon nehéz megszabadulni egy olyan patriarchális világnézettől, amelyben normálisnak fogadják el, hogy a nőket férfiak uralják, és hogy a rendszereket és intézményeket férfiak szervezik és irányítják. Az egyenjogú-egalitárius világnézet olyan világnézet, amely a nőket és a férfiakat kölcsönös kapcsolatban látja, akik megosztják a hatalmat, felismerik, előmozdítják és szabadjára engedik egymás ajándékait. És egyenlő tisztelettel és egyenlő méltósággal bánnak egymással."[136]

„Akit megragadott az evangélium lelkülete, az egyet fog érteni abban, hogy az a patriarchális szerepfelfogás, amely gyámkodik a nők felett,

136. Reid, Barbara E., 7. o., Wisdom's Feast, 2016

és megbénítja őket Isten országa számára, nemcsak igazságtalan, hanem kimondhatatlan kárt is okozott Isten gyülekezetének. Még ha ez soha nem is nemtelen indítékokból, a hatalmi harc vagy éppen a szándékos megalázás lelkületében történt, hanem elég gyakran a Szentírás tragikus félreértése miatt, most mégis itt az ideje, hogy bátran megkérdőjelezzük a megalázó hagyományokat, és elforduljunk tőlük, hogy a nők is »tágas helyre« állíthassák lábukat, és végre hálásan megtapasztalhassák a Jézus Krisztus által szerzett teljes megváltást."[137]

„Egy önmagában egészséges férfi mindent megtesz azért, hogy az oldalán élő asszonyt beleszeresse az elhívásába." Veronika Schmidt

Mint egy gyógyíthatatlan betegség, mint ősrégi, szilárdan és mélyen gyökerező, mindenütt elburjánzott gyom, a keresztény férfiak nőképe kezdettől fogva környezetük visszhangja, és sajnos a szívüké is. Tudatosan és tudattalanul, durván, mérsékelten, sőt szeretetteljes módon megélve – mégsincs más lehetőség, mint a megtérés a bibliai és ezzel isteni igazsághoz, amely egyedül tesz szabaddá.

137. Krüger, Hartmut, 183. o., Frauen im Pietismus, Marburg, 2005

11 Összegzés és kitekintés

Tapasztalatom alapján – amely tehát korlátozott és szubjektív – arra a következtetésre jutok, hogy a „nőkérdéshez" (szinte csak a férfiak nevezik így) való viszonyulásban a mentalitás, az egyházi környezet és a háttér döntő szerepet játszik.

Azokban a gyülekezetekben, ahol a nők hallgatnak, és meggyőződésből teszik ezt, emberileg aligha várható, hogy ez a gyakorlat megszűnjön. A gondolkodási minták nemzedékeken át formálódtak, és megmerevedtek. Ezek erődítmények. Ilyen szokásokat és hagyományokat megváltoztatni ezekben a körökben olyan, mintha „a világ törvényeit rázná meg" valaki.

Természetesen mindent „bibliahűséggel" és engedelmességgel indokolnak. Csakhogy valóban a Bibliához hűek-e, vagy a saját bibliamagyarázatukhoz? A kérdést azonban fel kell tenni: tévedhetünk-e?

Ugyanez érvényes azokra a gyülekezetekre, ahol a nők nem lehetnek diakónusok vagy presbiterek. Ahol minden vagy néhány vezető feladatból ki vannak zárva. Ott is, ahol nem prédikálhatnak és nem taníthatnak.

Lehetséges, hogy társadalmunk (társadalmi rendünk) és törvényhozásunk a férfi és a nő egyenrangúságában és egyenjogúságában

bibliaibb, mint a konzervatív, bibliahű keresztények magatartása?

Mi lesz, ha az egyenjogúság törvénye és az egyik nem hátrányos megkülönböztetésének tilalma egy napon minden területen – az evangéliumi gyülekezetekben és a szabadegyházakban is, a konzervatív jellegűekben is – ugyanazokat a jogokat követeli meg a nők számára? Talán női kvótát is előír? Akkor a férfiról és a nőről vallott patriarchális és lényegében középkori nézetünk olyasmi lesz, amiért szenvednénk? Amiért börtönbe mennénk? Az államnak természetesen nincs joga ezt az egyházban meghatározni, de mi lesz, ha mégis jogot formál erre, és következményekkel fenyeget?

Meg kellene térnünk, nekünk, férfiaknak, hogy még mindig nem értettük meg, hogyan teremtette meg Isten kezdetben a férfi és a nő szerepét és viszonyát. Ez a felfogás sok esetben egyáltalán nem a Bibliából származik, hanem a kultúra és a társadalom formálta. Mikor ismerjük fel végre ezt a mélyen rejlő összefüggést? Nem lehet a világot elítélni, és ugyanakkor világi viselkedési mintákat bibliainak nyilvánítani.

Mikor jön el a Lélek szabadsága és az eredeti teremtési rend? Amelyben nem a nem dönt a szolgálatról, a megbízatásról és az elhívásról Isten királyságában és az Ő gyülekezetében. Hanem az ajándék, a rátermettség, a jellem és a hűség, valamint a személyiség és a képzettség. Egyszerűen

a lelki alkalmasság: a szolgálatkészség és az alázat, a szívből jövő odaadás és a lelki tekintély, amelyet nem rendelnek el és nem osztanak ki, hanem észrevesznek, felismernek és megbecsülnek. Ez az áldás áttörése volna minden olyan gyülekezet számára, amely világi formák, és nem lelki, bibliai és isteni formák szerint szabta meg és nyirbálta meg a nők szerepét.

Ezzel teljesítettem a felelősségemet, és elhatárolódom azoktól a formáktól, amelyek nem a Szentírásból, hanem egy bűnbe esett világból származnak. Olyan szemléletmódoktól, amelyeket maguk a keresztények, a férfiak, akik közé én is tartozom, „belekereszteltek" a gyülekezetekbe, és kegyessé tettek. *Pontosan ezt érte el a kígyó, a csábító: hogy sok helyen elnyomja vagy kiiktassa a nők nélkülözhetetlen hozzájárulását.* Isten képének hordozói Ádám és Éva együtt voltak. Krisztus testének működése ugyanígy történik. Vagy pedig éppen nem úgy működik, ahogyan Krisztus akarja.

Kövessük mi, férfiak, Jézus lábnyomait abban, ahogyan a nőkkel bánt. Van út visszafelé. Isten bűnbocsánatot és új kezdetet ajándékoz. Ezekben a kérdésekben is.

Ám csak megtéréssel. Gondolkodásunk megváltoztatásával és szemléletváltással leszünk képesek harcolni a kígyó mérge ellen, amellyel évezredeken át megtévesztette Isten népét és az egész

világot, tudniillik azzal, hogy a férfinak tekintélye van a nő fölött.

A szívből jövő szemléletváltás egy pillanat alatt is végbemehet, de évekig is eltarthat. Ezeket a sorokat 56 évesen írom. Nem láttam előre. Öt évvel ezelőtt még nem írtam volna le. Ezért senkit sem vádolok. Legfeljebb önmagamat, amiért ebben a kérdésben négy évtizedet elvesztegettem. Pálnak három évre volt szüksége Arábiában, közvetlenül drámai Krisztustalálkozása és megtérése után, hogy megszabaduljon a farizeusi gondolkodás terhétől és törmelékétől, a nőképét illetően is. De sikerült. És ma is sikerülhet.

Lelkigondozói szempontból ennek a gyógyulásnak és szabadulásnak szinte felmérhetetlen helyreállító, helyreigazító és gyógyító hatása volna, mivel ez Isten Igéjének egészséges és ezért egészségessé tevő tanítása. Ha a házasságok megszabadulnának a férfi nő feletti tekintélyének mítoszától. Ha a gyülekezetek és egyházak végre teljes lehetőségeikből meríthetnének.

Hagyjuk végre magunk mögött kedvenc reflexeinket és ellenségképeinket ezekben a témákban! Asszonyaink és leányaink, anyáink, lánytestvéreink és lelki testvérnőink a menny gondolatai. Aki hozzájuk nyúl, aki hallgatásra ítéli őket, az bűnössé válik. Milyen választ adjunk majd azon a nagy napon, amikor Jahve Elohim számon kér bennünket?

A kitartásra buzdító jelszavak is ilyen kedvenc reflexek: Maradjunk meg az Igénél! És összekeverik az „Igénél maradást" a „saját igeértelmezésünknél maradással". Nekünk, férfiaknak, meg kell adnunk magunkat, és be kell látnunk, hogy az ősi kígyót Jézus nevében le lehet győzni. A megtérés a legjobb belátás – kilátással! Nincs már értelme Isten gyülekezetében világi és ezért bűnös rendekért harcolni.

Ha a nők szabaddá lesznek, akkor a férfiak is szabaddá lesznek.

Legyen kegyelmes hozzánk az Úr Isten, Jahve Elohim!

A bibliai szövegek kulturális hátterének figyelmen kívül hagyása nem ahhoz vezet, hogy ragaszkodunk a szövegek szó szerinti értelméhez, hanem ahhoz, hogy a bibliai szöveg a saját jelenünk kulturális meggyőződéseinek vetítővásznává válik.

Amit sok evangéliumi kereszténynek örök bibliai igazságként hirdettek, az valójában a 19. és 20. század terméke. Bárki utánanézhet.

Hogyan tanuljon meg valaki vitatott kérdésekben akár csak komolyan megvitatni különböző álláspontokat, ha évtizedeken át azt gyakorolta, hogy ne meggyőződéseket képviseljen, hanem dogmatikai hitvallásokat erőltessen keresztül?

Thorsten Dietz

11.1 Tudnivalók és tanácsok

Hogyan alkalmazzuk a vita közepette a bibliai elveket, hogy a következtetések ma valósággá váljanak Krisztus egyházában?

A mai gyülekezetekben és egyházakban nagy probléma, hogy mélyen félreértik a kegyelem lényegét és a Szentlélek munkáját. Amíg a törvényeskedést és a hagyományt összetévesztik Krisztus evangéliumával, a változásokat mindig szakadások fogják követni. Ezért buzgón kell munkálkodnunk azon, hogy a gyülekezetekben hirdessük az örömhírt. Kifejezetten rá kell mutatnunk a törvényeskedés hibáira, és világosan ki kell mondanunk Isten kegyelmének igazságát.

Bár sokan liberálisnak fogják tartani az ilyen tanítást, valójában ez csak Pál munkájának megismétlése. Pál élete nagy részében azon fáradozott, hogy helyreigazítsa a zsidózó tanítókat, akik vissza akartak térni Mózes törvényéhez. Pált kellene követnünk, és helyreigazítanunk azokat, akik az Ószövetség teológiájához akarnak visszatérni (csak férfi papok, a formák és külsőségek betartása és túlértékelése, a hibáktól való félelem, vak engedelmesség stb.). De az igazságot szeretetben kell kimondanunk.

Ugyanakkor meg kell értenünk, hogy időbe telik, amíg testvéreink elfogadják az új gondolatokat. Még egy nyitott ember számára is sok évig tarthat a gondolkodás

gyökeres megváltozása, amíg jól érzi magát benne. Amikor új szemüvegreceptet kapok, az új, jobb lencsék valóban rosszabbnak tűnnek, mint a régi, homályos lencsék, amíg néhány napig nem hordtam őket. Türelmesnek kell lennünk. A gyakorlat a tanítás új megértését adott esetben csak évekkel később követi.

A szakadások nem elkerülhetetlenek, de a veszély nagyon nagy. *Ha a gyülekezetek nem utasítják el a törvényeskedést, és nem fordulnak a kereszt felé, elválások és szakadások lesznek.* Az egyetlen másik megoldás az, hogy nem változnak. *És akkor még a saját gyermekeiket is elveszítik.*

A változás szükséges és elkerülhetetlen. Nem tagadhatjuk meg a hívők több mint felétől azt a jogot, hogy teljes jogú keresztények legyenek. *Ez nem az ő „jogaikon" múlik. Sokkal inkább arról van szó, hogy Istennek munkásokra van szüksége.* Az éhezőket táplálni kell, a gyermekeket nevelni, az embereket megmenteni. Ha Krisztus teste oly sok tagjától megtagadjuk a jogot, hogy részt vegyenek a döntéshozatalban vagy a gyülekezet vezetésében, *egyoldalúan lefegyverezzük magunkat Sátán seregével szemben.* Képzelje el, hogy egy ellenséges hadsereggel áll szemben, aztán megfordul, és lefegyverzi saját legjobb tisztjeinek többségét, mert fél, hogy megsérti a hadsereg szabályzatát. Arról kell gondoskodnunk, hogyan állhatunk ellen Sátánnak, és hagynunk kell, hogy Isten gondoskodjék

vezetőinek, tanítóinak, szószólóinak és sáfárainak kiválasztásáról.

Végső soron csak ennyit tehetünk, a többi Istenen múlik. *Még Jézus sem változtatta meg a legtöbb farizeus szívét, de elég szívet változtatott meg ahhoz, hogy újraírja a világ történelmét. Mi csak vethetünk. A növekedést Istennek kell adnia.*

Valódi változások akkor jönnek, amikor az emberek képessé válnak arra, hogy gondolkodásukat és energiájukat új módon használják, másfajta gondolkodási sémát és más nyelvet alkalmazzanak, és friss jövőképük legyen.

Férfiként és nőként

Szeretni, vezetni és tanítani

JOBB EGYÜTT!

JOBB KÖZÖSEN!

JOBB EGYMÁSSAL!

És TÁGAS HELYEN fogok járni, mert a Te határozataidat kutattam.

Zsolt 119,45

12 A különbség

Marilyn B. Smith *Ohne Unterschied; Frauen und Männer im Dienst für Gott* (Különbség nélkül; nők és férfiak Isten szolgálatában) című könyvéből (szerk. Ingrid Kern, 2005) két összeállítást és sémát szkenneltem be. Jó áttekintést adnak arról, hogyan értelmezik és indokolják a kölcsönös kiegészítés két álláspontját: egyszer a férfi és a nő közötti hierarchiával, illetve egyoldalú alárendelődéssel, egyszer anélkül. Itt *hierarchikus és ajándékközpontú modellnek* nevezik őket.

Ezt a két modellt nem azért mutatom be, hogy az olvasó válasszon közülük, hanem azért, hogy mindenki maga állapítsa meg, melyiket vallja, tudatosan vagy tudattalanul.

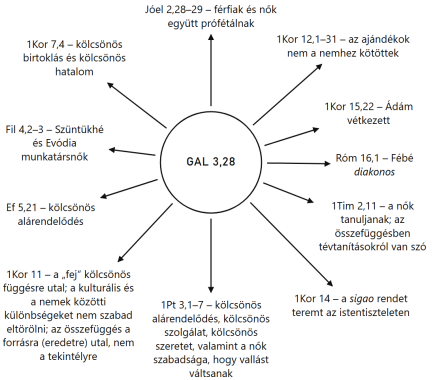
12.1 Az ajándékközpontú modell

A megváltásnak ebben az új szemléletében a következő jelentésekből indulnak ki:

ʿezer kᵉnägdo	egyenrangú segítőtárs, jelentése: „szemtől szemben; egymáshoz illők"
kephale	a fej jelentése: „forrás"
authentein	ritkán használt szónak tekintik, amely uralkodásra utal
sigao	önkéntes hallgatást jelent, hogy figyelmesen lehessen hallgatni
hypotasso	önkéntes beilleszkedést / besorolódást jelent, és a kölcsönös alárendelődés összefüggésében használják

Kulcsigeként a Gal 3,28-at idézik, amely minden ember Krisztusban való egyenlőségére mutat, és amelyet lelki és gyakorlati értelemben egyaránt érteni kell, mert Krisztusban kapott új identitásunk mindennapi megélése nem választható el a Benne való életünk örök valóságától.

Az *ajándékközpontú* modellt megalapozó meggyőződések összefoglalása

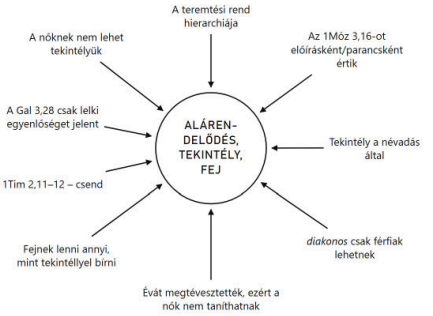

A férfiak és a nők egyformán Isten képére teremtettek, hogy közösségben éljenek, és ezt a közösséget azoknak az ajándékoknak az alapján szolgálják, amelyeket a Szentlélek osztott ki nekik, nem pedig a nemük alapján. E közösség lényege a kölcsönös alárendelődés és felelősség: mindenki legyen szolga, és ajándékaival járuljon hozzá a kölcsönös épüléshez.

12.2 A HIERARCHIKUS MODELL

B FÜGGELÉK

A *hierarchiaközpontú* modellt megalapozó meggyőződések összefoglalása

A nő úgy van alárendelve a férfinak, ahogyan Krisztus az Atyának. A tradicionalisták általában azt mondják, hogy a nők nem érnek kevesebbet a férfiaknál, de a lelki egyenértékűség ellenére más feladataik vannak. Ez azt jelentené, hogy feladataik a nemüktől függenek. Ennek bibliai alapja az volna, hogy a „fej" ugyanazt jelenti, mint a tekintély; és mivel Krisztus a gyülekezet feje (tekintélye), a férfi pedig a nő feje (tekintélye), a nőnek alá kell rendelnie magát, és nem lehet tekintélye a férfi fölött. Ezért nem taníthat férfiakat, és nem prédikálhat.

Ebben a tradicionalista szemléletben a következő jelentésekből indulnak ki:

ʿezer kᵉnägdo	egyenrangú segítőtárs, jelentése: „alárendelt"
kephale	a fej jelentése: „tekintély"
authentein	fordítása: „tekintély"
sigao	jelentése: „nem szólhat"
hupotasso	jelentése: „a feleség alárendelődése a férjnek", és a gyülekezet „a nők alárendelődése a férfiaknak" értelemben veszi át

Kulcsigékként ezeket idézik:

Ef 5,22 (alárendelődés)
1Tim 2,12 (nem engedem)
Ef 5,23 és 1Kor 11,3 (fej)

(A Gal 3,28-at kizárólag lelki értelemben magyarázzák – a megigazulás tanának fontos kijelentéseként –, de a mindennapi életre gyakorolt konkrét hatás nélkül)

13 Különböző olvasók utószavai

Hálás vagyok, hogy néhány barátom a kézirat kritikus elolvasása után vállalkozott arra, hogy személyes szót fűzzön hozzá. Kiegészíti azt, ami nálam hiányzik, és elmélyíti azt, amit én csak érintettem.

13.1 Benőtte a gaz a szabad kilátást!

Miért akarunk és miért kell könyvet írnunk erről a témáról? Nem azért, mert mindent forradalmasítani akarunk. Nem azért, mert jobban tudjuk.

Onnan ered, hogy Hans-Jörgnek váratlanul feltették a kérdést: „Hogyan látod a nő helyzetét és szerepét? Általában, és különösen a keresztény gyülekezeti élettel kapcsolatban."

Ez a kérdés nem először került terítékre az életünkben. Hosszú ideig gyülekezeti keretekhez voltunk kötve, és ott kontraproduktív megkérdőjelezni a nők alárendelt vagy hallgató szerepét, amikor minden nyugodtan halad a kijelölt mederben.

Én személy szerint nem vagyok lázadó természet abban az értelemben, hogy rögtön előállnék a nézetemmel és a véleményemmel, vagy keresztül akarnám vinni. Mégis a múltban, különösen a keresztény gyülekezeti életben, csak nehezen tudtam

elviselni és kibírni bizonyos megközelítéseket, ha nem „volt szabad" rákérdeznem, vagy nagyon emberi és felszínes válaszokat kaptam.

Hans-Jörggel az oldalamon olyan férjem van, aki mindennél jobban szeret a Bibliában kutatni és tanulni. Nagy gazdagodás, hogy érti és magyarázza Isten Igéjét. Amit nem ért, és amiben kérdések vannak, azt valamikor újra tanulmányozza.

Bátorság kell ahhoz, hogy a megcsontosodott nézeteket és véleményeket újra megkérdőjelezzük, és aztán megállapítsuk: ez nem igazán illik az eddigi életemhez.

Úgy nőttem fel, hogy a nők a keresztény gyülekezeti összejövetelen nem mondanak semmit hangosan. Gyerekként biztosan megkérdeztem egyszer, miért van ez így. Az a válasz, hogy így áll a Bibliában, akkor elég volt nekem, és nem kellett tovább kérdeznem. Így hát ugyanígy átvettem, és tovább éltem. – A gyülekezeti élet tartalmában való személyes részvételem emiatt évtizedeken át nagyon passzív lett, mert mindazt, ami az istentisztelethez hozzájárult, teljes egészében férfiak vették át. Ha imádkoztam, csendben tettem. Nőként nem volt ebben felelősségem.

Ma azt kérdezem magamtól, hogyan képzelte el ezt kezdetben az Úr Isten. Ő, a menny és a föld Teremtője, minden férfi és nő, minden állat Teremtője azt kívánja, hogy mi, emberek az Ő képmásai legyünk, egyenlők legyünk ELŐTTE, az

ÁLTALA adott talentumainkkal. Ha elvégezzük az ajándéktesztet, megállapítjuk: mindenki tud valamit különösen jól, és mindenkinek mindenben vannak erősségei és gyengeségei.

Mi van akkor, ha

- a Teremtő, aki kreatívnak, leleményesnek, erőteljesnek teremtett, és én az istentiszteleten / a gyülekezeti összejövetelen semmit sem mondhatok Neki
- Jézus, az emberiség Megmentője eljött a földre, itt élt, a nő életét és szerepét valóban a feje tetejére állította és megváltoztatta – meghalt értem, és most megváltó művének egy nagy része – a női része –, teremtésének fele az istentiszteleten semmit sem dicsérhet és semmiért sem adhat hálát

Ebből a passzivitásból szeretnék kijönni. Szeretném legyőzni a neveltetésemet. Szeretnék aktívan fejlődni. Ti, férfiak, segíthettek a nőknek! Ki kinek a segítsége ebben?

Ami a házaséletünket illeti, férjként és feleségként jól olajozott együttműködésben élünk. A fontos döntéseket együtt hozzuk meg. Azokat a döntéseket, amelyek az ajándékomat és a feladatomat érintik, bizony egyedül hozom meg. Hans-Jörg ugyanígy. Mindezekről beszélgetünk, és megosztjuk egymással. A szeretet és a tisztelet kölcsönösségen alapul, egy kötelet húznak és egy irányba. Hiszen közös cél felé tartunk.

Amikor a kultúrtörténetben olvasok, és megállapítom, milyen szerep volt a nők számára – a középkortól kezdve a legkülönbözőbb korszakokon át – látszólag magától értetődő, elszomorodom, és ma már el sem tudom képzelni, hiszen az volt a legjobb, ha a nők egyáltalán nem jelentek meg a nyilvánosságban, a művelődésben és a fontos döntéseknél. Az idő múlása mindig hozott némi fordulatot és változást. Az élet néhány területén és a neveltetésben azonban a szerepmegosztás módja még mindig nagyon mélyen ül.

Eszembe jut egy kép, amely a szép tavunk körüli sétán tűnt fel nekem: A tó körüli út mentén időnként padok állnak. Amikor megpihenek, megállapítom, hogy a tóra nyíló kilátást teljesen benőtték a bokrok és a fák. Írás közben ez a hasonlat jutott eszembe: A tó és a pad még mindig megvan = a teremtés és az emberi természet még mindig megvan – csak a kilátás és az, amit a Teremtő egykor a kezdetkor elgondolt, tűnt el jórészt a bokrok és fák mögött. Ahhoz, hogy a kilátás, amelyért a padnak egykor jó oka volt ott állni, újra kitisztuljon, el kell távolítani a vadul burjánzó bokrokat és fákat. Ugyanígy el kell távolítani azokat a burjánzásokat is, amelyeket hagytunk elszaporodni Isten teremtői elképzelése körül.

Christine Ronsdorf, Sulzberg (Allgäu)

13.2 Mi minden lehetett volna!

„Még egy könyv a »nőkérdésről« …" – ez volt az első reakcióm arra az előzetes kéziratra, amelyet Hans-Jörg Ronsdorf küldött nekem. Egy első átfutás után azonban a megközelítés mégis annyira érdekelni kezdett, hogy nem tudtam igazán abbahagyni az olvasást. Keresztény neveltetésem hasonló a szerzőéhez. A »zárt testvérgyülekezetekben„ nőttem fel, az "ifjúsági testvérórákkal„, amelyek kizárólag fiatal férfiak számára voltak fenntartva, miközben a fiatal hölgyek a "kötőórán„ jöttek össze. Ott nem voltak áhítatok, hiszen egy nő nem taníthatott. A nők nem tanítanak, nem vesznek részt a teológiai kérdések megvitatásában, hallgatnak a gyülekezetben, kivéve az "áment„ vagy a négyszólamú éneket. Jól emlékszem még a "zárt testvérgyülekezetek„ egyik akkori, országosan vezető testvérének prédikációjára a szülőgyülekezetemben, amelyben a "női konferenciák« témáját ezzel a mondattal intézte el: „Hová jutunk, ha a nők konferenciákon vannak, a férfiaknak pedig otthon kell tologatniuk a babakocsit?" Pontosan, hová jutunk? Olyan kérdés, amelyet az embernek, illetve nekem már sokkal régebben fel kellett volna tennem magamnak. Akár belátásból történt, akár az össztársadalmi

nyomásnak köszönhető, az elmúlt évtizedekben a viszonyok a (testvér)gyülekezetek konzervatív köreiben is bizony megváltoztak. Vannak ifjúsági órák, házi csoportok és más alkalmak, amelyeken a nőket másként veszik észre és másként bánnak velük, mint ifjúkoromban. Némelyek egy darabon tovább is mennek ezen az úton, és lehetőséget adnak a nőknek arra, hogy ajándékaik és elhívásuk szerint szolgáljanak a gyülekezeti élet bizonyos fülkéiben. Én személy szerint azonban felteszem magamnak a kérdést: elég ez? A testvérgyülekezetek alapításának idején Darby és harcostársai újra felfedezték minden hívő egyetemes papságának elvét. Vitatkozó természet lévén Darby ezt az államegyházak klerikalizmusától elhatárolódva így fogalmazta meg: „I believe the »Notion of a clergyman« to be the sin against the Holy Ghost in this dispensation". Vagyis nagyjából: „a lelkészek külön osztályának intézménye a Szentlélek elleni bűn ebben az üdvtörténeti korszakban". Ez a testvérmozgalom (plymouthi testvérek) teológiai középpontjában álló tétel megvalósításában lényeges nyereséget hozott Isten gyülekezete számára a Lélek vezetésében és a szabadságban. Sajnos azonban csak a gyülekezeti szolgálatok »tanult és felszentelt„ kritérium szerinti korlátozását szüntette meg, a „férfi" kritérium megmaradt. *Mi minden lehetett volna, ha felismerik, hogyan változtatja meg*

az a "big picture«, amelyet Hans-Jörg Ronsdorf megrajzolt, a nő szerepét Isten ecclesiájában? Mi lett volna, ha a testvérmozgalom határozottan képviseli, hogy „mi pedig mindnyájan fivérek vagyunk", férfiak és nők egyaránt? Mennyire meghódíthatta és átjárhatta volna ezt a világot Isten országa »igazságban, békességben és a Szentlélek által való örömben« egy ilyen felfedezés és annak megvalósítása által, jóval azelőtt, hogy a világi feminizmus ezt részben nem jó módon megtette? Ezért Darby mondatát szándékosan provokatívan újra és másként szeretném megírni: „Hiszem, hogy az az elképzelés, hogy a nőknek hallgatniuk kell, és nem taníthatnak és nem szolgálhatnak úgy, mint a férfiak, a Szentlélekkel való szembenállás a mi korunkban". Az Írás világos: „Amit tőlem sok tanú jelenlétében hallottál, azt bízd megbízható emberekre, akik alkalmasak lesznek arra, hogy másokat is tanítsanak!" (2Tim 2,2) Pál „embereket" (anthropoi) ír, nem „férfiakat"! Mi történik, ha ezt éljük? A gyülekezeti tagok több mint 50%-ának ajándékbeli és elhívásbeli gazdagsága működésbe lép, és olyan növekedés indul el, amelyet korábban el sem lehetett képzelni. Én időközben szívesen és gyakran szolgálok együtt a feleségemmel sok alkalommal, és higgyétek el: ő sok mindent sokkal jobban tud tanítani, mint én. És ugyanezt fedezem fel gyülekezeti környezetem sok nőjénél. *Ezért számomra személy szerint már nem arról van szó, hogy*

egy kicsivel több »nő legyen a gyülekezetben„, hanem arról, hogy a nőknek megadjuk azt a helyet, amelyet Isten nekik szánt. Dallas Willard találóan fejezte ki: „Nem a nők joga "hivatalos« szolgálatok vagy lelki tisztségek betöltésére, sem a férfiakkal való egyenjogúságuk ezekben a tisztségekben szabja meg az Isten és a felebarátaik iránti szolgálatuk feltételeit. Hanem a kötelezettségeik – azok a kötelezettségek, amelyek emberi képességeikből fakadnak, és amelyeket az isteni kegyelmi ajándékok hatalmaznak fel" („How I Changed My Mind About Women in Leadership" című írásában). Ebben az értelemben örülök ennek a könyvnek, és mindenkinek – akár férfi, akár nő – azt kívánom, hogy nyitott szívvel olvassa el, hogy aztán örömmel mondja és élje: „Mi pedig mindnyájan fivérek vagyunk!"

Rolf Stücher, Salzburg (Westerwald)

„Nőkérdés" és „testvéri szeretet"

A „nőkérdés" már annyi viszályt és törést hozott Isten gyülekezetébe. Lehet-e Isten akarata, hogy ilyen vitás kérdések miatt egymás fejét verjük be? Mindannyian azt mondanánk: „Természetesen nem!" Akkor miért ez a szomorú valóság?

Utószavunkban szenvedélyesen szeretnénk amellett kiállni, hogy olyan fórumokat teremtsünk, ahol lelki módon, szeret-

ettel és építően lehet vitatkozni és eszmét cserélni egymással, még olyan nehéz témákról is, mint ez. Egy találkozón Hans-Jörggel, feleségével, Christine-nel és közös barátainkkal ezt megtapasztaltuk. A „nőkérdésben" részben eltérő nézeteink ellenére telve hálával és örömmel jöttünk el a beszélgetésről, hogy ilyen kedves testvéreink vannak. Megtapasztaltuk, hogyan valósult meg a következő ige:

„Új parancsolatot adok nektek: szeressétek egymást! Úgy szeressétek egymást, ahogyan én szerettelek titeket. Arról ismeri meg mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, hogy szeretitek egymást" (Jn 13,34–35)

A mi gyülekezetünkben is most következik a nő szerepéről való eszmecsere. Kicsiny és fiatal csapat vagyunk – szinte mindenki 20 és 40 év közötti. Ráadásul egészen különböző tanbeli neveltetést kaptunk útravalóul. Emberileg nézve ezek mind nem egyszerű előfeltételek. Ehhez jön, hogy a fiatalok meggyőződéseikben többnyire még szélsőségesebbek, mint az idősebb, érettebb keresztények. Hála Istennek, NEKI lehetséges, ami nekünk lehetetlen. Hiszen számíthatunk a Szentlélek szeretetteljes vezetésére! Gyülekezetünkben újra és újra szem előtt tartjuk, hogy olyan indulat legyen bennünk, mint Jézusban: Mindig a másikat és az ő szükségleteit tartsd szem előtt, légy alázatos, és ne akard mindenáron, hogy neked legyen igazad!

Ha építő módon akarunk foglalkozni ezzel a témával – és ez a szándékunk –, két dolgot tartunk elengedhetetlennek: Először is újra és újra tudatosítanunk kell magunkban, milyen helyet foglal el a „nőkérdés" a „testvéri szeretethez" képest. Isten nem fog örülni annak, ha tanbeli meggyőződéseinket fölébe helyezzük annak a sok felszólításnak, hogy egészen gyakorlatiasan szeressük egymást. Elhatároztuk, hogy ez a szeretet a küszöbön álló eszmecserénkben úgy nyilvánuljon meg, hogy ne a testvérek lelkiismerete fölött átlépve cselekedjünk, és közben ahhoz igazodjunk, aki gyengébb. Másodszor a szövegeket a lehető legelfogulatlanabbul szeretnénk megvizsgálni, nyitottak lenni a kritikus kérdésekre is, és őszintén önmagunkra reflektálni. Talán arra a közös felismerésre jutunk, hogy az általunk eddig követett írásmagyarázati hagyományok valóban helyesbítésre szorulnak. Végső soron tudjuk, hogy gyümölcsöző eszmecsere csak akkor jöhet létre, ha mindenki nyitott Isten vezetésére, és kész belebocsátkozni a témába és egymásba.

Egyvalamit azonban mindig a prioritási listánk legtetején akarunk tartani:

Tegyük fő feladatunkká, hogy éljük azt a közös megbízatást, hogy egészen gyakorlatiasan szeressük egymást!

Egymással való bánásmódunk által nyerjünk meg embereket Jézusnak, hiszen ezért vagyunk itt!

Helen & Matthias Dünser, Missen (Allgäu)

13.3 Változás

Christine és Hans-Jörg Ronsdorfot 2015 decembere óta ismerjük, amikor megosztották velünk „Kirche für Alle" (Egyház mindenkinek) nevű missziói látásukat. Vállvetve, velük és egy csapattal együtt építettük fel a „Kirche für Alle e.V." kezdeményezést, és azóta sok kreatív, evangelizációs rendezvényt tartottunk Kempten nyilvános terein. A közös vezetés öt éve alatt házaspárokként és családokként személyesen is alaposan megismertük egymást.

Amikor megismertük Ronsdorfékat, Hans-Jörg már egy lelki változás kellős közepén volt. Isten megérintette a szívét, és mélyen gyökerező neveltetést és meggyőződéseket rendített meg. Ezt a változási folyamatot élőben követhettük. Ez főként azért volt izgalmas, mert még egy évvel korábban teológiai meggyőződése miatt elképzelhetetlen lett volna a velünk való együttműködés.

Ezekben az években különösen megtanultuk nagyra becsülni Hans-Jörg lelkesedését a Biblia iránt, háttértudását, Isten iránti szeretetét és őszinteségét a teológiai alapkérdésekkel való foglalkozásban. Inkább Istennek érzi magát elkötelezettnek, mint mások

véleményének, és nem riad vissza a kényes témáktól. Az ő neveltetése, gyülekezeti múltja és éppen ez a hiteles magatartás teszi olyan különlegessé, izgalmassá és olvasásra érdemessé azt, ahogyan „A nő szerepe a Bibliában" kihívást jelentő témájával foglalkozik.

Ez a könyv nem gabalyodik bele a teológiai mikroperspektívákba, hanem jó repülési magasságból olyan történelmi, kulturális és bibliai összefüggéseket tár fel, amelyek a nehezen érthető bibliai helyek értelmezését új megvilágításba helyezik. A *Nők, bocsássatok meg nekünk!* (*Frauen, vergebt uns!*) arra hív, hogy a saját neveltetésünket és teológiai felismeréseinket próbára tegyük – és ezt a nők megérdemlik. Nagy tisztelettel a téma iránt követhettük végig e könyv születését, és hálásak vagyunk ezért a bátor könyvért, és mindenekelőtt a sok mély és jó beszélgetésért, amely megelőzte. Köszönjük, Hans-Jörg és Christine.

Tobi és Daniela Stricker, Wiggensbach (Kempten mellett, Allgäu)

14 Zárszó: Valóban ilyen fontos a nőkérdés?[138]

Egy testvérnő figyelmeztetett arra, hogy ebben a kérdésben nem (csak) teológiáról van szó. Emberekről van szó. Lányokról és nőkről, méltóságukról és megbecsülésükről. Én férfiként férfi szemszögből nézem ezt az egész témát, ami nem közvetlenül a nők hangját adja vissza, de az ő érdekükben szól.

Attól tartok, hogy ez a hierarchikus-vallásos szerkezet (komplementarizmus – az a nézet, hogy Isten a férfiaknak és a nőknek eltérő szerepet adott, és a vezetés a férfiaké) sok nőben megsebzett vagy lerombolt valamit. A könyvemre érkezett kevés visszajelzés megerősíti ezt a felmérést. A rejtett szám nagyobb lehet, különösen, ha azokra a fiatal nőkre és lányokra gondolok, akik egyenjogú társadalomban nőnek fel, keresztény gyülekezeti környezetükben azonban ókori nemi szerepminták szerint „oktatják" őket. Hogyan kezeljük ezt a kettősséget?

14.1 Nem néhány (tiltott) szolgálatról van szó

Hogy tisztázzam: nem elsősorban arról van szó, hogy a nők nem prédikálhatnak, nem taníthatnak vagy nem vezethetnek.

138. Ez a fejezet új kiegészítés.

Sok nő amúgy is hozzászokott ehhez, és már nem is látja, hogy ezen valaha is változhatna valami. Gyakran ezeket a szerkezeteket és szabályokat bibliai igazságnak tekintik a maguk számára, és maguk sem kérdőjelezik meg többé ezeket a tételeket. Pedig meg kellene. Ezt az igazság megismeréséért folytatott egészséges küzdelemnek nevezném, éppen akkor, amikor azt gondoljuk, hogy ez a felismerés az ősegyház óta vitathatatlanul fennáll. Ez a Biblia sok témájára érvényes. Néha a témákat újra elölről kell betűzni.

A címben feltett kérdés egyenesen ingerült reakció arra, hogy a könyvemmel (címe: *Nők, bocsássatok meg nekünk!*) és írásaimmal újra meg újra felvetem ezeket a „feminista" kérdéseket. A kérdés véleményem szerint a következőt akarja mondani, illetve elbagatellizálni: A testvérnőknek a gyülekezetben, Isten országában és a családban hiszen annyi feladatuk és lehetőségük van arra, hogy közreműködjenek és kibontakoztassák ajándékaikat, hogy nem lehet hátrányos megkülönböztetés, ha nem prédikálhatnak, nem taníthatnak vagy nem vezethetnek. Mindenkinek megvan a maga helye és szerepe, ahogyan azt már a teremtési rend előírta.

Ha azonban megpróbáljuk az egész képet látni, nem két vagy három szolgálatról van szó, amely állítólag nem illeti meg a nőt. Az egész nőképről van szó, amely mögötte áll. E mögött a kérdés mögött – hogy vajon olyan fontos-e – az az elképzel

és áll, hogy a nőt Ádám (alattvalói) segítőjének teremtették, és hierarchikusan hozzá-, alá- vagy utána van rendelve. *Itt van a gyökere annak a problémának, amelytől sok (nem minden) nő szenved.* Kívülről gyakran nem észrevehetően belső, mélyen rejtett bizonytalanság van, az igazságtalanság érzése. Amikor a nőt mint olyat nem becsülik meg ugyanúgy, mint a férfit. Amikor gondolatban nem szabadon, hanem törvényeskedő határok között kell gondolkodni és cselekedni (mit szabad és mit nem), amelyeket kegyesen megszépítenek. A nő szerepéről vallott ez a nézet sok testvérnőt az Úrban gyötrő kérdésekkel és önbizalomhiánnyal hagy magára. Azt kérdezik maguktól, miért akarta ezt így Isten, amíg azt sulykolják beléjük, hogy ez Isten terve. Ha Isten jó és tökéletes, miért élnek át nők keresztény házasságokban szörnyű dolgokat, és a gyülekezetekben olyan határokat, amelyeket a józan ész nem tud követni? *Isten parancsolatai mindig jók, és Ő azt akarja, hogy megértsük értelmüket, amely (legalábbis az Újszövetségben) mindig nyilvánvaló. Ennél a kérdésnél azonban hiányzik minden meggyőző erő!*

14.2 Mit éreznek és mit nem éreznek a férfiak

Ez olyan érzés, amelyet mi, férfiak így nem ismerünk. A férfiak ritkán a gyengébbek. Ideje észrevenni ezt, és érzékenynek lenni rá. Némely férfi elképzelésében

és gondolkodásában lehetetlennek tűnik megérteni a nők ezen kisebbrendűségi érzéseit.

Talán ennek a témának a nagy érzelmi töltése mögött valójában kevésbé a bibliahűség áll, mint inkább a saját büszkeség, hogy vezető szerepét, a fej szerepét megkérdőjelezik? Talán csak tudat alatt? Hogy a feleségnek hirtelen ugyanolyan jogai és kötelességei vannak, mint a férjnek? Ha valaki évtizedeken át másként látta és élte ezt, akkor ez a felismerés – ha egyáltalán bekövetkezik – földrengéssel ér fel. Nemcsak belátni a tévedést, hanem egy másfajta közös életre berendezkedni. Ehhez erő kell. Először belátás. A bibliai út azonban az életre vezet. Mindig.

14.3 Hogyan olvassuk a Bibliát a nőkérdésben

Nem ismerek olyan témát, amely érzelmileg ennyire túlfűtött volna. Mintha életről és halálról volna szó. Olyan témáknál, mint Jézus személye, istensége és megváltó műve, ez érthető volna. Annál a kérdésnél azonban nem, hogy imádkozhatnak-e és szólhatnak-e prófétai módon a nők az istentiszteleten (amit Pál magától értetődőnek tekint, ha alaposan megnézzük, figyelembe vesszük a szövegösszefüggést, és éppen a nagy, egész bibliai képet is).

Hogyan olvassuk a Bibliát, amikor a nőkérdésről van szó? *Az 1Tim 2 és az 1Kor 14 két (!) versén keresztül nézzük az egész témát? Milyen eltorzult tanítások születnének, ha a Bibliát más fontos tanbeli kérdésekben is ennyire leszűkítve, két vers alapján olvasnánk és ítélnénk meg? És éppen nem az egész bibliai anyagot hoznánk egészséges, meggyőző viszonyba egymással, és mérlegelnénk. Hiszen csak így születik egészséges tanítás!*

Akkor úgy olvasunk, mint az írástudók, és azt gondoljuk, hogy az Írásban találjuk meg az örök életet, de elmulasztunk találkozni Azzal, akiről az Írás tanúskodik: Krisztussal (Jn 5,39). Az Írás, amelyet annyira szeretünk, Arról tanúskodik, aki a nőket a szabadságra vezette – tanulásra, hitvallásra, bizonyságtételre és imádatra.

Kezdjük el méltányolni a Biblia nőkről szóló egész képét, és ne Pál két félreértett szaván keresztül értelmezzük.

14.4 Ráérzés

Sok nő megérzi, amikor a Bibliát olvassa, amikor látja Jézust, hogyan bánt a nőkkel, hogy valami nincs rendben. Még nehezebb lesz számukra, amikor látják, hogy a férfiak, akiknek vezetniük és fejnek lenniük kell vagy akarnak, csődöt mondanak. Holott állítólag éppen őket – a nőkkel ellentétben – bízta meg Isten ezzel a szereppel. Pedig milyen gyakran a feleségek kaparják ki a gesztenyét.

Ez a tapasztalatom a könyvemre érkező visszajelzések alapján. *Úgy tűnik, a könyv címe egy óriási űrt tölt be. Nagyobbat, mint gondoltam, amikor ezt a címet választottam.*

Ismerek persze olyan házasságokat – amennyire ez a közel állóknak is lehetséges –, amelyekben a hierarchiának ezt a fajtáját szeretetben élik meg. De ez arra utal-e, hogy a hierarchia akkor helyes és szent? Bizonyosan nem. Mennyi helytelen dolgot gondolunk és teszünk, amelyekről azt hisszük, hogy helyesek, mert valahogyan működnek.

Igen, a „nőkérdés" feltétlenül fontos. Mert az istenképünkről és emberképünkről van szó. Arról van szó, hogy ennek a képnek minden zavarát és eltorzulását kigyomláljuk és kijavítsuk. Isten legyen kegyelmes hozzánk, és segítsen ebben a feladatban, mert a hamis képek elképzelhetetlenül mélyen ülnek, és ráadásul sokaknak isteni igazságnak tűnnek. Pedig ez világi viselkedés. Korszellem, de nem a 21. századé a földnek ebben a részében, hanem az elmúlt 20. és 19. századé.

Ha mi, férfiak úgy akarjuk szeretni feleségünket, ahogyan Krisztus szerette az egyházat, akkor kiszeretjük őket ebből a hamis és nemritkán hátrányosan megkülönböztető szerepből, és átengedjük és szabaddá tesszük nekik azt a helyet, amely Isten teremtési rendjében megilleti őket.

A nőkérdés ugyanis a legmélyén férfikérdés. Nekünk, férfiaknak kell megkérdőjelezn

ünk önmagunkat! Mert ki a felelős az Újszövetség hierarchikus és olykor patriarchális olvasatáért? *A férfiak kisajátították a bibliamagyarázat fennhatóságát, és azt hiszik, ez a legsajátabb szakterületük. Micsoda önhittség.* A Lélek ajándékait nem nemek szerint osztják ki. Ezzel a viselkedéssel a nők számtalan ajándékát felejtették el, nyomták el, kapcsolták ki, hagyták figyelmen kívül és fojtották el. A Lelket megoltani valóban nem csekélység. Hiszen a férfiak vezetik a gyülekezeteket, és ők szabják meg az irányt – a nőknek ebben nincs beleszólásuk, és ha mégis, akkor csak nem hivatalosan, a férjükön keresztül, akik azonban vezetői körükben soha be nem ismernék, hogy a feleségük véleményét követik.

14.5 Ami nem célom

Nem a gyülekezet modernizálásáról van szó (nem helyiségekről és épületekről van szó), és nem is arról, hogy a kor színvonalán legyünk. *Jézus iránti hűségről van szó, és ez a bibliahűség!* Nem modernizálás, hanem reformáció a nőkérdésben – hogy ezt a kétes „nőkérdés" szót utoljára még egyszer igénybe vegyem.

Nem arról van szó, hogy megnyerjünk egy teológiai vitát. Erre a téma nem alkalmas, mert közvetlenül emberek (főként a testvérnők az Úrban) érintettek, és a mindenkori nézet erősen meghatározza az

életet – a gyülekezetben, Isten országában, a házasságban és a családban.

De csak a vita, csak az ellenvetés és csak a prófétai megszólítás indíthatja el újra ezt a témát. Beszélgetés és építő vita nélkül minden a régiben marad.

14.6 Ok a szakadásra?

Az érzelmek magas hőfoka ebben a kérdésben gyors és következetes cselekvésre csábít, amely gyakran elváláshoz, szakadáshoz és egyházszakadáshoz vezet. Az egyik fél számára átlépnek egy isteni határt, amely a másik fél számára nem létezik. Most mi legyen?

A feszültségek elviselése egy ideig menni fog, de mivel ez a kérdés mindkét fél számára olyan sok mindent foglal magában, végül nem lehet majd együtt járni. Hacsak el nem tudja viselni az ember azt, ami az adott gyülekezetben szokásban van. Igen, Isten is sokat elvisel, többet, mint el tudnánk képzelni, anélkül hogy a rosszat jóváhagyná.

Így hát mindenkinek magának kell döntenie. Véleményem szerint ebben a feszültségben az is nehéz, hogy olyan középutat állapítsunk meg, amelyben egymás felé lépünk, amennyire ezt vállalni tudjuk.

Bocsássa meg, hogy ebben a témában nem tudok megoldást kínálni. A szakadások

többnyire rosszak, de a kompromisszumok is lehetnek azok.

14.7 A nőknek fel kell kelniük

Vannak dolgok az életben, amelyeket csak az ember maga tehet meg. Senki sem teheti meg helyettünk. A nőknek fel kell kerekedniük, fel kell ismerniük az útjukat, és ki kell lépniük egy félreértett alárendelődésből. A nagy egyházakban vannak nők, akik felébredtek, és felismerték, hogy a nemek kérdésében valami alaposan félrecsúszott. Lehet ezekről a mozgalmakról bárhogyan gondolkodni, de a Hós 8,7-tel mondom: *Aki szelet vet, vihart arat.*

Nice girls don't change the world – igaz mondat (A kedves lányok nem változtatják meg a világot). Ez a téma annyira megmerevedett, és annyira érinthetetlen igazsággá vált, hogy bizony indokolt egy megafon, hogy fellépjünk ellene. Más keresztény igazságoknál, amelyeket az üdvösség szempontjából döntőnek tartanak, hiszen szintén hangosan kiabálnak, nem igaz?

A másik lehetőség, hogy minden marad a régiben. Hogy aztán azon a nagy napon, az Ő dicsősége, világossága és igazsága láttán meg kelljen állapítanunk, hogy tévedtünk, mindkét nem. A férfiak a felismeréseikkel, a nők pedig azzal, hogy elfogadták ezeket az állítólagos bibliai igazság-

okat. Akkor egy nagy lehetőséget elszalasztottunk, és az elveszett, örökre.

Sem a férfiak, sem a nők nem lehetnek most gyávák! Mindig kerül valamibe kiállni az igazságért. *Ha az egyháztörténetben újra meg újra nem kelt volna fel sok bátor keresztény nő és férfi, és nem úszott volna szembe az árral, hol állnánk ma?* És ezt nagyon jól tudjuk. A kereszténység minden mozgalma és irányzata – és valamelyikhez közülük mi is tartozunk – bátor és imádkozó nők és férfiak által kezdődött.

14.8 Majd egykor és most

Az örökkévalóságban ez a téma nem fog tovább üldözni minket. Nem lesz többé semmiféle érzelem, sem szemrehányás vagy gyanúsítás. Újszövetség sem lesz, amelynek kijelentésein vitatkoznánk. A férfi és a nő egyszerűen olyanok lesznek, mint fiútestvér és lánytestvér, a hierarchia és az egyoldalú alárendelődés a múlté lesz. Mindez egy bukott világ és egy megzavart teremtési rend múltjához tartozik majd. A nem egyáltalán nem fog többé szerepet játszani. Krisztusban nincs sem férfi, sem nő (Gal 3,28). Ilyen következetesen látja ezt Pál. Legyünk az ő követői, ahogyan ő Krisztus követője volt!

Éljük hát már most, amennyire rajtunk áll, ennek az új teremtésnek a szabadságát és erejét, amelyé a Feltámadottban és a felmagasztalt Messiásban lettünk!

15 Irodalomjegyzék

Anstey, Stanley Bruce, 2020, Die Rolle der Schwestern in der Gemeinde, www.soundwords.de

Andreas J. Köstenberger, Southeastern Baptist Theological Seminary, Ascertaining Women's God-Ordained Roles: An Interpretation of 1 Timothy 2:15

Bauer, Wörterbuch zum Neuen Testament

Baum, Armin, Die Bibel und ihre schwierigen Stellen

Beale, Gregory K., 2011, Der Tempel aller Zeiten, Die Wohnung Gottes und der Auftrag der Gemeinde, Oerlinghausen

Bielefeld, Frauke, 2007, Die Sache mit der Rippe, Die himmlische Idee von den Geschlechtern, Asslar

Bird, Michael F., Bourgeois Babes, Bossy Wives, and Bobby Haircuts: A Case for Gender Equality in Ministry (Fresh Perspectives on Women in Ministry) 2012, Grand Rapids, Mi

Carolyn Osiek; Margaret Y. MacDonald; Janet H. Tulloch. A Woman's Place: House Churches in Earliest Christianity

Clouse, Bonnidell és Robert, 1989, Women in Ministry, Downers Grove

Cunningham, Loren; Hamilton, Joel David, 2014, Warum nicht! Frauen in

christlich-kirchlichen Führungspositionen, Altensteig

Dale, Felicity, 2014, The Black Swan Effect, A response to gender hierarchy in the church

Dangendorf, Daniel, 2010, Junia, die erste Apostelin? Eine exegetische Studie, MBS Texte

Bode van het heil in Christus 140 (1997) Frage & Antwort: „Was dürfen Frauen?"

Gooding, David, Symbole und Zeichen von Autorität und Herrlichkeit

Hardmeier, Roland, 2013, Himmelstöchter! Warum die Stärke der Frau in der Bibel gebraucht wird. Und warum das biblisch ist. Basel

Hempelmann, Heinzpeter, 1997, Gottes Ordnungen zum Leben, Lahr

Hohage, Jäger, Pletsch, Ziegeler, 2010, Frau sein, Mann sein in der Gemeinde, Dillenburg

Junker, Reinhard, Genesis 1 und 2: Zwei sich ergänzende Schilderungen vom Anfang, Wort und Wissen Diskussionsbeitrag 1/91

Hausoul, Raymond, Mannen en Vrouwen in Gods schepping

Keener, Craig S., Was Paul For or Against Women in Ministry?

Kiermeier, Gerhild, 1993, Den Frauen aber sage ich, Marburg

Kubsch, Ron, Gottebenbildlichkeit und Sünde

Kuen, Alfred, 1998, Die Frau in der Gemeinde, Wuppertal

Lapide, Pinchas, 2004, Ist die Bibel richtig übersetzt? Gütersloh

Lapide, Pinchas, 1995, War Eva an allem schuld?

Liebi, Roger, Genesis 2: Die Schöpfung des Menschen

Linder, Irmgard, 1995, Ich will aber, dass ihr wisst, Dillenburg

Logos bibliaprogram (Logos Bibel Programm)

Nunn, Philip, 2018, Sollten Schwestern schweigen, Hünfeld

Ortberg, John, 2006, Die Frau schweige, Holzgerlingen

Peppiatt, Lucy, 2020, Rediscovering Scripture's Vision for Women: Fresh Perspectives on Disputed Texts, IVP Academic, Downers Grove, Illinois

Peppiatt, Lucy, 2015, Women and Worship at Corinth: Paul's Rhetorical Arguments in 1 Corinthians, Eugene, Oregon

Peters, Benedikt, Das Weissagen der Frau

Pierce & Groothuis, 2005, Discovering Biblical Equality, IVP Academic, Downers Grove, Illinois

Piper, John and Wayne Grudem, 1991, Recovering Biblical Manhood and Womanhood, Crossway Books, Wheaton, Illinois; németül: Zweimalig einmalig – eine biblische Studie, 2008, Friedberg

Ruthven, Jon Ph.D., Women and Ministry: Does Scripture Contradict Itself?

Schirrmacher, Thomas, 2002-es kiadás, Paulus im Kampf gegen den Schleier, Eine alternative Auslegung von 1. Korinther 11,2-16, Nürnberg

Schmalenbach, H., 2007, Frausein zur Ehre Gottes: ... im Kontext verschiedener Kulturen

Schmidt, Veronika, 2019, Endlich gleich, Holzgerlingen

Smith, Kern, 2000, OHNE UNTERSCHIED, Frauen und Männer im Dienst für Gott, Brunnen Verlag, Gießen

Stadelmann, Helge, Die Frau als Pastorin – Ja oder Nein?, valamint Die Frauenordination – Ein Testfall für Bibeltreue?

Steinmeister, Andreas, 2013, Wann immer ihr zusammenkommt, Daniel, Lychen

Steinmeister, Andreas, 1991, UNBEQUEM, Gottes Plan für Mann und Frau, CSV Hückeswagen

Spencer, Aída Besançon, 1985, Beyond the Curse: Women Called to Ministry,

Späth, Thomas / Beate Wagner, (szerk.), 2006, Frauenwelten in der Antike,

Geschlechterordnung und weibliche Lebenspraxis, Stuttgart

Strauch, Alexander, 2001, Die Revolution der Geschlechter, Bielefeld

Trenkel, Michael, 2017, Dürfen Frauen in der Gemeinde lehren? Kurzauslegung zu 1Tim 2,11-15

Ulm, Christoph, Die Rolle von Mann und Frau

Walton, J. H., 2001, Genesis, The NIV Application Commentary, Zondervan, Grand Rapids, MI

Weber, Karl-Heinz, 2007, Mann und Frau nach Gottes Plan, Neustadt

Welt und Umwelt der Bibel, 4/2025, Wer waren die ersten Christinnen

White, Joel R., Ehefrauen in den paulinischen Gemeinden

Wilson, Bunny, 1992, Ich? Mich unterordnen?, Bielefeld

Wunderli, Armin, 2020, „ihm gegenüber": Geschlechter-Gleichberechtigung in der Kirche und was die Bibel dazu (nicht) sagt KSH.Digital

Zens, Jon, 2010, What's with Paul and Women? Unlocking the cultural background to 1 Timothy 2, Lincoln, Nebraska

16 A szerző könyvei

Und die Toten leben doch (És a halottak mégis élnek), 1992

Seitenwechsel, Von Adam zu Christus (Oldalváltás – Ádámtól Krisztusig), 2011

Entrückung, Himmel, Ewigkeit, Ein neuer Blick auf alte Themen (Elragadtatás, menny, örökkévalóság – Új pillantás régi témákra), 2015

Gottes Lamm, Golgota und die Ewigkeit (Isten Báránya, a Golgota és az örökkévalóság), 2015

Fantastische Himmelwelt, Lehre und Leben der Himmelwelt im Epheserbrief (Csodálatos mennyei világ – A mennyei világ tanítása és élete az efézusi levélben), 2016

Gott spricht, Eine erklärende Übertragung der allgemeinen Briefe und der Offenbarung (Isten szól – Az általános levelek és a Jelenések könyvének magyarázó átírása), 2017

Epheser, nacherzählt, erklärt, für heute (Pál levele az efézusiakhoz – Újramesélve, megmagyarázva, mának), 2018

Gods good Gospel, Gottes gutes Evangelium (Isten jó evangéliuma), 2019

Markus, nacherzählt, erklärt für heute (Márk evangéliuma – Újramesélve, megmagyarázva, mának), 2019

Galater, nacherzählt, erklärt für heute (Pál levele a galatákhoz – Újramesélve, megmagyarázva, mának), 2020

Die Briefe des Johannes, nacherzählt, erklärt für heute (János levelei – Újramesélve, megmagyarázva, mának), 2020

Frauen, vergebt uns! Kurzversion (Nők, bocsássatok meg nekünk! – Rövidített változat), 2022

Ein König voller Pracht – Die gute Botschaft von Jesus, dem Messias (Fenséges király – Az örömhír Jézusról, a Messiásról), 2022

17 Ajánlott könyvek

Kapható a könyvkereskedésekben vagy közvetlenül a kiadótól, Christian Beesetől: christian@rvbeese.de (németül)

Katharine C. Bushnell (1855–1946) bátor és tehetséges szolgálója volt Istennek, aki életének jelmondatává tette ezt az igét: „Mindenre van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít." Orvos, misszionárius, a kereszt követe, reformer, írónő és szónok volt, valamint ragyogó és eredeti tudós, aki hét nyelven beszélt, és tudott ógörögül és héberül. Bushnell otthagyta az

orvosi pályát, hogy azt tegye, amit még fontosabb munkának tartott: megváltoztassa az emberek megalázó életkörülményeit, mégpedig úgy, hogy vezető szerepet vállalt a 19. századi nőmozgalom Women's Christian Temperance Union (WCTU) nevű szervezetében. A nők bibliai helyzete nagy jelentőséggel bírt Bushnell számára, mivel arra a következtetésre jutott, hogy a félrefordítások felelősek a nők társadalmi és lelki leigázásáért. 1896-ban kilépett a WCTU-ból, hogy hátralevő éveit annak a feladatnak szentelje, hogy írjon, és továbbadja a bibliai igazságot Isten eredeti és változatlan szándékáról, a nők teljes egyenrangúságáról.

Katharine Bushnell God's Word to Women című műve úttörő tanulmány, amely gondosan megvizsgál minden igehelyet, amely a nőkről szól. Jessie Penn-Lewis azt mondta, hogy a könyv anyaga úgy nyitotta meg az Írást, ahogyan azt csak egyenesen Istentől jövő kijelentésként lehet leírni. Ma sokak számára ez az a könyv, amely megadta nekik a szabadságot, hogy azok legyenek, amire Isten elhívta őket, és azt a munkát végezzék, amelyet a Szentlélek a szívükre helyezett.

Kínában töltött misszionárius orvosi évei alatt Bushnell felfedezte, hogy a kínai Bibliát félrefordították, hogy erősítsék a nők szolgálatával szembeni kulturális előítéleteket. Feltette magának a kérdést, nem befolyásolják-e ugyanezek a férfi előítéletek az angol fordításokat is, és elmélyítette

héber és görög tanulmányait. Később, amikor a WCTU megbízásából az egész világot beutazta, a vonatokon, hajókon és szállásain töltött órákat arra használta, hogy a bibliafordításokat gondosan összevesse az eredeti nyelvek szövegével.

Tapasztalat és tanulmányok által készítette fel Isten Katharine Bushnellt arra, hogy megírja a God's Word to Women-t. A levelező tanfolyamként 1908-ban elkezdett művet először Bushnell maga adta ki saját kiadásban. A korai pozitív visszhang ellenére a könyv hamarosan eltűnt; és Bushnell abban a hitben halt meg, hogy élete kevés hatást hagyott maga után. Isten azonban jobban tudta! A könyvet újra felfedezték, és továbbra is kiadják azok, akik felismerik felbecsülhetetlen értékét. Ma végre megkapja a jól megérdemelt elismerést mint alapvető irodalmi forrás azok számára, akik a nők bibliai egyenrangúságáért folytatott munka első vonalában dolgoznak.

Hanna-Maria Schmalenbach

Frausein zur Ehre Gottes

Minden kultúrában másként?

Isten az embert férfivá és nővé teremtette. Adott-e nekik egyúttal olyan teremtési rendet is, amely meghatározza a férfi és a női létet, és időtlenül, minden kultúrára nézve szabályozza a nemek kapcsolatát? Milyen szerepet játszik az ember bűne; milyen szerepet játszanak a kulturális hatások? És milyen változásokat várhatunk a nemek viszonyában a Jézus Krisztusban való üdvösség által?

Ezekről és hasonló kérdésekről mind a mai napig folyik a küzdelem, főként a nő helyzetére és a gyülekezetben való mozgásterére tekintettel. Nőként Isten dicsőségére élni – ez sok nő kívánsága! De mit jelent ez konkrétan: minden kultúrában mást?

Hanna-Maria Schmalenbach az üdvtörténet összefüggésében és az akkori kultúrák hátterében rajzolja meg a bibliai nőképet. Így meglepő felismerések és eligazító seg

ítségek adódnak arra nézve, hogyan alakíthatják a nők korunk kultúráiban életüket Isten dicsőségére.

„… eligazító segítséget, de robbanóanyagot is kínálhat gyülekezeteinknek."

Heike Heun, Idea Spezial 7/2021 Buchjournal

„Messze a legjobb könyv a nő gyülekezetbeli szerepéről … A téma átfogó, tárgyszerű tárgyalása, a logikus felépítés, a kultúra figyelembevétele és a gyakorlati vonatkozás e könyv néhány erőssége. Ennek a könyvnek köszönhetően először találtam igazán békességet, ami a gyülekezetben betöltött szerepemet illeti. Értékes és meggyőző hozzájárulás egy fontos, időszerű témához, amelyet gyülekezeteinkben férfiaknak és nőknek egyaránt feltétlenül el kellene olvasniuk!"

Marianne Müller, strickleserl című blogján

„Egyértelműen a legjobb és legmeggyőzőbb munka a »nőkérdésről«, amelyet eddig megismertem!"

Egy vásárlónő értékelése

„… az egyik legokosabb könyv a »nőkérdésről«, amely segíthet abban, hogy női szerepünket újra felfedezzük."

Monika Kuschmierz, Joyce folyóirat

„Egyetlen tanulmány sem egyesíti a nő gyülekezetbeli szolgálatáról az orvostudományi, interkulturális, történelmi és

bibliai szempontú felismeréseket olyan jól, mint dr. Schmalenbaché. Aki komolyan veszi ezt a vizsgálatot, annak újra át kell gondolnia a nő szolgálatával kapcsolatos álláspontját. Senki, akinek köze van ehhez a kérdéshez, ne menjen el e mű mellett."

Dr. Helmuth Egelkraut (1938–2018)

Neufeld Verlag

Sauerbruchstraße 16

27478 Cuxhaven

Telefon: 04723 5057260

E-mail: info@neufeld-verlag.de

E könyv rövidített változata új szövegváltozatban, 80 oldalon 3,80 euróért kapható a szerzőnél (www.hans-joerg-ronsdorf.de), valamint Kindle e-könyvként az Amazonon (németül).

A Die Gleichstellung von Mann und Frau (A férfi és a nő egyenrangúsága) Philip B. Payne teológus és nyelvkutató rövid, de alapos munkája, amely az összes vonatkozó bibliai szöveggel kimutatja, hogy a férfi és a nő egyenrangú – a házasságban, a gyülekezetben és a társadalomban.

56 oldal, 2023. július, kapható a könyvkereskedésekben vagy a fordítónál: hj-ronsdorf@t-online.de, valamint Kindle e-könyvként az Amazonon (németül)

DIE GLEICH
STELLUNG
VON MANN
UND FRAU
AUS SICHT
DER BIBEL
PHILIP B. PAYNE